

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatih ONUR

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

LYKIA HİDROGRAFİSİ

172555

Danışman
Doç. Dr. Mustafa ADAK

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

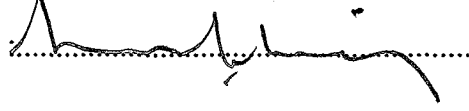
Antalya, 2002

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Sencer SAHİN Başkan

Doc. Dr. Mustafa ADAK Üye (Danışman):

Doc. Dr. Burhan VAKKIVANGÜYE

Üye

.....

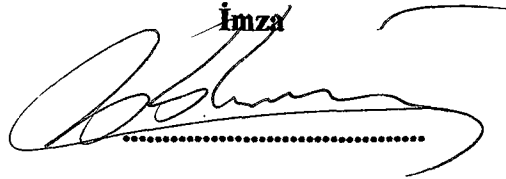
Üye

.....

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

İmza

Müdür

İÇİNDEKİLER

METİN İÇERİSİNDEKİ RESİMLERİN VE HARİTALARIN LİSTESİ	iii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
1. Bölüm: Coğrafya	3
1.1. ANA HATLARIYLA LYKIA COĞRAFYASI	3
1.1.1. Sınırlar ve Topografya	3
1.1.2. Vadiler, Yollar ve Yerleşim	8
2. Bölüm: Hidrografi	11
2.1. LYKIA'NIN SU COĞRAFYASI	11
2.1.1. Günümüz Coğrafyası ve Antik Coğrafya	11
2.1.2. Nehir, Göl ve Kaynaklardaki Su Kaybına Yol açan Etmenler	12
2.1.3. Suların Lykia Ekonomisindeki Yeri	14
3. Bölüm: Hidronomi	17
3.1. LYKIA'NIN HİDRONOMİSİ	17
3.1.1. Bölgelere Göre Coğrafi Dağılım	17
3.1.1.1. Doğu Lykia:	17
3.1.1.2. Orta Lykia:	17
3.1.1.3. Kuzey Lykia:	18
3.1.1.4. Batı Lykia:	18
3.1.2. Lokalizasyonlar, Testimonia ve Kalıntılar: Lykia'nın Nehir, Göl Ve Kaynakları (Alfabetik Düzeninde)	23
3.1.2.1. Aedesa:	23
3.1.2.2. Alakır Çayı :	24
3.1.2.3. Akson (Axon)/Azōn (Ἀζών):	25
3.1.2.4. Andriakos:	25
3.1.2.5. Arykandos (Arycandus):	26
3.1.2.6. Barsak Çayı:	27
3.1.2.7. Çandır Çayı ve Vadisi:	27
3.1.2.8. Gagēs/Gagas/Gagos Potamos (Γάγης ποταμός):	28
3.1.2.9. Glaukos Potamos (Γλαῦκος ποταμός):	30
3.1.2.10. Göynük Çayı ve Vadisi:	32
3.1.2.11. Idyros Potamos (Ἰδυρος ποταμός):	33
3.1.2.12. Indos (Indus)/Lindos Potamos (Λίνδος ποταμός):	34
3.1.2.13. Kabalitis (Cabalitis Palus):	36
3.1.2.14. Kabēnē Krēnē (Καβήνη Κρήνη):	36
3.1.2.15. Kalbios Krēnē (Κάλβιος Κρήνη):	37
3.1.2.16. Kalbis Potamos (Κάλβις ποταμός):	37
3.1.2.17. Kaularis (Caularis Amnis):	39
3.1.2.18. Kaunia Limnē (Καυνία Λίμνη):	40
3.1.2.19. Ksanthos/Sirbis Potamos (Ξάνθος ποταμός):	40
3.1.2.20. Kyaneai Yakınlarındaki Kehanet Havuzu:	49
3.1.2.21. Lētōon ve Patara:	50
3.1.2.22. Limyra Nehir Kaynakları:	52
3.1.2.23. Limyros Potamos (Λίμυρος ποταμός):	53

3.1.2.24.	Melitē Krēnē (Μελίτη Κρήνη):.....	57
3.1.2.25.	Mōron Hydōr (Μωρόν ὕδωρ):.....	57
3.1.2.26.	Myros Potamos (Μύρος ποταμός):.....	58
3.1.2.27.	Nessos? Potamos (Νέσσοσ (?) ποταμός):.....	59
3.1.2.28.	Ninos Potamos (Νίνος ποταμός):.....	60
3.1.2.29.	Phasēlis Limnē (Φάσηλις λίμνη):.....	61
3.1.2.30.	Phoinikus(Φοινικοῦς):.....	61
3.1.2.31.	Phoiniks Potamos (Φοῖνιξ ποταμός):.....	62
3.1.2.32.	Pyros Potamos (Πύρος ποταμός):.....	63
3.1.2.33.	Saklıkent:.....	65
3.1.2.34.	Sarısu ve Gökdere Vadisi:.....	66
3.1.2.35.	Skaroi Krēnē (Σκάροι κρήνη):.....	66
3.1.2.36.	Sura Kaynağı (Σουῦρα) :.....	66
3.1.2.37.	Tēlephu Krēnē (Τηλέφου κρήνη):.....	68
3.1.2.38.	Telmedius:.....	69
SONUÇ.....		71
GENEL TESTIMONIA.....		73
DİZİN 1 GENEL TESTIMONIA İÇERİĞİNDEKİ METİNLERDE KULLANILAN YUNANCA BAZI SÖZCÜKLER.....		124
DİZİN 2 GENEL TESTIMONIA İÇERİĞİNDEKİ METİNLERDE KULLANILAN LATİNCE BAZI SÖZCÜKLER.....		128
SULARA GÖRE ANTİK KAYNAKLAR.....		130
ANTİK KAYNAKLARA GÖRE SULAR.....		134
ANTİK BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR LİSTESİ.....		140
MODERN BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR LİSTESİ.....		149
ANALİTİK DİZİN		
FOTOĞRAFLAR		

METİN İÇERİSİNDEKİ RESİMLERİN VE HARİTALARIN LİSTESİ

<i>No</i>	<i>sayfa</i>
Resim 1: Jet (Gagatēs) Taşı.....	29
Resim 2: Jet (Gagatēs) taşından yapılmış ve Roma Dönemi'ne ait olan bir evlilik madalyonu yada küpe ucu.....	29
Resim 3 Jet (Gagatēs) taşından yapılmış modern eşyalar.....	30
Resim 4: Kyaneai'dan bir sikke.....	50
Resim 5: Bir Limyra Sikkesi.....	53
Resim 6: Bir Limyra Sikkesi.....	56
Harita 1: Doğu Lykia Su Sistemi.....	19
Harita 2: Orta Lykia Su Sistemi.....	20
Harita 3: Kuzey Lykia Su sistemi.....	21
Harita 4: Batı Lykia Su Sistemi.....	22

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto. 1: Kırkgöz Köprüsü ve Alakır Çayı.

Foto. 2: Kırkgöz Köprüsü'nün batı başlangıcı.

Foto. 3: Arykanda Kenti ve Arykandos Vadisi.

Foto. 4: Arykanda yakınlarında bir kaynak.

Foto. 5: Kalbis (Dalyan) Nehri ağzı.

Foto. 6: Ksanthos (Eşen) Nehri ve Vadisi.

Foto. 7: Lētōn.

Foto. 8: Limyra Kenti içerisinde doğan kaynaklar.

Foto. 9: Limyros (Borchhardt, *Zemuri* Lev.1)

Foto. 10: Limyros (Göksu) Nehri'nin, Limyra Kenti içerisinde kaynakların birleştikten sonraki durumu.

Foto. 11: Saklıkent.

Foto. 12: Indos (Dalaman) Nehri ve Akköprü.

Foto. 13: Sura Kaynağı.

Foto. 14: Sura Apollōn Tapınağı.

Foto. 15: Araksa. Ksanthos'un kaynak derelerinden bir tanesi.

Foto. 16: Çandır Vadisi.

KISALTMALAR LİSTESİ

Filolojik terimler:

Sch.	Scholion
Dat.	Dativum
Akk.	Accusativum
Gen.	Genitivum
Pl.	Pluralis
Sing.	Singularis
Adv.	Adverbium
Adj.	Adjectivum

Diğer Kısaltmalar:

Dn.	Dip not
Bak.	Bakınız
ay.	Aynı yazar
gz.	Güzergah
Foto.	Fotoğraf
Lat.	Latince
Yun.	Yunanca

İşaretler:

- önüne konduğu özel ismin “Hidronomi” bölümünde madde olarak verildiğini belirtir.
- Üzerine konduğu sesli harfin orijinalinde uzun bir harf olduğunu gösterir (ē=η
ō=ω gibi)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Anadolu'nun güneybatı köşesini teşkil eden Teke Yarımadası'nda konumlanmış Lykia bölgesinin hidrografik (Su coğrafyası açısından) yapısını incelemektir. Bu inceleme yapılırken, ilişkili bütün antik kaynakların, epigrafik ve arkeolojik araştırmaların sunduğu veriler göz önüne alınmış, modern yaklaşımlar ile desteklenerek Lykia'nın antik su coğrafyasında “nerededir?” ve “bu suların tarihsel süreçteki önemi nedir?” gibi sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

Yüksek sıra dağlara sahip olması ve çok yağış almasından dolayı nehir, göl ve kaynaklar, Lykia'nın coğrafyasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu su bolluğu Lykia için önemli bir bereket kaynağı oluşturmuştur. Temel olarak üç ana nehre sahiptir: Doğu Lykia'da →Alakır Çayı, kuzeyde Termessos'un güneyinden kıyıda Gagai ve Finike arası sahile kadar uzanan geniş Alakır Vadisi'ni sular; Orta Lykia'da, çevresinde erken dönemin tüm önemli kentlerinin filizlendiği, kuzeydeki Seki Ovası'ndan kaynaklarını alan Eşen Çayı (→Ksanthos), Seki'den Patara'ya kadar açılan büyük Eşen Vadisi'ni oluşturur; Batı Lykia'da ise, Dalaman Çayı (→Indos), Lykia ve Karia arasında doğal bir sınır oluşturarak uzun, derin bir vadiden geçer. Kuzeyde, Milyas'ta Akçay (→Aedesa), Elmalı Ovası'nın besleyicisidir.

Günümüzde eskiye nazaran su miktarları önemli ölçüde azalmış olan bu nehirlerin çoğu, Antik Dönem'de hem ticaret, hem balıkçılık, hem de taşıma işlemlerini yürütülebilecek kadar çok su potansiyeline sahip olmuştur. Oldukça fazla olan nehir, göl ve kaynaklardan Antik Dönem'deki isimleri günümüze ulaşabilenlerin toplam sayısı 32'yi geçmemektedir.

SUMMARY

The aim of this thesis is to describe the hydrographical structure of Lycia, which is located on the Teke peninsula, bordering on southwestern Anatolia. In the course of the examination of the data, which show the ancient literary sources relating to the topic matter of this thesis, both epigraphical and archaeological definitions have been taken into consideration. Taking the latest sources and research of this science into account, I have attempted to answer questions such as the location of hydrographical features and the importance of those features through history.

The rivers, lakes and springs play an important role in the geography of Lycia, because of its high mountain ranges and heavy rain seasons. This abundance of water in Lycia makes the region fertile. Lycia has three main rivers: In eastern Lycia the Alakır River waters the Alakır Valley which stretches from the south of Termessos down to shore between Finike and Gagai. In central Lycia the Eşen River (→Ksanthos), which springs in the Seki Plain and around whose banks many great cities began to develop in earlier periods, creates the wide and fertile Xanthus Valley which widens from Seki until Patara. In western Lycia the Dalaman River (→Indos), which produces a deep valley, formed a natural frontier between Lycia and Caria. Also, north of Lycia, at Mylias, the river Akçay (→Aedesa) is a feeder of the Elmalı Plain.

Most of these rivers, whose water flow today has lessened in comparison to ancient times, were deep and wide enough to suffice for trade, fishery and transportation. Of the numerous rivers, lakes and springs, there are no more than thirty-two whose ancient names have survived.

GİRİŞ

Günümüzde olduğu gibi antik dönem insanların da yaşayış tarzlarını, karakterlerini, ilişkilerini; dinini, dilini, tarihini, kültürünü oluşturmada, yaşadıkları coğrafya şüphesiz ki doğrudan etkili olmuştur. En basitinden, giydikleri elbiseler hava koşulları ve malzeme kaynakları (hayvanlar, bitki lifleri) ile; yedikleri yiyecekler, toprak yapısı ve yine hava koşulları ile; mimari tarzı, jeomorfolojisi ve kullanılabilir yapı kaynakları (taş, kum, ağaç gibi) ile; ulaşım ve taşımacılık, dağların, nehirlerin ve vadilerin konumları ile; ekonomisi ve geçim kaynakları, sahip olduğu zenginlikler (Doğal maden ve taş kaynakları, hayvancılık, tarım) ile; ve buna benzer pek çok olgu (sağlık, eğitim, idari ve siyasi yapı, vs...) tamamen olamasa da kısmen coğrafi koşullar ile belirlenmektedir. Ayrıca bir bölgenin ya da kentin var olduğu coğrafyanın genel coğrafyadaki konumu da, çevresi ile olan ilişkilerini, ticari (ithalat, ihracat vs...) yapısını, kent yada bölge içindeki kültür etkileşimlerini ve sayamadığımız pek çok oluşumu belirlemektedir.

Roma döneminde Asia Minor olarak adlandırılmış ve Paleolitik dönemden bu yana yoğun iskan görmüş olan Anadolu, dünya tarihi açısından oldukça önemli medeniyetlere yuva olmuştur. Konumu ile doğu ve batı arasındaki kültür taşınımını üstlenmiş ve kendi içinde bu kültürleri özgün bir hale getirmişti. Dünyanın bilinen ilk kentleşme sürecine giren ülkesi olarak Anadolu'da, Mağara döneminin Karain'i gibi, akeramik Neolitik dönemin Nevari Çori'si (İ.Ö 12. bin), Çayönü'sü, Neolitik dönemin bir kent görünümünde karşımıza çıkan harikası Çatalhöyük'ü (İÖ. 7.-6. bin) gibi yerleşimler bilim dünyasını ve kamuoyunu hayranlığa düşürmeye devam etmektedir. Orta Anadolu'da merkezlenen Hititler büyük bir devlet olarak Anadolu'nun 2. bin ve 1. binin ilk yarısının tarihini yazmıştı; Mısır, Mezopotamya, Yunanistan gibi önemli uygarlıkların kesişme noktası olmuş ve bu özelliğinden dolayı kültür gelişimine oldukça büyük bir katkıda bulunmuştu. Kendi döneminde ve kendisinden sonraki medeniyetlere böyle bir kültür zenginliği sunarak bir önder niteliğini her zaman korumuştur. Onun bir devamı niteliğindeki Yeni Hitit uygarlığı; Doğu Anadolu'da filizlenen Urartu; Orta Anadolu'da büyük bir krallık kurmuş olan Lydia; yine orta-güney Anadolu'da çok özgün bir kültür oluşturmuş olan Phrygia; güney kıyılarda Karia, bu çalışmanın konusu olan Lykia (Hitit metinlerinde LUKKA ülkesi), Pamphylia ve Kilikia; batıda Ionia, ve daha irili ufaklı pek çok bölge, devlet ve devletçik bu mirası fazlasıyla devralmışlardı. Şüphesiz ki, bu olağan üstü gelişme Anadolu'nun stratejik konumuyla ve kültür birikimine elverişli coğrafyasıyla doğrudan ilişkili idi. Anadolu'nun kendisi zaten böyle bir coğrafi öneme sahip

olduğundan, onun her bir birimi de bu önemi oluşturan önemli niteliklere sahipti. Lykia bölgesi bu coğrafya içerisinde belki de en özgün coğrafyaya sahip olanıdır.

Coğrafya da kendi içinde bölümlenerek uzmanlık alanları oluşturduğu bölümlerden bir tanesi de 'Hidrografi'dir. Bu çalışmada Lykia'nın antik Hidrografisi (su coğrafyası) üzerinde durulmuş, nehir, göl ve kaynakların lokalizasyonlarına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Metin içerisinde önünde bir "T" harfi ile gösterilmiş numaralar "Genel Testimonia" bölümündeki antik kaynak ve çevirinin testimonia numarasını göstermektedir.

1. Bölüm: Coğrafya

1.1. ANA HATLARIYLA LYKIA COĞRAFYASI

1.1.1. Sınırlar ve Topografya

“(14.3.2) Rhodos’luların Daidala’sından sonra, Lykia’nın aynı isimli bir dağı olan Daidala gelir. Tüm Lykia kıyı yolculuğu başlangıcını buradan alır, 1720 stadion (uzunluğundadır), engebeli ve zorludur; fakat sık aralıklarla iyi limanlandırılmış ve ölçülü insanlarca iskan edilmiştir. Yörenin doğası, Pamphylia’luların ve dağlık Kilikia’luların (doğasına) benzer. Fakat, onlar korsanlık yaparak ya da korsanlara ganimet satışları ve demirleme yeri sağlayarak, merkezi üslerini korsanlık yararına kullandılar. Pamphylia’nın Side kentinde tersaneler Kilikia’lılarla beraber kullanıldı, ve orada açık artırma yoluyla tutsakları, özgür olduklarını bile bile satıyorlardı: onlar başarıyla İtalya’ya kadar deniz üstünlüğünü kazansalar da, Lykia’lılar öyle yasalara bağlı ve ölçülü yaşadılar ki, kimse tarafından utanç verici bir kazançla anılmadılar; bilakis atadan kalma Lykia Birliği idaresinde kaldılar... (14.3.9.sat.18) ...sonuç olarak, Pamphylia sınırındaki dağlar yamacına kurulmuş olan kent (Phaselis) Lykia’lıdır, Lykia Birliği’nde ise, oy hakkına sahip değildir. Kendi başına durmaktadır... (14.4.1)...Phaselis’ten sonra, Pamphylia’nın başlangıcı ve büyük bir kale olan Olbia gelir...”¹

STRABÖN

Strabōn, bu yazdıklarıyla Lykia’yi, coğrafi karakteristiği ile değerlendirmiştir. Uzun tehlikeli bir kayalık kıyı şeridinde sahip olmasına rağmen pek çok korunaklı limanla donatıldığını söyler ve gerçekten Telmessos, Patara, Antiphellos, Andriakē, Finike, Phaselis gibi limanlar oldukça önemli ve doğal korunaklı limanlardır ve yine onun bildirdiği gibi tüm kıyı şeridi hemen hemen 1720

¹ Strab. 14.3.2: μετὰ τοίνυν Δαίδαλα τὰ τῶν Ῥοδίων ὄρος ἐστὶ τῆς Λυκίας ὁμώνυμον αὐτοῖς Δαίδαλα, ἀφ’ οὗ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ παράπλους ἅπας ὁ Λυκιακός, σταδίων μὲν ὧν χιλίων ἑπτακοσίων εἴκοσι, τραχὺς δὲ καὶ χαλεπός, ἀλλ’ εὐλίμενος σφόδρα καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων συνοικούμενος σωφρόνων· ἐπεὶ ἦ γε τῆς χώρας φύσις παραπλησία καὶ τοῖς Παμφύλοις ἐστὶ καὶ τοῖς Τραχειώταις Κίλιξιν· ἀλλ’ ἐκεῖνοι μὲν ὀρητηγίοις ἐχρήσαντο τοῖς τόποις πρὸς τὰ ληστήρια, αὐτοὶ πειρατεύοντες ἢ τοῖς πειραταῖς λαφυροπάγια καὶ ναύσταθμα παρέχοντες· ἐν Σίδῃ γοῦν πόλει τῆς Παμφυλίας τὰ ναυπήγια συνίστατο τοῖς Κίλιξιν, ὑπὸ κήρυκα τε ἐπώλουν ἐκεῖ τοὺς ἀλόντας ἐλευθέρους ὁμολογοῦντες· Λύκιοι δ’ οὕτω πολιτικῶς καὶ σωφρόνως ζῶντες διετέλεσαν ὥστ’ ἐκείνων διὰ τὰς εὐτυχίας θαλαττοκρατησάντων μέχρι τῆς Ἰταλίας ὁμως ὑπ’ οὐδενὸς ἐξήρθησαν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ’ ἔμειναν ἐν τῇ πατρίῳ διοικήσει τοῦ Λυκιακοῦ συστήματος... (14.3.9.sat.18)...ἐστὶ μὲν οὖν καὶ αὕτη ἡ πόλις Λυκιακῆ (Phaselis) ἐπὶ τῶν ὄρων ἰδρυμένη τῶν πρὸς Παμφυλίαν, τοῦ δὲ κοινοῦ τῶν Λυκίων οὐ μετέχει, καθ’ αὐτὴν δὲ συνέστηκεν...(14.4.1) Μετὰ Φασήλιδα δ’ ἐστὶν ἡ Ὀλβία, τῆς Παμφυλίας ἀρχή, μέγα ἔρυμα...”

stadion yani aşağı yukarı 320 km uzunluğundadır. Ona göre, Lykia kıyı sınırı batıda Daidala'nın hemen doğusundan başlar ve doğuda, Lykia kenti olan; fakat Strabōn'un birlik içerisinde oy hakkı olmadığını belirttiği Phasēlis'le son bulur. Genel bağlamda bu sınırlandırma pek de yanlış değildir. Pek çok yerde olduğu gibi sınırlar çoğunlukla fiziki yapısına göre belirlenmiş olup genellikle şu şekilde kabul edilir: doğuda, Türkiye'nin en güneydeki ucu olan Gelidonya burnundan başlayıp Antalya'ya doğru uzanan Beydağları (Masikytos'lar) arasında oluşmuş Alakır vadisinin doğu yakası ve kıyıda Idyros (Çamyuva) da dahil olmak üzere Kemer'e (Olbia²) kadar olan kısım; kuzeyde Milyas (Elmalı ve civarı), Gölhisar'ın güneyindeki Dirmil (Altınyayla) ve Seki Ovası; batıda ise Dalaman nehri (→Indos).

Alüvyal yapıdaki kıyı Lykia, geniş vadilere ve yüksek iç yaylalara dar dağ geçitleriyle bağlanmaktadır. Dağlık bölgelerin antik dönemde farklı isimleri vardı³. Merkezi Lykia'da Kragos (Akdağlar), doğuda Masikytos (Beydağları) ve Solyma (Güllük dağı ve güneyde Tahtalı'yı da içine alan gurup), kuzey-merkez ve kuzeydoğuda Milyas, kuzeybatıda Kibyrtis. Kragos'un güneyi ve güneybatısı hariç bu bölgelerin gerçekte ne zaman ve nasıl Lykia sınırlarına dahil olduğu tam anlamıyla anlaşılmış değildir. Strabōn'a ve kaynak olarak gösterdiği Herodotos'a⁴ göre, Solymos yarımadasının en erken iskan edilen yeridir. 'Solymos' ismi kökünde Milyas halkına karşılık geliyor olabilir, fakat sonraları Pamphylia ile ayırım noktası olan, Lykia'daki sıradağların en doğusuna isim

² Olbia'nın Kemer'e yerleştirilmesi ve Lykia'nın bu bölgedeki sınırlandırılması hakkında bakınız: Şahin, *Olbia* 151vd.

³ Takmer, *Orografia*

⁴ Herod., 1.173.1-3: καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοισι χρέωνται, οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης πῶρχαϊον γεγόνασι (τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι)· [2] διενειχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παίδων Σαρπηδόνας τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ σιτίσι Μίνω, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπείκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλύας, οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. [3] ἕως μὲν δὴ αὐτῶν Σαρπηδῶν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλέοντο τὸ πέρον τε ἠνείκαντο οὐνομα καὶ νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι Τερμίλαι· ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνῶν Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελασθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέος, ἀπύκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν.; Strabon, 12.8.5: καὶ οἱ Κᾶρες δὲ νησιῶται πρότερον ὄντες καὶ Λέλεγες, ὡς φασιν, ἠπειρώται γεγόνασι, προσλαβόντων Κρητῶν, οἱ καὶ τὴν Μίλητον ἔκτισαν ἐκ τῆς Κρητικῆς Μιλήτου Σαρπηδόνα λαβόντες κτίστην· καὶ τοὺς Τερμίλας κατᾶκισαν ἐν τῇ νῦν Λυκία· τούτους δ' ἀγαγεῖν ἐκ Κρήτης ἀποίκους Σαρπηδόνα, Μίνω καὶ Ῥαδαμάνθους ἀδελφόν ὄντα, καὶ ὀνομάσαι Τερμίλας τοὺς πρότερον Μιλύας, ὡς φησιν Ἡρόδοτος, ἔτι δὲ πρότερον Σολύμους, ἐπελθόντα δὲ τὸν Πανδίωνος Λύκον ἀφ' ἑαυτοῦ προσαγορευσαί τοὺς αὐτοὺς Λυκίους. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἀποφαίνει τοὺς αὐτοὺς Σολύμους τε καὶ Λυκίους, ὁ δὲ ποιητῆς χωρίζει· Βελλερόφοντες γοῦν ὠρημένους ἐκ τῆς Λυκίας

Σολύμοισι μαχέσσατο κύδαλίμοισι

Πείσανδρον τε ὡσαύτως υἱὸν αὐτοῦ Ἄρης ὡς φησι

μαρνάμενον Σολύμοισι κατέκτανε.

καὶ τὸν Σαρπηδόνα δὲ ἐπιχώριον τινα λέγει.

olmuştur⁵. Milyas, belki de Klasik Dönem’de, Pers yönetimi tarafından Lykia dynastlığına bağlanmıştır⁶ ve İÖ. 360’lardaki Ksanthos egemenlik genişletmesinde de hedef olabilirdi⁷. Fakat kesinlikle, yaklaşık İÖ. 370’lerde meydana gelen satrap ayaklanmasına katılan Limyra beyi Perikle döneminde Lykia idari sınırları içerisine katılmıştı⁸.

Sınırlar

Sınırlar dönemler içerisinde değişiklik göstermektedir. Örneğin batıda Telmēssos politik olarak her zaman Lykia’ya bağlı olmamıştır. Klasik Dönem’de Lykia’dan ayrı olduğunu Atina Vergi Listeleri göstermektedir⁹. Fakat İÖ. IV. yüzyılda Perikle döneminde Lykia’ya dahil edildiği kesindir¹⁰. İÖ. 240 yılında kent Ptolemaios III tarafından Lysimakhos’un oğlu Ptolemaios’a verilmiştir¹¹. Daha sonraları 188 yılındaki Apameia Barışıyla Pergamon kralı Eumenēs’in hakimiyetine girmiş 133 yılında Pergamon Krallığı’nın çöküşüyle Lykia sınırlarına tekrar katılmıştır¹². Daha batıdaki Daidala, Lydai, Krya ve Kalynda ise ancak Roma imparatorluk döneminde politik olarak Lykia’ya bağlanmışlardı¹³. Bu hususta Strabōn’a bakacak olursak, batı sınırı, kendi döneminde, Daidala’nın doğusundadır¹⁴. Augustus ve Vespasianus dönemleri arasında bu sınırın daha batıya

⁵ Herodot., 1.173.1-3 (dn. 4); Strab. 12.8.5 (dn. 4); Keen, *Lycia* 22-24; Syme, *Anatolica* 185-186

⁶ Arr., *Anab.*, 1.24.5: Ταῦτα καταπράξας ἐν ἀκμῇ ἤδη τοῦ χειμῶνος ἐς τὴν Μιλυάδα καλουμένην χώραν ἐσβάλλει, ἣ ἐστὶ μὲν τῆς μεγάλης Φρυγίας, ξυνετέλει δὲ ἐς τὴν Λυκίαν τότε, οὕτως εἰς βασιλέως μεγάλου τεταγμένον. καὶ ἐνταῦθα Φασηλιτῶν πρέσβεις ἦκον περὶ φιλίας τε καὶ χρυσῶ στεφάνῳ στεφανῶσαι Ἀλέξανδρον· καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐπικηρυκευόμενοι ἐπρέσβευον Λυκίων τῶν κάτω οἱ πολλοί; Keen, *Lycia* 20

⁷ Keen, *Lycia*. 111; Coulton, *North Lycia*. 82

⁸ Keen, *Lycia*. 161-170; Coulton, *North Lycia*. 82, dn.30.

⁹ *ATL* I 420-421, II 83, III 7, 210: İÖ. 446/445 yıllarına ait olan bu listelerde, İÖ. 478/77 yılında kurulmuş olan Attika-Delos Deniz Birliğine üye olanlar ve verdikleri vergiler belirtilmektedir. Ayrıca bu yazıtlarda Telmēssos’lular için bak. *IG I(3)* 71.I.130: [Τ]ελεμέσσιο[ι]; 261.A.I.29: [Τελεμέσσιοι]; 262.A.V.32: Τελεμέσσιοι; 266.C arka.III.33: Τελεμέσσιοι. Lykia’lılar için bak: *IG I(3)* 261.A.I.30: [καὶ Λ]ύκιοι; 262.A.V.33: [καὶ Λύκιοι]; 266.C arka.III.34: Λύκιοι καὶ συν[τελ].

¹⁰ *FGrHist.* 2b,115,F.103.32-33 (Theorompos): καὶ ὡς Λύκιοι πρὸς Τελεμισσεῖς, ἡγουμένου αὐτοῖς τοῦ σφῶν βασιλέως Περικλέους; Jameson, *Lycia* 274.

¹¹ *TAM II* 1: ἔδοξε Τελεμησέων [τ]ῆι πόλει· ἐπειδὴ Πτολεμαῖος ὁ Λυσιμά[χ]ου παραλαβὼν τὴν πόλιν παρὰ βασιλέ[ως Π]τολεμαίου τοῦ Πτολεμαίου...

¹² Strab. 14.3.4: Μετὰ δ’ οὖν τὰ Δαίδαλα τὸ τῶν Λυκίων ὄρος πλησίον ἐστὶ Τελεμησὸς πολίχνη Λυκίων, καὶ Τελεμησοῖς ἄκρα λιμένα ἔχουσα. ἔλαβε δὲ τὸ χωρίον τοῦτο παρὰ Ῥωμαίων Εὐμένης ἐν τῷ Αντιοχικῷ πολέμῳ, καταλυθείσης δὲ τῆς βασιλείας ἀπέλαβον πάλιν οἱ Λύκιοι; Jameson, *Lycia* 274; *TIB* 8, s.v. Makrē

¹³ Jameson, *Lycia* 274vd.

¹⁴ Strab. 14.3.2: μετὰ τοίνυν Δαίδαλα τὰ τῶν Ῥοδίων ὄρος ἐστὶ τῆς Λυκίας ὁμώνυμον αὐτοῖς Δαίδαλα, ἀφ’ οὗ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ παράπλους ἅπας ὁ Λυκιακός

gittiği söylenebilir¹⁵. En azından İS. IV. yüzyılda Smyrna'lı Quintus sınırın Indos olduğunu vurgular¹⁶. Bizans Dönemi'nde ise Kaunos bölgeye dahil edilir¹⁷.

Bölgenin Kuzey sınırları olan Kibyrtis Bölgesi ise Roma generali Murena tarafından, İÖ. 89'da, Lykia'ya dahil edilmiştir¹⁸. Kibyrtis bölgesi Bubon, Balbura ve Oinoanda kentlerinden oluşmaktadır.

Doğuda Phaselis ve Olympos bir sınır genişletmesi sonucunda Lykia içine dahil edilmiş olarak görülebilir¹⁹. Olympos Artemidōros'a göre, Hellenistik dönemde, Lykia birliği içerisindeydi²⁰. Klasik Dönem'de Phaselis Atina Vergi Listeleri'nde Lykia'dan farklı olarak kayıtlara geçmiştir²¹. Jameson'a göre, İÖ. I. yüzyıla kadar Phaselis'in Lykia sınırlarında olduğuna dair antik kaynaklarda bir tutarlılık olmamakla birlikte, bazı antik kaynaklara göre bu döneme kadarki herhangi bir zaman diliminde Lykia birliğinde üyeliği olmuştur ve Strabon'un "*Lykia kenti olmasına rağmen birlikte oy hakkı yoktur*"²² gibi bir ifadesine göre daha sonra birlikten ayrılmıştır. İÖ. I. yüzyılda Olympos ve Phaselis kesin olarak Lykia'ya bağlanmış olmalıdır²³.

¹⁵ Jameson, *Lykia* 275

¹⁶ Quint. 8.83-84: ...παρὰ προχοῆς ποταμοῦ Λίνδου εὐρρεῖται, μενεπτολέμων ὄθι Καρῶν πείρατα καὶ Λυκίης ἐρικυδέος ἄκρα πέλονται.

¹⁷ Hierokles 685, 1.

¹⁸ Strab. 13.4.17: Λέγονται δὲ ἀπόγονοι Λυδῶν οἱ Κιβυρᾶται τῶν κατασχόντων τὴν Καβαλίδα ὕστερον δὲ Πισιδῶν τῶν ὁμόρων ἐπουκησάντων καὶ μετακτισάντων εἰς ἕτερον τόπον εὐερέστατον ἐν κύκλῳ σταδίων περὶ ἑκατόν. ἠϋξήθη δὲ διὰ τὴν εὐνομίαν, καὶ αἱ κῶμαι παρεξέτειναν ἀπὸ Πισιδίας καὶ τῆς ὁμόρου Μιλυάδος ἕως Λυκίας καὶ τῆς Ῥοδίων περαιίας· προσγενομένων δὲ τριῶν πόλεων ὁμόρων, Βουβῶνος Βαλβούρων Οἰνοάνδων, τετράπολις τὸ σύστημα ἐκλήθη, μίαν ἐκάστης ψήφον ἐχούσης, δύο δὲ τῆς Κιβύρας· ἔστελλε γὰρ αὕτη πεζῶν μὲν τρεῖς μυριάδας ἱππέας δὲ δισχιλίους· ἐτυραννεῖτο δ' αἰεὶ, σωφρόνως δ' ὁμως· ἐπὶ Μοαγέτου δ' ἡ τυραννὶς τέλος ἔσχε, καταλύσαντος αὐτῆς Μουρηναίου καὶ Λυκίους προσορίσαντος τὰ Βάλβουρα καὶ τὴν Βουβῶνα· οὐδὲν δ' ἦττον ἐν ταῖς μεγίσταις ἐξετάζεται διοικήσεσι τῆς Ἀσίας ἢ Κιβυρατικῆ· τέτταροι δὲ γλώτταις ἐχρῶντο οἱ Κιβυρᾶται, τῇ Πισιδικῇ τῇ Σολύμων τῇ Ἑλληνίδι τῇ Λυδῶν· ... δὲ οὐδ' ἶχνος ἐστὶν ἐν Λυδίᾳ. ἴδιον δ' ἐστὶν ἐν Κιβύρα τὸ τὸν σίδηρον τορεύεσθαι ὀραδίως. Μιλύα δ' ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῶν κατὰ Τερμησσὸν στενῶν καὶ τῆς εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ Ταύρου ὑπερθέσεως δι' αὐτῶν ἐπὶ Ἰσινδα παρατείνουσα ὄρεινὴ μέχρι Σαγαλασσοῦ καὶ τῆς Ἀπαμέων χώρας.; Coulton, *North Lycia*. 79

¹⁹ Jameson, *Lykia* 276

²⁰ Strab. 14.3.3: τῶν δὲ πόλεων αἱ μέγιστα μὲν τριῶν ψήφων ἐστὶν ἐκάστη κυρία...ἔξ δὲ τὰς μεγίστας ἔφη ὁ Ἀρτεμίδωρος, Ἐάνθον Πάταρα Πίναρα Ὀλυμπον Μύρα Τλῶν κατὰ τὴν [ὑτέρ]θεσιν τὴν εἰς Κιβύραν κειμένην.

²¹ ATL 434-435, III 210, 260

²² Strab.14.3.9:...ἔστι μὲν οὖν καὶ αὕτη ἢ πόλις Λυκιακῆ (Phaselis) ἐπὶ τῶν ὄρων ἰδρυμένη τῶν πρὸς Παμφυλίαν, τοῦ δὲ κοινου τῶν Λυκίων οὐ μετέχει, καθ' αὐτὴν δὲ συνέστηκεν...

²³ Jameson, *Lykia* 277

Bu çalışmada belirlenen asıl sınır Roma imparatorluk sınırlarıdır. Fakat Bizans döneminde bölgeye dahil edilen Kaunos da düşünülerek Dalyan Nehri (→Kalbis) ve Köyceğiz Gölü (→Kaunia) çalışmaya dahil edilmiştir.

Jeomorfoloji

L. B. Platt'a²⁴ göre, yaklaşık 200 milyon yıl önce daha büyük bir şekilde sualtında olan ve suyun bıraktığı tortullar, çökeltilelerle kaplanan Teke yarımadası, Kuzey Afrika'dan ayrılarak sonraki 150 milyon yıl boyunca kuzeye, önüne gelen deniz seviyesindeki kayaları ve daha açıklardaki tortulları toplayarak Anadolu kıyılarına çarpına dek sürüklenmiş ve yaklaşık 50 milyon yıl önce suyun üzerinde yükselmiştir. Dış kabuk deformasyonu, tarihsel süreçte meydana gelmiş pek çok muazzam hatta dağların dahi biçim değiştirmesine yol açan depremlere neden olarak, uzun süre devam etmiştir. Yumuşak kalker kayalar, bir kısmı kıyıya kadar uzanan nehirler tarafından muhteşem vadiler oluşturarak kesilmiştir; kanallar, bilinmeyen derinliklerde dağların arasına doğru yeraltında açılmış bataklık çukurları aracılığıyla yukarılarda da meydana gelmiştir (Elmalı ovası gibi). Bu akarsular oldukça fazla alüvyon taşıyarak, büyük alüvyal alanlar oluşturmuştur. Örneğin Yavu Ovası'ndaki alüvyal katmanın 7 m'den fazla olduğu tespit edilmiştir²⁵. Myra'daki Aziz Nikolaos Kilisesi ile tiyatro civarlarındaki jeolojik araştırmalarla, kısa bir sürede oluşmuş oldukça kalın bir alüvyon tabaka olduğu anlaşılmıştır²⁶. Demre Ovası'ndaki alüvyon kalınlığı 100 m ya da biraz daha fazla olduğu tespit edilmiştir²⁷.

Nüfus

Bean'e göre, yarımadanın nüfusu Roma Dönemi'nde (en kalabalık dönem) 200.000 kişi kaddı²⁸. Ancak, bu nüfusun coğrafi dağılımı politik ve ekonomik koşullara, ayrıca iklim koşullarına göre geniş bir alanda yayılım göstermiştir ve yeni pek çok çiftlik, köy ve kent yerleşim yerlerinin keşfiyle 200.000'in üzerinde olması beklenir. Klasik çağda, en büyük yerleşimler sahil boyunca sıralanmışlardı; fakat bu alanlar orta Bizans döneminden bu yana yerleşim görmemiş ve nüfus kaybetmeye başlamıştır. 19 yy. ortalarında, Fellows²⁹, yörenin en büyük kentinin 25 bin kişilik

²⁴ Platt, *Karataş* 11-12.

²⁵ Öner, *Kaş-Demre* 21

²⁶ Öner, *Kaş-Demre* 20

²⁷ Öner, *Kaş-Demre* 72

²⁸ Bean, *Lykia* 21

²⁹ Fellows, *Discoveries* 227-228

nüfusuyla Elmalı olduğunu belirtmektedir. Buna mukabil son 20 yıl içerisinde turizm sektörü kıyının büyük bir bölümünü işgal etmiş ve uzun süren dinginliği bozarak yeniden nüfusu artırmıştır.

1.1.2. Vadiler, Yollar ve Yerleşim³⁰

Lykia Yarımadası'nın bilinen ilk kentleri (Telmēssos³¹, Ksanthos, Myra, Limyra vs.) iyi sulandırılmış verimli topraklarda, vadilerde (Ksanthos, Myros, Arykandos, Alakır vadileri) ve limanlık kıyı bölgelerinde (Telmēssos, Patara, Antiphellos, Finike, Phaselis vs.) kurulmuştur. Akdağlar (Kragos) ile Beydağları'nın (Masikyotos) ve Tauroslar'ın çıkıntılarının yarımada merkezinden ayrıldığı bu kentler Lykia'nın temel kentleridir. Her iki sıradağın da yüksekliği 3000 m'yi aşmaktadır.

Lykia'nın doğusundaki en önemli vadi →Alakır Çayı'nın oluşturduğu vadidir. Masikyotos'ları ikiye ayıran bu vadi Lykia'nın en yoğun yerleşimlerinin bulunduğu bölgelerinden birisidir. Alakır Çayı'nın doğusunda, güneyden kuzeye doğru; Gagai (Aktaş), Korydalla (Hacıveliler), Rhodiapolis, Pygela, Korma (Karabük), Lykai (Bölücekaş), Kitanaura (Saraycık), Kosara bulunmaktadır. Bu kentlerle kıyı arasında içerisinde Tahtalı kütlesi ve Klimaks'ın da yer aldığı Beydağları'nın doğu silsilesi uzanır. Bu sıradağlar boyu uzanan kıyının Gelidonya'dan Olbia'ya (Kemer) kadar olan kısmı Lykia'ya, Olbia'yla birlikte sonrası Pamphylia'ya aittir³². Bu kıyıda bulunan Olympos (Musa Dağı üzerinde olan), sonradan ismini Musa Dağı üzerindeki Olympos'a izafeten Olympos olarak değiştiren Kōrykos³³ (Deliktaş), Phaselis (Tekirova), Idyros (Çamyuva), Olbia, Thēbē (Göynük) ve Lyrnas (Beldibi)³⁴ kentlerinden başka, yamaçlarda ve zirvelerde irili ufaklı pek çok yerleşim alanı ve kaleler vardır³⁵. Alakır Çayı'nın batısındaki başlıca kentler ise: Finike, Limyra, Akalissos (Asarderesi) ve Idebēssos'tur (Kozagaç). Alakır Vadisi, kuzeyde düze çıktığı yerde, Kozarası/Kaplan Dağı (Kosara?) civarında, yerini, Antalya'ya kadar uzayan ve yine önemli bir yol güzergahı olan Çandır Vadisi'ne bırakır. İçerisinden →Çandır Çayı'nın geçtiği bu vadi, Kosara'dan sonra Typallia (Çitdibi) ve Trebenna (Geyikbayırı/Çağlarca) yer alır. Çandır Vadisi'nin sonuna doğru ise, küçük bir vadi olan Gökdere Vadisi ve onun başlangıcındaki Onobara (Gedeller) vardır.

³⁰ Bu bölümde bahsedilecek olan, yeri yeni belirlenmiş ya da belirlenememiş kentler (Kosara, Typallia, Pygela, Lykai, Kitanaura, Lesei--, Kodopa, Akarassos vs.) için bak: Şahin-Adak, *Stad. Pat.*; Tüner, *Lokalizasyonlar*.

³¹ Telmēssos kenti 3.yy'da Lykia'ya katılmıştır. Burada bak. Sınırlar bölümü.

³² Şahin, *Olbia* 152 vdd., Karte 1.

³³ Kōrykos ve Olympos arasındaki ilişki için bakınız: Tüner, *Lokalizasyonlar*

³⁴ Thēbē ve Lyrnas için bak: Şahin, *Olbia*; Tüner, *Lokalizasyonlar*

³⁵ Tüner, *Lokalizasyonlar*

Finike'de denize dökülen →Arykandos (Başgöz) Nehri'nin oluşturduğu vadi de yine önemli bir yol güzergahı olarak, Milyas ve kıyıyı birbirine bağlamaktadır. Bu vadi boyunca Arykanda ve Stadiasmus Patarensis'te geçen, sadece ΛΗΣΕΙ harfleri okunan ve bu vadi boyunca olması muhtemel bir kentten başka önemli yerleşim yoktur. Arykandos'un, kaynaklarını aldığı, şu an tamamen kurutulmuş olan Avlan Gölü'ne →Aedesa (Akçay) dökülmekteydi. Akdağlar'ın (Kragos) doğu yamaçlarından doğan ve Elmalı Ovası'nı sulayan →Aedesa Nehri boyunca; Komba (Gömbe), Khoma (Hacımusalar), belki Kodopa, Avlan Gölü yakınlarındaki Podalia kentleri kurulmuştur. Aşağıya, kıyıya doğru Alaca Dağları'nın hemen altında Tokluca Vadisi'ne kurulmuş olan Arneai (Ernez) kentinin yanından, Tokluca Çayı geçmektedir. Bu çay, Dereağzı'na kadar aktıktan sonra; Felen Yaylası'ndan akıp Sarıbelen civarlarından doğan ve Kasaba düzlüğünü geçen Felen Çayı (Kasaba Çayı da denir) ile Dereağzı'nda birleşirler. Oluşan bu nehir, →Myros adıyla, yine bir yol güzergahı olan Myros Vadisi'ni geçmektedir. Bu vadide, Dereağzı'ndaki savunma kalesinden³⁶ sonra Myra'ya kadar bir yerleşime iz vermez. Zaten vadi oldukça dar ve geçilmesi zordur.

Lykia'nın yerleşim açısından en önemli ve en çok araştırılmış yeri şüphesiz →Ksanthos Nehri boylarıdır. Bu nehir boyunca, güneyden kuzeye doğru, Patara (Gelemiş), Lētōon (Bozoğlu), Ksanthos (Kınık), Sidyma (Dodurga), Pinara (Minare), Tlōs (Düver), Araksa (Ören) biraz daha kuzeyde olmak üzere Oinoanda (İncealiler) ve Balbura (Asar Tepe) kentleri kurulmuştur. Bu kentler –özellikle ilk sayılanlar– Lykia uygarlığının temel taşlarıdır. Bu vadi boyunca ilerleyen büyük bir anayol bu kentleri birbirine ve diğer bölgelere bağlar. Balbura yakınlarında olması beklenen →Pyros Nehri ise, Ksanthos'un bir koludur. Stadiasmus Patarensis'e³⁷ göre, Ksanthos Vadisi'nden Milyas'a iki geçiş yolu vardır. Bunlardan güneyde olanı Neisa (Sütleğen) üzerinden; kuzeyde olanı ise, Akdağlar'ı (Kragos) aşarak Kastabara (Deliktaş?) üzerinden gider. Daha kuzeyde ise, Indos'un (Dalaman Çayı) bir kolu olan →Kaulatis Nehri, antik →Kabalitis Gölü (bugün kurutulmuş olan Söğüt Gölü) güneyinden kaynağını alır. Gölhisar'ın kuzeyindeki Kibyra ile Lykia'nın kuzey sınırı çizilmiş olmaktadır.

Ksanthos Nehri vadisinin batısında ise, Fethiye Körfezi'ne (Antik Glaukos Kolpos) kadar bölgenin başlıca kentleri, Kadyanda (Üzümlü) ve Telmēssos (Fethiye) yer alır. Glaukos Kolpos'a, →Glaukos Nehri (Kızıl Dere) ve daha batısında →Ninos Nehri (İnlince Çayı) dökülmektedir. Ninos Nehri'nden sonra Kalynda (Kozpınar) kenti, onun kuzeydoğusunda Hippukomē (İthisar)

³⁶ Morganstem, *Fort*

³⁷ Şahin-Adak, *Stad. Pat.*

ve Symbra kentleri bulunur. Stadiasmus Patarensis, Kalynda'dan sonra yolu geç dönemlerde Lykia'ya dahil edilmiş olan³⁸ Karia kenti Kaunos'a (Dalyan) verir, bu arada →Indos (Dalaman Çayı) Lykia'nın batı sınırını belirlemektedir.

---

³⁸ Hierokles'e göre (İS. VI. yy) Kaunos kenti Lykia içerisindeydi. Hierokles 685, 1.

2. Bölüm: Hidrografi

2.1. LYKIA'NIN SU COĞRAFYASI

2.1.1. Günümüz Coğrafyası ve Antik Coğrafya

Lykia bölgesi su yönünden oldukça bereketli olmakla birlikte, antik döneme nazaran su rezervleri günümüzde oldukça azalmıştır. Sulama, kaynakların ve göllerin kurumması veya kurutulması ve baraj yapımıyla pek çok nehrin su debilerinde düşüşler görülmektedir. Buna en iyi örnek Başgöz Çayı'dır (→Arykandos). Nehir, kaynağı olan Avlan Gölü'nün arazi elde etme ve Başgöz üzerinde bir baraj kurma amacıyla suyunun kanallarla akıtılarak bilinçsizce kurutulması sonucunda neredeyse tamamen sudan yoksun kalmıştır. Nehrin yan kaynakları da bundan etkilenerek eskisi gibi su vermemektedir. Arykanda'nın hemen yakınlarında, anayol üzerindeki meşhur kaynağın suyu, her geçen gün daha da azalmakta ve kurumaya yüz tutmaktadır (Foto. 4). Başgöz'e, denize dökülmeye 1-2 km. kala, büyük bir hayat veren Gökusu (→Limyros) bol suyu ile Başgöz'e karışıp Finike'ye kadar ilerlemektedir ve gemilerin girebilmesine müsait bir ağız oluşturmuştur. →Alakır Çayı üzerinde kurulan baraj ve büyük bir kısmı nehrin eski yatağında olan bahçe ve seraların sulanması, nehrin su miktarının oldukça azalmasına neden olmuştur. Nehir üzerindeki, narenciye bahçeleri ve seralar içersinde kaybolmuş olan 360 m uzunluğundaki bir geç Roma köprüsü nehrin antik dönemdeki genişliğini anlatmaya yetmektedir (Foto. 1 ve 2).

Daha doğuda olan Çandır Çayı da, Başgöz gibi kuru bir yatağa sahiptir. Yazın neredeyse tamamen kuruyan³⁹ Demre Çayı (→Myros), yakın dönemlere kadar yol açtığı sellerle Myra kentinin ovadaki kısmını alüvyonlarla kapatmıştır. Kuzeyde, antik ismi →Kabalitis olan Söğüt Gölü de, Avlan Gölü ve Kara Göl'ün akıbetine uğramıştır ve sadece kışın su bulunmaktadır. Elmalı Ovası'ndan ve Akdağlar'ın (Kragos) doğu yamaçlarından doğan Akçay'ın (→Aedesa) üzerine kurulan barajdan sonraki kısmı, şu an sadece bir dere konumundadır. Kragos'un batısında akan →Ksanthos Nehri de su kaybına uğramıştır. Antik dönemde üzerinden Ksanthos'a kadar gemilerle gidilebilen nehirden Ksanthos yakınlarında bazı yerlerinde yürüyerek karşıya geçmek yazın nerdeyse mümkün hale gelebilmektedir. Daha 19 yy. başlarında Fellows, antik eserleri taşıdığı gemileri Ksanthos yakınlarına kadar sokmayı başarmıştı. Nehrin kaynakları, özellikle Araksa civarında olmak üzere genelde çok miktarda su vermektedir. Bir başka yan kolu, Tlōs yakınlarında

³⁹ Öner, *Kay-Demre* 71

büyük bir kaynak olan →Saklıkent'tir. Antik dönemde Glaukos Kolpos olarak anılan Fethiye Körfezi'ne akan nehirlerden biri olan Kızıl Dere (→Glaukos Potamos) kaynağını aldığı Nif köylerinden sonra sulama kanallarına ayrılmış ve az bir kısmı denize ulaşabilmiştir. En batıdaki Indos Nehri'nin su miktarı da aynı nedene bağlı olarak azalmıştır. Üzerine kurulan baraj nedeniyle Akköprü tamamen sular altında kalmıştır.

Pek çok nehir artık su bulundurmamaktadır. Antik dönemde belki de sürekli akıcılıkları olan bu nehirlerin pek çoğu, yazın su bulundurmadığından artık geçici nehir statüsü kazanmış ya da tamamen yok olmuşlardır. Örneğin Lykia'nın doğu yarısındaki nehirlerden Alakır ve kısa Göksu hariç hepsi (Çandır Çayı, Kesme Boğazi'nden akan Kesme Çayı → Idyros, Demre Çayı → Myros ve üst kolları) geçici nehir statüsüne geçmişlerdir.

2.1.2. Nehir, Göl ve Kaynaklardaki Su Kaybına Yol Açan Etmenler

Tarım sektörü: Bilindiği gibi Teke yarımadası, Türkiye'nin en fazla seracılığının yapıldığı ve narenciye açısından en zengin bölgesidir. Yetiştirilen ürünler sadece bu bölge halkına değil, bütün Türkiye'ye yönelik olarak yetiştirilmektedir. Doğuda Alakır Çayı'nın oluşturduğu alüvyal arazide bulunan Kumluca ve Finike bölgesi başta olmak üzere, Kasaba Ovası, Felen Yayla, Demre Çayı'nın kıyıda oluşturduğu arazi, Eşen Çayı boyunca uzanan verimli düzlükler, Fethiye Körfezi kıyıları ve Dalaman havzası, neredeyse tamamen sera ve narenciye bahçeleri ile kaplıdır. Bu bölgelerden elde edilen ürünler tüm Türkiye'ye dağıtılmaktadır. Doğal olarak antik dönemdeki nüfus ile günümüz nüfusu arasındaki orana paralel olarak bu alanlar kat kat çoğalmıştır. Bu bölgelerin bağlı oldukları su kaynakları, çok daha fazla tarım alanına paylaştırılmış, dolayısıyla nehirlerin denize kadar ulaşmaları zorlaşmıştır. Bu su dağıtımı, yapay kanallar, su pompaları yapay göletler ya da küçük çapta su yatağı değiştirilmesi aracılığı ile yapılmaktadır.

Barajlar: Türkiye'de enerji ihtiyacı, çok büyük bir oranla nehirler üzerine kurulan hidroelektrik santrallerinden sağlanmaktadır. Nehirlerdeki suyun bu santrallerde tutulması su eksilmesinin bir başka önemli nedenidir. Bir çok Avrupa ülkesinde bu amaca yönelik kurulan, doğaya hiçbir zararı olmayan ve külfeti oldukça az olan yel değirmenleri, maalesef Türkiye'de hiç yaygın değildir. Pek çok nehir bu doğal bozgunun nasibini almıştır. Üstelik bu uğurda kültür değerleri dahi hiçe sayılmaktadır (örn. Zeugma, Indos Üzerindeki Akköprü). Lykia'da Alakır Çayı ve Elmalı Ovası'ndaki Akçay'ın (→Aedesa) sularının azalmasındaki ana etmenlerden biri üzerlerinde kurulan barajlardır.

İçme suyu ihtiyacı: Suyun kentler ve köyler içerisindeki içme ihtiyacına yönelik dağıtımını da su azalmasının önemli nedenlerinden birisidir. Antik dönem insanına yetip de artan bu su miktarı, günümüz insanı için zaman zaman yetersiz kalmaktadır, fakat yine de Teke Yarımadası, Türkiye’de içme suyu sıkıntısı en az olan bölgelerdendir. Fakat kaynakların büyük bir bölümü içme suyu elde etme amaçlı kullanıldığından, nehirlerin kaynaklar aracılığıyla beslenme düzeyi en aza inmiştir.

Diğer bilinçsiz yanlışlıklar: Lykia’daki geniş tarım düzlüklerinden yukarıda bahsedilmişti. Bu geniş düzlüklerin insanlara yetmediği ya da buralardan yeterince kullanılmadığı görülmektedir. Tarım alanı ihtiyacını karşılamak isteyenlerin başvurduğu bir yol da bir göl kurutularak arazi sahibi olmaktır. Maalesef bu örnekler Teke Yarımadası’nda da görülmektedir. En iyi örneği, Elmalı Ovası’ndaki Avlan Gölü arazisidir. Göl etrafına yapılan kanallar aracılığıyla kısa bir sürede kurutulmuştur. Yerlilerden aldığım bilgilere göre, bu kurutmanın amacı, yaklaşık 15 yıl önce başlanıpta sadece Başgöz (→Arykandos) üzerine yapılacak bir barajın beslenmesi idi. Fakat sonraları, Başgöz kenarlarındaki dağların barajın duvarlarını tutamayacağı anlaşılmış ve barajdan vazgeçilmişti. Ne yazık ki iş işten geçmiş, Avlan Gölü’nün kuruma süreci artık başlamıştı. Çok kısa sürede suyunu kaybeden Avlan Gölü, Başgöz’ün temel kaynağıdır. Onun kuruması nehri de kuruttu. Avlan Gölü bir daha su toplayamadı, çünkü onu besleyen derelerde artık yoktular ve açılan kanallar kapatılmadı. Antik dönemde Kragos’un doğu eteklerinden doğup Avlan Gölü’ne kadar ilerleyen Akçay (→Aedesa) üzerinde yapılan barajdan ve sulama amaçlı ovaya dağıtılmasından dolayı Göl’e ulaşmadan çok önceleri yok olmaktadır ya da yok denecek kadar az bir su bulundurulur. Bu gölün arazisi tamamen üst yönetici sıfatındaki insanlarca paylaşıldı, böylece Göl’ü satın alamayanlar, onun kurutarak arazisini elde etmiş oldular. Şu an Arykandos Vadisi’nden Elmalı’ya giden asfalt yol bu arazinin tam ortasından geçmektedir. Bu yol, yolcularından hikayesini öğrenenlerin içerisinde buruk bir üzüntü bırakarak, Elmalı’ya kadar gider. Elmalı Ovası’nda kurutulan göl sadece Avlan değildir. Avlan Göl’ü ortasından geçen yol Elmalı yakınlarında bir başka eski göl içerisinden geçer. Olduğu dönemlerde, Kara Göl ya da Elmalı Gölü olarak adlandırılmış bu göl de benzer bir şekilde aşağı yukarı aynı dönemlerde kurutulmuş ve tarım alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kısmen insan eliyle kurutulmuş olan bir başka Göl daha kuzeyde bulunan Söğüt Gölü’dür (→Kaularis). Bu göl, sadece kışın su bulundurur ve tarım döneminde tamamen arazileri ekime açılır.

2.1.3. Suların Lykia Ekonomisindeki Yeri

Pek çok yerde olduğu gibi Lykia'da da başta nehirler olmak üzere su potansiyelinin ekonomiye faydası büyüktür. Taşımacılık, tatlı su balıkçılığı ve tarım arazilerinin sulanması bu faydada en büyük paya sahip olanlardır. Nehirler üzerinden kentlere ulaşım, iç kesimlerden kıyıya mal ulaştırılması ve yukarılardan elde edilen kerestelerin doğrudan nehir üzerine bırakılarak limanlara ulaştırılması büyük bir kolaylıktı. Nitekim Lykia'da bunların tümünün de yapılabilmesi mümkün olmuştur. Fakat antik kaynaklara bakıldığında nehirde gemi taşımacılığının büyük boyutta olmadığı görülür. Elimizdeki antik kaynaklara göre gemilerle üzerinden kesin olarak ilerlenebildiği belirtilen nehirler şunlardır:

1) →Limyros

T95: *SMM* 492

236. Ἀπὸ δὲ Γαγῶν ἐπὶ ποταμὸν Λάμυρον στάδιοι ξ' ὑπὲρ σταδίου ξ' κεῖται πόλις Λάμυρα καλουμένη.

236. Gagai'dan Lamyra nehrine kadar 60 stadiondur: onun 60 stadion üzerinde de Lamyra olarak söylenen kent vardır.

T92: Skyl., 100.6, s.74:

Λίμυρα πόλις, εἰς ἣν ὁ ἀνάπλους κατὰ τὸν ποταμὸν·

(sonra Limyros?) nehri boyunca gemiyle gidilebilecek Limyra kenti (gelir)

2) →Ksanthos

T91: Skyl., 100.2-3, s.74

Τελμισσὸς καὶ λιμὴν, καὶ ποταμὸς Ξάνθος, δι' οὗ ἀνάπλους εἰς [Ξάνθου πόλιν,]

Telmisos limanı ve üzerinden Ksanthos'a gidilen Ksanthos nehri.

T111: Strab., 14.3.6

εἰθ' ὁ Ξάνθος ποταμὸς, ὃν Σίρβιν ἔκαλον τὸ πρότερον· ἀναπλεύσαντι δ' ὑπηρετικοῖς δέκα σταδίου τὸ Λητῶν ἔστιν·

Daha sonra, önceleri Sırbis dedikleri Ksanthos nehri (gelir). Gemilerle 10 stadion gidilirse Lētōn'a varılır.

T96: SMM s. 493

247- Ἀπὸ Πατάρων ἐπὶ ποταμὸν πλωτὸν [Ἐάνθον] (ὑπέρεκειται πόλις Ἐάνθος) στάδιοι ξ'.

247- Patara'dan, gemilerin girebildiği Ksanthos Nehrine (yukarısında Ksanthos Kenti vardır) 60 stadion

Elimize ulaşan bu antik aktarımlara göre sadece iki nehrin gemi ilerleyişine müsait olduğu görünmektedir. Fakat bu ikisi sadece kesin olanlardır ve diğer bazı nehirlerinde bu özelliğe sahip olduğu düşünülebilir. Örneğin →Indos, belki →Glaukos ve →Alakır bu özelliklere sahip olabilir. Yine de portulanlarda gösterilen bilgilere göre bu yönde daha fazla bir gelişme olmadığı ortadadır. Skylaks, İÖ. 5. yüzyılda sadece →Ksanthos Nehri ve Limyra'ya gidilebilecek bir nehri (→Limyros? Göksu) gemilere açık olarak gösterir. Aynı şekilde *SMM* de sadece →Ksanthos ve →Limyros'un ilerlenebilir olduğunu bildirir. Ayrıca, Ptolemaios Lykia bölümünde sadece →Ksanthos ve →Limyros Nehri'nin ağzını vermeyi yeterli bulmuştur. Aslında bu durum bize Lykia'nın gemi ile iç kısımlara ulaşımının kolay olmadığını göstermektedir. Böyle bir durumda bu akarsuların ağızlarında liman kentleri edinen kentlerin şanslı olduğu görülür. Ksanthos Kenti, en azından Klasik Dönem'de Patara'yı liman kenti olarak kullanmış olabilir fakat Ksanthos Nehri'nin Patara'ya ulaşmayı Ksanthos'un limanı olma işlevine gölge düşürmektedir. Limyra'da durum böyle değildir. Limyros kanalıyla Finike, Limyra'ya hizmet eden büyük bir liman olmuştur. Ayrıca Klasik dönemin iki büyük dynastlığı olan Ksanthos ve Limyra, nehirle ulaşılabilirdiği kanıtlanan yegane kentlerdir. Bu özellik elbette diğer kentlere göre zenginlik ve güç bakımından büyük bir ayrıcalık oluşturmalydı. Çünkü en zahmetsiz ve en ucuz ticaret gemiyle yapılmaktaydı. Kara ticareti gerçekten zahmetli ve pahalı olduğundan; bu ucuz, hızlı ve az sorunlu sistem, diğer kentlere nazaran zengin ve güçlü oluşlarının temel nedenlerinden biri sayılmalıdır. Bu kentler, mala daha çabuk ve ucuz sahip olmakta, üstelik çevresine pazarlama şansını elde etmektedir. En azından Roma Dönemi'nde yapılan kaliteli yol sistemleri kullanılıncaya kadar gemi ticareti eldeki büyük güçlerden biri olmalıydı. Dağlık kesimlere olan ulaşımın zorluğu ister istemez liman ticaretlerine yönlendirmişti. Fakat, Lykia'nın ticari gemicilik hususuna da yeterince vakıf olup olmadığı veriler doğrultusunda bir soru işaretidir.

Nehirler başka şekillerde de ticarete yönelik kullanılmışlardır. İç kısımlarda yetişen sedir ağaçlarının limanlara ulaştırılmasında başlıca rol nehirlere düşmekteydi. Lykia ekonomisinde büyük bir paya sahip olan sedir ihracatında en önemli aşama, dağda kesildikten sonra vadideki akarsuya

doğrudan bırakılarak denize kadar ulaşmasını sağlamak ve limanlarda toplanarak yüklemelerinin yapılmasıydı. Buna iyi örneklerden bir tanesi →Arykandos (Başgöz) Nehri'dir. Arykanda yakınındaki sedir ağaçları kesildikten sonra vadi boyunca yolculuğunu bu nehir üzerinde yapmaktaydılar ve aşağıda Finike Limanı'nda toplanarak yüklenirlerdi.⁴⁰ Doğu Lykia'da →Phoinikus ve →Barsak çayları da bu amaç için kullanılmışlardır⁴¹. Batıda Indos⁴² ve Karia'da Kalbis⁴³ nehirleri de kereste taşınımında kullanılmışlardır.

⁴⁰ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 483.

⁴¹ Petersen-Luschan, *Reisen* 139; *TIB 8*, Hidrografi bölümü; Robert, *Documents* 42vd.

⁴² *TIB 8*, s.v. Indos

⁴³ Marino Sanudo, şurada: Kretschmer, *Port.* 246: *babet (scil. Kaunos) aestivo tempore bonum portum, dum ex parte terrae securitas habeatur. Deinde intratur flumen; quod septem pedum altitudinis babet aquam. Hocque modo onerantur navigia, quae deferunt lignamina in Aegyptum.*; Ross, *Kleinasien* 80; Ritter, *Erdkunde* 929; *TIB 8*, "Hydragraphie" bölümü.

3. Bölüm: Hidronomi

3.1. LYKIA'NIN HİDRONOMİSİ

3.1.1. Bölgelere Göre Coğrafi Dağılım

3.1.1.1. Doğu Lykia:

Antalya'dan Kumluca'ya, 1960'larda yapılan kıyı yolundan önce, sadece Çandır Vadisi'nden (Foto. 16) gidilmekteydi. Çandır Vadisi'nden Çandır Deresi akmaktadır ve Kozarası yakınlarından doğar. Nehrin güneyinde küçük bir vadi olan Gökdere vadisi bulunur ve bu vadiden de →Sarısu adında bir dere akmaktadır. Bu Derenin denize döküldüğü yerde Stadiasmus Patarensis'e bağlı olarak bir liman beklenmektedir⁴⁴. Doğu Lykia'nın en önemli akarsuyu →Alakır Çayı'dır. Bu çayın antik dönemdeki ismi bilinmemekle birlikte, →Limyros ya da →Gagēs olabileceği üzerine görüşler vardır. Oldukça uzun bir vadi oluşturan bu çay, çok büyük bir alüvyal ova oluşturmuş ve yatağını değiştirerek doğuya kaymıştır. Kemer'in hemen batısında bulunan Kesme boğazından Kesme Çayı ya da Ağva Dere denen akarsu akmaktadır. Bu akarsu da antik →Idyros ile eşleştirilmiştir. Daha güneyde Olympos'ta büyük bir ihtimalle ismi →Phoinikus olan Kavşık Çayı denize karışır, bu su kentin ortasından geçer ve kaynakları belki de, antik dönemde çok güzel bir manzarası olduğu bildirilen aquae Regiae (Krallık suları) adıyla anılır.

3.1.1.2. Orta Lykia:

Elmalı Ovası'ndan doğu Lykia kıyısına Arykandos Vadisi aracılığıyla inilmektedir. Bu vadiden akan →Arykandos Nehri'ne (Başgöz) denizle buluşmadan ~2 km önce, Limyra'dan kaynaklarını alan Göksu (→Limyros) karışır. Daha doğuda Demre'de denize dökülen →Myros (Demre) Nehri gelir. Myra yakınında →Sura'daki kaynak havuzunda bir balık kehaneti yapılmaktadır. Antik kaynaklarda, Myra'nın yakınındaki bir başka yerleşim olan →Kyaneai yakınlarında, antik kaynaklarda bahsedilen bir kehanet kaynak havuzu vardır. →Myros'tan, →Ksanthos Nehri'ne kadar, denize dökülen akarsu yoktur.

⁴⁴ Şahin-Adak, *Stad. Pat. gz.* 48

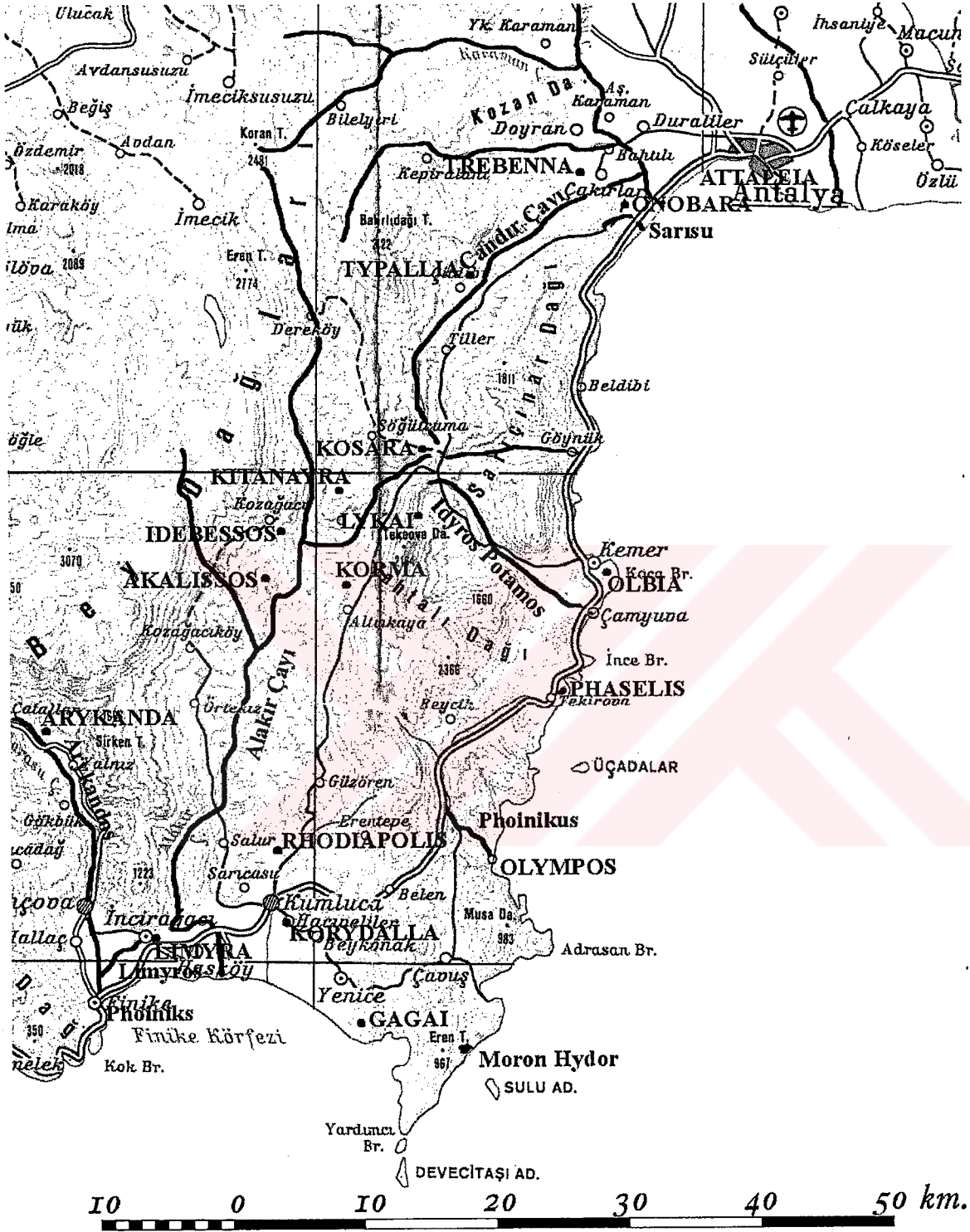
3.1.1.3. Kuzey Lykia:

Mylias Bölgesi'nin ortasından akan →Aedesa (Akçay) Avlan Gölü'ne dökülür. Çok daha kuzeyde ise Sögüt Gölü (→Kabalitis) vardır. Bu gölün güneyinden, Ksanthos'un kaynaklarının doğduğu yerin kuzeyinde, →Kaularis kaynak bulur ve daha yukarıda →Indos'a karışır.

3.1.1.4. Batı Lykia:

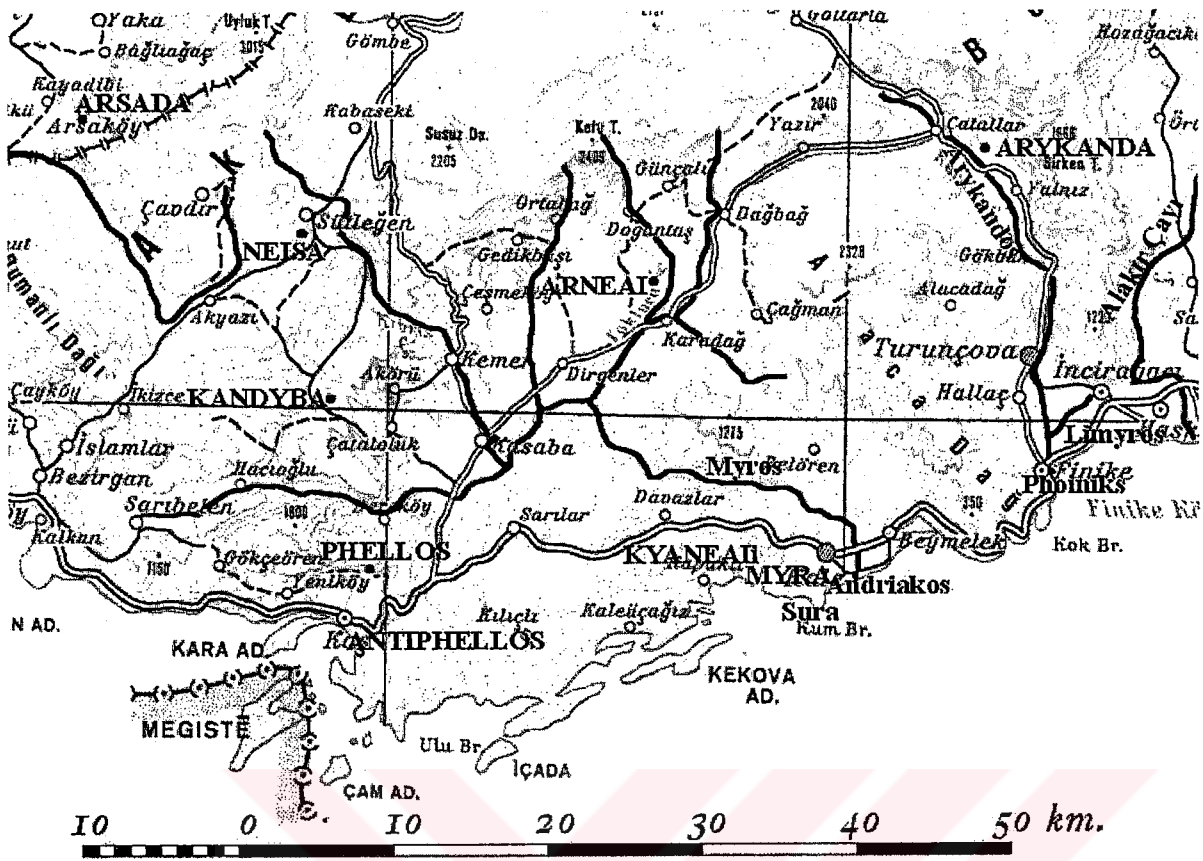
→Ksanthos Nehri'ne gelmeden önce Patara girişi yakınlarında, →Tēlephos kaynağı ile özdeş olması muhtemel bir kükürtlü kaynak vardır. Araksa'daki kaynaklarla asıl gücünü bulan →Ksanthos Nehri'ne doğudan, Kragos eteklerinden doğan →Saklıkent suları karışır. Balbura civarlarında nehre →Pyros nehri katılır. Telmēssos'un kuzeyinde Kızıldere (→Glaukos) denize ulaşır. Bu nehrin batı kolunun ismi Telmedius'tur. Ondan sonra, antik ismi →Ninos olan İnlice Çayı denize dökülür. Daha batıda ise Dalaman (→Indos) ile İnlice çayları arasında Kalynda yakınlarından doğan →Axon (Kirten Dere) akmaktadır.

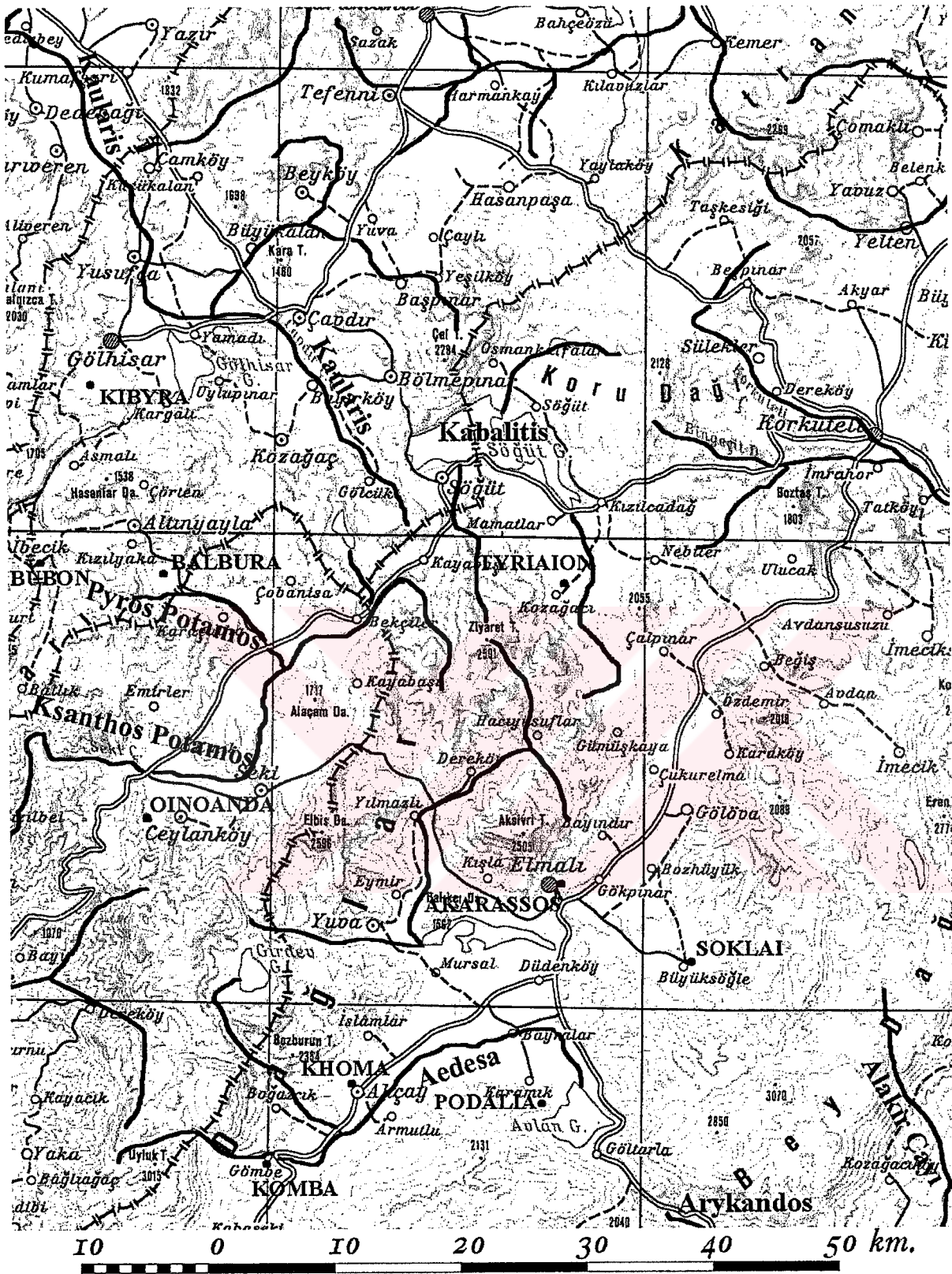

Harita 1: Doğu Lykia Su Sistemi

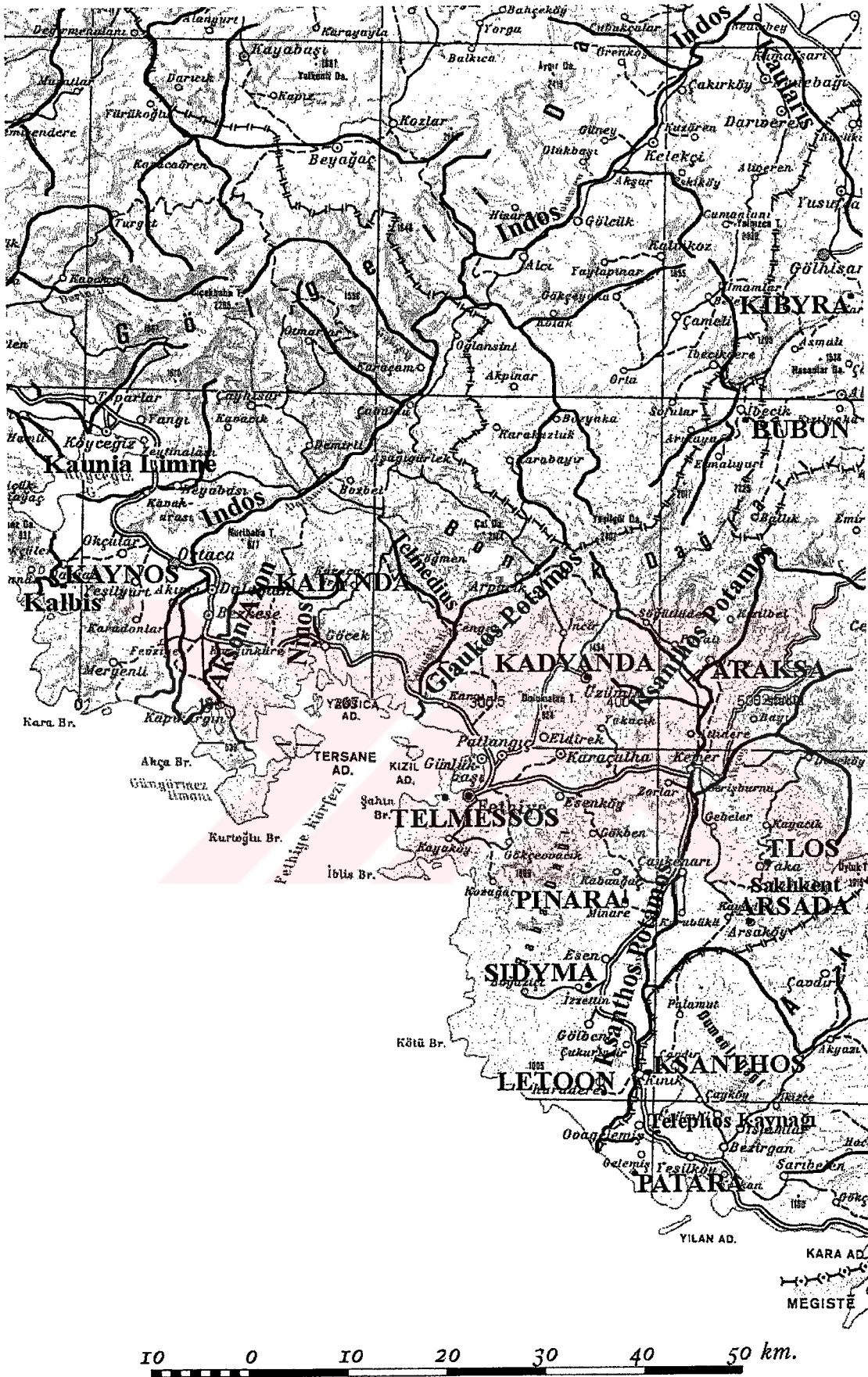

Harita 2: Orta Lykia Su Sistemi

Harita 3: Kuzey Lykia Su sistemi

Harita 4: Batı Lykia Su Sistemi

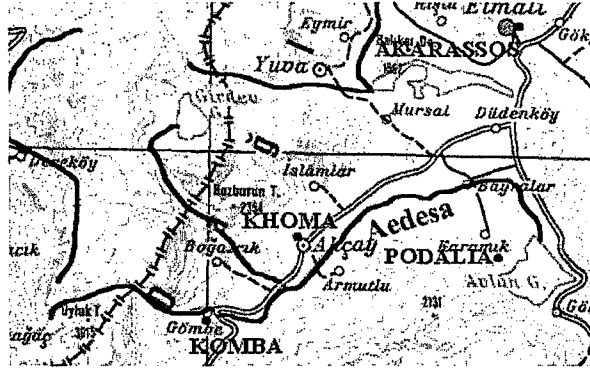

3.1.2. Lokalizasyonlar, Testimonia ve Kalıntılar: Lykia'nın Nehir, Göl Ve Kaynakları (Alfabetik Düzend)

3.1.2.1. Aedesa⁴⁵:

Aedesa nehrinden Plinius bahseder (T60). Lykia kentlerini sayarken, "Aedesa nehriyle Khoma" demektedir.

Khoma'nın yanından geçen nehrin bugünkü ismi Akçay'dır. Kragos'tan (Akdağ) doğan iki kaynak derenin - Yeşil Göl'den gelen Uçarsu ve İkiz Göl'den gelen Kanlıçay- Komba yakınlarında birleşmesiyle oluşturmaktadır. Gömbe'de (Komba) üzerine baraj kurulmuş olan çay, kuzeydoğu yönünde akar. Nehrin kendisi

Khoma'nın yanından geçerken, bir kolu Girdev Gölü yakınından akar; Elmalı Ovası'nın ortasından geçtikten sonra güneye dönerek, Podalia'nın 2 km doğusundan Avlan Gölü'ne ulaşır. Elmalı dağı ve Elbis Dağı'ndan gelen derelerle beslenen Karagöl'ün bir kanalı ile birlikte Elmalı'nın güneyinde Düden'de, Aykırcahan yakınlarında →Arykandos'un kaynak deresi olarak yeniden doğar. Bu durumda, Aedesa ve →Arykandos'un Avlan Gölü aracılığıyla tek bir nehir oluşturdukları düşünülebilir.

Spratt ve Forbes, bir tepe üzerindeki Oinoanda kalıntılarında aşağı inmişler, Dey'in köprüsü denilen Katarasu üzerindeki köprüyü görmüşlerdir, Ören ve İbecik'te, batıdaki dağların arasında, Araksa'nın hemen üzerinde, bu akarsuyun yanı başında antik bir kent olduğunu duymuşlar ve bu kentin Khoma olabileceğini bu durumda da bu akarsuyun Aedesa olması gerektiğini yazmışlardır⁴⁶. Bu kente gitme fırsatları olmadığından Katarasu'nun Aedesa olmadığını anlama şansları olmamıştır.

⁴⁵ Tischler, *Hydronomie* 21; *TIB* 8, s.v. Aedesa; Bean, *Choma*; Bean, *Lykia* 156

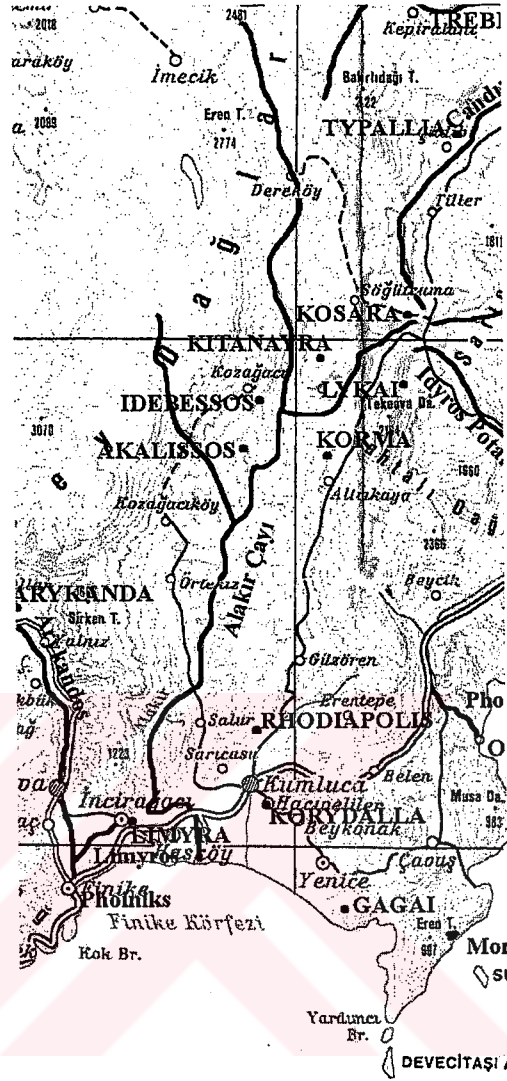
⁴⁶ Spratt-Forbes, *Travels* I 276

3.1.2.2. Alakır Çayı :

Büyük Alakır vadisi, Söğütçuması'nın hemen güneyinden başlar, Alakır Çayı ise aynı yerin biraz daha kuzeyinde, Bakırlı ve Bereket dağlarından ana kaynaklarını bulmaktadır. Güneye doğru inerken doğuya yönelir ve Görçe mevkiinde Kızılbük dere ile birleşir, ileride Gönen Çayı'nı kendine katar, Finike düzlüğüne indiğinde güneye döner. Kumluca'da şimdiki Kilise çiftliğinde denize dökülür. Eski ağzı, bugünkünden 2.5 km batıda kalmaktadır⁴⁷.

Alakır nehri, önceki gezginler ve günümüz bazı bilim adamlarınca Limyros olarak gösterilmiştir⁴⁸. Nehrin antik dönemdeki isminin günümüze kesin olarak ulaşmayı ilginçtir. Yaklaşık 100 km uzunluğundaki nehir, günümüz Kumluca'sının bereket kaynağıdır. Çevresinde Limyra, Korydalla, Rhodiapolis, Korma, Akalissos, Idebēssos, Kitanaura gibi pek çok kent bulunmaktadır. Ne antik kaynaklardan, ne de yazıtlardan bu akarsuyla ilgili bir kayıt yoktur. Limyros haricinde, sadece tek bir alternatif değerlendirmeye alınmaktadır. Bu alternatif pek çok antik yazarın altını çizerek geçtiği ve denize döküldüğü yerde Gagatēs taşının çıkarıldığı, ismi →Gagēs, Gagas ya da Gagos olarak görünen nehirdir⁴⁹. Bir başka ve daha doyurucu bir öneri ise aşağıda anlatılacak olan →Nessos Potamos'tur. Alakır Çayı'nı Piri Reis kayıtlarına geçirmiştir⁵⁰.

Alakır Çayı'nın üzerinde, Kırkgöz köprüsü olarak bilinen 360 m. uzunluğunda bir Geç Roma köprüsü mevcuttur (Foto 1 ve 2)⁵¹. Bu köprü Limyra ve Korydalla arasında bulunmaktadır. Böylelikle: Patara'dan başlayarak Phellos, Kyaneai, Myra ve Limyra'dan sonra Korydalla'ya ulaşan

⁴⁷ Akşit, *Lykia* 59

⁴⁸ Borchhardt, *Zemuri* 23 (Fakat aynı kitapta Limyros olarak Göksu'yu da göstermiştir. Burada bak: Limyros Potamos); Benndorf-Niemann, *Reisen* 145 (ayrıca aynı eserde bak: H. Kiepert'in haritası); Akşit, *Lykia* 57 vd.

⁴⁹ Ruge, *RE* 7/1 (1910), s. 467, s. v. Gages; *TIB* 8, s.v. Gagēs; Tischler, *Hydronomie* 55

⁵⁰ P. Reis, 4.1639

⁵¹ Fellows, *Discoveries* 219; Wurster-Ganzert, *Brücke* 288-304; Borchhardt, *Zemuri* 108

kıyı yolu; Tlōs'tan sonra Kastabara üzerinden Akdağlar'ı aşıp Milyas'a inerek Khoma, Podalia, Arykanda ve Limyra'dan sonra Korydalla'ya bağlanan ana yol güzergahları üzerindedir. Korydalla'dan sonra yol ikiye ayrılarak Gagai ve Rhodiapolis'e gitmektedir. Sonuç olarak batıdan gelip Korydalla'dan sonra Milyas'a ya da kıyıda herhangi bir yere gitmek isteyen, bu köprü üzerinden geçmek durumundaydı.

3.1.2.3. Akson (Axon)⁵²/Azōn (Ἀζών)⁵³:

Akson Nehri'ni, Plinius, Krya ve Kalynda arasında verir (T61). Bu nehir, Herōdianos'un (T23) ve onun kitabı üzerine yazan Theodosios'un (İS. 5-6 yy.) (T116) bildirmiş olduğu Azōn nehri ile aynı olabilir⁵⁴. Her iki gramerci de Lykia'nın bir nehri olmasından başka bir bilgi vermemektedir.

Axon Nehri büyük bir ihtimalle, bugünkü adı Kirten Dere olan nehirdir (Kargın Çayı da denir). Kuzeybatı Lykia'daki →Glaukos ve →Indos (Dalaman) nehirleri arasındadır. Indos'un aktığı noktadan 5 km doğudadır. Oktapolis'ten gelen Akson Nehri, Kalynda'nın hemen güneyinde yönünü doğu-batıdan, kuzey-güneye vermiştir. Tischler, bu nehrin →Glaukos ile aynı nehir olduğunu belirtmektedir⁵⁵, fakat Plinius'un metni gayet açık bir şekilde her ikisini de aynı pasajda farklı yerlerde göstermiştir.

3.1.2.4. Andriakos⁵⁶:

Myra ve Andriakē arasından en düşük seviyedeki kaya terasında doğup denize akan bugünkü Kokarçay'dır (eski isimleri Andraki⁵⁷,

⁵² Büchner, *RE* 2/2 (1896) 2635, s.v. Axon; Tischler, *Hydronomie* 41; *TIB* 8, s.v. Axon; TAVO B V 15,2 (Lykia ve Pamphylia)

⁵³ Ruge, *RE* 2/2 (1896) 2644, s.v. Azon; Tischler, *Hydronomie* 39; *TIB* 8, s.v. Azōn

⁵⁴ Arkwright, *Frontier* 97

⁵⁵ Tischler, *Hydronomie* 39

⁵⁶ Hirschfeld, *RE* 1/2 (1894) 2141, s.v. Andriakos; Tischler, *Hydronomie* 28; *TIB* 8, s.v. Andriakos

⁵⁷ Beaufort, *Karamania* 27

Andrakos⁵⁸). Bir karst suyudur. Tuzlu ve kükürtlüdür. Bugün 2,5 km uzunluğundadır. Andriakē'nin önündeki bataklığı sular.

Kaynağının yakınlarında nymphaion ya da hamam olabilecek bir yapı vardır⁵⁹. Geç dönemde, kaynaktan 400 m. sonra su kemeri yapılarak bir değirmen işletilmiştir⁶⁰.

3.1.2.5. Arykandos⁶¹ (Arycandus):

Nehirden Plinius bahsetmektedir (T59). Nehrin Limyra'da bir nehre (bak: →Limyros) aktığını belirtir.

Milyas'tan geçen Akçay'ın, Avlan Gölü'nden sonraki devamı gibi duran ve Finike'ye kadar ilerleyen Başgöz Çayı, antik dönemde Arykandos olarak adlandırılmıştır. Bu tespit, ilk kez Fellows'un Arykanda'yı keşfinden sonra kendisi tarafından yapılmıştır⁶². Bu çay orta kısımlarında, dar ve derin boğazlarda Gökbük ismi ile de anılır. Eskiden Avlan Gölü'nden kaynağını alarak, yer altından Myra'nın 30 km. kuzeyindeki Alaca ile Bey Dağları arasına kadar ilerleyip yeryüzüne çıkmaktaydı. Fakat Avlan Gölü, kurutulması sonucunda artık nehre kaynaklık etmez. Arykanda'nın batısından, Limyra'nın güneybatısına ilerleyip Göksu (→Limyros) ile birleşir. Birleşik olarak →Phoiniks (Orta Çağ'da) adı altında Finike Körfezi'ne akmaktadır.

Arykandos, Milyas ve kıyı bağlantısını sağlayan çok önemli bir yol güzergahı belirlemektedir. Podalia'dan Arykanda'ya, oradan Limyra'ya ve Rhodiapolis'e giden yol Arykandos vadisini izler. Antik dönemde odun ve kereste taşımacılığı için kullanılan bir nehirdir. Şu an nerdeyse suyu kalmamış olan bu nehrin yakın döneme kadar Limyros'tan daha güçlü bir nehir olduğu ve

⁵⁸ Borchhardt, *Myra* 64.

⁵⁹ Borchhardt, *Myra*. 72-74; Farrington, *Baths* 149

⁶⁰ Borchhardt, *Myra* 71; Foss, *Lycian Coast* 25

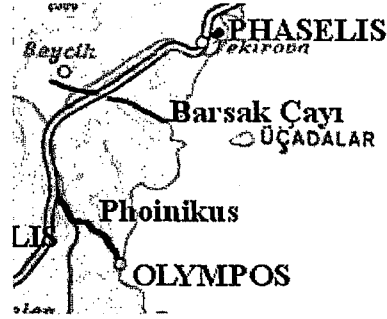
⁶¹ Hirschfeld, *RE* 2/2 (1896) 1497, s.v. Aykandos; Tischler, *Hydronomie* 34vd, 42vd.; *TIB* 8, s.v. Bathys Potamos.

⁶² Fellows, *Discoveries* 221

Arykandos vadisindeki sedir ağaçlarının kesilip bu nehre bırakılarak Finike limanına kadar taşınımının sağlandığı belirtilmiştir⁶³.

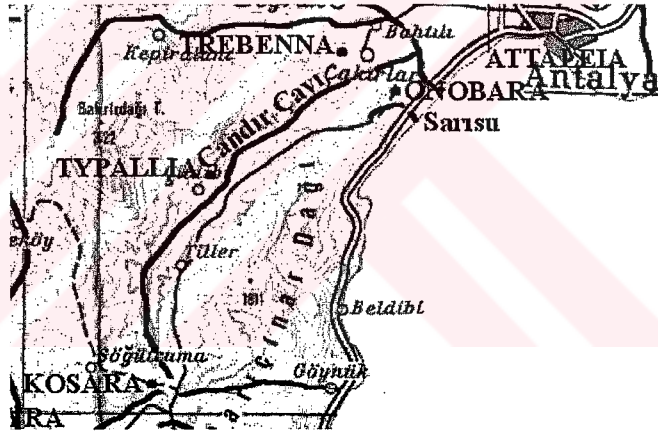
3.1.2.6. Barsak Çayı⁶⁴:

Phaselis Kenti'nin 3 km güneyinde Tahtalı Dağı'ndan gelen Barsak Çayı denize akar. Bu çay da Olympos Kenti'ndeki Phoinikus gibi kereste ihracı için kullanılmıştır⁶⁵. Çayın kenarında bulunan ana kaya üstündeki bir yazıttan çay üzerinde eski bir geçit olduğu anlaşılmaktadır⁶⁶. Büyük ihtimalle, Korykos'tan Phaselis'e giden yollardan biri bu geçitten geçmiştir⁶⁷. Bu yazıtta ΠΟΡ/ΒΑΤ = Πόρ(ος) Βατ(ός)=Geçilebilir Yer yazmaktadır.

3.1.2.7. Çandır Çayı ve Vadisi:

Batıda Kızıl Senir ve Düzlü Bel sırtlarından itibaren Antalya Ovası'na doğru Çandır Vadisi uzanır (Foto. 16). İçerisinden akan Çandır Çayı'na Kuzyaka Çayı da denmektedir⁶⁸. Patara Stadiasmos anıtına göre Çandır Vadisi, Lykia'dan Pamphylia'ya geçişi sağlayan iki vadiden birisidir⁶⁹. Suyu yazın oldukça azalan (hatta kuruyan) bir derenin aktığı bu vadi boyunca ana yol ilerlemiş, Antalya-Kumluca ana yolunun ilk kısmını oluşturmuştur. Bu yoldan Trebenna (Geyikbayırı), Typallia (Çitdibi) ve vadinin bittiği düze çıktığı Kosara'ya (Kozarasi-Kaplan Dağı⁷⁰) ulaşılmaktaydı. Çandır deresi iki kaynak ağzıyla, Saraycık'ın (Kitanaura) kuzeyindeki Sögütcuması yakınında yükselen Aladağ eteklerinden, Yarbaşı Çandır'ın 10 km batısından kaynaklarını alır ve Aladağ'ın hemen kuzeyindeki Yarbaşıçandır hiza-

⁶³ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 483.

⁶⁴ *TIB 8*, s.v. Barsak Çayı; Robert, *Documents* 41vd. (lit.)

⁶⁵ *TIB 8*, Hidrografi bölümü; Robert, *Documents* 42vd.

⁶⁶ TAM II 1221 (Olympos); Robert, *Documents* 40-44

⁶⁷ Şahin-Adak, *Stad.Pat.*, gz. 65 ya da 66

⁶⁸ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 212

⁶⁹ Şahin-Adak, *Stad. Pat.*, gz. 46; Diğer vadi Kesme Boğazı'dır.

sından başlamak üzere yaklaşık 20 km'lik Çandır vadisini oluşturarak Antalya'nın içinden geçen ve Termessos'un hemen güneyinden akan Karaman Çayı'nın devamı olan Boğa Çayı'na karışır.

3.1.2.8. Gagēs⁷¹/Gagas/Gagos Potamos (Γάγης ποταμός):

Dioskorides, Lykia'da Gagai yakınlarında ismini söylemediği bir nehrin ağzında Gagatēs adında bir taşın bulunduğunu anlatır (T15). Büyük hekim Galenos, Dioskorides'in bu bilgilerine ve başka yazarlara dayanarak, bu taşı bulmak amacıyla Lykia kıyılarına gelmiş, ne yazık ki taşın ismiyle aynı isme sahip olduğunu düşündüğü bu nehri bulamamıştır (T18). İS. 4. yy.'da yaşayan Oribasios bu nehrin isminin Gagēs olduğunu söyler (T51: καλεῖται δ' ὁ ποταμὸς Γάγης), bunu Ps. Dioskorides desteklemektedir (T73: τὸν Γάγην ποταμὸν). Orphika'da nehrin denize döküldüğü yerin ismi Gagas olarak görünür (T52: εἰσβολὴν ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Γάγαν). Nikandros'un, Theriaka isimli eserinde bahsettiği ἐγγαγίδα δὲ πέτρην⁷² ibaresine düşülen bir kenar notuna göre Engagis taşı (ἐγγαγίς πέτρην) Gagatēs taşının diğer ismidir ve Gagai'da nehre yakın kıyı boyunda çıkarılır (T86). Burada nehrin ismi genitif olarak, Γάγου τοῦ πλησίου ποταμοῦ şeklinde verildiğinden nominatif hali, Gagēs, Gagos ya da Gagos isimlerinin üçü de olabilir. Ayrıca taşın isminin de buradan geldiğini belirtir. Aitios'a (İS. 6. yy) göre nehrin ismi Gagos'tur (ποταμὸν ὀνομαζόμενον Γάγον) ve bu yüzden taş da Gagatēs olarak adlandırılmıştır (T2). Plinius, bu taşta değinirken ismini Gagai kenti ve nehrinden aldığı yazar (T65). Bu taş ona göre Leukolla isimli yerde çıkarılır ve Leukolla'yı Gelidonya burnu ve Paktya arasına koymaktadır⁷³ (T62). Nehrin ismini nominatif halde bildiren tek yazar olan Oribasios'u dikkate alarak, nehir için Gagēs kelimesini kullanmak en uygunu olacaktır.

Nehir tam olarak belirlenememekle beraber, Alakır Çayı ile özdeş olabileceği düşünülmektedir⁷⁴. Antik dönem yazarlarının genellikle bu nehirle ilişki içine soktukları, ilginç özelliklere sahip olan Gagatēs taşı, Gagai civarında halen keşfedilmeyi beklemektedir.

⁷⁰ Lokalizasyon için bkz: Tüner, *Lokalizasyonlar*

⁷¹ Ruge, *RE* 7/1 (1910), s. 467, s. v. Gages; *TIB* 8, s.v. Gagēs; Tischler, *Hydronomie* 55; Zgusta, *Ortsnamen*. 131vd.

⁷² Bu metin için bak: Nikandros, *Theriaca* Sat.37 (Yayın: ed. A.S.F. Gow and A.F. Scholfield, *Nicander. The poems and poetical fragments*. Cambridge: Cambridge University Press, 1953: 28-92.)

⁷³ Leukolla (Fiğla ya da Fidan burnu) ve Paktya için bak: *TIB* 8, s.v. Leuktheion Akrotērion

⁷⁴ *TIB* 8, s.v. Gagēs

Resim 1: Jet (Gagatēs) Taşı (Whitby Jet Museum'un web sitesinden alınmıştır. URL: <http://www.durain.demon.co.uk/jet/>)

Gagatēs Taşı: Gagatēs taşı, kehribar ya da akik taşının özünü oluşturmaktadır⁷⁵. Tıbbi yönden önemli olan bu taş pek çok rahatsızlığa iyi gelmekteydi. Ayrıca Plinius bu taşın küçük süs eşyalarının yapımında da kullanıldığı belirtmiştir (T65, Resim 2)). Fakat anlatılanlara göre daha çok linyit özellikleri gösterir. Spratt, Gagai civarında bu taşın izine rastlamadığını, yöre doğasının serpentin, somaki taşı ve kireçtaşından ibaret olduğunu yazmıştır⁷⁶.

Resim 2: Jet (Gagatēs) taşından yapılmış ve Roma Dönemi'ne ait olan bir evlilik madalyonu ya da küpe ucu. (Whitby Jet Museum'un web sitesinden alınmıştır. URL: <http://www.durain.demon.co.uk/jet/>)

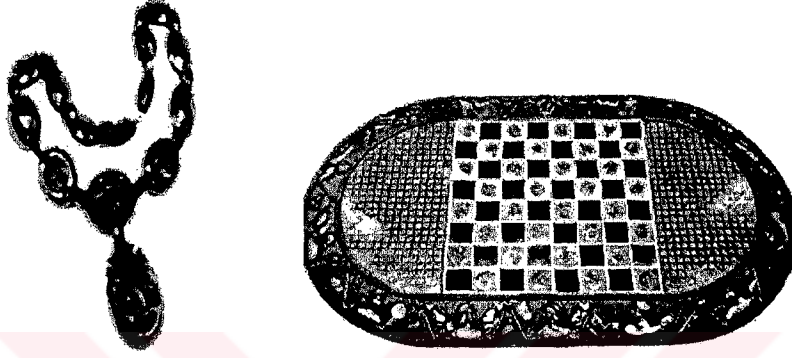
İngiltere'deki "Whitby Jet Museum"a ait web sitesinden alınan bilgilere göre⁷⁷, modern literatürde bu taş *Whitby Jet* ya da sadece *Jet* ismiyle tanınmaktadır. 'Yarı-kıymetli' statüsündeki bu taş, organik kökenli (mesela karbon içerir) bir yapıya sahiptir. Öldükten sonra durgun sularda bekleyen bazı nitelikli ağaçların zaman içerisinde fosilleşmesiyle oluşur (Resim 1). Yumuşak ve Sert olmak üzere genellikle ikiye ayrılır. Yumuşak olanlar tatlı sularda, sert olanlarsa denizde oluşmak-

⁷⁵ Bean, *Lykia*, 154.

⁷⁶ Spratt-Forbes, *Travels I*. 186 vd.; Bean, *Lykia* 154

⁷⁷ URL: <http://www.durain.demon.co.uk/jet/>

tadır. Düşük bir özgül ağırlığı vardır (1.3 civarında) ve bu iki türü arasındaki fark sert olanın işlenirken daha sağlam, kömürün yanması gibi uzun ömürlü ve daha parlak olmasıdır. Ayrıca sert olanı petrol de içermektedir. Orijinal taş, sırlanmamış bir porselen üzerine sürüldüğünde kahverengi bir çizgi bırakması ve kızgın bir mil değdirildiğinde verdiği yanan kömür kokusuyla ayırt edilmektedir. Bu taş Türkiye haricinde, Rusya, Almanya, Fransa, İspanya, Portekiz, Kuzey Amerika ve İngiltere’de de bulunmaktadır. Günümüzde bu taş tıbbi amaçtan çok, küçük süs eşyalarının, takıların ya da oyun tahtalarının yapımında kullanılmaktadır (Resim 3).

Resim 3 Jet (Gagatēs) taşından yapılmış modern eşyalar. Solda bir gerdanlık, sağda da bir satranç tahtası görülmüyor. (Whitby Jet Museum’un web sitesinden alınmıştır. URL: <http://www.durain.demon.co.uk/jet/>)

3.1.2.9. Glaukos Potamos⁷⁸ (Γλαῦκος ποταμός):

Glaukos Nehri’nden ilk olarak Plinius, iki farklı yerde bahsetmektedir. Bunlardan ilkinde, nehri Pēdalion (Kurtoğlu) burnu ve Daidala (İnlice) arasında gösterir (T61). İkinci değinmesi ise nehrin denize döküldüğü yerdeki adaları saydığı kısımdadır (T62). İS. 4 yy.’da yazan Quintus, nehir hakkında en geniş bilgiyi sunar (T77). Ona göre nehir, Telandros’un (Çal Dağı) eteklerinde doğmakta ve ismini Lykialı kahraman Glaukos’tan almaktadır: Bu metinden, Nymphelerin yaratmış olduğu kaynakların (Νύμφαι δὲ περιβλυσαν ἱερὸν ὕδωρ ἀενάου ποταμοῖο τὸν εἰσέτι φῶλ’ ἀνθρώπων Γλαῦκον ἐπικλείουσιν ἐύροσον), Arpacık üzerindeki ve köylülerin hala, kökü “*nympha*” isminden gelen bir kelime olarak *nifler* dediği kaynakları tanımlandığı anlaşılır. Ayrıca Glaukos’un mezarının da buraya yapıldığını belirtmektedir. Burada ki kalıntılar içerisinde, Glaukos’un mezarı hakkında bir bilgi sahibi değiliz. Aristotelēs, Sarpedon’un mezar yazıtını verdikten hemen sonra, Glaukos’un mezar yazıtını verir (T7):

⁷⁸ Tischler, *Hydronomie* 58; *TIB* 8, s.v. Glaukos Potamos.

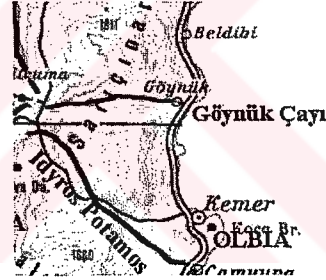

aranmalıdır. Fakat eğer, Nif çayı Kargın'ın kolu ise, bir başka nehir olan ve Plinius'un Glaukos'a katıldığını belirttiği (T59) Telmedius'un Nif Çayı ve bu nehrin başladığı yerlere yakın bir durumda olan İthisar kalıntılarının Telandros olacağını belirtir ve ikinci düşünceyi daha olası görmüştür⁸⁴. İthisar'ın yerleştirilmesi yapılmış ve Hippukomē olduğu kesinleşmiştir⁸⁵. Ayrıca Arpacık yukarıdaki kaynaklar ve kalıntılar Glaukos'un kaynakları olarak daha cazip görünmektedir. Sonuç olarak, Arkwright'ın dediği gibi Nif Çayı -en azından antik dönemdeki coğrafya veya anlayışla- ana nehrin bir kolu değildir. Glaukos Nehri, Arpacık yukarıdaki Nif köyü yakınlarından doğan kaynaklardan denize kadar ilerleyen nehrin antik ismidir. Bu nehrin modern ismi, Telmedius'la karışmadan öncesi ve sonrası olmak üzere değişiklik göstermekle birlikte, Kargın Çayı ya da Nif Çayı'dır. Telmedius ise Kargın Çayı'nın Nif Çayı ile birleştiği noktaya kadar olan kısmıdır.

Babadağı'ndan ve onun hemen kuzeyinde bulunan Dulukızlan'dan gelen bir çok dere, Fethiye'nin doğusundaki verimli ovayı sulamaktadır. Bunlar bugün bir kanalla birleştirilmiş ve bu sulama kanalı Fethiye'nin 2 km kuzeyinde Glaukos Kolpos'a (Fethiye Körfezi) akıtılmıştır⁸⁶.

3.1.2.10. Göynük Çayı ve Vadisi:

Sarısü'dan İdyros nehrine kadar olan kıyıda pek çok çay vardır. Bunların içinde en kayda değer olanı Göynük Çayıdır. Bu çay Kozarası yakınlarından doğup Göynük yaylasından geçerek yaklaşık 13 km. sonra, antik Thēbē'nin olduğu düşünül-

len⁸⁷ Göynük'te denize ulaşır. Göynük vadisi Kosara'ya (Kozarası/Kaplandağı) kadar uzamasına rağmen, antik bir güzergah olarak kullanılmamış olmalıdır. Vadinin geçişi oldukça zordur. İç kısma geçiş için kullanılan vadi bugünkü Kesme Vadisi yani antik İdyros vadisidir.

3.1.2.11. İdyros Potamos⁸⁸ (Ἰδυρός ποταμός):

Elimize ulaşan antik kaynaklara göre, bu nehirden ilk defa Hekataios bahsetmektedir ve bu bilgi Stephanos Byzantios kanalıyla bize ulaşmıştır (T99). İÖ. 6. yy sonlarında yaşayan bu

⁸⁴ Arkwright, *Frontier* 94

⁸⁵ Bu yerleştirme hakkında bak: Tüner, *Lokalizasyonlar*

⁸⁶ *TIB* 8, s.v. Glaukos Potamos

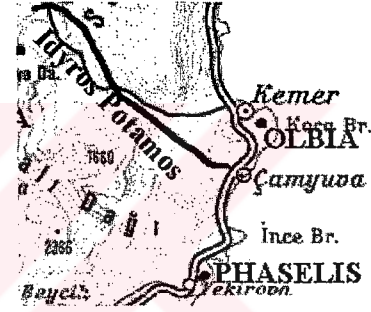
⁸⁷ Lokalizasyon için bkz. Şahin, *Olbia* 165

⁸⁸ Tischler, *Hydronomie* 67; Ruge, *RE* 9/1(1914), 919 vd., s.v. İdyros; *TIB* 8, s.v. İdyros Potamos.

logografa göre Idyros, Pamphylia'nın bir kenti ve ırmağıdır.. Aristotelēs, rüzgarlar hakkında yazmış olduğu bir kitabın ele geçen kısımlarında Idyreus isimli bir rüzgardan bahsetmektedir (T6). Ona göre bu rüzgar Pamphylia'da bir bora (Βορρᾶς) olup, *Idyris* olarak adlandırılan bir adadan esmekte ve Olbia'da hissedilmektedir. Öğrencisi Theophrastos ise, Pamphylia körfezinde ismini Idyros nehrinden alan (*Idyris*) adında bir rüzgarın şiddetli ve gür bir biçimde estiğini, güney ve güneydoğudan esen rüzgarlarla karşılaşp, gemileri harap edecek kadar büyük kasırgalara neden olduğunu söylemektedir (T117)⁸⁹. Aristotelēs'in bize bu rüzgarın bir adadan yani deniz tarafından estiğini söylemesine karşılık olarak Theophrastos, tam açık olmamakla birlikte, Idyros nehir vadisinden estiğini belirtir. Her ikisinin de esiş yönü hakkında söylediklerini doğru olarak kabul edecek olursak, belki de *Idyreus/Idyris*, Olbia çevresindeki bu kasırgalara da bir neden oluşturduğu için genel bir tanımlama olarak bu oluşumun da ismi olabilirdi⁹⁰.

Idyros Nehri, Kesme Çayı Vadisi'nden, Tahtalı Dağı'nın kuzey ve Tekeova Dağı'nın doğu eteklerindeki kaynakların oluşturduğu, bugün Kesme ya da Ağva Çayı olarak adlandırılan nehirdir. Bu nehir bu iki dağ arasından kuzeydoğuya yol alır, Gedelma'nın (Güneşli) 1 km kadar güneyinden geçer, Kesme boğazında güney doğuya yönelerek Idyros vadisini geçer ve antik Idyros kentinin bulunduğu Çamyuva'nın (Ağva) 2 km doğusunda denize dökülerek yaklaşık 20 km'lik yolculuğunu bitirir.

Patara Stadiasmosu'nda verilen güzergaha göre Phasēlis'ten Attaleia'ya ulaşan yol bu vadiden yani Kesme Boğazi'nden geçmiştir⁹¹. Kosara'dan, Phasēlis'e ve sonraki kentlere ulaşan bu yolun kalıntıları, vadi boyunca çoğu yerde aşağı yukarı modern yolun hizasında, kısmen iyi korunmuş olarak günümüze ulaşabilmiştir. Gedelma'nın alt kısmında nehrin sağından ilerleyen bu yol, kısa bir mesafe sonra sola geçmiştir. Bu geçiş için kullanılmış bir taş köprü izi yoktur. Belki de, olması beklenen köprü büyük bir selle tamamen yok olmuştu, yahut taş bir köprüye gerek kalmadan başka bir yolla karşıya geçilmişti. Yol vadinin en dar yerine kadar Idyros nehrinin solundan devam etmiş ve taş bir köprü aracılığıyla, sağa geçerek Kuzdere üzerinden Phasēlis'e doğru ilerlemiştir. Bugün bu köprü'nün olması gereken yerde 1950'lerde yapılmış antik mimariye oldukça benzeyen bir taş köprü bulunmaktadır. Ama köprü artık taşıt trafiğine açık değildir ve taşıtlar için

⁸⁹ Bekker burada Ἰδυρεὺς kelimesini Γαυρεὺς olarak okumuştur (bak. ed. I. Bekker, Aristotelis opera, vol. 2. Berlin: Reimer, 1831 (repr. De Gruyter, 1960), 973a.1-8)

⁹⁰ Idyreus rüzgarı için krş: Şahin, *Olbia* 157vd.

⁹¹ Şahin-Adak, *Stad.Pat.* gz. 52, 44, 45, 46.

hemen yakınında, üst kısmında modern bir köprü yapılmıştır. Nehrin denize döküldüğü Çamyuva'da Idyros kentine ait olduğu düşünülen bir nekropol alanına rastlanmıştır⁹².

3.1.2.12. Indos⁹³ (Indus)/Lindos⁹⁴ Potamos (Λίνδος ποταμός):

Livius, Scipio'nun halefi olan Gnaeus Manlius Vulso'nun İÖ. 189 baharında, Magnesia savaşında yenilen Antiokhos'un müttefikleri olan Galatyalılar'ı cezalandırmak amacıyla Anadolu'da izlediği güzergahı⁹⁵ anlatırken bu nehre değinmektedir (T45). Ona göre, Manlius'un ordusu Eriza kentini ele geçirdikten sonra, Indos'u kontrol eden ve müstahkem bir kale olan Thabusion'a ulaşmıştır. Bir sonraki cümlesinde nehrin ismini atından düşürülen birinden aldığını belirtir. Plinius, nehrin Kıbyra yakınındaki doruklardan doğduğunu ve bu nehre hiç kurumayan 60, yazın kuruyanlarla birlikte 100 akarsu katıldığını yazmıştır (T61). Bu akarsu sayısı biraz abartılı bulunur⁹⁶. Quintus, nehrin ismini Λίνδος olarak vermektedir ve bir tarafında Karlar'ın arazileri, bir tarafında da Lykia'nın tepeleri olduğunu söyleyerek bir sınır olduğunu vurgular (T78). Fakat bu Λίνδος isimlendirmesi, Tischler'e göre "Ινδος" kelimesi yerine yapılmış bir yanlışlıktır ve nehir ağzının tam karşısına düşen Rhodos'un kenti Lindos ile karıştırılmıştır⁹⁷. Bir ortaçağ portulanda nehrin denize döküldüğü yerler Φόσα (=φοσα) olarak görünmektedir⁹⁸.

⁹² Özoral, *Ağva*, ay. *Idyros*

⁹³ W. Ruge, *RE* 9/2 (1916) 1373, s.v. Indos 2; Tischler, *Hydronomie* 67.; *TIB* 8, s.v. Indos.

⁹⁴ Bürchner, *RE* 13/1 (1926) 713, s.v. Λίνδος; Tischler, *Hydronomie* 91

⁹⁵ Manlius'un bu seferde izlediği güzergah için bak: Magie, *Roman Rule* II 1157; Arslan, *Galatlar* 96-113

⁹⁶ Bean, *Lykia* 33

⁹⁷ Tischler, *Hydronomie* 91

⁹⁸ Delatte, *Portulans* 251, 20.25.27.

Bugünkü Dalaman Çayı olan Indos, aşağı yukarı 160 km uzunluğuyla Lykia'nın en uzun nehridir. Söğüt Gölü'nün (→ Kabalitis) batısından (Kabalia/ Kibyrtis bölgesi), yani pek çok kaynak barındıran Acıpayam Ovası'ndan doğar. Gölgele Dağları ve Boncuk Dağları arasından geçerek Kaunos'un 17 km. GGD'sundan denize dökülür. Nehrin ağzı, genişliği 20 km.yi bulan menderesli bir yapıya sahiptir⁹⁹. Üç tane büyük kaynak kolu vardır¹⁰⁰. Kuzey kaynak kolu olan Karahüyük Çayı (Kasanes), Themisonion (Karahüyük) yakınlarında, Acıpayam Ovası'nda, Phrygia Pakatina Bölgesi'nde doğmaktadır ve Themisonion sikkelerinde Kasanes¹⁰¹ (= Chaus/Casus, Chaos/Kasos?) olarak görünmektedir¹⁰². Indos, Kibyrtis'nin ~30 km. kuzeyinde güney kolu olan →Kaularis (Çavdır/Bayır Çayı) ile birleşip akmaktadır. Indos orta kısmında - bugünkü adı (Kireniz/ Kocaçayı) - Karia ile Lykia'nın sınırını oluşturmaktadır¹⁰³.

Nehir odun, kereste taşımacılığında da kullanılmıştır¹⁰⁴. Nehrin üzerinde bilinen dört adet köprü vardır. Indos, alt kısmının başlangıcında Akköprü aracılığıyla geçilmektedir ve bu köprüden Kaunos'tan Kibyrtis'e yol geçmektedir (Foto. 12). En yukarıda Gireniz'de Sinnecek köprüsü, biraz aşağıda Geyikler köprüsü antik yol güzergahlarında kullanılmış olmalıdırlar¹⁰⁵. Indos'un aktığı yatak Lykia'nın tarımsal açıdan en önemli bölgelerinden biridir. Indos'un ağzının 3 km batısında antik dönemde önemli bir liman olan Panormos bulunmaktadır.

⁹⁹ Fellows, *Discoveries* 292vd.

¹⁰⁰ krs: Saraçoğlu, *Akarsular* 138-144

¹⁰¹ Tischler, *Hydronomie* 76

¹⁰² Head 687; *TIB* 8, s.v. Indos

¹⁰³ Quintus, nehrin ağzının bir yanında Lykia tepeleri, diğer yanında da Karlar'ın topraklarının olduğu belirtir (Quint. 8.81-84 = T78); *TIB* 8, "Hydrographie" bölümü; Akşit, *Lykia* 24

¹⁰⁴ *TIB* 8, s.v. Indos

¹⁰⁵ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 652

3.1.2.13. Kabalitis (Cabalitis Palus)¹⁰⁶:

Gölden Livius, Manlius'un seferini¹⁰⁷ anlatırken →Kaularis nehri ile beraber değinir (T46). İÖ. 189 baharında, Scipio'nun halefi olan Gnaeus Manlius Vulso, Magnesia savaşında yenilen Antiokhos'un müttefikleri olan Galatlılar'ı cezalandırmak amacıyla Anadolu'ya girmişti¹⁰⁸. Livius, gölün ismini "Karalitis" olarak vermiştir (*Caralitis palus*). Fakat, Müller tarafından yapılan doğru bir teşhisle, gölün ismi bulunduğu "Kabalia" bölgesi ile ilişkilendirilip, "Kabalitis" olması uygun görülmüştür¹⁰⁹.

Gölün bugünkü ismi Söğüt Gölü'dür¹¹⁰. Korkuteli'nin yaklaşık 25 km. batısında ve Gölhisar'ın (Kıbyra) yaklaşık 30 km doğu-güneydoğusunda olan göl, antik Kabalia (Kıbyratis) bölgesi sınırları içerisinde. 40 km² alanı kaplayan Söğüt Gölü, dağlardaki karın erimesi sayesinde sadece kışın su bulundurur. Bataklık durumundadır ve günümüzde çoğu kısımları tarım alanı olarak kullanılmaktadır¹¹¹.

Gölün çevresinde Prehistorik dönemden kalma yerleşimler vardır¹¹². Ayrıca bazı kentler de bu çevrede kurulmuştur (Eukereia, Madamprum vs.).

3.1.2.14. Kabēnē Krēnē (Καβήνη Κρήνη):

Herōdianos, Lykia'nın bir kaynağı olduğunu bildirir (T36). Yeri bilinmemektedir.

3.1.2.15. Kalbios Krēnē (Κάλβιος Κρήνη):

Bu kaynaktan Herōdianos (T27) ve Stephanos (T100) bahsetmektedir. Onlara göre kaynak, Kelainon ya da Kalainon, bazen de Kalmios olarak söylenir

¹⁰⁶ Ruge, *RE* 10/2 (1919) 1927, s.v. Karal(ō)is 2; Tischler, *Hydronomie* 74; *TIB* 8, s.v. Kabalitis Limnē; Drew-Bear, *Kabalis*.

¹⁰⁷ Manlius'un bu seferde izlediği güzergah için bak: Magie, *Roman Rule* II 1157; Arslan, *Galatlar* 96-113

¹⁰⁸ bak: Magie, *Roman Rule* I 279

¹⁰⁹ *GGM* II 845

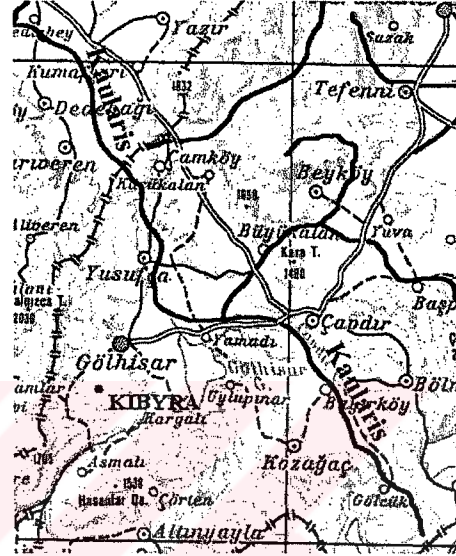
¹¹⁰ Saraçoğlu, *Akarsular* 374-376

¹¹¹ Heberdey-Kalinka, *Reisen* 7; Bean, *Cibyrtis* 136, A. 1, 150 (Res.); Planhol, *Plaine* 411vd.; ay, *Contribution* Res.12; Naur, *Cabalide* 93 (bak: Res.); ay, *Tyriaion* 1 ve dn.2, 5, dn.19

¹¹² Ormerod-Robinson, *Asia Minor* 87vd., 93

Nehirden, Livius, Manlius'un Kuzey Lykia'ya girişini anlatırken bahsetmektedir (T46)¹²⁴. İÖ. 189 baharında, Scipio'nun halefi olan Gnaeus Manlius Vulso, Magnesia savaşında yenilen Antiokhos'un müttefikleri olan Galatlılar'ı cezalandırmak amacıyla Anadolu'ya girmişti¹²⁵. Manlius, Kibyra'dan sonra Kaularis nehrini (*Caularis Amnis*) geçmiş, oradan da Karalitis Gölü'ne (→Kabalitis/Karalitis) ilerlemiştir.

Indos'un bir kolu olan Çavdır/Bayır Çayı antik dönemde Kaularis olarak adlandırılan nehir için uygundur. Kibyra ile Söğüt gölü arasında Karia sınırında bir nehir olan Çavdır/Bayır Çayı →Kabalitis Palus'un (Söğüt Gölü) batısında doğmaktadır. Kaularis Kibyra'nın kuzeydoğusunda, Bubon (İbecik) yakınlarından gelen bir batı yan kol olan Horzum çayı ile birleşmektedir. Kaularis isminin kökte Yunanca καυλός (mızrak) kelimesi ile ilişkili olduğu ve bu kökten Καύλαρις ya da Καυλάρις hatta Καύλαρος kelimesinin türeyebileceği ve bu ismini de nehrin fiziki konumundan, yani bir mızrak gibi uzamasından alabileceği düşünülmektedir¹²⁶.

¹²⁴ Manlius'un bu güzergahı için bak: Magie, *Roman Rule* II 1157; Arslan, *Galatlar* 96-113

¹²⁵ bak: Magie, *Roman Rule* I 279

¹²⁶ Tischler, *Hydronymie* 75

3.1.2.18. Kaunia Limnē¹²⁷ (Καυνία Λίμνη):

Kaunia Gölü'nden Hellenika'da bahsedilmektedir (T22). Konōn'un, İÖ. 395 civarlarında Kaunos'a çekilişi ile ilgili bir kısımda bu gölün adı geçmektedir; Konōn, Kaunios (=Kalbis=Dalyan) nehri üzerinden göle kadar ilerlemiştir (daha fazla bilgi için burada, bak: Kalbis Potamos).

Bu bilgilere göre, bugünkü Köyceğiz Gölü'nün antik dönemdeki ismi Kaunia idi. Bu göl Dalyan Çayı (Kalbis ya da Kaunios) aracılığıyla denize bağlıdır ve bu nehir üzerinden göle kadar gemi ile gidilebilmektedir. 55 km² alana sahip olan¹²⁸ Köyceğiz Gölü ağırlıklı olarak iki nehirden beslenir. Bunlar Namnam Çayı ve Kargıcak Çayı'dır (Kargıcak Dere). Bu gölün sahili Lykia sahil çöküşünde de payını almıştır.¹²⁹ Göl Lykia ve Karia'nın kuzeybatı sınırını oluşturmaktadır.

İlica kaplıcalarında antik rıhtım duvarları su altında görülebilmektedir. Gölün içerisinde Bizans döneminde yerleşim görmüş, Gavurada ya da Gavurbağ adası adında iki adet ada vardır¹³⁰.

3.1.2.19. Ksanthos/Sirbis Potamos¹³¹ (Ξάνθος ποταμός):

Aşağıda bahsedilecek olan kaynaklara göre Lykia'da, Ksanthos Kenti yanından akan bir nehirdir.

Lykia'da en fazla antik kayda sahip olan nehir Ksanthos'tur. İlk defa İliada'da karşımıza çıkar. Homeros, Ksanthos Nehri'ni Troia ordusunun birimlerini sayarken Sarpedon ve Glaukos'un geldiği yer olarak belirtmektedir (2.876-877=T39). Bir sonraki değinmesi Sarpedon'un, savaşı kazanmak için bir şey yapmayan Hektor'a çıktığı andadır (5.479-481=T40), ona kendisinin uzak Lykia'dan, burgaçlaşan Ksanthos'tan geldiğini, buna rağmen var gücüyle savaştığını anımsatır. 3. değini, Glaukos Bellerophontēs'in hikayesini anlatırken yapılır (6.172-173=T41), Bellerophontēs'in Lykia'ya, aktıcı Ksanthos'a geldiğini yazar. 4. ve son değinisi, Troia'lıların Akha

¹²⁷ Tischler, *Hydronomie* 76

¹²⁸ Saraçoğlu, *Akarsular* 374-376

¹²⁹ TIB 8, "Hidrographie" bölümü (Seen und Staussen)

¹³⁰ TIB 8, "Hidrographie" bölümü (Seen und Staussen)

¹³¹ Tischler, *Hydronomie* 135 ve 151; TIB 8, s.v. Xanthos Potamos.

kale duvarlarına saldırmaya karar verdiklerinde, Sarpedon'un buna ön ayak olarak Glaukos'a söylediği sözlerde geçer (6.310-315=T42)

Homeros'ta Lykia, sadece Ksanthos Nehri çevresi olarak verilmiştir. Halbuki, İS. 4.yy'da yazan Smyrna'lı Quintus, Glaukos'un yandaşı Khlemos'un Mērionēs tarafından öldürüldüğünü anlattığı kısımda, Khlemos'un Limyros nehri yakınlarında oturduğunu; Phoiniks'te, Masikytos zirvelerinde ve Khimaira vadisinde oturan halkın ona kralmış gibi saygı gösterdiğini yazmaktadır (T79). Görüldüğü üzere Troia savaşında Limyra civarlarından bir kumandan ve belki de ona ait bir birlik olmasına rağmen -Quintus'un bu bilgisi doğru olarak kabul edilirse- Homeros buna değinmeyerek Lykia'yı Ksanthos vadisi ile sınırlanmış gözükmektedir. Bu büyük vadi etrafında Lykia'nın en temel kentleri kurulmuştur (Ksanthos, Tlōs, Pınara, Lētōon, Patara, Araksa gibi). Iliada'da Skamandros'un diğer isminin tanrılarca Ksanthos olduğu yazılıdır (20, 74: ὄν Εἰάυθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον.). Fakat bu adlandırmanın neden yapıldığı belli değildir. Homeros'un Ksanthos Nehri'ne ilişkin bu değinmelerine çeşitli kenar notları (Scholia) yazılmıştır. Bunlar şöyledir:

T81) 2.877 için: bu kısımda geçen Τηλόθεν ἐκ Λυκίης ifadesini açıklar ve Sarpedon'un yönettiği kısmın 'uzak Lykia'dan geldiğini ve Pandaros'un yönettiği kısmın da Troia'daki Lykia'ya ait olduğu ayırmak için bu ifadeyi kullandığını belirtir. Ksanthos'un bir Lykia nehri olduğunu ve Δινῆεντος kelimesi ile şiddetli akışıyla burgaçlaştığını ve kıvrımlar meydana getirdiğini bildirir.

T82) 4.101 için: Apollōn için kullanılan Λυκηγενεΐ (Lykia soylu) kelimesini açıklar. Bu kelimenin (Λυκηγενής) Apollōn'un, Lykia'da (önemli) bir tapınağı olmasının Lykia'da soy bulduğu gösterdiğini, Lētō'yu doğumu için Ksanthos Nehri'ne bir kurdun (ὁ λύκος) götürmesinden dolayı olmadığı yazılmıştır.

T83) 5.479 için: Λυκίη Εἰάυθω ἐπὶ δινῆεντι (burgaçlanan Ksanthos üzerindeki Lykia) ifadesini irdeler. Burada kullanılan Εἰάυθω (dat. *haldē Ksanthos*) kelimesinin Ida'daki Lykia ile ana Lykia'yı ayırdığını söyler.

T84) 6.172 için: Εἰάυθον τε ῥέοντα (Akan Ksanthos) kısmını ele alır. Bir nehir için 'akan' (ῥέοντα) sıfatını kullanmaya ne gerek olduğunu ve "bir nehir zaten nasıl akmaz ki?" gibi sorula-

rın yanıtını yazmaktadır. Nehrin genişçe ve ilelebet akacağından öte, kent Ksanthos'tan ayırmak için bu sıfatın kullanılması gerektiğini vurgular.

T85) 12.313 için: καὶ τέμενος νεμόμεσθα μέγα Ἐάνθοιο παρ' ὄχθας καλόν (Büyük Ksanthos kıyılarında güzel bir arazi sahibiyiz) ifadesini açıklamaya çalışır. Ksanthos Nehri'nin şu an (maalesef dönemi bilemiyoruz) Sirbis olarak adlandırıldığını söyler. Halbuki, Strabon'a göre (14.3.6) Sirbis, Ksanthos Nehri'nin önceki ismiydi.

Homeros için daha sonraları yazılan kritik kitapları da mevcuttur. Porphyrios, İS. 3.yy.da Iliada üzerine yazdığı kitapta, 6.172'de neden Ἐάνθου τε ὄέοντα (Akıcı Ksanthos) ifadesini kullandığını açıklamıştır. O da Sch. 4'te olduğu gibi nehri, kent Ksanthos'tan ayırmak ya da gerçekten dolu dolu akışını ve burgaçlaşmasını belirtmek veyahut bol olan güzel akışlı kaynaklarını anlatmak için yazmış olabileceğini belirtmektedir (T70 ve T71). Yine benzer bir çalışmasıyla, Eustathios (İS. 12. yy), 12.313'teki τέμενος (*alan*) kelimesine açıklık getirmek istemiştir. Sarpedon'un, sahip oldukları, tarım için oldukça elverişli olan τέμενος için Lykia'da Ksanthos Nehri civarındaki arazilerin uygun olduğunu söylemektedir ve buraların sonraları Sirmis olarak adlandırıldığını fakat kendi döneminde (İS. XII. yy) eski adının kullanıldığını belirtir. (T17).

Alkman (İS. 7. yy) Ksanthos'un akıntılarını bir genç kızın saçları gibi görmektedir. Fakat bu nehrin Lykia'daki Ksanthos olduğu açık değildir (T3). Ondan belki 100 ya da 200 yıl sonra yaşayan şair Pindaros Olympia'sında tanrı Apollon'un Ksanthos Nehri'ne varışını yazar (8.46-47=T58). Burada Pindaros, ποταμός kelimesini kullanmadığından, ilişkili 3 adet kenar notu (scholion) düşülmüştür:

T87) “...Tanrı Apollon kesin bir biçim de söyleyerek Ksanthos Nehri'ne doğru -bundan dolayı Lykia'ya keastediyor- yola çıkmış...”

T88) “Ἐάνθου: yerin adı Lykia'dır ve orada akan nehirden dolayı o yöreye işaret eder.” Diyerek Lykia'nın Ksanthos Nehri olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, Troia'da ve Lykia bu isimde nehirler olduğu da belirtilmiştir.

T89) “Ksanthos'a gitti: Lykia'nın nehri: bundan dolayı Lykia'ya gittiği açıktır.”

Panyasis (İÖ. 5. yy), bir şiirinde Tremilēs soyunu anlatır (T55; ayrıca T25 ve T108). Gümüş nehir Sibros üzerinde oturan Tremilēs, Praksidikē (Ogygiē) ile evlenir ve Tlōos, Ksanthos, Pinaros ve Kragos isimde oğulları olur¹³². Tremilēs'in üzerinde yaşadığı gümüş nehir Sibros, Ksanthos Nehri'dir.

Skylaks, Telmissos Limanı'ndan sonra üzerinden Ksanthos'a gidilen Ksanthos Nehri'ni verir (T91). Böylelikle antik dönemde Ksanthos'a kadar gemilerin gidebildiği anlaşılmaktadır. Muhtemelen İÖ. 4.yy.'da yaşadığı sanılan Palaiphatos, Bellerophontēs hakkında ilginç bir iddiada bulunur. Περὶ ἀπίστων (İnanılmazlar üzerine) isimli eserinde verdiği bu bilgilere göre, Bellerophontēs, Pēgasos isimli gemisiyle, Lykia'ya, Telmissos ormanının kontrol edilebildiği, Ksanthos Nehri'nin üzerindeki ulu bir dağda oturan kral Amisodaros'a gelir. Ksanthos vadisinde, ismi Khimaira olup üzerinde bir ateş çukuru olan dağ vardır. Bu alanda aslanlar ve yılanlar oduncu ve çobanlara rahat vermemektedir. Bunun üzerine Bellerophontēs dağ ateşe verir ve insanlar bu hayvanlardan kurtulmuş olur. Palaiphatos'a göre Bellerophontēs hikayesinin gerçeği böyledir¹³³.

Nehrin ismi bir başka mitte de geçer. Bu mit, Ksanthos'lu Menekratēs ve Nikandros tarafından anlatılmış ve Antoninus Liberalis aracılığıyla aktarılmıştır (T4). Hikayeye göre Lētō, Apollōn ve Artemis'i doğurduğunda çocuklarını yıkamak üzere Ksanthos'un kaynaklarına getirmiştir. İlk geldiği kaynak →Melitē Kaynağı'dır. Bu kaynak başında sığırlarına su içiren çobanlar, Lētō'nun çocuklarını yıkamasını istemezler ve Lētō'yu oradan kovarlar. Lētō daha sonra kurtların (λύκοι) önderliğinde büyük Ksanthos Nehri'ne ulaşır ve orada çocuklarını yıkar. Sonra çobanlardan öç almak için Melitē'ye geri döner ve tüm çobanları kurbağaya çevirir. Bu kaynaklardan Quintus da (İS. 4. yy) bahsetmiştir. Quintus, Homeros'a göre (19.326-327) Akhilleus'un oğlu olan Neoptolemos'un, Antenor oğlu Laodamas'ı öldürme sahnesini¹³⁴ anlatırken Ksanthos Nehri'nin doğuş hikayesine değinmektedir (T80). Quintus, Laodamas'ın Lykia'da Ksanthos'un güzel akıntıları yanında beslenmiş olduğunu söyler ve yine ona göre bu nehrin kaynaklarını, Lētō, çocukları Apollōn ve Artemis'i doğururken çektiği acılar yüzünden elleriyle toprağı kazıyarak insanlar için çıkartmıştır. Quintus'un Lētō için kullandığı ἀναρρήγνυμι = (toprağı) eşiyorum, kazıyorum, altını üstüne getiriyorum" fiilinden sıfat olan ἀναρρήξασα (eşen, kazan vs...) kelimesi şu an nehir ve nehir kenarındaki bir kasaba için kullanılan EŞEN ismine bir kaynak teşkil edebilir.

¹³² Bu mitin ayrıntıları için bak: Takmer, *Oroğrafya*

¹³³ Bu mitin ayrıntıları için bak: Takme-Arca, *Ogyges*

Aristotelēs küçük bir parçasıyla bu nehre değinmiştir. Aslında bu değini Aristotelēs'in kendi değinisi olmayıp mezar epigramlarını topladığı eserde verdiği bir epigramdır (T8). Epigram Sarpedon'un mezarında yazılıdır. Parçanın çevirisi şöyledir:

*“Patroklos tarafından yenildi ve geri götürülüp
vatanı Lykia'da gömüldü. O'nun için (şu satırlar) yazıldı:
Karlara ve Lykialılara kralları tanrısal Sarpedon'u
Ebedi akan Ksanthos'un döküldüğü yerler üzerine koydular”*

Bu parça Sarpedon'un mezarının yeri olarak Ksanthos'un ağzını verir. Sarpedon'un mezarının buraya yapıldığını söylemesi, Lykialılar için Ksanthos Nehri'nin ne kadar önemli bir nehir olduğunu vurgular. Buna yönelik bir araştırma yapılmadığı için metin, arkeolojik yönden destek-siz kalmaktadır. Belki de o dönemde Lētōon'un denize çok daha yakın olduğu göz önüne alınır-sa, mezar için daha uygun bir yer olabilirdi. Fakat gerek antik kaynaklar, gerek yazıtlar, gerekse arkeolojik kalıntılar bu yönde bir iz vermemektedir. Atinalı komedyacı Menandros, Aspis'te Lykialılar ve Yunanlar arasında geçen bir savaşı anlatır¹³⁵. Bu savaşı anlatırken Ksanthos Nehri'ne de değinir (T49). Savaşın Ksanthos Nehri'nin yanı başında yapıldığını ve savaşı kazandıklarını söylemektedir. Rhodos'lu Apollōnios, Argonautika'da, Iason'un evden ayrılışını, Apollōn'un diğ-ger yerlerle beraber Ksanthos ırmağı çevresindeki Lykia'ya gidişine benzetmektedir(T5).

Diodoros (İÖ. 1.yy), Lykia'daki Apollōn tapınağının kuruluşunu anlatır (T13). Telkinler Rhodos'u sel götüreceğinin farkına varınca göçmeye kara vermişlerdir. İçlerinden Lykos isimli olanı Ksanthos Nehri kenarına Apollōn tapınağını inşa etmiştir. Bu tapınak Lētōon'daki Apollōn tapınağı ile özdeşleştirilmiştir¹³⁶. Horatius, Apollōn'un Ksanthos Nehri'nde saçlarını yıkamasını yazar (T43); Ovidius, dedesi Apollōn, annesi büyük Menderes Nehri'nin (Maiandros) kızı Kyanē (masmavi) olan¹³⁷, acı bir hikayeye sahip Byblis'in gittiği yerleri sayarken coşkunu Ksanthos'a geldiğini de söylemektedir (T53). Strabōn, nehrin isminin önceleri Sirbis olduğunu ve nehrin ağzın-dan 10 stadion içeri girilirse Lētōon'a varıldığını yazar (T111). İS. 40 civarlarında yaşayan ve coğ-rafyayı doğudan batıya doğru anlatan Mela, Patara'dan sonra Ksanthos Nehri ve Ksanthos kenti geldiğini söylemektedir (T47). Vergilius, Apollōn'un, yurdu Lykia'yı; Ksanthos Nehri'ni bırakıp Dēlos'a gidişini anlatır (T118). Vergilius'un söz konusu kitabı Aineis'i inceleyen Servius (İS. 4.

¹³⁴ Homeros'a göre ise Laodamas'ı öldüren Aias'tır (II 15.515).

¹³⁵ Men., *Aspis* 23-114

¹³⁶ TAM II, s.182

¹³⁷ Erhat, *Mit. Söz*, s.77, s.v. Byblis

yy.), bu kısımlara açıklık kazandırmış ve tanrının 6 kış ayını Patara'da, 6 yaz ayını da Dēlos'ta geçirdiğini belirtmiştir (T90).

Plutarkhos, nehre Brutus'un hayatını anlattığı bölümde yer verir (T67). Bilindiği üzere, İÖ.42 yılında, Roma iç savaşlarında, Caesar'a karşı yürütülecek savaş için Brutus Lykia'ya güç toplamaya gelmişti. Bu savaş esnasında Plutarkhos'un anlattığına göre Ksanthos'lular 'kent'in yanından akan' nehre dalarak kaçmayı denemişler fakat suyun dibine yerleştirilen ağlar yüzünden, su yüzeyindeki ziller çalmış ve surlara doğru geri dönmek durumunda kalmışlardır. Bean'e göre bu kısım abartıdır ve Ksanthos Nehri'nin buna uygun bir yapıda olmadığını düşünür¹³⁸. Fakat Ksanthos Nehri'nin antik dönemdeki derinliği buna müsaade edebilir. Yakında dönemde, 1840 civarlarında Fellows, bu nehir üzerinden Ksanthos önlerine kadar elen gemilerle kent'in muazzam eserlerini götürmüştür. Ayrıca antik dönemde de gemiyle Ksanthos'a kadar gidilmekteydi¹³⁹. Fakat şu an bu imkansız görünmektedir¹⁴⁰. Plutarkhos gibi İS. 2.yy'a geçiş yazarlarından olan Arrianos, İskender'in Ksanthos Vadisi'ne girişini anlatırken nehri anar (T10). İskender Ksanthos Nehri'ni geçtikten sonra, Pinara'yı, Ksanthos'u, Patara'yı ve 30'ya yakın kentçiği hükmü altına almıştır. İS. 2. yy. coğrafyacısı Ptolemaios, Ksanthos Nehri'ni, Telmēssos'tan sonra vermiştir (T75). İlk Ksanthos Nehri'nin ağzını, arkasından da nehrin kaynaklarının koordinatlarını belirtmiştir. SMM'de Patara'dan Ksanthos Nehri'ne 60 stadion, Ksanthos Nehri'nden de Pydna'ya 60 stadion mesafe verilmektedir (T96). Mesafeler hemen hemen doğrudur. Dionysios Periēgētēs, Lykiyalılar'ın Ksanthos Nehri boyunca yayıldığını vurgular (T14). Plinius, kentleri doğudan batıya doğru sıralayarak, Phellos ve Pyrrha'dan sonra, Patara'dan önce, denizin gerisinde Ksanthos Nehri ve Kenti geldiğini belirtir (T59). İÖ. 6-5.yy'da yaşamış Milētos'lu tarihçi Hekataios'tan alıntı yapan Stephanos, Ksanthos Nehri'nin Ksanthos kenti yanından geçtiğini söyleyerek (T104), İS. 2.yy'da yazan Herōdianos'un söylediğinin (T28) aynısını söyler (çünkü Herōdianos da Hekataios'tan aynı alıntıyı yapmıştır), farklı olaraksa nehrin isminin ktetikonunun (sahiplik), kent'in ethnikonu (milliyet gösteren) ile aynı biçiminde (Ξάνθιος olarak) söylendiğini belirtir. İS. 10. yy.a ait olduğu sanılan Suda ya da Suidas olarak bilinen sözlükte, onuncu Ksanthos maddesinde, bir nehir olduğunu ve vurgusunu son hecesine alırsa kırmızı renk anlamına geldiğini yazmaktadır (T115), fakat bu Ksanthos'un Lykia'daki Ksanthos olduğu kesin değildir. Eustathios, Dionysios Periēgētēs'in kitabı üzerine yaptığı çalışmada, Lapeōn'un çocukları olan, Ksanthos ve Pataros'un Lykia topraklarına yerleşmelerini ve büyük çocuk Ksanthos'tan dolayı nehrin ve kent'in Ksanthos

¹³⁸ Bean, *Lykia* 54

¹³⁹ Skyl. 100.2-3, s.74:...ποταμὸς Ξάνθος, δι' οὗ ἀνάπλους εἰς [Ξάνθον πόλιν,]

¹⁴⁰ H. Saraçoğlu, *Akdeniz*, 468

olarak anılmasını, Pataros'tan dolayı da Patara kentinin isimlendirildiğini belirtir. İS. 13 yy.da yaşamış Byzantion'lu Coğrafyacı Blemmydes nehrin ismini *Aratos* olarak göstermektedir (T12)¹⁴¹:

Πρὸς δὲ τὴν κεκλιμένην θάλασσαν οἱ Λύκιοι κατοικοῦσιν ἐπὶ τὰ
 ῥεύματα τοῦ Εἰάνθου, ὄνπερ Ἄρατον καλοῦσι, ὅπου καὶ τὰ ὄρη τοῦ
 Ταύρου ἔρχονται μέχρι τῆς Παμφυλίδος.

*Uzanan denize karşı, Aratos dedikleri Ksanthos'un kolları yakınlarını Lykiyalılar iskan
 ederler, Tauros dağları buradan Pamphylis'e kadar uzar.*

Müller, bu kısım için önemli bir öneride bulunmaktadır¹⁴². Bu önerisinde, ὄνπερ Ἄρατον καλοῦσι yan cümlesinin, aslında τὰ ὄρη τοῦ Ταύρου kısmına bağlı olup Aratos yerine Kragos konulması gerektiğini belirtmiştir. Yani, Ksanthos'un ikinci bir ismi olarak görülen Aratos isminin, gerçekte Kragos olarak düzeltilmesi ve Tauroslar'a bağlı olması gerektiğini ortaya koymuştur. O'na göre, cümle yeniden düzenlenince şöyle olmalıdır: ...τοῦ Εἰάνθου, ὅπου καὶ τὰ ὄρη τοῦ Ταύρου, ὄνπερ Κράγον καλοῦσι, ἔρχονται μέχρι τῆς Παμφυλίδος yani “...Ksanthos Nehri'nden itibaren Kragos olarak söyledikleri Tauroslar Pamphylia'ya kadar uzar”. Esasen, Aratos ismi Ksanthos'un yerel isimleri olan Sirbis, Sibros ya da Sirmis ile hiç benzemez. Müller, haklı olarak, bu ismin Ksanthos'a ait olmaması gerektiğini düşünmüş ve en yakın coğrafi adlandırma ve benzer yazımı uygun olarak Kragos'u önermiştir (Ἄρατος →Κράγος). Piri Reis, nehri *Göksu* adı altında göstermektedir¹⁴³.

İsmi Sirbis (Strabōn) Sirmis (Eustathios) ya da Sibros (Panyasis) olan nehrin, Arapça'da “sarı” ya da “kahverengi” anlamına gelen “asmaru” sözcüğüyle ilişkili olduğu üzerine düşünülmektedir¹⁴⁴. Fellows, Lykia'daki bu suyun kaynaklarının renginin gerçekten ismine uyduğunu belirtir¹⁴⁵. Mayer ve Garstang, nehrin isminin Hititçe'de, *Ksanthos* kelimesi ile ilişki kurdukları *Siyanti* olduğunu belirtirler¹⁴⁶. Tischler, Sirbis/Sibros/Sirmis isimlendirmelerinin Bithynia'daki Siberis nehri ile aynı biçimde olduğunu ve Plinius'un (*Nat. Hist.* 5.149) bu kelime (Siberis) yerine nehrin ismi

¹⁴¹ bak: *TIB* 8, s.v. Xanthos Potamos

¹⁴² *GGM* II 465

¹⁴³ P. Reis 4.1655

¹⁴⁴ Bean, *Lykia* 51; *TAM* II s.97

¹⁴⁵ Fellows, *Discoveries* 278.

¹⁴⁶ Mayer-Garstang, *Hittite Names*, 42

olarak *Hieros* kelimesini kullandığını ve bunun bir Yunancaştırma olduğunu düşünmektedir, buna mukabil Lykia'da da bu isimlendirmenin eğer Likçe'den değilse, Bithynia Siberis'i için de düşündüğü gibi ön Frigce'den gelmiş olabileceğini ve de hepsinin de “parlak” anlamına gelmesi gerektiğini belirtir¹⁴⁷.

Fellows, Ksanthos kentinde okuduğu bir yazıtı yorumlayarak, geçen Ksanthos ismini nehir tanrısı olarak düşünmüştür¹⁴⁸. Yazıtta geçen *πάτωρος* kelimesi Lykia'da genellikle Apollōn'la ilişki içindedir¹⁴⁹. Bu epithetin, başka tanrılar için¹⁵⁰ hatta aynı anda birden çok tanrı için de¹⁵¹ kullanıldığı görülmektedir. Fellows'un kopyaladığı yazıt haricinde, aynı biçimde *πατρῶου θεοῦ Ἐάνθου* olarak görünen bu tanrının rahipliğini yapan kişilerin diktiirdiği heykellerin altlıkları üzerinde üç adet yazıt daha vardır¹⁵². Bu yazıtlar hakkındaki yorumlardan bir tanesi de Ksanthos isminin bir eponym kurucuya işaret ettiği ve ona tapınım gösterildiği üzerinedir¹⁵³. Fakat bunun eponym bir kurucudan öte, Ksanthos Nehri'ne işaret etmesi çok daha isabetlidir¹⁵⁴. Nehrin sikkelerde görülmemesi beklenmedik bir durumdur. Ksanthos kültürünün Hellenistik dönemde başlamış olması mümkündür¹⁵⁵.

¹⁴⁷ Tischler, *Hydronomie* 133 vd.

¹⁴⁸ Fellows, *ae.* 167 ve yaz. nr. 165; aynı yazıt TAM'te doğru olarak tamamlanmış, TAM II 294: [-----
][[|]ερασάμεν[ος πατρῶ]ου θεοῦ Ἐάνθου, γυμνασιαρχήσας τῆς | σεμνοτάτης γερουσίας,
τελέσας δὲ καὶ |έτέρας πλείονας πολεμικὰς ἀρχάς, τῆ |πατρίδι τὸν ἀνδριάντα κατὰ τὰ
ἔψη ||φισμένα ἐκ τῶν ιδίῶν ἀνέστησα.

¹⁴⁹ TAM II 420 (Patara), 905 (Rhodiapolis); Onur, *Lampstand*

¹⁵⁰ Serapis ve Isis için bak.TAM II 677 (Kadyanda): ἐπὶ τοῖς πατρῶοις θεοῖς Σαράπιδι καὶ Ἴσιδι, 679 (Kadyanda): ἐπὶ τοῖς πατρῶοις θεοῖς Σ[αρά]πιδι κα[ι] Εἰ[σι]δι

¹⁵¹ TAM II 267 (Ksanthos), 408 (Patara), 496 (Letoon), 503 (Pinara), 907 (Rhodiapolis); *FdX VII* 78

¹⁵² TAM II 293: Ἰμβραϊμὶς Ἰάσωνος τοῦ Ἰμβρα[ί]μιοις Ἐάνθιος | ἱερασάμενος | πατρῶου θεοῦ || Ἐάνθου τὸν ἀνδριάντα σὺν τῆ |βάσι ἐκ τῶν ιδίῶν].

295: Αὐρήλιος Ἀλέξανδρος Ἀππατίωνος τοῦ Ἀλέξανδρου Ἐάνθιος, | ἱερασάμενος | πατρῶου θεοῦ Ἐάνθου | τὸν ἀνδριάντ[α ---]

296: [Ἰέ?]ρων Ἐπαφρο[δε]ίτου τοῦ Αἰ[σ]?[χρ?]ωνος Ἐάνθιος, | ἱερασάμε[νο]ς πατρῶου θεοῦ || Ἐάνθου, | ἀνέστησα τὸν ἀνδριάντα ἐκ τῶν |ιδίῶν τῆ πατρίδι | [καθ]ᾶ ἔψη[φισατο]

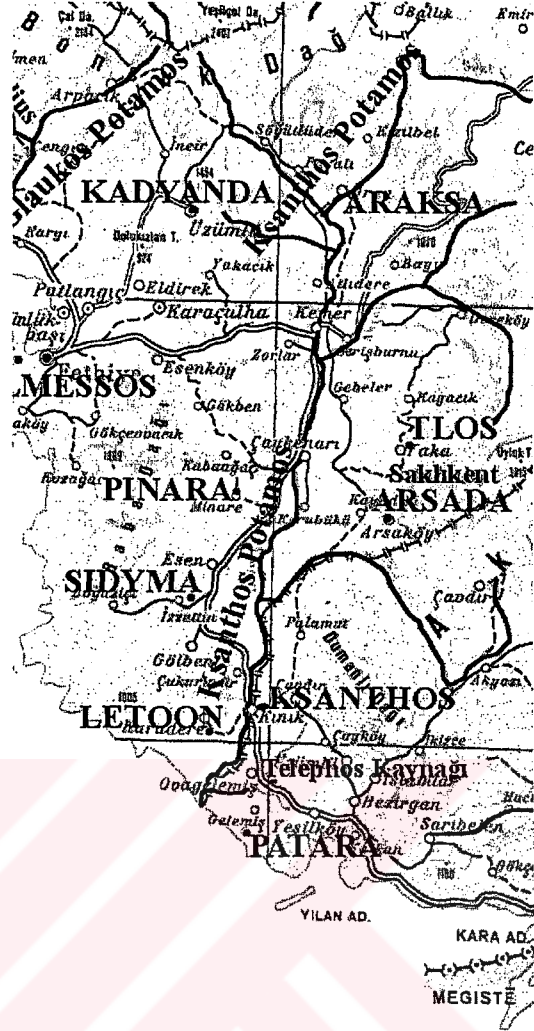
¹⁵³ H. Keil, şurada: Frei, *Götterkulte* dn.267 (s. 1838)

¹⁵⁴ Frei, *Götterkulte* 1838 vd.

¹⁵⁵ Frei, *Götterkulte* 1851, 1853.

Bugün Eşen/Koca Çayı olarak isimlendirilen ve →Kabalitis'in güneybatısında doğan Ksanthos Nehri'nin iki büyük kolu Seki ve Alagöz çaylarıdır. Uzun kolu olan Seki çayı, Araksa'nın güneybatısındaki Akçay ile birleşip, denize kadar 50 km. uzunluğunda geniş bir vadiyi geçer. Seki Çayı suyunu İkidere Kaynağı'ndan alır. Bunların batısındaki Karaçulha (→Pyros Potamos?), Balbura yakınlarında doğmaktadır ve doğudaki Küçüklu Çayı ise, Kayabaşı yakınlarında Söğüt Gölü'nün (Kabalitis) güneyinde doğar. Bu iki dere Eyüptası yakınlarında birleştikten sonra Seki Çayı ismi altında Seki'ye kadar güneye akmaktadır. Seki yakınlarında yönünü batıya kaydırıp, Kemerarası'nda eski bir köprü altından geçerek Oinoanda'nın kuzeyinden Ahatlı'ya kadar gider ve orada 20 km uzunluğundaki muhteşem Karanlık Boğazı'nı geçer. Bu boğazda yönünü güneye çevirerek Araksa'ya akar ve Araksa'nın güneybatısında kuzeyden gelen ve Ksanthos'un ikinci kolu olan Akçay ile birleşir. Akçay'ın iki kaynak kolu ise, Söğütlüdere'nin güneyinde birleşip Akçay'ı oluşturur. İki çayın (Seki ve Akçay) birleşmesinin ardından Ksanthos Potamos (Eşen/Koca Çayı) adı altında 50 km boyunca, kuzey-güney yönündeki geniş Ksanthos Vadisi'nden akmaktadır. Vadi aynı zamanda önemli bir ulaşım yolu olarak kullanılmıştır. Patara'dan başlayarak, Ksanthos'a, Tlōs'a, Sidyma'ya, Pinara'ya, Araksa'ya, Kadyanda'ya, Oinoanda'dan Balbura'ya bu ana güzergah kullanılarak ulaşılmaktaydı¹⁵⁶.

Eskiden Atlıdere'nin çok yakınlarında, bu nehrin üzerinde çok kemerli bir Roma köprüsü vardı¹⁵⁷ (Büyük Kemer köprüsü de denmektedir¹⁵⁸). Kaunos'tan, Kadyanda üzerinden Tlōs ve Ksanthos'a ulaşan yol bu köprüden geçmekteydi. Günümüzde 29 metresi kalmış olan köprü 4, 5 m genişliğindedir. Antik dönemde bu köprü 500 m'den daha uzun ve yüksekliği 8 m'yi geçiyor

¹⁵⁶ Şahin-Adak, *Stad. Pat.*, gz. 1, 2, 4, 9, 10, 19, 20, 21, 22, 23.

¹⁵⁷ Wurster-Ganzert, *Brücke* 305-307

¹⁵⁸ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 652

olmalıydı¹⁵⁹. Fakat köprü bir depremle yıkıldıktan sonra, yerini 5 km güneyde Kemer'de 1790 yılı civarında yapılan yeni bir 5 kemerli köprüye bırakmıştır. Diğer bir köprü ise Küçük Kemer köprüsü ismi ile Karabel'den hemen sonraki, Urluca da denilen köprüdür¹⁶⁰. Nehir üzerinde bir başka köprü ise, modern Fethiye-Kaş yolunun nehri geçtiği köprüünün hemen güneyindedir. Köprüde temel olarak ana kaya kullanıldığından çapraz durmaktadır. Ksanthos Kenti'nin hemen güneybatısında, modern köprüünün hemen altında bulunan, 3 veya 4 kemerden oluşan, bugün Çukurincir köprüsü denilen¹⁶¹ bu Roma köprüsünün temelleri mevcuttur. Nehir, antik dönemden beri yatağı doldurmuş olduğundan köprü seviyesi çok aşağıda kalmıştır. Nehrin deltası tarihsel süreçte güneybatıya kaymış, eski yatak bataklık ve kumluk hale dönüşmüştür. Eskiden Lētōon denizden sadece 10 stadion uzaklıktaydı¹⁶². Bugünkü uzaklık 2 katından fazla bir hale gelmiştir¹⁶³. Ksanthos Kenti'nin 7 km kuzeyinde, Palamu'un güneyinde poligonal bloklardan oluşan bir set, bir tepe ile nehir arasındaki kısmı kapatıyordu. Schönborn, söz konusu tepe üzerinde bir kale olduğunu görmüştür¹⁶⁴.

3.1.2.20. Kyaneai Yakınlarındaki Kehanet Havuzu:

Bu kaynak hakkından bizi bilgilendiren, İS. 2.yy yazarı Pausanias'tır (T56). Kyaneai kentinin hemen dibinde, içinde gerçeğin gösterildiği ve Apollōn Thyrkseus'a atfedilmiş bir kaynak olduğundan bahseder. Ona göre, bu kaynağın içine bakan kimse istediği her şeyi görebilmektedir. Buradaki kehanet Pausanias'ın bilgilerine göre Sura ve Limyra'dan farklı olarak, sadece suya bakılarak yapılmaktaydı. Burada da yine tanrı Apollōn ile ilişkili bir kehanet karşımıza çıkmaktadır. Apollōn'un Kyaneai'daki epitheti Thyrkseus¹⁶⁵ (ΘΥΡΚΣΕΥΣ) olarak verilir. Thyrkseus ismi Likçe'den tanıdık bir epithettir. Ksanthos yazıtlı dikmesinde okunan *turaksı*¹⁶⁶ isminin Yunanca söylemidir¹⁶⁷.

¹⁵⁹ TIB 8, s. v. Xanthos Potamos

¹⁶⁰ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 652

¹⁶¹ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 652

¹⁶² Strab. 14. 3. 6 (=T111)

¹⁶³ Benndorf-Niemann, *Reisen* 118; TAM II, s. 181 (Res.)

¹⁶⁴ Ritter, *Erkunde* 1019-1021.

¹⁶⁵ Thyrkseus için bak: Frei, *Götterkulte* 1847 vdd.

¹⁶⁶ TAM I 44a, sat.54

¹⁶⁷ Popko, *Religions* 173, 175.

Kyaneai'in bu kehaneti sikkelerde kendini gösterir¹⁶⁸. Sikkenin ön yüzünde Apollōn Thyrkseus betimlenmiş, arkada ise KYANEITΩN XPHEMOΣ (Kyaneai Kehaneti) lejanti yazılmıştır. Antik dönemde, Kyaneai kentine yakın bir yerlerde Sura ve Limyra'dakine benzer bir kaynaktan kehanet yapılmaktaydı. Bu kehanet alanı Kyaneai yakınlarındaki bir arazide tespit edilmiştir¹⁶⁹. Kehanetin yapıldığı kuyunun derinliği 8 m'ye varmaktadır, yuvarlak bir yapıdadır ve yapıya ait merdivenlerle suya inilmektedir¹⁷⁰.

Resim 4: Kyaneai'dan bir sikke. Görülen arka yüzde, Apollōn Thyrkseus, kehanet ocağının yanı başında. KYANEITΩN XPHEMOΣ lejanti okunabiliyor (Aulock, *Lykien*, nr. 91)

3.1.2.21. Lētōon ve Patara:

Plutarkhos, İskender'in Lykia'da Ksanthos yakınlarında bir kaynaktan çıkan bir "eski harflerle yazılmış" tabletin yorumlanması sonucu Persler'e üstün geleceği hakkında bir kehanet aldığını yazar (T66). Lētōon'da ele geçen ve üzerinde "Ἀλέξανδρος βασιλεὺς ἀ[νέθηκε]" yazılı bir kaide dikkate alınarak, Büyük İskender'in Lētōon'a gelmiş ve kehaneti buradan almış olabileceği düşünülmektedir¹⁷¹. Fakat Lētōon, tarihinde herhangi şekilde bir kehanetle anılmamıştır. Bilakis yakınında bir kent olan Patara, Apollōn tapınağı ve kehaneti ile bilinmektedir¹⁷². Eğer burası Patara olsaydı, -Patara'nın antik dönemdeki ününü mutlaka bildiğini varsayarsak- Plutarkhos'tan bunu belirtmesi beklenebilir. Dolayısıyla Lētōon, -eğer bu kaynak ise- Patara'nın yanı sıra, en azından Hellenistik dönem başlarında kehanet veren bir başka ocak konumuna düşmektedir. Plutarkhos'un Patara'yı -Lykia'da yüz yıllardır süregelen bir kehanet işlevine rağmen- burada an-

¹⁶⁸ Aulock, *Lykien* s.64, nr. 91

¹⁶⁹ Kolb, *Siedlungskammer* 114-116, Bild 2; Öner, *Kaş-Demre* 32, 33 (Şekil)

¹⁷⁰ Öner, *Kaş-Demre* 32

¹⁷¹ Le Roy, *Alexandre* 56-57; *SEG* I 1533:

¹⁷² Herodot. 1.182: καὶ κατὰ περ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι: ἐπεὰν δὲ γένηται τότε ὦν συγκατακλήριται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῶ; Strab. 14.3.6: μετὰ δὲ τὴν Εἰάνθον Πάταρα, καὶ αὕτη μεγάλη πόλις μεγάλη πόλις λιμένα ἔχουσα καὶ ἱερὸν Ἀπόλλωνος; Mela 1, 82: illam (*Patara*) nobilem facit delubrum Apollinis quondam opibus et oraculi fide Delphico simile.

maması gerçekten ilginçtir. Ancak, 150'nin üzerinde kitabı günümüze ulaşmış olan Plutarkhos'un hiçbir eserinde Patara kehanetine ilişkin verdiği bir bilgi yoktur. Elbette ki bu Patara kehanetini yeteri kadar ya da hiç tanımadığı anlamına gelmez; ama gelebilir de. Patara'ya ya da Patara'lılara sadece Brutus'un hayatını anlatırken değinmektedir (toplam 4 kez değinir, hepsi de Brutus ve Patara'lılar arasındaki ilişkilere yöneliktir¹⁷³). Ayrıca Sura'daki balık kehanetine değinmiştir ve bunu anlatırken Sura'yı görmediği anlaşılır. Patara'yı belirtmemesinin bir başka nedeni de kendi döneminde (İS.46-127) Patara kehanet ocağının prestijinin oldukça düşmüş olması olabilir. İS. 1. yüzyıl ortalarında yazan Mela'ya göre Patara kehanetinde bir prestij kaybı söz konusudur¹⁷⁴. Bu dönemden sonra, Patara kehanetinin ancak İS. 142'deki deprem sonrasında aldığı yardımlarla¹⁷⁵ canlandığına tanık oluruz. Tabii ki bu arada geçen zamanda Patara kehanetinin eski işlevselliğini kaybettiği kesin olarak söylenemez, fakat Patara'dan Tiberius dönemine ait bir yazıtta geçen ifadeye göre¹⁷⁶ İS. 1.yüzyılın ilk yarısında kehanetin devam ettiği kabul edilerek, 40 civarlarından itibaren başlayan ve 144 civarlarına kadar süren bir gerileme ya da geçici kapanma söz konusu olabilir. Bu durum da Plutarkhos'un Patara'ya ehemmiyet vermemesini sağlamış olabilir. Le Roy, Plutarkhos'un bu kaynak için πτήγη (sadece doğal *nehir kaynağı* anlamına gelir) değil de κρήνη (Bir yapıyla beraber düşünülen ve bir işleve yönelik *kaynak* örn. Çeşme, kehanet ocağı vs...) kelimesini kullanmasını da haklı olarak öne sürüp, söz konusu kaynağın Lētōon'da olmasını uygun görmektedir¹⁷⁷. Acaba Patara'daki kaynağın üzerinde bir yapı yok muydu? Elbette vardı ve bu bir çeşme yapısı değil Lykia'da kehanet görevi gören Apollōn Patrōos'un ana tapınağıydı. Patara'dan çıkan kehanetler diğer kentlerin tapınaklarında arşive alınmaktaydı¹⁷⁸. Lētōon'da bu

¹⁷³ Plutarkhos, *Brutus* 2.8.1: αἱ βουλαὶ ὑμῶν ὀλίγωροι, αἱ ὑπουργαὶ βραδεῖαι. τί τούτων τέλος ἐννοεῖσθε; καὶ [περὶ Παταρέων] ἑτέραν, 2.8.3: Παταρεῖς δὲ πιστεύσαντες ἑαυτοὺς ἐμοὶ οὐδὲν ἑλλείπουσι διοικοῦντες τὰ καθ' ἑκάστα τῆς ἐλευθερίας. ἐξὸν οὖν καὶ ὑμῖν ἢ τὴν Παταρέων κρίσιν ἢ τὴν Ξανθίων τύχην ἐλέσθαι. τὸ μὲν οὖν τῶν παρασήμων γένος ἐπιστολίαν τοιοῦτόν ἐστιν., 2.8.4: ἐξὸν οὖν καὶ ὑμῖν ἢ τὴν Παταρέων κρίσιν ἢ τὴν Ξανθίων τύχην ἐλέσθαι. τὸ μὲν οὖν τῶν παρασήμων γένος ἐπιστολίαν τοιοῦτόν ἐστιν., 32.1.1: Βροῦτος δὲ τὴν Παταρέων πόλιν ὁρῶν ἀπισχυριζομένην πρὸς αὐτόν, ὥκει μὲν ἐπιχειρεῖν καὶ διηπορεῖτο, τὴν αὐτὴν δεδιώς ἀπόνειον, ἔχων δὲ γυναικᾶς αὐτῶν αἰχμαλώτους ἀφήκεν ἄνευ λύτρων.

¹⁷⁴ Mela, 1.82: illam nobilem facit delubrum Apollinis quondam opibus et oraculi{s} fide Delphico simile (*Onu (Patara) vaktiyle Apollōn Tapınağı'nın gücü ve Delphoi'a benzeyen kehanetinin güvenilirliği ünlü etmişti.*); Parke, *Oracles* 160-165; Onur, *Lampstand*.

¹⁷⁵ İS. 142'de meydana gelen ve tüm Lykia'yı etkileyen bir deprem sonrasında Rhodiapolis'li bir hayırsever olan Opramoas adındaki şahıs, zarar gören tüm kentlere yardım etmiştir. Bu yardımlardan Patara Apollōn Tapınağı da faydalanmış ve bu sayede tekrar kehanet vermeye başlamıştır. Yazıt için bak: *TAM* II 905, XVII, 65. Aynı yazıtta Opramoas Patara'lılara, Apollōn Patrōos adına düzenledikleri geleneksel festival ve "onların eski ve yanılmaz kehanet ocağına" yönelik yardımlarda da bulunmuştur (*TAM* II 905, XIII C).

¹⁷⁶ *TAM* II 420 (Patara): προφήτην τοῦ πατρῶου Ἀπόλλωνος, ἱερατεύσαντα τοῦ Θεοῦ. Bu yazıtta Tiberius döneminde Patara'da yaşamış ve görev yapmış bir Apollon rahibinin kent yaratına sunduğu işler anlatılmıştır.

¹⁷⁷ Le Roy, *Alexandre* 56

¹⁷⁸ Bu tip bir kehanete örnek, Sidyma'da ele geçen bir yazıtta kendini göstermektedir. Bak. *TAM* II 174 E kısmı. Burada geçen "komşu kenti evirge" ifadesi ile Patara'nın komşu kenti sayılan Sidyma kastedilmiştir ve bu kehanet

kaynak üzerinde sadece bir nymphaion yapılmıştır (Foto. 7). Ayrıca Lētōon isminden de belli olduğu gibi bir Apollōn kutsal alanı değil bir Lētō kutsal alanıdır. Plutarkhos'un bahsettiği kaynak yüksek ihtimalle Patara'daki Apollōn kültü ile ilişkili olmalıdır.

3.1.2.22. Limyra Nehir Kaynakları:

Plinius'a göre Limyra'da bir balık kehaneti yapılmaktaydı (T63). Kaynağın bir kalenin eteğinden geçen yarık kuşağında bulunduğunu belirtir.

Borchhardt, bu bilgi ışığında, tiyatronun kuzeybatısına doğru bir çok kaynağın doğu ve batı kenti ayıran Limyros'un orta kaynağı ile birleştiği yerde olduğunu varsaymaktadır¹⁷⁹. Gordianus III döneminden olan bazı sikkeler bu kehanet kaynağını göstermektedir. (Resim 5)¹⁸⁰. Bu sikkeler üzerinde ΛΙΜΥΡΕΩΝ ΧΡΗΜΟΣ (Limyra Kehaneti) lejanti okunmaktadır. Üzerlerinde Limyra kehanet kaynağı betimlenmiştir ve bir köpek ile bir öküz kaynaktan su içmektedir. Bean, bu kaynağın Plinius tarafından Sura ile karıştırıldığı fikirlerine¹⁸¹ karşılık olarak, Plinius'un balıkların bir yerden diğerine geçtiğini söylemesiyle bu karıştırmanın olamayacağını bildirmekte ve Limyra'da kaynakların çok olmasından dolayı bunun mümkün fakat Sura'da mümkün olmadığını söylemektedir¹⁸². Sikkeler de zaten bu kehaneti ispatlamışlardır.

Resim 5: Bir Limyra Sikkesi (Gordianus III dönemi). Arka yüzünde hayvanlar, Limyra Kehanet kaynaklarından su içmektedirler. ΛΙΜΥΡΕΩΝ ΧΡΗΜΟΣ lejanti okunabilmektedir (Aulock, *Lykien*, no.108).

Sidyra arşivinden çıkarılarak, verildiği tarihten 129 yıl sonra (verildiği dönem yaklaşık İS. 1. yy. artalarına denk geliyor) tekrar okunmuştur (Yazıt stil olarak 2. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.) Yakın çevresinde bu kehanetin verilebileceği en güçlü aday Patara'dır.

¹⁷⁹ Borchhardt, *Zemuri* 24

¹⁸⁰ Hill, *Catalogue* s.61, no.9; Aulock, *Lykien* 65vd. bak. No.108 ve 111; Borchhardt, *Zemuri* 134 Res. 56, 2

¹⁸¹ Petersen-Luschan, *Reisen* 46, dn.1

¹⁸² Bean, *Lykia* 148

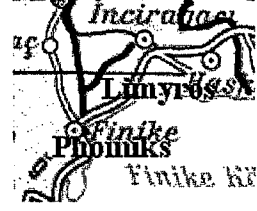

Sura'da olduğu gibi, dinsel törenlerde rahip, kurban hayvanının parçalarını balıklara atar ve onların davranışlarına bakarak yorumda bulunurdu (Burada bak: Sura Krēnē).

3.1.2.23. Limyros Potamos¹⁸³ (Λίμυρος ποταμός):

T112, T47, T76, T95'e göre Doğu Lykia'da bir nehirdir.

Büyük bir ihtimalle Limyros, bugünkü ismi Göksu olan ve Limyra kentinden doğan nehirdir. Kısa bir mesafe sonra Başgöz (Arykandos) çayı ile birleşir. Bu birleşik kısım ortaçağda Phoiniks (bak: aşağıda, Phoiniks Potamos) adı altında, Limyra'nın liman kenti olan Finike'de denize dökülür.

Limyros'un Alakır çayı olabileceği üzerine de görüşler vardır¹⁸⁴. Fakat, Alakır çayı gemi ilerleyişi için uygun değildir. Göksu'nun küçük olması ve büyük Alakır Çayı'nın isimsiz olması bu tür şüpheleri ortaya çıkarmaktadır. İlk defa Beaufort, 1810'lu yıllarda Limyros'u doğru olarak teşhis etmiş, Alakır Çayı'nı değil, Limyra'nın antik limanı Finike'ye dökülen Başgöz'ün ağzını göstermiştir. Nehir ağzının yüklü gemilerin dahi geçebileceği kadar derin olduğunu belirtmiş, kendisi de gemisiyle bu ağızdan içeriye girmiş ve kısa bir ilerleyişten sonra geri dönmüştür¹⁸⁵. Ayrıca Göksu'nun, hemen hemen Başgöz kadar (Başgöz, o zaman büyük bir nehirdi) güçlü bir nehir olduğu tespit edilmiştir¹⁸⁶. Yaklaşık 30 yıl sonra yöreye gelen Fellows, yöre sakinlerinden duyduğu bilgilerle, Finike'nin kuzeyindeki kentin Limyra olabileceğini, içinden akan sularında Limyros olabileceğini yazmıştır¹⁸⁷. Finike'ye dökülen bu kısım Arykandos (Başgöz) ile Limyros'un birleştikten sonraki kısmıdır. R. Kiepert, Limyros'u Düden su (Göksu) olarak düşünmüş ve haritasında da o şekilde işaretlemiştir¹⁸⁸.

Aslı 4.yy'ın ortalarında yazılmış olan Periplus'ta (Pseudo-Skylaks) bir nehir aracılığı ile Limyra'ya ulaşıldığı belirtilmiştir (T92). Strabon, Myra'dan sonra Limyros Nehri'nin ağzına ulaşıldığını, buradan 20 stadion (3,7 km.) yürüyerek yukarı gidildiğinde ise Limyra kentine varıldığını

¹⁸³ Ruge, *RE* 13/1 (1926) 712, s.v. Limyros; *TIB* 8, s.v. Limyros; Tischler, *Hydronomie* 91; Zimmermann, Limyros.

¹⁸⁴ Borchhardt, *Zemuri* 23; Bean, *Lykia* 147'de Alakır'ın Limyros olmasını mümkün görmektedir; Benndorf-Niemann, *Reisen* 145 (ayrıca aynı eserde bak: H. Kiepert'in haritası); Akşit, *Lykia*. 57 vd.

¹⁸⁵ Beaufort, *Karamania* 31-34.

¹⁸⁶ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 483

¹⁸⁷ Fellows, *Discoveries* 204.

¹⁸⁸ Bak. Kiepert Haritası.

söyler (T112). Strabōn'un verdiği mesafe karadan olduğu halde uymaz ve yürüyerek (ἀντιόντι πεζῶν) tabirini kullanması ilginçtir. Nehirden gemiyle gidilemeyeceğini mi ya da sadece, nehrin ağzından başlayarak karadan Limyra'ya varılabildiğini mi anlatmak istediği tam anlaşılmamaktadır. Bean, bu sorularının karşılığında, onun döneminde nehrin ağzının nerede yer aldığı belli olmadığını, zamanla kıyının dolduğunu ve bu nedenle 20 stadionun yanıltıcı bir ölçü olduğunu ve Limyra'dan doğduğu için Göksu'nun, Limyros olmasının daha uygun olduğunu söylemektedir¹⁸⁹. Buna karşılık, SMM'de Gagai'dan 60 stadion (~11 km.) sonra Lamyros nehrine ulaşıldığını, oradan da yine 60 stadion sonra -Strabōn'un bildirdiği mesafeyi 3 katına çıkarıyor- yukarı devam edildiğinde Lamyra kentine ulaşıldığını bildirir (T95). Gagai ile Finike arası kuş uçuşu yaklaşık 20 km'dir, işte bu uyumsuzluk Limyros olarak akla Alakır'ı getirmektedir, çünkü Alakır'ın ağzı ve Gagai arası 11 km'dir. Fakat, Alakır'ın yapısı gemi geçişi için uygun değildir, sığ ve geniş bir nehirdir. Elbette ki antik dönemdeki hali şu anki halinden çok daha su taşımaktaydı, fakat oldukça yaygın olduğu yatağından anlaşılmaktadır. Şu an Alakır ağzından da, Finike'den de kentin uzaklığı kuş uçuşu 60 stadionun altındadır (Finike'den 7.5 km=40 stadion, Alakır ağzından 7 km= 37 stadion). Fakat SMM'nin verdiği mesafeler doğru olmayabilir, başka kısımlarda da hatalı mesafeler vermiş olarak gözükmektedir (bak: burada →Phoinikus). Strabōn'un 20 stadionunun (3.7 km) nereyi kastettiği üzerine görüşler de vardır. R. Kiepert bu mesafenin Göksu'nun kaynağı ve Limyra arasındaki mesafe olduğunu belirtmiş, Akşit ise buna karşı çıkarak bu uzaklığın, nehrin Alakır'ın kentin doğusuna rastlayan mecrasına olan uzaklık için uygun olduğunu belirtmiştir¹⁹⁰. Mela (İS. 1.yy. ortaları), doğudan batıya doğru ilkin Tauroslar burnu (Gelidonya) sonra Limyra Nehri, ardından aynı isimli kent geldiğini söyler (*post eius promunturium (Gelidonya Burnu) flumen est Limyra et eodem nomine civitas*=T47). Böylelikle, Limyros'un Alakır olması için ikinci bir destek Mela'dan gelmektedir. Plinius ise Lykia kentlerini sıralarken Limyra'da bir nehirden bahseder (T59), ona göre bu nehre Arykandos katılmaktadır, fakat yazarın nehir için herhangi bir isim belirtmemesi konuyu netliğe kavuşturmaz. Plinius'un cümlesi incelemeye değerdir: "*iuxta mare Limyra cum amne, in quem Arycandus influit, mons Masicytus, Andria civitas, Myra...*" yani "*denizin yakınında içine Arykandos'un aktığı bir nehirle birlikte Limyra, Masiyotos Dağı, Andria Kenti, Myra...*" Bu cümleye göre →Arykandos (Başgöz Çayı), Limyra'nın nehrine (Göksu →Limyros kastediliyor olmalı) katılmaktadır. Fakat, bilindiği gibi bu böyle değildir; Göksu, Başgöz Çayı'na katılmaktadır. Eğer kastettiği nehir Limyros ise zaten Alakır olması imkansızdır. Akşit'e göre *in quem* yerine *in quod* kullanılmış olsaydı daha uygun bir anlam kazanırdı, yani Arykandos Limyros'a değil denize

¹⁸⁹ Bean, *Lykia* 147vd.

¹⁹⁰ Akşit, *Lykia* 58

akacaktı¹⁹¹. Ptolemaios, Coğrafya'sında Limyros'un denize döküldüğü yeri Aperlai ve Gagai arasına yerleştirmektedir (T76). Alakır'ın Limyros olabileceğini; Ptolemaios, Quintus ve SMM bir başka şekilde, sanki denize dökülen bağımsız bir nehirmiş göstererek desteklemişlerdir. Ayrıca Ptolemaios'ta Limyros'un yeri oldukça önemlidir. Coğrafya kitabının Lykia kısmında sadece Ksanthos ve Limyros nehirlerinin ağzını vermeyi yeterli bulmuştur. Küçük Göksu nehri burada kastedilen olabilir mi?. Lykia içerisinde gerçekten, batı sınırı olan Indos'u saymaz isek, iki büyük nehir Eşen (Ksanthos) ve Alakır'dır. Quintus, Posthomerica'sında Glaukos'un yakın dostu Khlemon'un Limyros'un denize döküldüğü yerlerde yaşadığını ve Glaukos'un ölümünden sonra Phoiniks, Masikyros ve Khimaira vadisini iskan eden tüm halkın onu kralları olarak gördüğünü söylemektedir (T79). Limyros burada bir merkez nehir olarak anlaşılır ve bahsedilen bölgelerle Alakır'a uyan bir coğrafya sahiptir. Görüldüğü gibi Alakır ihtimali de yabana atılamaz verilere sahiptir. Fakat kanaatimce, Limyros nehri üzerinden hemen hemen Limyra'nın içine kadar varabildiği, limanı Finike aracılığıyla olan ticari alış verişi sağladığı ve kentin içerisinde doğduğu için Göksu'ya Limyros ismi verilmesi daha uygundur. Alakır maalesef böyle bir konuma sahip değildir ve Limyra'ya ticaret için bile uzak kalmaktadır. Zaten kentin içinden gelen Göksu bu niteliklere sahipken herhangi büyük bir limana dökülmeyen ve yatağı geniş olmasına rağmen sığ olan Alakır bu işlem için kullanılmış olamazdı.

Herōdianos (İS. 2. yy.), Limyros ve Lamyros nehirleri olarak iki ayrı nehir göstermiştir (T32). Bunun yanı sıra Stephanos, Ethnikon sözlüğünde Limyra ve Lamyra için iki ayrı başlık vermiştir (Lamyra: T101 ve Limyra: T102). Limyra başlığı altında, Limyra'nın Lykia'da bir kent olduğunu ve ismini Limyros nehrinden aldığı söylemektedir. Bu ifadeye göre kentin Likçe ismi Zemuri olduğuna göre nehrin isminin de aynı şekilde olduğu düşünülebilir¹⁹². Diğer başlık olan Lamyra'da ise; Lamyros'un bir Lykia nehri, Lamyra'nın ise denizden uzak yüksek bir tepe üzerinde bulunan bir Lykia kenti olduğunu yazmaktadır ve bu tanımlama Strabon'un Myra tanımlamasına benzetmektedir¹⁹³. Böyle bir durumda Limyros-Lamyros iki ayrı nehir olarak görünmektedir. Buna belki de SMM'nin Lamyra ve Lamyros isimlendirmesi de yol açmış olabilir. Böyle bir ikileme, ister istemez Limyra ve Limyros'tan farklı olarak Lamyra ve Lamyros isimlerinde başka bir kent ve nehir olabileceğini akla getirir. Fakat sadece bir dönem Lim- yerine Lam- denmiş ya da her ikisi de aynı dönemde de kullanılmış olabilir. Herōdianos (İS.2.yy) ve onun kitaplarından büyük ölçüde faydalanan Stephanos (İS. 6.yy) farklıymış gibi göstererek bizi yanılgıya götürebilir. Ayrıca Yu-

¹⁹¹ Akşit, *Lykia* 57.

¹⁹² *TIB* 8, s.v. Limyros Potamos

¹⁹³ İki metni karşılaştırmız: Steph. Byz., s.v. Λάμυρα, s.410 (=T-): Λάμυρα ... ἀπὸ θαλάσσης ὑπὲρ μετεώρου λόφου ve Strab. 14.3.7:...Μύρα... ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐπὶ μετεώρου λόφου.

nanca'da λίμυρος sözcüğünün bir anlamı olmadığı gibi, λαμυρός kelimesi “açgözlü, arsız, yürekli, yiğit, değişken” gibi anlamlara da gelmektedir ve bir Hellenleştirme sonucunda Limyros'un Lamyros olarak söylendiği düşünülmektedir¹⁹⁴.

Limyros üzerinde, Limyra Kenti'nin doğu kapısı önünde; güneyde kentin doğu ve batısından gelen iki suyun birleştiği noktaya yakın bir yerde olmak üzere iki adet köprü vardır¹⁹⁵. Kent sikkelinde nehir tanrısı Limyros görünmektedir¹⁹⁶ (Resim 6). Her ne kadar İmparatorluk döneminde kendisini gösterse de Limyros kültü Hellenistik dönemde başlamış olabilir¹⁹⁷.

Resim 6: Bir Limyra Sikkesi (Gordianus III dönemi). Arka yüzünde nehir tanrısı Limyros görülüyor. (Aulock *Lykien*, no.114)

3.1.2.24. Melitē Krēnē (Μελίτη Κρήνη):

Antoninus Liberalis, Ksanthos'lu Menekrates ve Nikandros'tan yaptığı bir alıntı ile Lykia'da Melitē adında bir kaynak olduğunu belirtir (T4). Anlatılan hikayeye göre Lētō, Apollōn ve Artemis'i doğurduğunda çocuklarını yıkamak üzere Ksanthos'un kaynaklarına getirmiştir. İlk geldiği kaynak Melitē Kaynağı'dır. Bu kaynak başında sığırlarına su içiren çobanlar, Lētō'nun çocuklarını yıkamasını istemezler ve Lētō'yu oradan kovarlar. Lētō daha sonra kurtların (λύκοι) önderliğinde büyük Ksanthos Nehri'ne ulaşır ve orada çocuklarını yıkar. Sonra çobanlardan öç almak için Melitē'ye geri döner ve tüm çobanları kurbağaya çevirir. Bu kaynaklardan Quintus da (İS. 4. yy) bahsetmiştir. Ona göre Ksanthos Nehri'nin kaynaklarını, Lētō, çocukları Apollōn ve Artemis'i doğururken çektiği acılar yüzünden, elleriyle toprağı kazıyarak insanlar için çıkartmıştır (T80). Her iki hikaye birbirinden oldukça farklı olmakla birlikte, Quintus'un Lētō için kullandığı “ἀναρρήγνυμι= (toprağı) eşiyorum, kazıyorum, altını üstüne getiriyorum” fiilinden sıfat olan

¹⁹⁴ Zgusta, *Ortsnamen* 178; Tischler, *Hydronomie* 91

¹⁹⁵ Borchardt, *Zemuri* 108, Har. 4

¹⁹⁶ Hill, *Catalogue* s.61, no.11; Aulock, *Lykien* S.66, No.114; Borchardt, *Zemuri* 134, Res. 56, 1

¹⁹⁷ Frei, *Götterkulte* 1814, 1851.

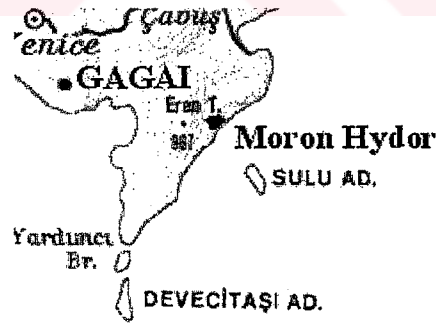
ἀναρρήξασα (“eşen, kazan vs...” anlamlarına gelir) kelimesi –Ksanthos maddesinde de bahsedildiği gibi– şu an nehir için kullanılan ve bir de nehir kenarında bir kasaba olan EŞEN ismine bir kaynak teşkil edebilir. Ayrıca, bu sıfat Ören’deki Araksa kentinin ismi ile ilişkilendirilmiştir¹⁹⁸. Ἄραξα kelimesi önceki fiilin (ἀναρρήγνυμι) anlamını da taşıyan, daha küçük bir formdaki ἀράσσω (=sertçe vuruyorum) fiili ile ilişkilidir. Araksa kenti civarlarında gerçekten Ksanthos’un irili ufaklı pek çok kaynağı göze çarpar. Dolayısıyla, Melitē Kaynağı’nın bu kaynaklardan biri olması güçlü bir olasılıktır. Aynı kaynaktan bir başka yazar da farklı bir isimle bahsetmektedir. Probus (İS. 1.yy), Lykia’nın Melas isminde bir kaynağı olduğunu ve yine Lykia’da Apollōn ve Artemis’i doğurduktan sonra buraya su içmeye geldiğini fakat bir çobanın ona karşı çıktığını ardından da Lētō’nun onu cezalandırdığını söylemektedir(T72).

Kaynağın yeri bilinmemektedir. Ama Ksanthos Nehri’nin kaynakları ile ilişkili olduğu kesindir. Özellikle Araksa’daki kaynaklardan birisi söz konusu olmalıdır.

3.1.2.25. Mōron Hydōr (Μωρόν ὕδωρ):

Mōron Hydōr, SMM’de geçmektedir (T94). Posidarisus’tan (Adrasan) 30 stadion (5.5 km.) güneyde verilmiştir. Buradan da Hiera Akra’ya (Gelidonya Burnu) 50 stadion (9.2 km.) mesafe gösterilmiştir.

Tahminlere göre, Gelidonya’nın doğusunda küçük bir liman olmalıdır¹⁹⁹, bu liman Klados Dağı’nın altındaki bir koyda konumlanmıştır. Bugün bu koya Firenkiçi Koyu denmektedir. Burada gemicilerin su ihtiyacını giderdiği bir kuyu olabilir. Bu isim Solinus tarafından Olympos’ta olduğu belirtilen (T97) Aquae Regiae ile özdeşleştirilmiştir²⁰⁰. Burada μωρόν kelime anlamı olarak “yavan, tatsız” manalarını içermektedir²⁰¹.

¹⁹⁸ TAM II s.259

¹⁹⁹ TIB 8, s.v. Mōron Hydōr

²⁰⁰ Ruge, RE 16/1 (1933), s. 312, s. v. Μωρόν ὕδωρ; Tischler, *Hydronomie* 102; TIB 8, s.v. Mōron Hydōr

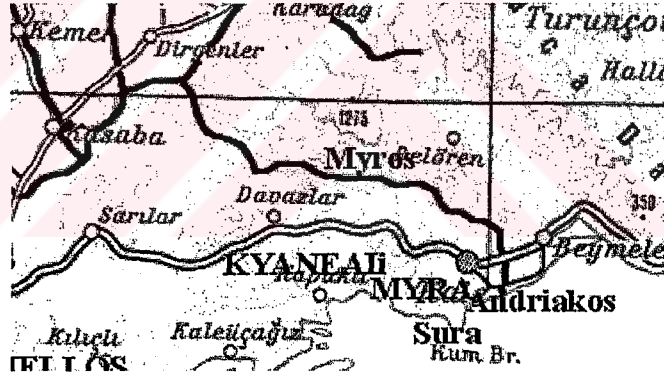
²⁰¹ Tischler, *Hydronomie* 102

3.1.2.26. Myros Potamos²⁰² (Μύρος ποταμός):

Bu nehirden ilkin İS. 2.yy'da Herōdianos, Myra'nın yanından geçen Myros ya da Myron nehri olarak bahseder (T30). Yine Herōdianos bir başka bölümde Myra'nın ismini yanından akan Myros nehrinden almış olabileceğini (ἀπὸ Μύρου ποταμοῦ) belirtir (T34). Stephanos, Herōdianos'un verdiği bilgilerin aynısını söyler (T103).

Bu nehrin bugünkü adı Demre Çayı'dır. Kasaba düzlüğünden iki kol olarak gelen Kıbrıs ve Karadağ (Tokluca) çayları Dereağzı kalesinin aşağısında birleşmektedir. Bu birleşik kısım Myros olarak 27 km. uzunluğunda dar bir vadiyi geçip Myra'nın güneydoğusunda, Kum burnunun kuzey doğusundaki Sıfat iskelesi yanından denize ulaşır. Geçtiği vadi yazları dağlık kısma geçit verir fakat kışları nehir fazlasıyla büyüdüğü için buna pek müsaade etmez²⁰³. Nitekim, Bean bu vadiden yürümeyi önermemektedir²⁰⁴. Bu nehir özellikle ilk yağmurlardan sonra çok miktarda alüvyon taşımaktadır²⁰⁵ ve bu zamanla Myra kentinin ovadaki yapılaşmasının üzerini örtmüştür.

Μύρος kelimesi muhtemelen Myra kentinin ismi gibi μύρον (hoş kokulu yağ, merhem; parfüm dükkanı) ile ilişkilidir. Bu anlamda diğer bir kelime olan μύροα (bir çeşit merhem; ölü mumyalamada da kullanılır, Aiolia ve Ion lehçelerinde σμύρονα ve σμύρονη olarak geçer) ile bağlantılı olduğu da düşünülebilir. Daha az bir ihtimalle ise müren balığının erkeğine verilen isim olan μῦρος ile de ilişkisi kurulabilir²⁰⁶.

Kasaba düzlüğünde nehrin başladığı yerde büyük bir istihkam kalesi bulunmaktadır²⁰⁷. Myra'dan Arneai'ya ve daha kuzeye giden yol bu vadiden geçmektedir²⁰⁸. Bu yol nehrin doğu ya-

²⁰² Tischler, *Hydronomie* 103vd.; Wiegand, *Phys. Geo.*, 40-43; *TIB 8*, s.v. Myros Potamos

²⁰³ *TIB 8*, s.v. Myros Potamos

²⁰⁴ Bean, *Lykia* 127.

²⁰⁵ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 480

²⁰⁶ Tischler, *Hydronomie* 103

²⁰⁷ Morganstern, *Fort.* 2vd., *Res.* 1-2

²⁰⁸ Şahin-Adak, *Stad. Pat.*, gz. 58 ; French, *Road.* 87-90

kasından ilerlemektedir. Bu yolun en büyük fonksiyonu Myra ve Arneai arasındaki ticari ilişkilerdedir ve Andriakē'deki granariumda bulunan bir yazıta göre Myra ve Arneai arasında idari bir anlaşma yapıldığı yazılmıştır²⁰⁹.

3.1.2.27. Nessos? Potamos (Νέσσοσ (?) ποταμός):

Aristodēmos isimli bir yazara ait, parçalar halinde ele geçmiş anlatımlardan birinde İÖ. 449 yılında Pers kralı Artakserksēs ve Atina komutanı Kallias arasında yapılmış olan Kallias Barışı'nın kararları anlatılmıştır (T9). Bu kararlara göre Persler Kyaneai, Nessos Nehri, Phasēlis ve Gelidonya adaları arasında gemileriyle dolaşamayacaklardır (ἐντὸς Κυανέων καὶ Νέσσοσ (?) ποταμοῦ καὶ Φασηλίδος, ἥτις ἐστὶν πόλις Παμφυλίας, καὶ Χελιδονέων μὴ μακροῖς πλοίοις καταπλέωσι Πέρσαι.) Metindeki Nessos kelimesi şüphelidir, fakat eğer bu bildirim doğru ise Kyaneai ve Phasēlis arasındaki büyük nehirlerden birinin ismi *Nessos* olacaktır. Kyaneai'dan itibaren Phasēlis'e kadar olan büyük nehirler ve antik adlandırmaları şöyledir:

- Demre Çayı=Myros
- Kokarçay=Andriakos
- Başgöz Çayı=Arykandos
- Göksu=Limyros
- Alakır=?
- Kesme/Ağva Çayı=Idyros

Bu arada bulunan, antik ismi tam olarak bilinmeyen tek nehir →Alakır Çayı'dır (bak. yukarıda Alakır Çayı). Alakır Çayı, Finike Körfezi ve Kumluca yöresine hakim bir nehir olarak, Kallias Barışı'ndaki mihenk noktalarından biri olmayı hakedebilir. Metnin bu kısmının şüpheli oluşu buna biraz gölge düşürse de, *Nessos* kelimesi doğru olarak okunmuşsa Kyaneai ve Phasēlis'in tam ortasında akan Alakır Çayı'nın ismi olması diğer nehirlerle göre daha güçlü bir olasılıktır.

3.1.2.28. Ninos Potamos²¹⁰ (Νίνος ποταμός):

Herōdianos ve Stephanos, Aleksandros Polyhistōr'un Lykiaka'sından aldığı bir bilgiyle Daidala kentinin ismini Daidalos'tan aldığını bildirirlerken, Daidalos'un Ninos Nehri'nde bir ba-

²⁰⁹ French, *Road*. 89

²¹⁰ Ruge, *RE* 17/1 (1936) 634, s.v. Ninos 1.; Tischler, *Hydronomie* 104; *TIB* 8, s.v. Ninos.

taklıktan geçerken, bir su yılanı tarafından sokularak öldüğünü ve orada gömüldüğünü belirtirler. Böylelikle kent ismini ondan almış olur (T37 ve T98).

Bazıları, metinde geçen Νίνου kelimesini Ἰνδου olarak okumak istemişlerse de²¹¹, çoğunluk Ninus olarak kabul etmiştir.

Ninos Nehri, Daidala'dan (İnlice) geçen İnlice Çayı'dır²¹². Kısa ve zayıf bir nehir olan İnlice Çayı, Kepez sırtlarından doğup, Topandaş'ı geçmekte, sonra Divre'den gelen bir kolla birleşerek İnlice sahilinde denize dökülmektedir.

3.1.2.29. Phasēlis Limnē (Φάσηλις λίμνη):

Phaselis Gölü'nden sadece Strabōn bahsetmektedir (14.3.9: εἶτα Φάσηλις τρεῖς ἔχουσα λιμένας, πόλις ἀξιόλογος καὶ λίμνη=T114). Eustathios, Strabōn'un bu cümlesini, gölü ön plana alarak şu şekilde nakleder: εἶτα Φάσηλις λίμνη καὶ πόλις ἀξιόλογος ἔχουσα τρεῖς λιμένας²¹³.

Phasēlis antik kentinin kuzey limanın hemen ~100 m. batısındaki bataklık alan antik dönemde kentin adıyla aynı ada sahip bir göldü²¹⁴. Bu bataklık alan şu an kente ulaşan tali yolun hemen güneyinde kalmaktadır.

Phasēlis çevresinde, bahsedilen bu bataklık alandan başka bir yer bu göle dair iz vermemektedir. Bu bataklık alan şu an kurutulmaya çalışılmaktadır. Kısa bir süre önce denizle arasına bir kanal yapılmış ve suyu boşaltılmaya başlamıştır.

Göl çevresinde, daha çok nekropol alanları vardır. Kuzeyden gelen antik yol da bu göle paralel olarak modern yolla aynı istikamette kuzeyinden geçmektedir.

²¹¹ Tischler, *Hydronomie* 104

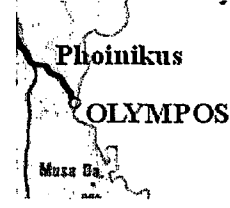
²¹² Hoskyn, *South Coast*. 146; Ritter, *Erdkunde* 928.

²¹³ Eusth., *Comm. Dion*. 855

²¹⁴ Schlager, *Phasēlis* 22v.d.

3.1.2.30. Phoinikus²¹⁵ (Φοινικοῦς):

Phoinikus ismi SMM'de, eril ve bir istasyon biçiminde konulduğu için (T93, ἐπὶ τὸν Φοινικοῦντα), bir akarsu (ὁ Φοινικοῦς ποταμός) ya da liman ismi (ὁ Φοινικοῦς λιμὴν) olarak görülür. Kōrykos'tan Phoinikus'a

kadar 30 stadion (5,5 km), Phoinikus'tan da Krambusa'ya (Sulu Ada) 50 stadion (9,2 km) vermektedir. Strabōn ise, Olympos dağıının diğer isminin Phoinikus olduğunu söyler (T113)²¹⁶.

Bu Bilgiler ışığında Olympos'taki, Kavşık Boğazı'nı geçip Olympos Kenti'nin içinden akan Kavşık Çayı'nın antik dönemdeki adının Phoinikus olduğu düşünülmektedir²¹⁷. SMM'nin verdiği mesafelerde sorunlar vardır: Kōrykos bugünkü Çıralı sahiline yerleştirildiği takdirde 5,5 km'nin aşağı yukarı tutması için, Kōrykos, sahilin güney ucunda değil kuzey ucunda aranacaktır. Fakat Kōrykos'un şu anki Olympos kenti alanında olduğuna dair oldukça kuvvetli deliller olmakla birlikte²¹⁸, Quintus'un bahsettiği²¹⁹ Κωρυκίη πέτρη (Kōrykia Kayalığı) Hēphaisteion'la aynı çevrede verildiği ve Strabōn'un bildirdiği²²⁰ Κωρυκὸς αἰγιαλός'un (Kōrykos Sahili) kuzey başlangıcı olduğu için, kendisinden 4 km güneydeki Kavşık Çayı'nı Phoinikus olarak kabul edebiliriz. Kavşık Çayı'nın bittiği yerde bir liman vardır ve doğal olarak bir deniz güzergahında liman işlevli bir yerin istasyon olarak verilmesi beklenir.

Olympos'tan Krambusa (Sulu Ada) kuş uçuşu yaklaşık 20 km'dir, fakat bu mesafe SMM'de verilen 50 stadionu neredeyse ikiye katlar. Yine SMM'ye göre Phasēlis-Krambusa arası 100 stadiondur (18,5 km), ancak bu mesafe gerçekte 200 stadiona yakındır ve dolayısıyla mesafe hatalıdır. Bu yüzden SMM'nin verdiği ölçüler sağlıklı olmayabilir. Gerçi, SMM'deki Phoinikus Krambusa arası tamamen tamamlamadır ve orijinalinde belki de böyle bir güzergah verilmemiş ya da farklı bir ölçü verilmiş olabilirdi. Solinus'un bahsetmiş olduğu Aquae Regiae da Olympos civarında akmaktadır (T97). Bu suyun neresi olduğu tam açık değildir. SMM'de Mōron Hydōr olarak geçen yerin burayla aynı olduğu da düşünülmektedir²²¹.

²¹⁵ E. Oberhummer, *RE* 18/1 (1939), s. 320, s. v. Olympos 21; *TIB* 8, s.v. Phoinikus (2)

²¹⁶ konu hakkında bakınız: Takmer, *Oroğrafya*

²¹⁷ *TIB* 8, s.v. Phoinikus (2)

²¹⁸ Kōrykos'un Olympos'a yerleştirilmesi hakkında bak: Tüner, *Lokalizasyonlar*

²¹⁹ Quint. XI 92

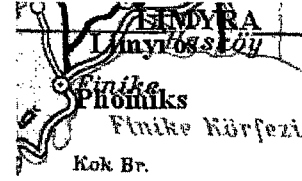
²²⁰ Strab., 14.3.8

²²¹ Ruge, *RE* 16/1 (1933), s. 312, s. v. Μωρόν ὕδωρ; Tischler, *Hydronomie* 102; *TIB* 8, s.v. Mōron Hydōr

Olympos kentinin çevrelediği Kavşık Çayı'nın denizle buluştuğu yerin hemen gerisinde, Bizans dönemine ait bir köprünün kalıntıları bulunmaktadır. Bu nehirden yakın döneme kadar Tahtalı'dan elde edilen kerestelerin taşınmasında kullanıldığı söylenilmektedir²²².

3.1.2.31. Phoiniks Potamos²²³ (Φοῖνιξ ποταμός):

Bizans İmparatoru Konstantinos Porphyrogenetos, Myra ve Phaselis arasında, bir kent ve nehir ismi olarak gösterdiği Phoiniks'i saymaktadır (T44, Φοῖνιξ ὁ ποταμός καὶ πόλις ὀμώνυμος). Stephanos da Phoinikē yöresini anlatırken ποταμός ἐστὶ Φοῖνιξ şeklinde değinir. Arap coğrafyacısı Idrisi, Batara (Patara) ve Sateliya (Attaleia-Antalya) arasında Finiqa nehri olarak gösterir²²⁴. Gesta Ricardi'de *Finke* ya da *Winke* ismi ile görülür²²⁵. 1490 yılına ait bir portulanda *foxe de Fenica* (Finike nehri ağzı) anılmıştır²²⁶. Sanudo (1320 civarları) Finike yöresinin bu nehrin suyu ile (isim vermiyor) sulandığını belirtmektedir²²⁷.

Başgöz Çayı (Arykandos) ve Gökü'nün (Linyros) birleştikten sonraki kısmı, orta çağda Phoiniks olarak söylenmiştir. Phoiniks'e ikinci bir alternatif olarak fakat daha düşük bir ihtimalle bu nehrin biraz batısından Finike içerisinden geçen Karaçay önerilir²²⁸.

Nehrin isminin, su ya da yatak rengiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir²²⁹. Φοῖνιξ 'kızıl' anlamına gelmektedir.

²²² Petersen-Luschan, *Reisen* 139

²²³ Ruge, *RE* 20/1 (1941) 428, s. v. Phoinix 15; Tischler, *Hydronomie* 55 ve 177; *TIB* 8, s.v. Phoinix Potamos.

²²⁴ Idrisi 806 (Jaubert II 303):

”و من مدينة أبّس على الساحل إلى مدينة بفخيا مر حلتان خفيفتان و هي مدينة في سفح جبل بينها و بينه و بين فم أبّس أربعون ميلا و يشق بين سطالية و باطرة هر كبير يسمى فنيقة يأتي من جبل في ناحية بفخيا المذكورة من ثلاثة عناصر.“

²²⁵ Gesta Ricardi II 194: *fluvius qui dicitur Finke*

²²⁶ Kretschmer, *Port.* 526

²²⁷ Marino Sanudo, şurada: Kretschmer, *Port.* 245: *bonum habet portum in scolis et juxta terram, qui aquam habet fluvialem; dubius tamen est ex parte terrae, distatque ab eo casale magnum infra terram sex milliarius; in montanis quoque vicinis tam Greci, quam Turci faciunt mansionem*

²²⁸ *TIB* 8, s.v. Phoiniks

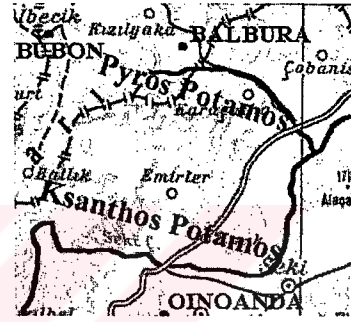
²²⁹ Tischler, *Hydronomie* 117

3.1.2.32. Pyros Potamos²³⁰ (Πύρος ποταμός):

Nehrin ismi Tyriaion yakınlarında bulunan bir yazıt aracılığıyla günümüze ulaşmıştır, yazıt şöyledir:

Αὐρ. Κορνοῦς Ἑρμαίου Κάρμωνος στρατευόμενος ἐν Λειγεῶνι
πρειμοπ[αρ]θηκᾶ ἀνέστησα ἐ[α]υτὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Αὐρ.
[Γ]ῆν| Κάρμωνος, Βαλβουρεὺς τῆς Κολωνία γειτοσύνης Πύρου
ποταμοῦ.²³¹

“Karmon oğlu Hermaios’un oğlu, Primoparthika lejyonunda görev yapan, Kolonia yanındaki Pyros Nehri halkından olan Balbura’lı Aurelius Kornus, kendisi ve annesi Aurelia Ge’yi diktii.”

3. yüzyıla ait olan²³² bu yazıtın açık olmayan kısmı, annesi ve kendisinin heykelini diktiren Aurelius Kornus’un Βαλβουρεὺς τῆς Κολωνία γειτοσύνης Πύρου ποταμοῦ olarak verilmesidir. Bean’e göre burada kastedilen Tyriaion’un kolonisi yanındaki Pyros Nehri halkından bir Balburalı’dır²³³. Naour γειτοσύνη kelimesini bir topluluk olarak yorumlamış ve söz konusu Κολωνία’nın bir parçası olması gerektiğini belirtmiştir²³⁴.

Yazıttaki Pyros Nehri’nin, Balbura yakınlarındaki Karaçulha Çayı’nın olası antik ismidir²³⁵. Bu çay Seki Çayı’na, Seki Çayı da Eşen Çayı’na (Ksanthos) akmaktadır. Naour’un tanımlamasına göre ise Pyros nehri olabilecek bu nehir, bugün akropolün güneyinden akar, kent merkezinin bütün etrafını dolaşır ve Çaltılar’ın güneyinde Küçükülü Çayı’na (Seki Çayı) karışır.

²³⁰ TIB 8, s.v. Pyros Potamos.

²³¹ Heberdey-Kalinka, *Reisen* 1, 10, Nr.30: Kadının ismi burada Fe olarak tamamlanmıştır, fakat doğrusu Naour’un Ge tamamlamasıdır; Bean, *Cibyrtis* 156, nr.1; Naour, *Tyriaion* 38-40 (Nr.8)

²³² Naour, *Tyriaion* 39

²³³ Bean, *Cibyrtis* 156: a Balburan from the community of the river Pyros adjoining the *colonia* (of Tyriaion).

²³⁴ Naour, *Tyriaion* 39

²³⁵ TIB 8, s.v. Pyros Potamos

Bean, Balbura'nın hemen hemen 10 km. doğusundaki Çabanisa'da (burası Karaçulha Çayı'na da, Seki Çayı'na da yaklaşık 6-7 km'dir), içinde ποταμός kelimesi geçen bir yazıt bulmuştur:

[--- ἐ]ψηφισμένοις, καὶ τὸν ποταμὸν δὲ τὸν ῥέο[ντα ---]²³⁶

Iambos ölçüsü ile yazılmış olan bu yazıtta geçen nehrin hangi nehir olduğu açık olmamakla birlikte, Bean'e göre Ksanthos Nehri ile ilişkilidir. Bir binaya ait olması gerektiğini düşündüğü bu yazıtın, Ksanthos'un üzerindeki bir köprünün yazıtı olabileceğini düşünmektedir. Bu yazılı taşın, köyün caddesinde durduğunu yazmış, fakat herhangi bir yerden getirilip getirilmediğini belirtmemiştir. Muhtemelen bu yazıt yakın bir yerden getirilmiş olmalıdır ve Pyros nehri ile ilişkili olabilir. Sonuçta Pyros Nehri ile tanımlanmış ve Aurelius Kornus'un içinde yaşadığı bir halk gurubunu üstteki yazıtta görmüştük. Tabi ki Seki Çayı üzerinde kurulmuş olan bir köprüyle de ilişkili olabilir. Çobanisa'dan, bu civarda bilinen Oinoanda'ya giden yolun geçtiği "Dey'in Köprüsü" olarak bilinen, Katarasu üzerindeki köprüye uzak bir yerdedir, dolayısıyla bu köprüyle ilişkili olması zorlaşmaktadır. Patara Stadiasmusu'na göre Oinoanda'dan Balbura'ya iki yol gitmektedir²³⁷. Bir tanesi dağ yolu, diğeri ise ova yoludur ve bu iki yol da Seki yakınlarında herhangi bir yerde nehri geçmişlerdir. Bu yollar için kurulan köprülerden biriyle (ya da tek köprü her iki yol içinde kullanıldı) ilişki içinde olup, ποταμός kelimesi ile Ksanthos'un ilk kısmı olan Seki Çayı kastedilmiş olabilir.

3.1.2.33. Saklıkent:

Tlōs'un yaklaşık 5 km güneyinde, Ksanthos'un da yaklaşık 25 km kuzeyinde muhteşem Saklıkent Kaynağı vardır. Burada, muazzam bir kaya kütlesi ikiye ayrılmış ve arasından oldukça gür bir şekilde sular kaynamaktadır (Foto. 11). Görüntünün tanrısallığı, bu muhteşem kaynağın antik dönemde bir şekilde kutsal olduğunu düşündürür.

İS. 6. yy'da bir Hıristiyan yazar tarafından yorumlanan Sibylla Kehanetleri'nden biri şunları söyler (T50):

²³⁶ Bean, *Journeys* 13, no.17.

²³⁷ Şahin-Adak, *Stad. Pat.*, gz. 22 ve 23

*“Ve Kragos, Lykia’nın ulu bir dağ, doruklarından
akıtacak çağıldayan suyunu, yarılan bir kayanın dipsiz derinliğine,
ta ki, Patara’nın kehanet alametlerini sonlandırana dek.”*

Bu kehanet Lykia’nın coğrafi yapısı için önemli bilgiler taşımaktadır. Bahsedilen kaynağın Saklıkent olması oldukça uygundur. Bugün, turizm uğruna mahvedilen bu muhteşem kaynağın suları, Gökçesu²³⁸ ismiyle Ksanthos Nehri’ne karışmaktadır. Söz konusu kehanet ve diğer bazı kaynaklara göre Akdağ ile özdeşleştirilen Kragos’un²³⁹ eteğinden kaynağını alan bir suyun Patara kehanetlerini durdurmasından bahsedilmektedir. Suyun ilerleyişi bir dönemde Patara’ya kadar ulaşmış ve kehanet ocağını altına almış gibi görünmektedir. Gökçesu’nun Patara’ya kadar ulaşması şu an pek olası görülmemekle birlikte antik dönemde bu akarsuyun ilerleyişinin nasıl olduğu da bilinmemektedir. Patara kehanet ocağı henüz tespit edilememiş olmakla birlikte, bir takım öneriler mevcuttur. Şu ana kadar, Patara kent merkezinde aranan tapınağa dair kesin bir kalıntı bulunmamakla beraber tiyatro yakınlarında bulunan Apollōn Patrōos’a adanmış bir üçgen altlık²⁴⁰ tapınağın kent içersinde Tiyatro yakınlarında kurulmuş olabileceğini göstermektedir. Fakat, bu ocağın Patara’nın girişinde, Kısık Boğazı’nda olması da muhtemeldir. Bu boğazda yapılan bir sondajla köprü olduğu düşünülen bir yapının kalıntılarına ulaşılmıştır²⁴¹. Eğer, vaktiyle buradan geçen akarsuyun Saklıkent’ten gelen su ile bir bağlantısı var ise (?) kehanet doğrulanmış olur. Dolayısıyla, Apollōn Tapınağı Kısık Boğazı’nda bir yerlerde aranabilir, üstelik bir başka kaynak olan Tēlephos kaynağı da (Burada bak: Tēlephu Krēnē) buraya sadece 1 km’den biraz fazla bir mesafedir ve antik dönemde civarda şu an kurumuş başka kaynakların olabileceğini de gösterir.

3.1.2.34. Sarısu ve Gökdere Vadisi:

Bu küçük vadi, Çandır’ın hemen güneyindeki vadidir. Bu vadinin batı ucunda, şimdiki Gedeller yerleşimindeki Onobara kenti bulunmaktadır. Bu kente Patara

Stadisamos’unda Trebenna’dan yol verilmektedir, buradan da denize kadar bir yol verilir (ἀπὸ Ὀνοβάρων ἐπὶ θαλάσσαν)²⁴². Gedeller’in hemen altından bir akarsu doğar ve Sarısu ismiyle bugünkü limanın hemen güneybatısında denize dökülür. Suyu oldukça az olan bu dere denize

²³⁸ H. Saraçoğlu, *Akdeniz* 192

²³⁹ Kragos’un lokalizasyonu için bak: Takmet, *Oroğrafya*

²⁴⁰ yazıt için bak: Onur, *Lampstand*

²⁴¹ S. Bulut, *KST XVI/2*, Ankara 1994, 260-261.

²⁴² Şahin-Adak, *Stad. Pat.*, gz. 48

döküldüğü yerde genişlemiş ve belki de antik dönemde gemilerin girebileceği bir ağız oluşturmuş, liman görevi görmüştür. Böylelikle Patara Stadiasmus'ndaki ibare anlam kazanmaktadır.

3.1.2.35. Skaroi Krēnē²⁴³ (Σκάροι κρήνη):

Herōdianos, Skaros isminde bir Lykia kentinden ve kutsal bir kaynak olduğundan bahseder (T29). Stephanos ise bu kaynağa Skaroi demektedir (T105). Ayrıca, bu kaynağın içine adak niyetine bir şeyler atılmadığını belirtmiştir.

Yeri bilinmemektedir.

3.1.2.36. Sura²⁴⁴ Kaynağı (Σουρα):

Sura Kaynağı, Myra'dan 4 km. BGB'da çıkan bir kükürtlü su kaynağıdır. Ayrıca antik dönemde burası kehanet amaçlı gelenler için bir limandı. Bu suyun kimyasal özellikleri →Andriakos ile aynı özellikleri

taşımaktadır. Modern Demre-Kaş yolunun hemen altındaki yüksek fakat kısa bir vadinin içerisinde bulunmaktadır. Buraya iniş kolay olmamakla beraber, yukarıdaki lahitlerin hemen altına yer alan dik bir patika ile inilebilir.

Kaynağın antik dönemde kulaktan kulağa yayıldığı açıktır. Pek çok ünlü yazar bu kaynağı tasvir etmişlerdir. Kaynak hakkındaki ilk bilgiler, Athenaios aracılığıyla bilgileri elimize ulaşan Naukratis'li tarihçi Polykharmos ve Artemidōros'tan gelmektedir (T11). İÖ. 2. yy.da yaşadığı düşünülen Polykharmos, Lykia hakkında yazdığı kitabında (Λυκικακά), kehanette bulunacak kişilerin ellerinde her birinde 10 parça kızarmış et takılı 2 adet şişe Apollōn koruluğuna geldiklerini ve etleri oluşan burgaca attıklarını, rahibinde balıkların etlere gösterdikleri tepkilere göre kehanetin yaptığını belirtir. Polykharmos'un şaşırdığı bir noktada bu kaynağın çok sakinken birdenbire deniz suyu ile dolması, çeşitli biçimlerde pek çok balığın aniden peyda olmasıdır. Bu balıklar arasında, bazen bazı tatlı su balıkları, bazen de balinalar ve testere balıkları görüldüğünü yazar. Fakat bu kısmın abartılı olduğu açıktır²⁴⁵. İÖ. 100 civarlarında yaşadığı düşünülen Artemidōros'a göre ise, yine büyük balıklar kaynağa gelmektedir, kurban sunacak kişilerin kızarmış ya da haşlanmış

²⁴³ TIB 8 s.v. Skaroi.

²⁴⁴ Ruge, RE 4 A/1 (1931) 960vd., s.v Sura 3; Tischler, *Hydronomie* 49; Zgusta, *Ortsnamen* 583vd.; TIB 8, s.v. Sura; Bean, *Sura*

²⁴⁵ Bean, *Lykia* 135-137

etleri ya da arpa ve somun ekmeklerini çöp şişlere geçirdiklerini ve bu şekilde adakta bulduklarını yazar. Ayrıca, yerin ve bu limanın isminin Dinos²⁴⁶ olduğunu belirtir. Plutarkhos, hayvanların becerilerini anlattığı kitabında, su canlılarının da becerilere sahip olduğuna örnek olarak Sura'yı vermektedir (T68). O da kehanetin, tıpkı kuşlara bakılarak yapılan kehanet gibi olduğunu, balıkların hareketlerine bakılarak yapıldığını yazmıştır. Plinius ise bu Apollōn kaynağının isminin Curius (Surius) olduğunu bildirir (T64). Balıkların üç kere çağrıldığını ve sonra et parçalarının kaynağa atıldığını, balıkların bu etleri yemeleri yahut kuyruklarıyla kaynak dışına fırlatmaları durumunda kurban sahiplerinin olacakları rahipten öğrendiklerini söyler. Bir başka yazar Ailianos (İS. 2-3. yy.), adak olarak etten bahsetmez (T1). Artemidōros'un da et haricinde belirttiği gibi hamur işi yiyecekler kullanıldığını ve diğer yazarlar gibi aynı şekilde balığın yiyeceğe olan tepkisine göre kehanet verildiğini yazar. Herōdianos, Lykia'nın kehanet alanı olduğunu bildirir (T33). Stephanos, Polykharmos'tan aktardığı bir bilgiye göre Lykia'nın kehanet merkezi olduğunu ve kendi döneminde Surius isimli bu yerde bir deniz suyu kaynağı olduğunu aktarmıştır (T106).

Antik yazarlar gerçekten Sura'nın tüm antik dünyada ünlü ve şaşırtıcı olduğu yönünde bilgiler vermektedir. Sura'da şu an Apollōn tapınağı büyük oranda sağlam bir şekilde durmaktadır (Foto. 14). Tapınağın hemen doğusundaki kaynak ağzı, etrafı çok geç duvarla çevrili bir şekilde hala görülebilir durumdadır (Foto. 13). Etraf anlatılanların uygulanması için müsaittir. Antik dönemde liman olan bölge Tapınağa kadar dolmuş ve bir bataklık oluşturmuştur, kaynaktan çıkan su 1.5 km.lik bir mesafe sonra bu bataklık arasından denize ulaşır. Bean tapınağın önünde birkaç su kaynağının birleşerek bir burgaç oluşturduğunu gözlemlemiş, Polykharmos'un deniz suyu ile dolan kaynak tabirine uyduğunu belirtmiş, ayrıca bir düzenele bu burgacın kontrol altına alınabileceğini belirtmiştir²⁴⁷.

Bu yerde Lykia'nın önemli kültlerinden bir olan Apollōn Surius kültü meşhurdu. Bu tür kehanetler Yunan geleneğine yabancı eski yerel bir Lykia geleneğine işaret etmektedir²⁴⁸ ve Sura'dan başka, Limyra'da da (Burada bak: Limyra Krēnē) görülmektedir. Sura'daki kehanetin daha önemli olduğu açıktır. Apollōn Surius, antik kaynaklar haricinde, Sura'daki yazıtlarda da görülmektedir²⁴⁹.

²⁴⁶ Ruge, *RE* 5/1 (1903) 655, s.v Dinos 1

²⁴⁷ Baen, *Lykia* 137

²⁴⁸ Frei, *Götterkulte* 1849; Popko, *Religions* 175

²⁴⁹ Petersen-Luschan, *Reisen* 45, nr.82, 83, 84 ve s.46, dn.1

3.1.2.37. Tēlephu Krēnē²⁵⁰ (Τηλέφου κρήνη):

Bu kaynaktan, Hellenistik dönemde yaşamış olan Menaikhmos isimli bir yazardan aldıkları bilgilerle, Herōdianos (T26) ve Stephanos (T107) bahsetmektedir. Metin şöyledir:

Lykia'nın Telephos Halkı ve Telephos'un Kaynağı: Menaikhmos, Telephos'un Kaynağı'nın, Patara'dan 7 stadion uzaklıkta gösterildiğini, Telephos'un orada yarasını yıkayarak temizlediğinden dolayı bulanık olduğunu söyler²⁵¹.

Büyük olasılıkla, Kaş-Fethiye karayolunun Yeşilköy çıkışında, Patara ayırımından 100-150 m kadar önce yolun hemen altında çıkan kükürtlü kaynak Tēlephos Kaynağı'dır.

Bilindiği gibi, Tēlephos Herakles'in Auge'den olan oğludur. Kral Priamos'un soyuyla akraba bir soydandır. Daha annesinin karnındayken dayılarını öldüreceğinin bildirilmesi Auge'nin ve Tēlephos'un bir sandıkla denize atılmalarına sebep olur. Daha sonra çocuk doğar ve Arkadia'da bir dağa bırakılır. Orada iki kişiyi öldürür; fakat bu adamlar onun dayılarıdır. Bunun üzerine Tēlephos Mysia'ya göç eder ve orada kral olur. Bu arada Troia Savaşı başlar; Akhalar donanmalarını Mysia'ya yaklaşıtırlar. Tēlephos, Troia Hanedanlığı ile olan yakınlığından dolayı buna karşı koyar. Sonuçta Akhilleus'un karşısına çıkar, ona yenik düşer ve kalçasından büyük bir yara alır. Aldığı bu yara bir türlü iyileşmemektedir. Tēlephos pek çok yere danışmaya gider. Bu denemeler arasındaki önerilerden biri de Patara yakınlarındaki bir kaynaktan yarasını yıkamasıdır. Tēlephos Patara civarındaki bu kaynağa gelir ve yarasını temizler. Patara'daki Apollōn Tapınağı'nda adaklarda bulunur²⁵² ama bu da fayda etmez. Yarayı ancak yaralayan kişinin iyileştirebileceği söylenir. Sonunda Akhilleus'u bulup dilenci kılığına girerek yarasını iyileştirir²⁵³.

7 stadion 1, 3 km. kadar bir uzaklıktır ve yukarıda bahsedilen kaynak Patara'nın başlangıcı sayılan Kısık Boğazı'ndan yaklaşık aynı uzaklığı vermektedir. Bu civarda görünürde başka kaynak yoktur. Ayrıca, suyun Tēlephos'un yarasını temizlemesinden dolayı bulanık olusu (διὰ τὸ

²⁵⁰ Ruge, RE 5A/1 (1934) 361, s.v. Τηλέφιος δῆμος und Τηλέφου κρήνη; TIB 8, s.v. Tēlephios Dēmos u. Tēlephu Krēnē

²⁵¹ Steph. Byz. s. 620, s.v. Τηλέφιος δῆμος καὶ Τηλέφου κρήνη

²⁵² Paus. 9. 41. 1 (=T57): Λύκιοι μὲν γε ἐν Πατάροις ἐν τῷ ναῶ τοῦ Ἀπόλλωνος χαλκοῦν ἐπιδευκνύουσι κρατῆρα, ἀνάθημα εἶναι φάμενοι Τηλέφου καὶ ἔργον Ἡφαιστοῦ.

²⁵³ Erhat, Mit. Söç, s. 360, s. v. Telephos

Τήλερον ἀπονίψασθαι ἐκεῖ τὸ τραῦμα, θολερὰν δὲ εἶναι), kükürtlü ve tuzlu olması ile, yani suyun arı olmaması ile açıklanabilir.

3.1.2.38. Telmedius²⁵⁴:

Nehirden Plinius bahsetmektedir ve Glaukos Nehri'ne katılan bir kol olarak vermiştir (T61).

Bu nehir, Glaukos Potamos'un yan kolu olan Kızıl Dere (Nif Çayı'na akan) olmalıdır. Eski ismi Ağır/Aygır Çay'dır²⁵⁵. Yukarıda bahsi geçtiği gibi, Arkwright bu nehri Nif Çayı olarak görmek istemiştir (bak: →Glaukos Potamos). Doğru bir yaklaşım olarak da nehrin isminin Telmessum'dan bozulma bir isim olduğunu belirtir²⁵⁶. Arkwright, ana nehri Kızıldere ve Nif Çayı'nı yan kol olarak gördüğü, ayrıca İthisar'a Telandros'u yerleştirdiği için bu hataya düşmüştür²⁵⁷.

²⁵⁴ Ruge, *RE* 5A/1 (1934) 409, s.v. Telmedius; Tischler, *Hydronomie* 143; *TIB* 8, s.v. Telmedius

²⁵⁵ Robert, *Doc. XIX*. 313, Res.2

²⁵⁶ Arkwright, *Frontier* 94, dn.1.

²⁵⁷ Arkwright, *Frontier* 94

SONUÇ

Bu çalışmada incelenen toplam 38 adet isimden 32'si antik isimdir ve bunlardan 21 tanesinin yerleştirmesi kesindir. Diğer 6 isim modern coğrafyada önemli olup antik ismi bilinmeyenlerdir. (Alakır, Barsak, Çandır, Göynük, Sarısu Çayları ve Saklıkent Kaynağı). Yapılan çalışmaya göre isimlendirmeler şu şekildedir:

	Nehir
	Göl
	Kaynak

MODERN İSMİ BİLİNERLER

Aedesa	Akcay
Akson (Axon)/Azon (Αζων)	Kırtın Dere
Andriakos (Ανδριακος)	Kokarcay
Arykandos (Arycandus)	Başgöz Çayı
Glaukos Potamos (Γλαυκος ποταμος)	Kızıl Dere/Kesreli Çayı
Idyros Potamos (Ιδυρος ποταμος)	Ağva Dere/Kesme Çayı
Indos (Indus)/Lindos Potamos (Λινδος ποταμος)	Dalaman Nehri
Kabalitis (Cabalitis Palus)	Sögür Gölü
Kalbis Potamos (Καλβις ποταμος)	Dalyan Nehri
Kaularis (Caularis Amnis)	Çavdır/Bayır Çayı
Kaunia Limne (Καυνια λιμνη)	Köycegiz Gölü
Ksanthos/Sirbis Potamos (Ξανθος ποταμος)	Eşen/Koca Çayı
Kyaneai Yakınlarındaki Kehanet Havuzu	Yavu
Lētōon	Bozoğlu
Limyra Nehir Kaynakları	Zengeler
Limyros Potamos (Λιμυρος ποταμος)	Göksu
Mōron Hydōr (Μωρον υδωρ)	Firenkiçi Koyu?
Myros Potamos (Μυρος ποταμος)	Demre Çayı
Nessos? Potamos (Νεσσος? ποταμος)	Alakır?
Ninos Potamos (Νινος ποταμος)	İnce Çayı
Phaselis Limne (Φασηλις λιμνη)	Tekirova
Phoinikus (Φοινικους)	Kavşık Çayı
Phoiniks Potamos (Φοινιε ποταμος)	Başgöz ve Göksu'nun birleşik aktığı kısım
Pyros Potamos (Πυρος ποταμος)	Karaculha Çayı?
Sura Kaynağı (Σουρα)	Demre
Tēlephu Krēnē (Τηλέφου κρήνη)	Kaş-Fethiye ana yol üzerinde, Patara ayrımına gelmeden hemen önce yolun altında kalan kü-

	kürtlü kaynak
Felmedius	Kızıl Dere'nin Nif Çayı ile birleşmeden önceki kısmı

ANTİK İSMİ BİLİNMEYENLER

Alakır Çayı
Barsak Çayı
Çandır Çayı
Göynük Çayı
Saklıkent
Sarısu

MODERN İSMİ BİLİNMEYENLER

Gages / Gagás / Gagos Potamos (Γάγης ποταμός)
Kabēnē Krēnē (Καβήνη Κρήνη)
Kalbios Krēnē (Κάλβιος Κρήνη)
Melitē Krēnē (Μελίτη Κρήνη)
Skaroi Krēnē (Σκάροι κρήνη)

Lykia Bölgesi akarsu, göl ve kaynakları antik dönemde oldukça zengin olmasına rağmen, günümüzde bu zenginlik görünmemektedir. Pek çok nehirde su miktarları azalmış hatta kurumuş; göller kurumuş ya da kurutulmuş; kaynak suları giderek azalmıştır. En azından antik dönemde gemiyle üzerinden Ksanthos'a ulaşılabilen Ksanthos Nehri ve Limyra'ya ulaşılabilen Limyros nehri günümüzde gemiler için uygun değildir. 100 yıl öncesine kadar bu nehirlerden gemilerle ilerlenebilmekteydi. Fellows Ksanthos üzerinden Ksanthos kenti yakınlarına kadar, Beaufort da Limyros ağzından içeriye sokulmuştu. Antik dönemde, kaynaklara göre zaten sadece 2 nehir (Ksanthos ve Limyros) ile sınırlanan bu uygulama günümüzde hiçbir nehirde kullanılamamaktadır. Bu su kaybı kısa bir dönem içerisinde gerçekleşmiştir. Hızla gelişen seracılık ve narenciye sektörü su dağılımında birinci sırayı almış, akarsu yatakları boşaldıkça tamamen tarım alanına dönüştürülmüştür. Pek çok göl insan eliyle kurutulmuş ve tarım arazisi elde etme yoluna gidilmiştir. Örneğin Avlan Gölü böyle bir amaçla kurutulmuş ve Arykandos'un suyunun çekilmesine neden olmuştur. Aynı şekilde Elmalı ovasında arazi elde etmek için Karagöl; daha kuzeyde de Söğüt Gölü (Kabalitis) aynı amaçla kurutulmuştur.

GENEL TESTIMONIA

T1 Ael., *De nat. an.* 8.5.9-17:

İS. II-III. yüzyıl

Metin: ἀκούω μέντοι τινῶν λεγόντων ὅτι καὶ ἀλφίτοις μαντεύονται τινες καὶ κοσκίνοις καὶ τυρίσκοις. πέπυσμαι δὲ καὶ κώμην τινὰ Λυκιακὴν μεταξὺ Μύρων καὶ Φελλοῦ, Σοῦρα ὄνομα, ἐν ἣ μαντεύονται τινες ἐπ' ἰχθύσι καθήμενοι, καὶ ἴσασιν ὅ τι καὶ νοεῖ ἢ τε ἀφιξίς αὐτῶν κληθέντων καὶ ἡ ἀναχώρησις, καὶ ὅταν μὴ ὑπακούσωσι τί δηλοῦσι, καὶ ὅταν ἔλθωσι πολλοὶ τί σημαίνουσιν. ἀκούσει δὲ τὰ μαντικά τῶν σοφῶν ταῦτα καὶ πηδήσαντος ἰχθύος καὶ ἀναπλεύσαντος ἐκ βυθοῦ καὶ τροφήν προσεμένου καὶ αὐτὸς πάλιν μὴ λαβόντος.

Çeviri: *Gerçekten birilerinden bazılarının soyulmuş arpalarla, elekler ve peynir parçalarıyla kehanet yaptıklarını duyuyorum. Myra ve Phellos arasında, Sura isimli bir köyü haber aldım. Oradaki kimse-ler balıklar üzerinde durarak kehanet yapıyorlarmış. (Balıkların) çağrıldıklarında gelişleri ve geri dönüşleri ne ima eder, umursamadıklarında neyi ortaya koyar ve çoğu geldiğinde neye işaret eder onu anlıyorlarmış. Balık sıçrayıp, dipten yüzeye çıkıp, yiyeceği dışarı attığı ve bir daha almadığı zamanda bilgenin kehanetle ilgili söyleyeceklerini dinleyecektir.*

T2 Ael., *Lat. Lib.* ii.24.1-4:

İS. VI. yüzyıl

Metin: Γαγάτης. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λίθος μέλας τὴν χροάν, ὅταν ὀμιλήσῃ τῷ πυρὶ παραπλησίαν ὀσμὴν ἀσφάλτω ποιῶν, ὃν φασιν ἐν Λυκίᾳ εὐρίσκεισθαι κατὰ ποταμὸν ὀνομαζόμενον Γάγον, ὃθεν καὶ γαγάτην ὀνομάζουσιν αὐτόν.

Çeviri: *Gagatēs. Ne zaman ateşle bir araya gelse asfalt (zift, katran) kokusu çıkardığı ve Lykia'da Gagos olarak adlandırılan nehir boyunca bulunduğu ve de o yüzden onu Gagatēs olarak adlandırdıklarını söylerler.*

T3. Alk., 1.1.96-101:

İÖ. VII. yüzyıl

Metin: ἄ δὲ τᾶν Σηρηνη[ί]δων
 ἀοιδότερα μ[ὲν οὐχί,
 σιαὶ γάρ, ἀντ[ί] δ' ἔνδεκα
 παίδων δεκ[ὰς ἄδ' ἀείδ]ει·
 φθέγγεται δ' [ἄρ'] ὦ[τ' ἐπὶ] Ἐάνθω ῥοαῖσι
 κύκνος· ἄ δ' ἐπιμέρωι ξανθαῖ κομίσκαι...

Çeviri: *O (Artemis) ise Sirenlerden,
 şarkı söylemede daha usta değildir,
 çünkü onlar tanrıçadırlar, (fakat yine de) 11'li koroya karşılık,
 10 kişi gibi şarkı söyler:
 ses çıkarır Ksanthos'un akıntısındaki
 bir kuğu gibi: sarı saç kıvrımlı harikaliğiyle...*

T4. Ant. Lib., Met. Syn. 35:

İS. II. yüzyıl

Metin: {Βουκόλοι.}
 [Ἱστορεῖ Μενεκράτης Ἐάνθιος Λυκιακοῖς καὶ Νίκανδρος.] Λητῶ
 ἐπεὶ ἔτεκεν Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἐν Ἀστερίᾳ τῇ νήσῳ,
 ἀφίκετο εἰς Λυκίαν ἐπιφερομένη τοὺς παῖδας ἐπὶ τὰ λουτρά
 τοῦ Ἐάνθου καὶ ἐπεὶ τάχιστα ἐγένετο ἐν τῇ γῆ ταύτῃ, ἐνέτυχε
 πρῶτα Μελίτη κρήνη καὶ προεθυμείτο πρὶν ἐπὶ τὸν Ἐάνθον
 ἐλθεῖν ἐνταυθοῖ τοὺς παῖδας ἀπολοῦσαι. ἐπεὶ δ' αὐτὴν
 ἐξήλασαν ἄνδρες βουκόλοι, ὅπως ἂν αὐτοῖς οἱ βόες ἐκ τῆς
 κρήνης πίωσιν, ἀπαλλάττεται καταλιποῦσα τὴν Μελίτην ἢ

Λητώ, λύκοι δὲ συναντόμενοι καὶ σήναντες ὑφηγήσαντο τῆς ὁδοῦ καὶ ἀπήγαγον ἄχρι πρὸς τὸν ποταμὸν αὐτὴν τὸν Ξάνθον. ἡ δὲ πιῶσα τοῦ ὕδατος καὶ ἀπολούσασα τοὺς παῖδας τὸν μὲν Ξάνθον ἱερὸν ἀπέδειξεν Απόλλωνος, τὴν δὲ γῆν Τρεμιλίδα λεγομένην Λυκίαν μετωνόμασεν ἀπὸ τῶν καθηγησαμένων λύκων. ἐπὶ δὲ τὴν κρήνην αὐτὶς ἐξίκετο δίκην ἐπιβαλοῦσα τοῖς ἀπελάσασιν αὐτὴν βουκόλοις καὶ οἱ μὲν ἀπέλουον[το] ἔτι παρὰ τὴν κρήνην τοὺς βοῦς, Λητώ δὲ μεταβαλοῦσα πάντας ἐποίησε βατράχους καὶ λίθῳ τραχεῖ τύπτουσα τὰ νῶτα καὶ τοὺς ὠμούς κατέβαλε πάντας εἰς τὴν κρήνην καὶ βίον ἔδωκεν αὐτοῖς καθ' ὕδατος, οἱ δ' ἄχρι νῦν παρὰ ποταμοὺς βοῶσι καὶ λίμνας.

Çeviri: *Sığır Çobanları.*

Ksanthos'lu Menekrates ve Nikandros Lykiaka'da anlatıyor. Lētō Apollōn ve Artemis'i doğurduğunda, çocuklarını Ksanthos'un yıkama yerlerine götürerek Lykia'ya vardı. Hızlı bir şekilde burada olduğunda, ilkin Melitē kaynağına rastladı ve Ksanthos nehrine varmadan önce, çocuklarını burada yıkamak istiyordu. Sığır çobanları, sığırlarının kaynaktan su içebilmeleri için onu (Lētō) kovunca, Lētō Melitē'yi terk ederek uzaklaştı. Karşılmasına çıkan ve kuyruk sallayan kurtlar yolun kılavuzluğunu yaptılar ve onu Ksanthos nehrine kadar götürdüler. Sudan içip çocuklarını yıkayan Lētō, Ksanthos'u (nehir) Apollōn'un kutsal mekanı olarak belirledi. Tremilis olarak söylenen yöreyi de önderlik eden kurtlardan dolayı Lykia olarak adlandırdı. (Sonra) hemen kendini kovan sığır çobanlarına ceza vermek üzere kaynağa gitti: Onlar (çobanlar) kaynağın yanında sığırlarını yıkıyorlardı, Lētō da hepsini kurbağaya dönüştürdü. Sert bir taşla sırtlarına ve omuzlarına vurarak (onları) kaynağa fırlattı ve onlara su diplerinde bir yaşam

verdi, o gün bu gündür ırmaklar ve göller kıyılarında ötüp dururlar.

T5. Apoll., Arg. 1.306-316:

İÖ. III. yüzyıl

Metin: Ἦ, καὶ ὁ μὲν προτέρωσε δόμων ἔξ ὤρτο νέεσθαι.
οἶος δ' ἐκ νηοῖο θυώδεος εἶσιν Ἀπόλλων
Δῆλον ἀν' ἠγαθήην ἢ Κλάρον, ἢ ὄγε Πυθῶ
ἢ Λυκίην εὐρεῖαν ἐπὶ Ξάνθοιο ῥοῆσι
τοῖος ἀνὰ πληθὺν δήμου κίεν, ὤρτο δ' αὐτῆ
κεκλομένων ἄμυδις. τῷ δὲ ξύμβλητο γεραῖή
Ἰφιάς Ἀρτέμιδος πολιόχου ἀρήτειρα,
καὶ μιν δεξιτερῆς χειρὸς κύσεν· οὐδέ τι φάσθαι
ἔμπης ἰεμένη δύνατο προθέοντος ὀμίλου,
ἀλλ' ἢ μὲν λίπετ' αὐθι παρακλιδόν, οἷα γεραῖή
ὀπλοτέρων, ὁ δὲ πολλὸν ἀποπλαγχθεὶς ἐλιάσθη.

Çeviri: *(Iason) Öne geçti ve evi terk etmek için ilerledi.*

Ve tıpkı Apollōn'un hoş kokulu tapınağından çıkıp gidişi gibi

kutsal Dēlos'a, Klaros'a, Pytho'ya

ya da Ksanthos ırmağı çevresindeki geniş Lykia'ya,

o biçim daldı halk yığına, ve bir bağırsı yükseldi

beraberce seslenenlerin. Ve orada onu yaşlı

kent koruyucusu Artemis'in rahibi Iphias karşıladı

ve (Iason) onu sağ elinden öptü: (kadının) bir şey söylemek için

kalabalık önünde durduğunda, tüm isteğine rağmen, gücü kalmamıştı,

fakat o (Iphias) kenardan orayı terk etmişti yaşlının

gençlerden ayrılması gibi, ve o da (Iason) geçti ve uzaklaştı.

T6. Arist., Frag. 6.36.250. 1-10: İÖ. IV. yüzyıl

Metin: Ανέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι· ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους περὶ σημείων. '1. 2. Βορρᾶς...ἐν δὲ Ὀλβία τῇ κατὰ Μάγυδον τῆς Παμφυλίας Ἰδυρεύς· πνεῖ γὰρ ἀπὸ νήσου ἢ καλεῖται Ἰδυρίς. τινὲς δὲ αὐτὸν βορρᾶν οἴονται εἶναι, ἐν οἷς καὶ Λυρνατιεῖς οἱ κατὰ Φασηλίδα.

Çeviri: *Rüzgarların konumları ve adları: Aristotelēs'in İşaretler hakkındaki çalışmalarından: '1.2. Bora...Pamphylia'da Magydos yakınlarındaki Olbia'da Idyreus (isminde görülür): Idyris diye bilinen bir adadan eser. İçlerinde, Phasēlis civarındaki Lyrnateia'lular da olan kimseler, onun Bora olduğu düşüncesindedirler.*

T7. Arist., Frag. 8.50. 641.43-46: İÖ. IV. yüzyıl

Metin: 59. (pergit ibid.) καὶ Γλαῦκος ὁμοίως ἐν Λυκία ἐτάφη.
ἐπεγράφη δὲ αὐτῶ·
εὐώδης κυπάρισσος ὁμοῦ καὶ λάϊνος ὄχθος
ἐνθάδε τὸν Λύκιον Γλαῦκον ἔχει φθίμενον.

Çeviri: *Glaukos da aynı biçimde Lykia'da gömüldü.
Onun için (şunlar) yazıldı:
Hoş kokan selviyle taştan tepe
Burada sahiplenmiş ölen Lykialı Glaukos'u.*

T8. Arist., Frag. 8.50.641.39-42: İÖ. IV. yüzyıl

Metin: (58. hom. 220) ἀναιρεθεῖς ὑπὸ Πατρόκλου, ἀνακομισθεῖς ἐν Λυκία τῇ πατρίδι ἐτάφη. ἐπεγράφη δὲ αὐτῶ·
Κᾶρες καὶ Λύκιοι βασιλεῖς Σαρπηδόνα δῖον
Ἐάνθου ἐπὶ προχοαῖς ἀενάου ἔθυσαν.

Çeviri: Patroklos tarafından yenildi ve geri götürülüp vatanı Lykia'da gömüldü. O'nun için (şu satırlar) yazıldı: Karlar ve Lykialılar kralları tanrısız Sarpedon'u Ebedi akan Ksanthos'un döküldüğü yerler üzerine koydular.

T9. Aristod., 2a.104.F.1.249-258: İÖ. IV-İS. II yüzyıllar

Metin: οὗτος ὁ Καλλίας ἐσπέισατο πρὸς Ἀρταξέρξην καὶ τοὺς λοιποὺς Πέρσας. ἐγένοντο δὲ αἱ σπονδαὶ ἐπὶ τοῖσδε· ἐφ' ὧν ἐντὸς Κυανέων καὶ Νέσσου (?) ποταμοῦ καὶ Φασηλίδος, ἣτις ἐστὶν πόλις Παμφυλίας, καὶ Χελιδονέων μὴ μακροῖς πλοίοις καταπλέωσι Πέρσαι, καὶ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ὁδόν, <ἦ> ἦν ἄν ἵππος ἀνύσῃ διωκόμενος, μὴ κατιῶσιν. καὶ σπονδαὶ οὖν ἐγένοντο τοιαῦται.

Çeviri: Bu Kallias, Artakserkses'e ve kalan Perslere karşı anlaşma yaptı. Kararlar şunlar üzerine oldu: Perslerin, Kyaneai, Nessos nehri, Pamphylia'nın kenti Phaselis ve Gelidonya adaları aralarında, büyük gemilerle dolaşmamaları ve de bir atın koşarak 3 gün içinde gidebileceği bir yolu geçmemeleri. Anlaşmalar bu şekilde yapıldı.

T10. Arr., Anab. 1.24.4: İS. I-II. yüzyıl

Metin: περᾶσας δὲ τὸν Ξάνθον ποταμὸν Πίναρα καὶ Ξάνθον τὴν πόλιν καὶ Πάταρα ἐνδοθεντα ἔλαβε καὶ ἄλλα ἐλάττω πολίσματα ἕς τριάκοντα.

Çeviri: (İskender) Ksanthos nehrini geçip Pinara'yı, Ksanthos kentini ve teslim olan Patara'yı ve ayrıca 30'a yakın daha küçük kenti aldı."

Metin: οὐ κατασιωπήσομαι δὲ οὐδὲ τοὺς ἐν Λυκία ἰχθυομάντεις ἄνδρας, περὶ ὧν ἱστορεῖ Πολύχαρμος ἐν δευτέρῳ Λυκιακῶν γράφων οὕτως “ὅταν γὰρ διέλθωσι πρὸς τὴν θάλασσαν, οὐ τὸ ἄλλος ἐστὶ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ δῖνα ἐπὶ τῆς ἀμάθου, παραγίνονται ἔχοντες οἱ μαντευόμενοι ὀβελίσκους δύο ξυλίνους, ἔχοντας ἐφ’ ἑκατέρῳ σάρκας ὀπτὰς ἀριθμῷ δέκα. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς κάθηται πρὸς τῷ ἄλσει σιωπῆ, ὁ δὲ μαντευόμενος ἐμβάλλει τοὺς ὀβελίσκους εἰς τὴν δῖναν καὶ ἀποθεωρεῖ τὸ γινόμενον. μετὰ δὲ τὴν ἐμβολὴν τῶν ὀβελίσκων πληροῦται θαλάσσης ἡ δῖνα καὶ παραγίνεται ἰχθύων πλῆθος τοσοῦτον [καὶ τοιοῦτον] ὥστ’ ἐκπλήττεσθαι τὸ ἀόρατον τοῦ πράγματος, τῷ δὲ μεγέθει <τοιούτων> ὥστε καὶ εὐλαβηθῆναι. ὅταν δὲ ἀπαγγείλῃ τὰ εἶδη τῶν ἰχθύων ὁ προφήτης, οὕτως τὸν χρῆσμον λαμβάνει παρὰ τοῦ ἱερέως ὁ μαντευόμενος περὶ ὧν ἠῦξατο. φαίνονται δὲ ὀρφοί, γλαῦκοι, ἐνίοτε δὲ φάλλαινα ἢ πρίστεις, πολλοὶ δὲ καὶ ἀόρατοι ἰχθύς καὶ ξένοι τῇ ὄψει.” Ἄρτεμίδωρος δ’ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Γεωγραφουμένων λέγεσθαι φησὶν ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων πηγῆν ἀναδίδοσθαι γλυκέος ὕδατος, ὅθεν συμβαίνει δῖνας γίνεσθαι· γίνεσθαι δὲ καὶ ἰχθύας ἐν τῷ δινάζοντι τόπῳ μεγάλους. τούτοις δὲ οἱ θυσιάζοντες ἐμβάλλουσιν ἀπαρχὰς τῶν θυσιαζομένων ἐπὶ ξυλίνων ὀβελίσκων ἀναπεύροντες κρέα ἐφθὰ καὶ ὀπτὰ καὶ μάζας καὶ ἄρτους. ὀνομάζεται δὲ ὁ λιμὴν καὶ ὁ τόπος οὗτος Δῖνος.

Çeviri: *Lykia’daki balık kehaneti yapan adamları anlatmadan geçemeyeceğim. Onlardan, Polykharmos Lykiaka II’de şu şekilde bahseder: “ne zaman denizden, içerisinde kumluk alan üzerinde bir su burgacı olan sahil şeridindeki Apollōn koruluğuna gelseler, her birin-*

de 10 adet kızarmış et olan 2 adet tahta şişle hazır beklerler. Rahip koruluğa yerleşir ve susar, kehanette bulunacak kişi şişleri burga-
ca atar, olanı izler. Şişlerin atılmasından sonra burgaç deniz suyu
ile dolar ve işin inanılmazlığıyla insanı hayrete düşürecek derece-
de ve büyüklüklerinde değişiklik gösteren sürüyle balık peyda o-
lur. Profētēs balıkların biçimlerini bildirir, kehanette bulunan kişi
bunlar için dua etmektedir, bu şekilde rahipten kehaneti alır. Bü-
yük tatlı su levrekleri, bazı tatlı su balıkları görünüyor, bazen de
balinalar ya da testere balıkları görülebiliyor, biçimi tanınmayan
ve görülmemiş pek çok balık ortaya çıkıyor.” Artemidōros ise coğ-
rafya kitaplarının onuncusunda, yöre sakinleri tarafından içinde
burgaçların oluştuğunu bir tatlı su kaynağı gösterildiğini bildirir:
burgaçlanan alanda büyük balıkların olduğu(nu söyler). Adakta
bulunan kimseler haşlanmış ya da kızarmış etleri, ve yahut arpa
ya da somun ekmeklerini tahta şişlere geçirerek adakların
başlıcalarını buralara atarlar. Bu liman ve bu yer Dinos olarak ad-
landırılır.”

T12. Blem., Geogr. II. 465 (847-877):

İS. XIII. yüzyıl

Metin: Πρὸς δὲ τὴν κεκλιμένην θάλασσαν οἱ Λύκιοι κατοικοῦσιν ἐπὶ
τὰ ρεύματα τοῦ Εἰάνθου, ὄνπερ Ἄρατον καλοῦσι, ὅπου καὶ τὰ
ὄρη τοῦ Ταύρου ἔρχονται μέχρι τῆς Παμφυλίδος.

Çeviri: *Boylu boyunca uzanan denize karşı, Aratos dedikleri Ksanthos'un
kolları yakınlarını Lykialılar iskan ederler, Tauros dağları buradan
Pampylis'e kadar uzar.*

T13. Diod., 5.56.1:

İÖ. I. yüzyıl

Metin: προαισθημένους τοὺς Τελχίνας τὸν μέλλοντα γίνεσθαι
κατακλυσμὸν ἐκλιπεῖν τὴν νῆσον (Rhodos) καὶ διασπαρῆναι

Λύκον δ' ἐκ τούτων παραγενόμενον εἰς τὴν Λυκίαν
 Απόλλωνος Λυκίου ἱερὸν ἰδρύσασθαι παρὰ τὸν Ξάνθον
 ποταμόν.

Çeviri: *Telkhinler sel gelecek olduğunu fark edince adayı (Rhodos) bırakmaya ve göçmeye (karar verdiler): içlerinden Lykos, Lykia'ya Ksanthos nehri yanına Lykia'lı Apollōn'un tapınağının inşa edilmesi için (gitti).*

T14. Dion., *Orb. Desc.* 847-848: İS. II. yüzyıl

Metin: πρὸς δ' ἄλα κεκλιμένοι Λύκιοι χθόνα ναιετάουσι
 Ξάνθου ἐπὶ προχοῆσιν, ἐϋρρείτου ποταμοῖο·

Çeviri: *Deniz kıyısı boyunca yayılmış olan Lykialılar, güzel akışlı Ksanthos'un denizle buluştuğu yerleri mesken edinmişlerdir.*

T15. Diosk., *De Mat. Med.* V. 128: İS. I. yüzyıl

Metin: τοῦ δὲ γαγάτου προκριτέον τὸν ταχέως ἐξαπτόμενον καὶ
 ἀσφαλτίζοντα ἐν τῇ ὁσμῇ μέλας δὲ κοινῶς ὑπάρχει καὶ
 αὐχμηρός, ἔτι δὲ πλακώδης καὶ κοῦφος ἄγαν...γεννᾶται δὲ ἐν
 Λυκία εὐρισκόμενος κατὰ τινος ποταμοῦ ἔκρυσιν εἰς τὴν
 θάλασσαν ἐκχεομένου, καλεῖται δὲ ὁ τόπος Γάγαι.

Çeviri: *Gagatēs'in tercih edileni ise çabucak yapışan ve kokusunda katran (kokusu) olanıdır. Siyahtır ve toplu olarak bulunur, kurudur, üstelik tabaka tabakadır, oldukça hafiftir. Yumuşak ve dağılıbilir bir yapıdadır... Lykia'da, denize akan bir nehrin ağzı boyunca bulunup çıkartılır. Yerin ismi Gagai olarak söylenir.*

T16. Eusth., *Comm. Dion.* 129, 22-28:

İS. XII. yüzyıl

Metin: Πάταρος καὶ Ξάνθος λησταὶ παῖδες Λαπεῶνος βίον ἐκ τοῦ πειρατεύειν ἀποχωρῶντα πορισάμενοι κατέλυσαν τὴν τοῦ ληστεύειν πλάνην καὶ τῇ Λυκίων γῆ προσσχόντες ᾤκησαν βεβαίως ἐκεῖ. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ πρεσβυτέρου Ξάνθου ποταμὸς ἐκεῖ Ξάνθος ἐκλήθη καὶ πόλις ὁμώνυμος, ἀπὸ δὲ τοῦ λοιποῦ ἐκλήθη τα Πάταρα.

Çeviri: *Lapeon'un yağmacı çocukları Pataros ve Ksanthos yaşamlarını korsanlıkla sağlıyorlardı, derken korsanlık gezintisine son verdiler ve Lykia toprağına gelerek kalıcı olarak oraya yerleştiler. Daha yaşlı olan Ksanthos'tan dolayı oradaki nehir Ksanthos olarak söylendi ve kente de aynı isim verildi, diğerinden dolayı ise Patara adlandı.*

T17. Eusth., *Comm. Il.* 3, s.400, 21-23:

İS. XII. yüzyıl

Metin: (v. 313) Τέμενος δὲ καὶ νῦν τὸ ἀπλῶς ἀποτετμημένον καὶ ἀφωρισμένον ἰδίᾳ χωρίον, οὗ καλὸν ἐνταῦθα καὶ τὸ παρὰ ποταμὸν εἶναι. Ἀγαθὴ δὲ ἡ περὶ τὸν Λύκιον Ξάνθον γῆ, ὅς λέγεται μὲν ὕστερον Σίρμις κληθῆναι, νῦν δὲ τὴν ἀρχαίαν κλήσιν τηρεῖ.

Çeviri: *Temenos, bugün dahi basitçe ayrılmış ve özel belirlenmiş alandır, bu alanın burada bir nehrin yanında olması iyidir. Lykia'da Ksanthos (nehri) civarındaki toprak buna uygundur, onun sonraları Sirmis olarak isimlendirildiği söylenir: şimdi eski adlandırmasını taşır.*

T18. Galen., *De simp.* 12, s.203vd.: İS. II. yüzyıl

Metin: [i. Περί γαγάτου καὶ θρακίου.] Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λίθος μέλας τὴν χροάν, ὅταν ὁμιλήσῃ πυρὶ, παραπλησίαν ὁσμὴν ἀσφάλτου ποιῶν, ὃν ὁ Διοσκορίδης καὶ ἄλλοι τινὲς ἐν Λυκία φασὶν εὐρίσκεισθαι, κατὰ τὸν ποταμὸν ὄνομα Γαγάτην, ὅθεν περὶ καὶ αὐτῷ τῷ λίθῳ τὴν προσηγορίαν εἶναι φαμέν. οὐ μὴν ἐγὼ εἶδον ἐκεῖνον τὸν ποταμὸν, καίτοι παραπλεύσας ὅλην Λυκίαν μικρῷ πλοίῳ τῆς ἱστορίας ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ.

Çeviri: [i. Gagatēs ve Thrakios üzerine.] Ne zaman ateşle bir araya gelse, asfalt'a (zift, katran) benzer bir koku çıkaran bir başka siyah renkli taş vardır, Dioskorides ve diğer kimselerin Lykia'da, isminin taşın kendisinin ismiyle aynı yani Gagatēs olarak düşündüğümüz bir nehir boyunca bulunduğu söylerler. Gerçekten küçük bir gemiyle anlatılanlar doğrultusunda tüm Lykia'yı dolaşmama rağmen, ben kesinlikle o nehri görmedim.

T19. Geogr. Rav. s. 30: İS. XIII-XIV. yüzyıllar

Metin: Item ad aliam partem sunt civitates, id est

14 Patera 15 °Thelmion

16 Pathumis 17 Lindum

Çeviri: *Bir başka parçaya ilişkin olarak da şu yerler vardır:*

14 Patara 15 °Telmēssos

16 Pathumis (Potamos) 17 Kalynda

T20. Geogr. Rav. s.91: İS. XIII-XIV. yüzyıllar

Metin: 8. Iterum civitas Orientis

...

11 Pateras 12 Telmison
13 Pathehumis 14 Lindon

Çeviri: *8. Tekrar doğu memleketleri,*

...

11 Patara 12 Telmēssos

13 Pathehumis (Potamos) 14 Kalynda

...

T21. Guid., s. 134: İS. XIII-XIV. yüzyıllar

Metin: 2 Patara 3 Telmison
4 Pathemis 5 Lidia

Çeviri: *2 Patara 3 Telmēssos*
4 Pathemis (Potamos) 5 Lydai?

T22. Hell., *FGrHist.*, 2a,66,F.1.75-78: İÖ. IV. yüzyıl

Metin: (3) Κόνων δὲ προσ[πλέοντας τοὺς πολεμίους αἰ]σθόμενος ἀναλαβὼν [τοὺς στρατιώτας καὶ συμ]πληρώσας τὰς τριήρεις [ἀνήγαγεν αὐτὰς καὶ ὡς τάχι]στα ποταμὸν τὸν Καύ[νιον καλούμενον εἰς λίμνη]ν τὴν Καυνίαν εἰσέπλευ[σε...]

Çeviri: *Karşı [yönden gelen düşmanların] farkına varan Konōn, [askerle- rini] aldıktan sonra trierleri doldurup [onları sürdü] ve mümkün olduğunca hızlı bir şekilde Kau[nios olarak bilinen nehirden] Kaunia [Gölü]'ne yelken açtı*

T23. Herodian., 3.1.27.16: İS. II. yüzyıl

Metin: <Ἄζων> ποταμὸς Λυκίας

Çeviri: *Azon, Lykia'nın bir nehri*

T24. Herodian., 3.1.43.20: İS. II. yüzyıl

Metin:<Φοῖνιξ>... καὶ ποταμός ἐστι Φοῖνιξ.

Çeviri: *Phoiniks... Phoiniks bir nehirdir.*

T25. Herodian., 3.1.69.21-25: İS. II. yüzyıl

Metin: Τρεμίλης. Τρεμίλου καὶ Τρεμίλητος, ἀφ' οὗ ἡ Λυκία ἐκαλεῖτο
Τρεμίλη ὡς Πανύασις

*ἔνθα δ' ἔναιε μέγας Τρεμίλης καὶ ἔγημε θύγατρα,
νύμφην Ωγυγίην, ἣν Πραξιδίκην καλέουσιν,
Σίβρω ἐπ' ἀργυρέῳ ποταμῷ παρὰ δινήεντι·
τῆς δ' ὀλοοὶ παῖδες Τλώος Ἐάνθος Πίναρός τε
καὶ Κράγος, ὃς κρατέων πάσας ληΐζετ' ἀρούρας.*

Ἐκαταῖος Τρεμίλας τοὺς κατοικοῦντας καλεῖ ἐν τετάρτῳ τῶν
γενεαλογιῶν, Ἀλέξανδρος δὲ Τρεμιλέας "τελευτήσας τοὺς
Τρεμιλέας Λυκίους Βελλεροφόντης μετωνόμασεν". Ἡρόδοτος
δὲ Τερμίλας αὐτοὺς καλεῖ ἐν πρώτῳ (ξ. 173). ὁ δὲ χρησμός ὁ
περὶ αὐτῶν Τερμιλέας αὐτοῦς φησι.

Çeviri: *Tremilēs. (genitivumu) Τρεμίλου ve Τρεμίλητος. Lykia,
Panyasis'in de dediği gibi, bundan dolayı bu şekilde adlandırılı-
yordu:*

*Burada otururdu yüce Tremilēs ve eşi olarak aldı kızı,
Praksidikē de dedikleri nymphē Ogygiē'yi,
Burgaçlanan gümüş nehir Sibros üzerinde.
Onun acımasız çocuklarıydı Tloos Ksanthos ve Pinaros
Ve de tüm tarlalara zorla sahip olan Kragos.*

Hekataios, soy dizimlerinin 4. kitabında yerlileri Tremilēsler olarak söyler. Sakinleri Tremilē'lilerdi. Aleksandros, "Bellerophontes, bunların işini bitirdikten sonra Tremilē'liler (adını) Lykia'lular olarak yeniden adlandırdı. Herodotos ise birinci kitabında (173. paragraf) onları Termilai olarak söyler. Onları Tremilē'liler olarak, onlar hakkındaki bir kehanet bildirir.

T26. Herodian., 3.1.119.19-22: İS. II. yüzyıl

Metin: Τηλέφιος δῆμος Λυκίας. Μέναιχμος γάρ φησιν ὅτι “ἀπὸ ἐπτὰ σταδίων Πατάρων Τηλέφου κρήνη δείκνυται διὰ τὸ Τήλεφον ἀπονίψασθαι ἐκεῖ τὸ τραῦμα, θολερὰν δὲ εἶναι. ἔστι καὶ δῆμος Τηλέφιος”.

Çeviri: *Lykia'nın Tēlephios Dēmos'u. Menaikhmos Tēlephos Kaynağı'nın Patara'dan 7 stadion uzaklıkta gösterildiğini, Tēlephos'un orada yarasını yıkayarak temizlediğinden dolayı bulanık olduğunu söyler. Tēlephios Dēmos'u da vardır.*

T27. Herodian., 3.1.126.2-4: İS. II. yüzyıl

Metin: Κάλβιος κρήνη Λυκίας, ἦν καὶ Κελαινόν φασι. τινὲς δὲ αὐτὴν καὶ διὰ τοῦ μ φασίν.

Çeviri: *Lykia'nın kaynağı Kalbios, Kelainon olarak da söylerler. Bazıları ise orta harfini m olarak söylerler.*

T28. Herodian., 3.1.145.5-7: İS. II. yüzyıl

Metin: <Ξάνθος> ... ἔστι καὶ πόλις Λυκίας. Ἑκαταῖος Ἀσία “παρ' ἧ Ξάνθος ἐξίησι ποταμός”.

Çeviri: *Ksanthos... Lykia'nın kentidir. Hekataios Asia (bölümünde) “yanından Ksanthos nehri geçer” (der).*

T29. Herodian., 3.1.190.9-10: İS. II. yüzyıl

Metin: <Σκάρος> πόλις Λυκίας καὶ τὸ ἐθνικὸν ὁμοίως. ἔστι δὲ καὶ κρήνη ἱερά.

Çeviri: *Skaros, Lykia'nın kenti, ethnikonu da aynı. Ve kutsal bir kaynak.*

T30. Herodian., 3.1.192.6: İS. II. yüzyıl

Metin: Μύρος ποταμὸς παραρρέων Μύραν πόλιν ὁ καὶ Μύρων.

Çeviri: *Myron olarak da söylenen, Myra kenti yanından akan Myros nehri.*

T31. Herodian., 3.1.199.17-18: İS. II. yüzyıl

Metin: <Ίδυρος> πόλις, ἣ καὶ Ίδυρίς, καὶ ποταμὸς Παμφυλίας. Ἑκαταῖος.

Çeviri: *Idyros, Hekataios'a göre, Idyris olarak da bilinen Lykia'nın bir kenti ve nehridir.*

T32. Herodian., 3.1.200.3: İS. II. yüzyıl

Metin: <Λάμυρος> ποταμὸς Λυκίας. <Λίγυρος> ποταμὸς Ἰβηρίας. <Λίμυρος> ποταμὸς Λυκίας.

Çeviri: *Lykia'nın Lamyra nehri. Iberia'nın Ligyros nehri. Lykia'nın Limyros nehri.*

T33. Herodian., 3.1.259.8: İS. II. yüzyıl

Metin: <Σοῦρα> μαντεῖον Λυκίας

Çeviri: *Sura, Lykia'nın kehanet alanı*

T34. Herodian., 3.1.261.2-4: İS. II. yüzyıl

Metin: <Μύρα> πόλις Λυκίας ἀπὸ μύρων ἢ ἀπὸ Μύρωνος ἢ ἀπὸ Μύρου ποταμοῦ παραρρέοντος· ἄμεινον δὲ τὸ πρῶτον. λέγεται καὶ οὐδετέρως.

Çeviri: *Myra, Lykia'nun bir kenti, ismini ya mür kokularından ya da yanından akan Myron (ismiyle de bilinen) Myros Nehri'nden alır. İlk daha iyidir. Cinsiz (Neutrum) olduğu söylenir.*

T35. Herodian., 3.1.262.7: İS. II. yüzyıl

Metin: <Λάμυρα> πόλις Λυκίας. <Λίμυρα> πόλις Λυκίας ἀπὸ Λιμύρου ποταμοῦ.

Çeviri: *Lamyra, Lykia'nun bir kenti. Limyra, Lykia'nun bir kenti, Limyros Nehri'nden adını alır.*

T36. Herodian., 3.1.331.6: İS. II. yüzyıl

Metin: <Καβήνη> ἢ Κρήνη Λυκίας

Çeviri: *Kabēnē, Lykia'nun Bir Kaynağı.*

T37. Herodian., 3.1.381.9-12: İS. II. yüzyıl

Metin: ἔστι καὶ ὄρος Λυκίας τὰ Δαίδαλα. ἡ δὲ πόλις ἀπὸ Δαιδάλου τοῦ Ἰκάρου ἢ ἐν Λυκίᾳ. διὰ τινος γὰρ ἔλους ἐπορεύετο τοῦ Νίνου ποταμοῦ, καὶ ὑπὸ χερσούδρου δηχθέντα τελευτῆσαι καὶ ἐκεῖ ταφῆναι καὶ κτισθῆναι πόλιν φησὶν Ἀλέξανδρος ἐν Λυκιακοῖς.

Çeviri: *Daidala Lykia'nun bir dağıdır. Lykia'daki kent Ikaros'un oğlu Daidalos'tan (adını alır). Alexandros (Polyhistor) Lykiaka'da, (Daidalos'un) Ninos Nehri'nin içerisinde bir bataklık arasında*

ilerlediğini, ve bir su yuları tarafından ısırılarak öldüğünü, orada gömüldüğünü ve kentin kurulduğunu söyler.

T38. Hipp., *Chron* 490 (SMM'in 236. güzergahı): İS. II. yüzyıl

Metin: 236. Ἀπὸ δὲ Μελανίππης ἐπὶ ποταμὸν Λάμυρον στάδιοι ξ΄
ὕπερ σταδίου ξ΄ κεῖται πόλις Λάμυρα καλουμένη.

Çeviri: 236. *Melanhippē'den Lamyra nehrine kadar 60 stadiondur: onun 60 stadion üzerinde de Lamyra olarak söylenen kent vardır.*

T39. Hom., *II*. 2.876-877: İÖ. VIII-VII. yüzyıllar

Metin: Σαρπηδῶν δ' ἦρχεν Λυκίων καὶ Γλαῦκος ἀμύμων
τηλόθεν ἐκ Λυκίης, Ξάνθου ἄπο δινήεντος.

Çeviri: *Lykialılar'ı, Sarpedōn ile sadık yandaşı Glaukos yönetiyordu Lykia'dan, anaforlu Ksanthos'tan gelmişlerdi.*

T40. Hom., *II*. 5.479-481: İÖ. VIII-VII. yüzyıllar

Metin: τηλοῦ γὰρ Λυκίη Ξάνθῳ ἐπι δινήεντι,
ἐνθ' ἄλοχόν τε φίλην ἔλιπον καὶ νήπιον υἰόν,
κάδ δὲ κτήματα πολλά, τὰ ἔλδεται ὅς κ' ἐπίδευής

Çeviri: *Burğaçlanan Ksanthos boyundaki Lykia uzaktır,
Sevgili karımı ve tazecik oğlumu bıraktım orada
Ve de her adamın göz koyacağı tüm malımı.*

T41. Hom., *II*. 6.172-173: İÖ. VIII-VII. yüzyıllar

Metin: ἀλλ' ὅτε δὴ Λυκίην ἴξε Ξάνθόν τε ῥέοντα,
προφρονέως μιν τιεν ἄναξ Λυκίης εὐρείης.

Çeviri: *(Bellerophontēs) varınca Lykia'ya, akıcı Ksanthos (nehri),
Yaygın Lykia'nın efendisi saydı onu.*

T42. Hom., *Il* 12.310-315: İÖ. VIII-VII. yüzyıllar

Metin: Γλαῦκε τί ἤ δὴ νῶϊ τετιμήμεσθα μάλιστα
ἔδρη τε κρέασίν τε ἰδὲ πλείοις δεπάεσσιν
ἐν Λυκίῃ, πάντες δὲ θεοὺς ὡς εἰσορόωσι,
καὶ τέμενος νεμόμεσθα μέγα Ξάνθοιο παρ' ὄχθας
καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης πυροφόροιο;

Çeviri: *Glaukos! Lykia'da neden çok sayarlar bizi,
Neden oturturlar bizi baş köşeye,
Neden etlerle, dopdolu taslarla ağırlarlar,
Neden bakarlar bize tanrıymışız gibi,
Ulu Ksanthos kıyılarında neden geniş topraklarımız var,
Hem bağ olmaya, hem buğday olmaya elverişli?
(Çeviri: A. Erhat)*

T43. Horat., *Car*, 4.6.28: İÖ. I. yüzyıl

Metin: doctor argutae fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis,
Dauniae defende decus Camenae,
lavis Agyieus.

Çeviri: *Güzel Lyra çalan Thaliae,
Ksanthos Nehri'nde saçlarını yıkayan Phoibos
Şanlı Kamena ve Daunia, Çevik Agyieus,
yardım edin!*

T44. Kons. Porphr., *De them. Asia* 14.19-23:

İS. X. yüzyıl

Metin: ...εἶτα τὴν Λυκίων πόλιν, τὴν μυρίπνου τε καὶ τρισόλβιον, ἐν ἣ περ ὁ μέγας Νικόλαος, ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, ἀναβλύζει τὰ μύρα κατὰ τὸ τῆς πόλεως ὄνομα. Εἶτα Φοῖνιξ ὁ ποταμὸς καὶ πόλις ὁμώνυμος, εἶτα Φασιλίς ἢ περὶ κλυτος, εἶτα ἡ Ἀττάλου τοῦ Περγαμηνοῦ πόλις ἐπώνυμος...

Çeviri: ...*Daha sonra, hem mür kokulu hem de üç kere kutsanmış olmuş, içinde tanrının hizmetkarı büyük Nikolaos'un kent ismine uygun olarak mürler fişkırttığı Lykia kenti (Myra). Ardından, bir nehir ve aynı isimli bir kent olan Phoiniks, sonra da ünlü Phasilis, sonra Pergamon'lu Attalos'un ismini taşıyan kent (gelir)...*

T45. Liv., 38.14.2:

İÖ. I-İS. I yüzyıllar

Metin: Tertio inde die ad Casum amnem peruen tum; inde profecti Erizam urbem primo impetu ceperunt. Ad Thabusion castellum imminens flumini Indo uentum est, cui fecerat nomen Indus ab elephanto deiectus. Haud procul a Cibyra aberant, nec legatio ulla a Moagete, tyranno ciuitatis eius, homine ad omnia infido atque importuno, ueniebat.

Çeviri: *(Ordu) bundan üç gün sonra Casus nehrine vardılar ve ilk saldırı da Eriza kentini ele geçirdiler. Müstahkem bir kale olan Thabusion yakınındaki, Indos Nehri'ne geldi. Bu nehre "Indos" ismi, bir filin üzerinden attığı bir kişi tarafından verilmiştir. Artık Kibyra kentinden uzakta değillerdi, fakat bu kentin vefasız ve acımasız tyranu Moagetes'den gelen bir heyet yoktu.*

T46. Liv., 38.15.1: İÖ. I-İS. I yüzyıllar

Metin: A Cıbyra per agros Sindensium exercitus ductus, transgressusque Caularem amnem posuit castra. Postero die [et] praeter Caralitin paludem agmen ductum; ad Madamprum manserunt. Inde progredientibus ab Lago, proxima urbe, metu incolae fugerunt; uacuum hominibus et refertum rerum omnium copia oppidum diripuerunt. Inde ad Lysis fluminis fontes, postero die ad Cobulatum amnem progressi.

Çeviri: *Kıbyra'dan ordu, Sinda bölgesine sevk edildi, Kaularis nehrini geçtikten sonra kamp kurdu. Sonraki gün Karalitis gölünü geçtiler ve Madamprum'da mola verdiler. Bir sonraki kent olan Lagos'a doğru ilerlemeleri esnasında (kentteki) yerliler kaçtılar, insanı boşalmış ve de pek çok çeşit (ganimetle) dolu olan bu kenti (Romalılar) yağmaladılar. Sonra Lysis ırmağı kaynaklarına, sonraki günde Cobulatus nehrine vardılar.*

T47. Mela, 1.81-82: İS. I. yüzyıl

Metin: (81-7) et ubi iam nostra maria contingit Taurus iterum. (82) post eius promunturium flumen est Limyra et eodem nomine civitas, atque ut multa oppida sic praeter Pataram non illustria. illam nobilem facit delubrum Apollinis quondam opibus et oraculi{s} fide Delphico simile. ultra est Xanthus flumen et Xanthos oppidum, mons Cragus (Gracius) et quae Lyciam finit urbs Telmesos

Çeviri: *Ve burada artık, Taurus, Akdeniz'e (nostra maria) bir sınır daha koyar. O'nun (Taurus'un) burnundan sonra Limyra nehri ve ayrı isimli kent gelir, ve sonra Patara hariç pek çok yerleşim önemli değildir. Onu (Patara) vaktiyle Apollōn Tapınağı'nın gücü ve*

Delphoi'a benzeyen kehanetinin güvenilirliği ünlü etmişti. Daha sonra Ksanthos nehri ve Ksanthos nehri vardır, Kragos (Gracius) dağı, (sonra) Telmēssos kenti Lykia'yı bitirir.

T48. Mela, 1.83:

İS. I. yüzyıl

Metin: Caria sequitur. habitant incertae originis. alii indigenas, sunt qui Pelasgos, quidam Cretas existimant. genus usque eo quondam armorum pugnaeque amans, ut aliena etiam bella mercedibus agerent. hic castella sunt aliquot, dein promunturia duo Pedalion et Crya, et secundum Calbim amnem Caunus oppidum valetudine habitantium infame.

Çeviri: *Daha Sonra Karia. Kökü kesin olarak bilinmeyen insanlar yurt edinmişlerdir. Kimileri, Pelasglar diye bilinen Girit'ten gelme yerliler olduklarını düşünmüşlerdir. Silahları ve savaşları ...Bu yerde kale çoktur, iki tane burundan sonra Pedalion, Krya ve sonrasında Kalbis nehri, adı çıkmış bir sağlıksızlık içinde yerleşilmiş olan Kaunos kenti (vardır).*

T49. Men., *Aspis* 23-26:

İÖ. IV.-III. yüzyıllar

Metin: (ΔΑΟΣ)} ποταμός τις ἐστὶ τῆς Λυκίας καλούμενος
Ξάνθος, πρὸς ᾧ τότε ἦμεν ἐπιεικῶς μάχαις
πολλαῖς διευτυχοῦντες, οἳ τε βάρβαροι
ἐπεφεύγεσαν τὸ πεδίον ἐκλελοιπότες.

Çeviri: *DAOS-Lykia'nın ismi Ksanthos olan bir nehri vardır, vaktiyle bu nehrin yanı başında, pek çok savaşla bolca kazanç elde etmiştik. Barbarlar, ovayı terk ederek kaçmışlardı.*

TC KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MILLÎ HAYAT MÜDÜRLÜĞÜ

T50. Orac. Sibyll., 3.439-441: İÖ. III-İS. IV. yüzyıllar arası

Metin: καὶ Κράγος ὑψηλὸν Λυκίης ὄρος, ἐκ κορυφῶν
χάσματ' ἀνοιγομένης πέτρης κελαρύξεται ὕδωρ,
μέχρι κε καὶ Πατάρων μαντήϊα σήματα παύση.

Çeviri: *Ve Kragos, Lykia'nın ulu bir dağı, doruklarından
akıtacak çağıldayan suyunu, yarılan bir kayanın dipsiz derinliğine
ta ki, Patara'nın kehanet alametlerini durdurana değin.*

T51. Orib., Coll. Med. 13.A.7: İS. IV. yüzyıl

Metin: Τοῦ δὲ Γαγάτου προκριτέον τὸν ταχέως ἐξαπτόμενον καὶ
ἀσφαρίζοντα ἐν τῇ ὁσμῇ· μέλας δὲ κοινῶς ὑπάρχει καὶ
αὐχμηρός, ἔτι δὲ πλακώδης, κοῦφος ἄγαν. γεννᾶται δ' ἐν
Λυκία, εὐρισκόμενος κατὰ τινος ποταμοῦ ἔκρυσιν εἰς
θάλασσαν ἐκχεομένου· καλεῖται δ' ὁ ποταμὸς Γάγης.

Çeviri: *Gagatēs'in tercih edileni ise çabucak yarışan ve kokusunda katran
(kokusu) olanıdır. Siyahtır ve toplu olarak bulunur, kurudur, üsteli-
lik tabaka tabakadır, oldukça hafiftir. Lykia'da, denize akan bir
nehirin ağzı boyunca bulunup çıkartılır. Nehrin ismi Gagēs olarak
söylenir.*

T52. Orph., Lith. Ker. 17.13 vd.: Çeşitli

Metin: Λίθος γαγάτης. ...Γεννᾶται δὲ ἐν Λυκία κατὰ τὴν πρὸς
θάλασσαν εἰσβολὴν ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Γάγαν.

Çeviri: *Gagatēs taşı...Lykia'da, Gagās olarak bahsedilen, bir nehrin deni-
ze karıştığı ağız boyunca çıkarılır.*

T53. Ovid., *Metam.* 9.641-651:

İÖ. I. -İS. I. yüzyıllar

Metin: Utque tuo motae, proles Semeleia, thyrsos
 Ismariae celebrant repetita triennia bacchae,
 Byblida non aliter latos ululasse per agros
 Bubasides videre nurus. Quibus illa relictis
 Caras et armiferos Lelegas Lyciamque pererrat.
 Iam Cragon et Limyren Xanthique reliquerat undas,
 quoque Chimaera iugo mediis in partibus ignem,
 pectus et ora leae, caudam serpentis habebat;

Çeviri: *Tıpkı senin thyrsusunla çılgına dönen İsmarus
 bakhaları gibi, Byblis'in, çılgına döndüğü tarlalar
 boyunca attığı çığlıklar Bubassus'un kendinden geçen
 kadınları tarafından duyuldu ve bu haykırışlar Karya'ya,
 silah taşıyan Lelegler'in ülkesine, Likya'ya, ve oradan oraya dola-
 şarak
 Kragos'a, Limyra'ya, anaforlu Ksanthos'a ve hatta,
 ağzından ve göğsünden ateş salan yılan kuyruklu, aslan kafalı,
 Khimaira'nın yaşadığı dağ doruğuna kadar ulaştı.*

T54. Palaiph., *De incr.* 28:

İÖ. IV.? yüzyıl

Metin: βασιλεὺς δὲ Ἀμισώδαρος ᾠκει ἐπὶ τῷ Εἰάνθῳ ποταμῷ ὄρος τι
 ὑψηλόν, ἐξ οὗ ἡ Τελμισσις ὕλη προσκέχωσται, πρὸς δὲ δὴ ὄρος
 προσβάσεις εἰσὶ δύο, <ή> μὲν ἔμπροσθεν ἐκ πόλεως τῆς
 Εανθίων, ἡ δὲ ὀπισθεν <έκ> τῆς Καρίας.

Çeviri: *Kral Amisodaros Ksanthos Nehri'nin üzerinde ulu bir dağda otu-
 ruyordu, buradan ormanlık Telmissis kontrol edilir, bu dağ için
 iki erişim noktası vardır, biri ön tarafta Ksanthos kentinden, diğeri
 ise arkada Karia'dandır.*

T55. Panyasis, frg.23: İÖ. V. yüzyıl

Metin: ἔνθα δ' ἔναιε μέγας Τρεμίλης καὶ ἔγημε θύγατερα
 νύμφην Ὠγυγίην ἣν Πραξιδικὴν καλέουσι
 Σίβρω ἐπ' ἀργυρέῳ ποταμῷ περιδινηέντι·
 τῆς δ' ὄλοοι παῖδες Τλώος Ξάνθος Πιναρός τε
 καὶ Κράγος ὃς κρατέων πάσας ληίζετ' ἀρούρας.

Çeviri: *Burada otururdu yüce Tremiles ve eşi olarak aldı kızı,
 Praksidikē de dedikleri nymphe Ogygiē'yi,
 Burgaçlanan gümüş nehir Sibros üzerinde.
 Onun acımasız çocuklarıydı Tloos Ksanthos ve Pinaros
 Ve de tüm tarlalara zorla sahip olan Kragos.*

T56. Paus., 7.21: İS. II. yüzyıl

Metin: [13] τούτῳ μὲν τῷ ὕδατι ἔς τοσοῦτο μέτεστιν ἀληθείας,
 Κυανεῶν δὲ τῶν πρὸς Λυκία πλησιαίτατα χρηστήριον
 Ἀπόλλωνός ἐστι Θυρξέως· παρέχεται δὲ ὕδωρ τὸ πρὸς ταῖς
 Κυανέαις ἔσω ἐνιδόντα τινὰ ἔς τὴν πηγὴν ὁμοίως πάντα ὅποσα
 θέλει θεάσασθαι.

Çeviri: *Bu suda böylesi bir gerçek vardır, Lykia'daki Kyaneai kentinin çok
 yakınında Apollōn Thyrkseus'un bir kehanet merkezi vardır.
 Kyaneai yakınındaki bu su, kaynağın içerisine bakan kimseye aynı
 şekilde istediği her şeyi görme olanağını sağlar.*

T57. Paus., 9.41.1: İS. II. yüzyıl

Metin: Λύκιοι μὲν γε ἐν Πατάροις ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος χαλκοῦν
 ἐπιδεικνύουσι κρατῆρα, ἀνάθημα εἶναι φάμενοι Τηλέφου καὶ
 ἔργον Ἡφαίστου· καὶ σφᾶς, ὥς γε εἰκός, λέληθε Θεόδωρον καὶ
 Ῥοῖκον Σαμίους εἶναι τοὺς διαχέαντας χαλκὸν πρώτους.

Çeviri: *Ancak, Lykialılar, Patara'da Apollōn Tapınağı'nda, Tēlephos'un adağı ve Hēphaistos'un el emeği olduğunu söyledikleri bronz bir krater gösterirler. Görünüşe göre, Samos'lu Theodōros ve Rhoikos'un bronzu ilk işleyenler oldukları gerçeğini unutmuşlardı.*

T58. Pind., 8.46-47:

İÖ. VI-V. yüzyıllar

Metin: ...ὦς ἦρα θεὸς σάφα εἴπαις
 Ἐάνθων ἤπειγεν καὶ Ἀμαζόνας εὐίπ-
 πους καὶ ἐς Ἴστρον ἐλαύνων.

Çeviri: *Tanrı (Apollōn) ise emin konuşup
 Ksanthos'a yola çıktı ve iyi at binicisi
 Amazonlara, Istros'a sürerek.*

T59. Plin., Nat. Hist. 5.100:

İS. I. yüzyıl

Metin: In Lycia igitur a promunturio eius oppidum Simena, mons Chimaera, noctibus flagrans, Hephaestium civitas, et ipsa saepe flagrantibus iugis. oppidum Olympus ibi fuit, nunc sunt montana Gagae, Corydalla, Rhodiopolis. iuxta mare Limyra cum amne, in quem Arycandus influit, mons Masicytus, Andria civitas, Myra, ippa Aperlae et Antiphellos, quae quondam Habesos, atque in recessu Phellos. dein Pyrrha, item Xanthus, a mari, flumenque eodem nomine. deinde Patara, quae prius Pataros, et in monte Sidyma, promunturium Cragus.

Çeviri: *Böylece Likya'daki dağlık burundan sonra, Simena kenti, geceleri ateş saçan Chimaera Dağı, çoğu kez yanan doruklarıyla bilinen Hephaestium kenti, burada (eskiden) Olympos kenti vardı, şimdi ise (burada) dağlık Gagae, Corydalla, Rhodiapolis kentleri vardır.*

Denizin yakınında içine Arykandos'un aktığı bir nehirle birlikte Limyra, Masicytus Dağı, Andria kenti, Myra, Aperlae ve önceleri Habesos olarak bilinen Antiphellos, ve de bunun berisinde Phellos. Sonra Pyrrha, denizin gerisinde Ksanthos ve aynı isimli nehir gelir. Daha sonra önceleri Pataros olan Patara, dağdaki Sidyma ve Kragos burnu gelir

T60. Plin., *Nat. Hist.* 5.101: **İS. I. yüzyıl**

Metin: ultra par sinus priori; ibi Pinara et quae Lyciam finit Telmesus. Lycia LXX quondam oppida habuit, nunc XXXVI habet. ex his celeberrima praeter supra dicta Canas, Candyba, ubi laudatur Eunias nemus, Podalia, Choma praefluente Aedesa, Cyanaeae, Ascandiandalis, Amelas, Noscopium, Tlōs, Telandrus. comprehendit in mediterraneis et Cabaliam, cuius tres urbes Oenianda, Balbura, Bubon.

Çeviri: *Daha ötede çifte vadi; burada Pinara ve bu Telmēssos Likya'nın sınırındır. Likya önceden 70 kente sahipti; şimdi ise 36 kente sahiptir. Bu kentlerden daha önce ayrıca bahsedilmiş olan en ünlüleri şunlardır: Canas, Eunias ormanlarının övüldüğü Candyba, hızlı akan Aedesa nehri ile birlikte Choma, Cyanaeae, Askandialis, Amelas, Noscopium, Tlōs, Telandrus. (Lykia), iç kesimlerde, üç kente sahip olan Cabalia'yı da içerir: Oenoanda, Balbura, Bubon.*

T61. Plin., *Nat. Hist.* 5.103: **İS. I. yüzyıl**

Metin: In proxima ora Caria est, mox Ionia, ultra eam Aeolis. Caria mediae Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. in ea promunturium Pedalium, amnis Glaucus, deferens Telmedium, oppida Daedala, Crya fugitivorum, flumen Axon, oppidum

Calynda. amnis Indus, in Cibyrtarum iugis ortus, recipit LX perennes fluvios, torrentes vero amplius centum.

Çeviri: Müteakip kıyıda Caria vardır, hemen sonra da Ionia, bunun ötesinde ise Aeolis bölgesi yer alır. Caria, her iki denizi de çevreleyerek denizin ortasına doğru çıkıntı yapar. Burada Pedalium burnu vardır; Telmedius'u da kendine katan Glaucus ırmağı, Daedala kasabası, mültecilerin yeri Crya, Axon akarsuyu, Calynda kenti. Cibyalılar'ın yakınındaki doruklardan doğan Indus nehrine, sürekli akan 60, (sıcak mevsimlerde) kuruyan 100'den çok dere dökülür.

T62. Plin., Nat. Hist. 5.131:

İS. I. yüzyıl

Metin: in Lycio autem mari Idyris, Telendos, Attelebussa, Cypriae tres steriles et Dionysia, prius Charaeta dicta, dein contra Tauri promunturium pestiferae navigantibus Chelidoniae totidem, ab iss cum oppido Leucolla, Pactyae, Lasia, Nymphais, Macris, Megista, cuius civitas interiit. multae deinde ignobiles, sed contra Chimaeram Dolichiste, Choerogyllion, Crambusa, Rhoge, Xenagora VIII, Daedalon duae, Cryeon tres, Strongyle et contra Sidyma Antiochi Glaucumque versus amnem Lagusa, Macris, Didymae, Helbo, Scope, Aspis et, in qua oppidum interiit, Telandria proximaque Cauno Rhodusa.

Çeviri: Lykia Denizi'nde bundan başka Idyris, Telendos, Attelebussa, Cypria'nın üç verimsiz yeri ve önceleri Kharita denilen Dionysia, Tauros burnundan sonra zorlu deniz yolculuğuyla Khelidoniai ve onunla aynı yerdeki kentle birlikte Leukolla, Paktyae, Lasia, Nymphais, Makris, halkı yok olmuş olan Megista. Sonra tanınmayan pek çok yer, fakat sonra Khimaira karşısındaki Dolikhiste,

Khoiroylion, Krambusa, Rhoge, Ksenagora VIII, Daidalon II, Kryeon III, Strongyle ve Antiokhos'un Sidyma'sının öbür yanında, Glaukos nehri karşısında Lagusa, Makris, Didymai, Helbo, Skope, içindeki kenti yok olmuş Aspis, Telandria daha sonra da Kaunos Rhodusa'sı vardır.

T63. Plin., Nat. Hist 31.22: İS. I. yüzyıl

Metin: item fluvii fons Limyrae transire solet in loca vicina portendens aliquid; mirum quoque quod cum piscibus transit. responsa ab his petunt incolae cibo, quem rapiunt adnuentes, si vero eventum negent, caudis abigunt.

Çeviri: *Aynı şekilde nehir kaynağı; birbirine bağlı aynı çevre içerisinde bir şeylere işaret ederek Limyra'yı dolaşıp durur; gerçekten şaşır-tıcı bir şekilde balıklarla beraber dolaşır. Yöre sakinleri, başlarıyla işaret eden balıkların kapacağı yiyecekler aracılığıyla, kehanet ala-cak kişiler olarak, (rahipler) tarafından verilecek cevapları bekler-ler, eğer (balıklar) sonucu olumsuz gösterirlerse, kuyruklarıyla (yiyeceği) dışarı atarlar.*

T64. Plin., Nat. Hist 32.17: İS. I. yüzyıl

Metin: nam in Lycia Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fistula vocati veniunt ad augurium. diripere eos carnes abiectas laetum est consultantibus, caudis abigere dirum.

Çeviri: *Lykia'daki Myra'da, Curius olarak bilinen Apollōn kaynağında kehanet bildirmek üzere balıklar üç kere çağırılırlar ve toplanır-lardı. Eğer balık kendisine atılan eti parçalarsa bu kehanetin ya-pıldığı kişi için iyilik, kuyruklarıyla geri atarlarsa uğursukluk işa-reti sayılırdı.*

T65. Plin., Nat. Hist 36.41:

İS. I. yüzyıl

Metin: Gagatēs lapis nomen habet loci et amnis Gagis Lyciae. aiunt et in Leucolla expelli mari atque intra XII stadia colligi. niger est, planus, pumicosus, levis, non multum a ligno differens, fragilis, odore, si teratur, gravis. fictilia ex eo inscripta non delentur; cum uritur, odorem sulphureum reddit; mirumque, accednitur aqua, oleo restinguitur.

Çeviri: *Gagatēs taşı ismini Lykia'nın Gagai yeri ve nehrinden alır. Leukolla'da denizden çıkarıldığını ve 12 stadion içeriden toplandığını söylerler. Siyah, düz, yumuşak ve hafiftir, odundan çok farklı değildir, kırılğan, kokuludur; parçalandığında keskin olur. Ondan (yapılan) işleme kabartma silinmez; yakıldığında, sülfür kokusu verir; tuhaftır, su ile yakılır, zeytinyağı ile söndürülür.*

T66. Plut., Aleks. 17:

İS. I.-II. yüzyıllar

Metin: ἔστι δὲ τῆς Λυκίας κρήνη περὶ τὴν Ξανθίων πόλιν ἧς τότε λέγουσιν αὐτομάτως περιτραπίσης καὶ ὑπερβαλοῦσης ἐκ βυθοῦ δέλτον ἐκπεσεῖν χαλκῆν τύπους ἔχουσαν ἀρχαίων γραμμάτων ἐν οἷς ἐδηλοῦτο παύσασθαι τὴν Περσῶν ἀρχὴν ὑπὸ Ἑλλήνων καταλυθεῖσαν· τούτοις ἐπαρθεῖς ἠπειγέτο τὴν παραλίαν ἀνακαθῆρασθαι μέχρι τῆς Φοινίκης καὶ Κιλικίας

Çeviri: *Lykia'nın Ksanthos kenti civarında, kendiliğinden girdaplaşıp taşığına, dipten üzerinde Hellenler tarafından yenilerek Pers yönetiminin son bulacağını açıklayan, eski yazı harflerine sahip bronz bir yazılı tablet düştüğünü söyledikleri bir kaynak vardır: (İsken-der) bunlarla cesaret bularak Phoinikē ve Kilikia'ya kadar temizlemek için kıyı boyu ilerledi.*

Metin: οἱ δ' ἦσαν αὐθάδεις, ἃ μὲν ἐβλάπτοντο πρὸς ὀργὴν τιθέμενοι, τῆς δ' ἐπιεικείας καὶ φιλανθρωπίας καταφρονοῦντες, ἄχρι οὗ συνελάσας εἰς Ξάνθον αὐτῶν τοὺς μαχιμωτάτους ἐπολιόρκει. τοῦ δὲ ποταμοῦ παρὰ τὴν πόλιν παραρρέοντος ὑπονηχόμενοι διεδίδρασκον· ἤλίσκοντο δὲ δικτύων διὰ πόρου καθιεμένων εἰς βυθόν, ὧν τὰ ἄκρα κώδωσι προσηρτημένοις διεσήμενεν εὐθύς τὸν ἐνοσχεθέντα. μηχαναῖς δὲ τισι τῶν Ξανθίων νύκτωρ ἐπιδραμόντων καὶ πῦρ ἐμβalόντων, ὡς ἀπεκλείσθησαν αἰσθομένων τῶν Ῥωμαίων ** πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ πνεῦμα λαμπρὸν ἀνερρίπιζεν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις τὴν φλόγα, τῶν ἐγγύς οἰκιῶν ἀντιλαμβανομένην, δείσας ὁ βροῦτος ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐκέλευσε κατασβεννύναι καὶ βοηθεῖν.

Çeviri: *Lykia'lılarsa oldukça inatçıydılar ve bu davranışı yanlış yorumlayarak daha da öfkelenip, onun insan sevgisi ve yumuşak başlılığını aşağıladılar; ta ki Brutus, onların en cengaverlerini Ksanthos'ta sıkıştırıp bütün kenti kuşatma altına alıncaya kadar... Onlar da bunun üzerine, kentin yakınından akan nehre dalarak kaçmayı denediler. Ama ırmağın geçiş noktası boyunca dibine doğru salınan ve tepesinde kendisine takılanı haber verecek olan küçük çingiraklara sahip takıldılar. Bunun üzerine gece vakti bir saldırı düzenleyerek düşmanın savaş gereçlerini ateşe verdiler, ama düşmanın kısa sürede durumun farkına varmaları üzerine surlara doğru geri püskürtüldüler. Bu sırada çıkan güçlü bir rüzgar alevleri evlerin çok yakınına sıçratması üzerine, Brutus (kentin tamamen yok olacağından) endişeye kapılarak (askerlerine kentin) yardımına koşmalarını ve yangını söndürmelerini emretti.*

T68. Plut., *De soll. an.* 976:

İS. I.-II. yüzyıllar

Metin: [C 1-6] ...ὥστε μηδὲ τῆς πολυτιμότητος μαντικῆς ἄμοιρον εἶναι τὸ τῶν ἐνύδρων γένος μηδ' ἀγέραστον· ἐπεὶ καὶ περὶ Σοῦραν πυνθάνομαι, κώμην ἐν τῇ Λυκίᾳ Φελλοῦ μεταξὺ καὶ Μύρων, καθεζομένους ἐπ' ἰχθύσιν ὥσπερ οἰωνοῖς διαμαντεύεσθαι τέχνην τινὶ καὶ λόγῳ νήξεις καὶ φυγὰς καὶ διώξεις αὐτῶν ἐπισκοποῦντας.

Çeviri: [C 1-6] ...pek saygın bir kehanetten dolayı su içindeki neslin ne şanssız ne de onursuz olduğunu (düşünüyorum): Lykia'da Phellos ile Myra arasında bir köy olan Sura civarında, tıpkı kuşlarla fala bakış gibi bir teknik ve söylemle; onların yüzüşlerini, kaçışlarını ve birbirini takiplerini gözlemleyerek balıklar üzerinde duranları haber alıyorum.

T69. Pomp. Porph., *Com. Car.* 4.6.26:

İS. III. yüzyıl

Metin: Qvi Xantho lavis amne crines.

'Lauis' ueteres dixisse, non 'lauas', et 'lauere', non 'lauare' supra ostendimus.

Çeviri: *Ksanthos Nehri'nde saçlarını yıkıyorsun.*

"Lauis" eski söylem, 'lauas' değil; ve (bu) 'lauere'dir, 'lauare' değil yukarda gösterdik.

T70. Porph., *Quaest. Hom.* 4.434.7-10:

İS. III. yüzyıl

Metin: ἀλλ' ὅτε δὴ Λυκίην ἴξε <ἴξε B> Ξάνθον τε ῥέοντα (Z 172)· ποῖος γὰρ ἄλλος ποταμὸς οὐ ῥεῖ; ἔστι δὲ ἡ μὲν ὀρυκτὴ τάφρος πρὸς τὰς οὐκ ἐξ ὀρύγματος συνισταμένας τάφρους ἦτοι ἀντιδιακρουμένη, ἐκ χάσματος δὲ γῆς ἢ ἐξ ὕδατος παρόδου <προσοδου ci.

Çeviri: (*Bellerophontēs*) *Lykia'ya, akan Ksanthos'a geldiğinde (Z 172): Nasıl olur da başka bir nehir akmaz? Kazmadan oluşmuş hendeklerin yanına kazılan ya da karşısına ayrılan hendek vardır, ya yer yüzünde bir oyuktan ya da bir boğazdan akan sudan oluşur.*

T71 Porph., *Quaest. Hom.* 4.434.30-34:

İS. III. yüzyıl

Metin: Εάνθον τε <δὲ Λρ> ῥέοντα, ἦτοι ἐπεὶ Εάνθος ἐστὶ καὶ πόλις Λυκίας διέκρινε τὸν ποταμὸν τῷ ῥεύματι, ἢ τὸν σφόδρα ῥέοντα βούλεται λέγειν ὡς τὸν δινήεντα (F 2), ἢ Εάνθον ῥέοντα ὡς εἰ ἔλεγε Εάνθου ῥοάς, ἢ τὸν καλῶς ῥέοντα, ὡς ποιητὰς ἐσέχυντο πύλας (M 470), τὰς εὖ πεποιημένας.

Çeviri: *Akıcı Ksanthos'u, ya Lykia kenti Ksanthos da olduğuna göre nehri (ötekinden) akışıyla ayırdı, ya gürül gürül akarken burgaç yapan nehir olduğunu söylemek istiyor, ya akıcı Ksanthos olarak Ksanthos'un sularını kastetti, ya da iyi yapılmış boğazların içine sularının aktığını güzel akışı olarak (değerlendirmiş).*

T72 Prob., 1.378:

İS. I. yüzyıl

Metin: Et ueterem in limo ranae cecinere querelam. In Lycia Latona, aestu exhaustis uberibus educans Apollinem et Dianam infantes, accessit ad Melam fontem, et cum uellet bibere, prohibuit eam Neocles pastor. Cum autem illa pertinacior esset, prohibuerunt aqua. Itaque deae numine mutati sunt in ranas.

Çeviri: *Ve kurbağaların geçmişten gelen bataklıktaki yakarışlarının hikayesi. Lykia'da Lētō, yorgunluktan tükenip, çocukları Apollōn'u ve Artemis'i emzirdikten sonra (su) içmek istediği için Melas kaynağı yanına gitti, Çoban Neokles ise ona engel oldu. Daha fazla inatçı-*

lık edince, sudan uzaklaştı. Sonunda tanrıçanın gücüyle kurbağaya dönüştüler.

T73. Ps. Diosk., *De Lap.* 8: İS. I. yüzyıl

Metin: Λίθος γαγάτης ὁ ἐν Λυκία εὕρισκόμενος παρὰ τὸν Γάγην ποταμόν· ξηραίνει δὲ ἱκανῶς καὶ μαλάσσει καὶ διαφορεῖ· τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτοῦ πινόμενον ἔλμινθας ἐκτινάσσει, καὶ περιαιπτόμενος κεφαλαλγίας χρονίας παύει καὶ ὠκυτοκίας ἐργάζεται τῇ χειρὶ κρατούμενος· προσαγόμενος δὲ πυρὶ καὶ ἐν οἴνῳ σβεννύμενος ὠφελεῖ καρδιακοὺς τοῦ οἴνου ποθέντος.

Çeviri: *Lykia'da Gagēs nehri yakınında bulunan Gagatēs taşı: yeterince kurutur, yumuşatır ve yok eder: onu kaynatıp suyunu içeni bağırsak kurtlarından kurtarır, baş çevresine konulduğunda kronik baş ağrılarını keser, elle (karın üzerinde) ovuşturulduğunda hızlı ve kolay doğumlar sağlar: ateşe verilir şarabın içinde söndülür ve o şarap içilirse hazımsızlık sorunlarında yardımcı olur.*

T74. Ptol., 5.2.11.7-9: İS. II. yüzyıl

Metin: Φουῦσκα.....νη´ δ´ λζ´ ζ´
 Κάλβιος ποταμοῦ ἐκβολαί.....νη´ δ´ λζ´ ιβ´
 Καῦνος.....νθ´ ζ´ λζ´

Çeviri: *Phuska.....58° 4' 36" 6'*
Kalbis nehri ağzı.....58° 4' 36" 12'
Kaunos.....59° 6' 36"

T75. Ptol., 5.3.2.5-8: İS. II. yüzyıl

Metin: Τελμησσός .....ξ´ ζ´ λε´ Ι´ γ´ ιβ´
 Ξάνθου ποταμοῦ ἐκβολαί.....ξ´ γ´ λζ´

αί πηγαί τοῦ ποταμοῦ.....ξ' λζ' γο''

Πάταρα .....ξ' Ι_'' λζ'

Çeviri: *Telmēssos*..... 60° 10' 35° 55'

Ksanthos nehri ağızları..... 60° 20' 36°

Nehrin kaynakları..... 60° 37° 40'

Patara.....60° 30' 36°

T76. Ptol., 5.3.3.3-5:

İS. II. yüzyıl

Metin: Απέρλαι.....ξα' λζ' γ'' ιβ''

Λιμύρου ποταμοῦ ἐκβολαί.....ξα' ζ'' λζ' γ' ιβ''

Γάγαι..... ξα' γ'' λζ' γ''

Çeviri: *Aperlai*..... 61° 36° 25'

Limyros nehri ağızı..... .61° 10' 36° 25'

Gagai..... .61° 20' 36° 20'

T77. Quint., 4.1-12:

İS. IV. yüzyıl

Metin: Οὐδὲ μὲν Ἴππολόχοιο δαΐφρονος ὄβριμον υἷα
 Τρῶες ἀδάκρυτον δειλοὶ λίπον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
 Δαρδανίης προπάροιθε πύλης ἐρικυδέα φῶτα
 πυρκαϊῆς καθύπερθε βάλον. Τὸν δ' αὐτὸς Ἀπόλλων
 ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο μάλ' ἐσσυμένως ἀναείρας
 δῶκε θοοῖς Ἄνεμοισι φέρειν Λυκίης σχεδὸν αἴης·
 οἱ δέ μιν αἰψ' ἀπένεικαν ὑπ' ἄγκεα Τηλάνδροιο
 χῶρον ἐς ἡμερόεντα, πέτρην δ' ἐφύπερθε βάλοντο
 ἄρρηκτον· Νύμφαι δὲ περίβλυσαν ἱερὸν ὕδωρ
 ἀενάου ποταμοῖο τὸν εἰσέτι φῦλ' ἀνθρώπων
 Γλαῦκον ἐπικλείουσιν εὐρροον ἀλλὰ τὰ μὲν που
 ἀθάνατοι τεύξαντο γέρας Λυκίων βασιλῆι.

Çeviri: *Bahtsız Troialılar gözyaşsız bırakmadılar
savaşçı kral Hippolakhos'un oğlunu.
Dardania kapısının önünde, ateşe yatırdılar,
Savaşta pek şanlı olan bu komutanı.
Ama, Tanrı Apollōn, bizzat kendisi, tez canlı gelip
ateşlerin arasından çıkararak, verdi onu
rüzgarların eline, götürsünler diye Likya ülkesine.
Rüzgarlarsa süratle uzaklara taşıdılar onu,
yüksek Telandros'un eteklerinde hoş bir düzlüğe.
Ve sonra mezarının üzerine
Granit bir blok diktiler. Nymphelerse orada,
kutsanmış bir kaynak yarattılar,
sonsuz kademelerden akan ve nesiller boyu
"berrak akan" Glaukos diye söylenecek olan.
Tanrılar bunu, Likyalı kralın şanına yapmış oldular.*

T78. Quint., 8.81-84:

İS. IV. yüzyıl

Metin: Κτεῖνε δὲ Κασσάνδροιο θοὸν ποσὶ παῖδα Μύνητα
ὄν τέκε δῖα Κρέουσα παρὰ προχοῆς ποταμοῖο
Λίνδου εὐρρεΐταιο, μενεπτολέμων ὄθι Καρῶν
πεῖρατα καὶ Λυκίης ἐρικυδέος ἄκρα πέλονται.

Çeviri: *Kassandros'un hızlı ayaklı çocuğu Mynēs'i öldürdü,
onu tanrısal Kreusa doğurmuştu güzel akışlı
Lindos Nehri'nin ağzı yanında, azimli Karlar'ın
hüküm sürdüğü ve şanlı Lykia'nın zirvelerinin olduğu yerde.*

T79. Quint., 8.101-107:

İS. IV. yüzyıl

Metin: Μηριόνης δ' ἐδάμασσε Χλέμον Πεισήνορος υἱά,
ἀντιθέου Γλαύκοιο φίλον <καὶ> πιστὸν ἑταῖρον,

ὅς ῥά τε ναιετάεσκε παρὰ προχοῆς Λιμύροιο
καί ῥά μιν ὡς βασιλῆα περικτίονες τίων ἄνδρες,
Γλαύκου ἀποκταμένοιο καὶ οὐκέτι κοιρανέοντος,
πάντες ὅσοι Φοίνικος ἔδος περὶ πάγχυ νέμοντο
αἰπύ τε Μασσικύτοιο ῥίον ῥωχμόν τε Χιμαίρης.

Çeviri: *Mērionēs, Peisēnor'un oğlu Khlemos'u yıktı,
tanrısıl Glaukos'un dostu ve sadık yandaşını,
O (Khlemos) Limyros'un ağzı yakınında otururdu,
Ve onu krallarıymış gibi gördüler
Glaukos öldürülüp hükmü bittiğinde,
Sarp Phoiniks'i, Massikytos'un yüksek doruklarını
Ve Khimaira sunağı vadisini iskan eden tüm ahali.*

T80. Quint., 11.20-26:

İS. IV. yüzyıl

Metin: Ἐνθ' ἄρα Λαοδάμαντα Νεοπτόλεμος κατέπεφνεν,
ὃς τράφη ἐν Λυκίῃ Ξάνθου <παρὰ> καλὰ ῥέεθρα,
ὄν ποτ' ἔρικδούποιο Διὸς δάμαρ ἀνθρώποισι
Λητῶ δὲ ἀνέφηγεν ἀναρρήξασα χέρεσσι
τρηχὺ πέδον Λυκίης ἔρικυδέος, ὀππόθ' ἔοιο
θεσπεσίου τοκετοῖο πολυτλήτησιν ἀνίη
δάμαθ' ὑπ' ὠδίνεσσι ὄσσην ὠδινες ἔγειρον.

Çeviri: *Orada Neoptolemos öldürdü Laodamas'ı,
ki o Lykia'da beslenmişti Ksanthos'un güzel akıntıları yanında,
bu ırmağı insanlar için Lētō ortaya çıkardı,
Gök gürlüten Zeus'un gelini, Lykia'nın taşlık arazisini eştii
elleriyle, doğum sancularıyla kıvranarak
Bu çocukları dünyaya getirdi.*

T81 Sch. Hom., II. D 2.877:

Çeşitli

Metin: <Τηλόθεν ἐκ Λυκίας> Τῆς πόρῳ διεστηκυίας, τῆς κατὰ Σαρπηδόνα. ἔστι γὰρ καὶ ἐγγὺς Τροίας Λυκία, ἧς ἦρχε Πάνδαρος. <Ἐάνθος> Ποταμὸς Λυκίας. <Δινῆεντος> Δίνας καὶ συστροφὰς ποιοῦντος ἐν τῷ καταφέρεσθαι.

Çeviri: *Lykia'dan uzak: Uzaktakinden ayrılan Sarpedon kolu (için). Çünkü Pandaros'un yönettiği Lykia Troia'nın dibindedir. Ksanthos: Lykia'nın nehri. Girdaplaşan: şiddetli akışıyla Burgaçlar ve kıvrılmalar meydana getiren.*

T82 Sch. Hom., II. Vet. 4.101b1:

Çeşitli

Metin: ex. Λυκηγενεΐ: ἐν Λυκία γενομένῳ· ἀψευδέστατον γὰρ ἔστιν ἱερὸν Ἀπόλλωνος ἐν Λυκία. ἢ ὅτι λύκος ἠγήσατο <μετὰ> τὰς ᾠδίνας Λητοῖ ᾧστε καθαρθῆναι εἰς τὸν Ἐάνθον.

Çeviri: *"Lykēgenēs" için: Lykia'da soy bulunduğundan: bu oldukça kesindir, çünkü Lykia'da bir Apollōn tapınağı vardır. Ya da Lētō'nun doğum sancularından sonra temizlenmesi için (onu) Ksanthos nehri bir kurdun götürmesinden .*

T83 Sch. Hom., II. Vet. 5. 479a-b:

Çeşitli

Metin: Nic. τηλοῦ γὰρ Λυκίη Ἐάνθῳ ἐπὶ δινῆεντι: ὅλον τὸν στίχον συναπτεόν. T Ariston. (?) <Λυκίη Ἐάνθῳ ἐπὶ δινῆεντι:> προσέθηκε τὸ Ἐάνθῳ, ὅπως διαστείλῃ ταύτην τὴν Λυκίαν ἀπὸ τῆς ἐν Ἴδη Λυκίας.

Çeviri: *Anaforlu Ksanthos'un Lykia'sı uzaktır: tüm satır bir arada olmalı. Ariston. (?) <anaforlu Ksanthos'un Lykia'sı:> Ida'daki Lykia'dan bu Lykia'yı ayırsın diye "Ksanthos"u eklemiştir.*

T84. Sch. Hom., II. Vet. 6.172:

Çeşitli

Metin: a1-ex. Ξάνθον τε ῥέοντα: ποῖος γάρ φησι ποταμὸς οὐ ῥεῖ; ῥητέον ὅτι ἐπεὶ καὶ πόλις Λυκίας ἐστὶ Ξάνθος. ἢ εὐρὺ ῥέοντα. ἢ ἐπεὶ ἀέναός ἐστιν. Ta2-ex. καὶ ποῖος ~φησι~ ποταμὸς οὐ ῥεῖ; b(BCE'3E'4) ῥητέον· ἐπεὶ Ξάνθος ἐστὶ Λυκίας πόλις, πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπλῶς τὸ ῥέοντα τέθεικεν. b(BCE'3) ἢ τὸν ἀένναον λέγει καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα. ἢ μᾶλλον τὸν ῥευματώδη. b(BCE'3E'4)

Çeviri: a1-ex. Akıcı Ksanthos: Derler ki, bir nehir nasıl akmaz? Genişçe akmasından ya da ilelebet akmasından çok Lykia'nın Ksanthos (i-simli) bir kenti olduğundan (bu akıcı kelimesi) söylenmelidir. a2-ex. Derler ki, bir nehir nasıl akmaz? (Bunun) söylenmesi gerekir: daimi ve her zaman öyle bir biçime sahip olduğunu hele hele akıcılığını söylemekten çok, Ksanthos Lykia'nın bir kenti olduğundan ve bu farka izafeten bilinçli olarak "akıcı" kelimesini koymuştur.

T85. Sch. Hom., II. Vet. 12.313-4.3:

Çeşitli

Metin: ex. καὶ τέμενος νεμόμεσθα <μέγα Ξάνθοιο παρ' ὄχθας ?> καλόν· <νεμόμεσθα> ἐκ τῶν ἀλόγων ζώων. <τέμενος> δὲ <καλόν> τὸ μὲν πεφυτευμένον, τὸ δὲ ἀρούμενον. ὁ δὲ Ξάνθος Σίρβις νῦν καλεῖται.

Çeviri: "Büyük Ksanthos kıyılarında?" güzel bir arazi sahibiyiz: "νεμόμεσθα" dilsiz canlılardan dolayı. "τέμενος καλόν" Ekip biçmeye elverişli güzel arazi. Ksanthos şimdi Sirbis olarak adlandırılır.

T86. Sch. Nic., 37a-37b:

Çeşitli

Metin: ἐγγαγίδα δὲ πέτρην, τὴν γαγίτιν λίθον. ἐν Γάγαις γὰρ τῆς Λυκίας εὐρίσκεται ἡ γαγίς· ἡ γὰρ Γαγίς πόλις τῆς Λυκίας, ἔνθα ὁ λίθος οὗτος εὐρίσκεται· γίνεται δὲ πρὸς αἰγιαλοῖς μέλας τε καὶ χλωρός· ταύτης δὲ τῆς λίθου τὸ πῦρ οὐχ ἄπτεται, ἀλλὰ μόνον καιομένη σφαλτώδη ἔχει ἀποφορὰν καὶ ὀσμὴν, ὑφ' ἧς οἱ δράκοντες ἀποτρέπονται. ἐγγαγίδα πέτρην ἀπὸ Γαγίδος πόλεως Λυκίας γίνεται δ' αὕτη πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς μέλαινά τε καὶ χλωρά· ὀνομάζουσι δ' αὐτὴν καὶ γαγάτην λίθον, ἀπὸ Γάγου τοῦ πλησίου ποταμοῦ.

Çeviri: *“Engagis kayası” (yani) Gagitis (=Gagatēs) taşı. Çünkü gagis Lykia’nın Gagai kentinde bulunur: Gagis Lykia’nın bir kentidir, orada bu taş bulunur. Sahil boylarında çıkarılır, siyah ve mattır. Bu taştan ateş yakılmaz; fakat sadece yanarken, katran şeklinde ve sayesinde yılanların kaçırıldığı bir kokuya sahip olur. “Engagis kayası” Lykia’nın Gagis kentinden dolayı (öyle adlandırılır) ve kendisi sahil boylarında çıkarılır, siyah ve mattır. Onu, yakınındaki Gagēs Nehri’nden dolayı Gagatēs taşı olarak adlandırırlar.*

T87. Sch. Pin., Sch. Tric. O 8.61-70.1-6:

Çeşitli

Metin: Μ. Ὡς ἄρα] ὁ ἄρα ἀντὶ τοῦ δή. οὕτω δὴ ὁ θεὸς ὁ Ἀπόλλων σαφῶς εἰπὼν εἰς τὸν Ξάνθον τὸν ποταμόν· ἀπὸ τούτου δὲ τὴν Λυκίαν θέλει δηλοῦν, ἡπειγε, τουτέστιν ἔσπευδεν ἐλαύνων τοὺς ἵππους δηλονότι, καὶ ἐκ τούτου εἰς τὰς Ἀμαζόνας τὰς καλαῖς ἵπποις χρωμένας, ἡγουν τὰς πολεμικάς, καὶ ἀπ’ ἐκείνων εἰς τὸν Ἰστρον τὸν ποταμόν, τουτέστιν εἰς τὴν Σκυθίαν·

Çeviri: Ως ἄρα] δὴ yerine ἄρα (kullanmış). Tanrı Apollōn kesin bir biçim de söyleyerek Ksanthos nehrine doğru -bundan dolayı Lykia'ya kastediyor- yola çıkmış, yani besbelli atlarını sürerek hemen ilerlemiş, ve bundan sonra güzel atlarla donanmış savaşçı Amazonlara, onlardan sonra da Istros nehrine, yani İskit ülkesine varmış.

T88. Sch. Pin., Sch. Tric. O 8.62.1-7: Çeşitli

Metin: Germ. Εάνθον] Λυκία ὄνομα τοῦ τόπου καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐκεῖσε ῥέοντος τὴν χώραν σημαίνει. Th. Ἐν Εάνθῳ, ἐν Ἀμαζόσιν, ἐν Ἰστρῳ πρὸς τοὺς Ὑπερβορέους ἐτιμᾶτο Ἀπόλλων, ὡσπερ καὶ Ποσειδῶν ἐν τῷ Ἴσθμῳ τῆς Πελοποννήσου, ἐνθα τὰ Ἴσθμια εἰς αὐτὸν γίνοντο, καὶ ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς Κορίνθου. σύναπτε δὲ τὸ ποντία Ἴσθμῳ καὶ τὸ <Κορίνθου δειράδι>. 62g) * ποταμὸν ἐν Τροίᾳ. -** ποταμὸν Λυκίας.

Çeviri: Germ. Ksanthos] yerin adı Lykia'dır ve orada akan nehirden dolayı (bu) yöreye işaret eder. Ksanthos'ta, Amazon'da, Istros'ta Hyperborealılar nezdinde Apollōn saygı görür, tıpkı Peloponnesos'taki Isthmos'da Poseidōn'un (saygı gördüğü) gibi.. orada Isthmia bayramları ona yönelik olurdu, Korinthos'un tepesinde de öyledir. Kıyı kenti Isthmos'la, Korinthos'un tepesini bir araya getir! 62g) *Troia'daki nehir:-** Lykia'nın nehri.

T89. Sch. Pin., ref. O 8, 62a: Çeşitli

Metin: A Εάνθον ἠπειγεν: ποταμὸς Λυκίας· ἀφ' οὗ δηλοῖ ὅτι εἰς Λυκίαν ἠπείγετο.

Çeviri: Ksanthos'a gitti: Lykia'nın nehri: bundan dolayı Lykia'ya gittiği açıktır.

T90. Serv., 4.143:

İS. IV. yüzyıl

Metin: vbi hoc est 'cum'. hibernam lyciam non asperam, sed aptam hiemare cupientibus: sic enim se habet natura regionis. Et bene aliud agens aliud ostendit: nam constat Apollinem sex mensibus hiemalibus apud Pataram, Lyciae civitatem, dare responsa: unde Patareus Apollo dicitur: et sex mensibus aestivis apud Delum. ergo 'hibernam' utrum quod ibi hiemare soleat; an frigidam; an hieme temperatam; an quam hiberno tempore deserere soleat? Xanthique fluenta 'que' pro 'vel' posuit: hoc enim dicit 'vel cum Xanthum, vel cum Lyciam relinquit', ut est "suspectaque dona praecipitare iubet subiectisque urere flammis.

Çeviri: *(Burada) ubi cum'dur. Kışı geçirmek isteyenler için, sert olmayan elverişli bir kış dönemi olan Lykia üzerine: Gerçekten bölgenin doğası böyledir. Buna uygun başka bir şey ileri sürerek, başka bir şeyi açığa vurmaktadır. Çünkü Apollōn'un kışları 6 ay boyunca bir Lykia kenti olan Patara civarında kehanet verdiği aşikardır: Bundan dolayı Apollōn Patara'lı olarak söylenir: yazları 6 ay boyunca ise Dēlos civarlarındadır. O halde soğuk ya da kışları ılımlı anlamına gelen 'hibernam' ikisinden hangisini (kastetmektedir) ki kışları orada geçirmeye ya da kış döneminde orayı terketmeye alışık olsun? Ve 'Ksanthos taşkınları' (derken) 'vel' yerine 'que'yi uygun bulmuş. Çünkü şunu söylüyor 'Ya Ksanthos'u ya da Lykia'yı terk edip". Örneğin saygıdeğer hediyeleri atmayı ve altını ateşe verip yakmayı emreder.*

T91. Skyl., 100.2-3, s.74:

İÖ. V.-IV. yüzyıllar

Metin: Τελμισσός καὶ λιμὴν, καὶ ποταμὸς Ξάνθος, δι' οὗ ἀνάπλους εἰς [Ξάνθον πόλιν,]

Çeviri: *Telmissos limanı ve üzerinden Ksanthos'a gidilen Ksanthos nehri.*

T92 Skyl., 100.6, s.74: İÖ. V.-IV. yüzyıllar

Metin: ...κατὰ ταῦτα νῆσός ἐστι Ῥοδίων Μεγίστη· Λίμυρα πόλις, εἰς ἣν ὁ ἀνάπλους κατὰ τὸν ποταμὸν· εἶτα Γαγαία πόλις...

Çeviri: *...bu boyda Rodosluların Megistē adası vardır: (sonra Limyros) nehri boyunca gemiyle gidilebilecek Limyra kenti (gelir): daha sonra da Gagaia kenti...*

T93 SMM s. 490: İS. II. yüzyıl

Metin: 228. Ἀπὸ Κωρύκου ἐπὶ τὸν Φοινικοῦντα στάδιοι λ´. ὑπὲρ [αὐτοῦ] μέγα ὄρος ὑψηλὸν κεῖται Ὀλυμπος καλούμενον. 229. [Ἀπὸ Φοινικοῦντος εἰς Κράμβουσαν στάδιοι ν´.] ἐκ δὲ Φασήλιδος ἐπ' εὐθείας εἰς Κράμβουσαν στάδιοι ρ´.

Çeviri: *228. Kōrykos'tan Phoinikus'a kadar 30 stadiondur. Onun üzerinde, Olympos olarak söylenen büyük yüce dağ bulunur. 229. Phoinikus'tan Krambusa'ya 50 stadiondur: Phasēlis'ten doğrudan Krambusa'ya 100 stadiondur.*

T94 SMM s. 491: İS. II. yüzyıl

Metin: 231. Ἀπὸ Ποσιδαρισοῦντος ἐπὶ Μωρόν ὕδωρ καλούμενον στάδιοι λ´. 232. Ἀπὸ Μωροῦ ὕδατος ἐπὶ ἄκραν Ἱερὰν καὶ νῆσον Χελιδονίαν στάδιοι ν´.

Çeviri: *231. Posidarisus'tan, Mōron Hydōr olarak bilinen yere 30 stadion. 232. Mōron Hydōr'dan, Hiera Akra ve Khelidonia'ya kadar 50 stadiondur.*

T95. SMM s. 492: İS. II. yüzyıl

Metin: 236. Ἀπὸ δὲ Γαγῶν ἐπὶ ποταμὸν Λάμυρον στάδιοι ξ΄ ὑπὲρ σταδίους ξ΄ κεῖται πόλις Λάμυρα καλουμένη.:

Çeviri: 236. Gagai'dan Lamyra nehrine kadar 60 stadiondur: onun 60 stadion üzerinde de Lamyra olarak söylenen kent vardır.

T96. SMM s. 493: İS. II. yüzyıl

Metin: 247- Ἀπὸ Πατάρων ἐπὶ ποταμὸν πλωτὸν [Ἐάνθου] (ὑπέρκειται πόλις Ἐάνθος) στάδιοι ξ΄. 248- Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐάνθου εἰς Πύδνας ἐπ' εὐθείας στάδιοι ξ΄.

Çeviri: 247- Patara'dan, gemilerin girebildiği Ksanthos Nehrine (yukarısında Ksanthos Kenti vardır) 60 stadion 248-Ksanthos Nehri'nden doğrudan Pydnai'a 60 stadion

T97. Sol., Col. Mem. 39: İS. III. yüzyıl

Metin: Quod in Campania Vesubius, in Sicilia Aetna, hoc in Lycia mons Chimaera est: hic mons nocturnis aestibus fumidum exhalat. Et quoniam natura ibidem subest ignea, Vulcano urbem proximam Lycii dicaverunt, quam de vocabulo sui nominis Hephaestiam vocant. Olympus quoque inter alia ibi oppidum fuit nobile, sed intercidit: nunc castellum est, infra quod aquae Regiae ob insigne fluoris spectaculo sunt visentibus.

Çeviri: Campania'da Vesubius, Sicilia'da Aetna (olduğu gibi), Lykia'da ki bu dağ Khimaira'dır: bu dağ geceleyin ateşlerle duman çıkarır. Ve doğası aynı yerde altı ateşli olduğu için, yakınındaki ismini Hephaestia olarak söyledikleri Lykia kenti Vulcan'a (Hephaistos) adanmıştır. Öte yandan Olympos buradaki diğerlerinin arasında

seçkin kentti, fakat varlığı sürmedi: şimdi bir kaledir, aşağısındaki Krallık suları, akıntısının gösterişinden dolayı manzarasıyla görülmeye değerdirler.

T98. Steph. Byz., s.v. Δαίδαλα, s.216: İS. VI. yüzyıl

Metin: Δαίδαλα, πόλις τῆς Ῥοδίας ἢ χωρίον, Στράβων ιδ'. ἔστι καὶ ὄρος τῆς Λυκίας τὰ Δαίδαλα. ἡ δὲ πόλις ἀπὸ Δαιδάλου τοῦ Ἰκάρου ἢ ἐν Λυκίᾳ. διὰ τινος γὰρ ἔλους ἐπορεύετο [διὰ] τοῦ Νίνου ποταμοῦ, καὶ ὑπὸ χειρσῦδρου δηχθέντα τελευτῆσαι καὶ ἐκεῖ ταφῆναι καὶ κτισθῆναι πόλιν φησὶν Ἀλέξανδρος ἐν Λυκιακοῖς. ἔστι καὶ Ἰνδικῆς. καὶ Κρήτης ἄλλη. ὁ πολίτης Δαιδαλεύς ὡς Σαμόσατα Σαμοσατεύς, καὶ Δαιδαλὶς τὸ θηλυκόν.

Çeviri: *Daidala, Rodos'un bir kenti ya da kasabası, Strabōn 14: Daidala Lykia'nın bir dağıdır. Lykia'daki kent Ikaros'un oğlu Daidalos'tan (adını alır). Alexandros (Polyhistor) Lykiaka'da, (Daidalos'un) Ninus Nehri'nin içerisinde bir bataklıkın arasından ilerlediğini, ve bir su yılanı tarafından ısırılarak öldüğünü, orada gömüldüğünü ve kentin kurulduğunu söyler. (Bir başkası) Indos'tadır. Diğeri de Girit'indir. (Erkek) yurttaşı Daidaleus olarak söylenir, tıpkı Samosata-Samosateus gibi, ve dişisi Daidalis'tir.*

T99. Steph. Byz., s.v. Ἴδυρος, s.327: İS. VI. yüzyıl

Metin: Ἴδυρος, πόλις καὶ ποταμὸς Παμφυλίας. Ἑκαταῖος. ἢ καὶ Ἴδυρίς ὀξυτόνως. τὸ ἐθνικὸν Ἴδυρίτης,...

Çeviri: *Idyros, Hekataios'(a göre) Pamphylia'nın bir kenti ve ırmağıdır. Son hecesi vurgulu Idyrís diye de (bilinir). Ethnikonu Idyrites'tir,....*

T100. Steph. Byz., s.v. Κάλβιος, s.348: İS. VI. yüzyıl

Metin: Κάλβιος, κρήνη Λυκίας, ἦν καὶ Καλαινόν φασι. τινὲς δὲ αὐτὴν καὶ διὰ τοῦ μ φασί.

Çeviri: *Kalbios, Lykia'nın bir kaynağı, onu Kalainos olarak da söylerler. Bazıları ise orta harfini m olarak söylerler.*

T101. Steph. Byz., s.v. Λάμυρα, s.410: İS. VI. yüzyıl

Metin: Λάμυρα, πόλις Λυκίας καὶ ποταμὸς Λάμυρος, ἀπὸ θαλάσσης ὑπὲρ μετεώρου λόφου. ὁ πολίτης Λαμυρεὺς.

Çeviri: *Lamyra, Lykia'nın bir kenti ve nehri, denizden yüksekçe bir tepenin üzerinde (görülür?). Yurttaşı Lamyreus (Lamyra'lı)'tur.*

T102. Steph. Byz., s.v. Λίμυρα, s.417: İS. VI. yüzyıl

Metin: Λίμυρα, πόλις Λυκίας, ἀπὸ Λιμύρου ποταμοῦ. ὁ πολίτης Λιμυρεὺς.

Çeviri: *Limyra, Lykia kenti, Limyros Nehri'nden (ismini alır), yurttaşı Limyreus (Limyralı)'tur.*

T103. Steph. Byz., s.v. Μύρα, s.462: İS. VI. yüzyıl

Metin: Μύρα, πόλις Λυκίας, ἀπὸ μύρων ἢ ἀπὸ Μύρωνος ἢ ἀπὸ Μύρου ποταμοῦ παραρρέοντος. ἄμεινον δὲ τὸ πρῶτον. λέγεται καὶ θηλυκῶς καὶ οὐδετέρως. τὸ ἔθνικόν Μυρεὺς.

Çeviri: *Myra, Lykia kenti, mürden ya da yanında akan Myron (ismi ile de bilinen) Myros nehrinden (ismini alır). İlki daha iyidir. (İsminin) Dişil ya da cinssiz olduğu söylenir. Ethnikonu Myreus (Myra'lı)'tur.*

T104. Steph. Byz., s.v. Εάνθος, s.480: **İS. VI. yüzyıl**

Metin: Εάνθος, πόλις Λυκίας. Ἑκαταῖος Ἀσία παρ' ἧ Εάνθος ἐξίησι ποταμός. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Εάνθου Αἰγυπτίου ἢ Κρητὸς οἰκιστοῦ. ἔστι καὶ Εάνθος πόλις ἐν Λέσβῳ. ὁ πολίτης Εάνθιος, ὡς Εὐριπίδης. καὶ τοῦ ποταμοῦ τὸ κτητικὸν ὁμοίως.

Çeviri: *Ksanthos, Lykia kenti. Hekataios('a göre) Asia('dadır) yanından Ksanthos nehri geçer: Mısırlı ya da Giritli kurucu Ksanthos'tan kaynaklı isimlendirilir. Bir de Lesbos'ta Ksanthos kenti vardır. Yurttaşı, Euripides('in dediği gibi) Ksanthios (Ksanthos'lu)'dur. Nehrin ktetikonu da aynı şekildedir.*

T105. Steph. Byz., s.v. Σκάροι, s.573: **İS. VI. yüzyıl**

Metin: Σκάροι, πόλις Λυκίας, ἧς τὸ ἐθνικὸν ὁμοίως. ἔστι δὲ καὶ κρήνη ἱερά, οὗ κατ' εὐχὴν ἐμβάλλειν τινάς ...

Çeviri: *Skaroi, Lykia'nın bir kenti, ethnikonu da aynıdır. Ayrıca kutsal bir kaynaktır, adak gereği içine bir şeyler atılmaz...*

T106. Steph. Byz., s.v. Σοῦρα, s. 582: **İS. VI. yüzyıl**

Metin: Σοῦρα, μαντεῖον Λυκίας, περὶ οὗ Πολύχαρμος φησιν ἐν Λυκιακοῖς ὅπου νῦν φρέαρ θαλάσσης τόπος Σούριος καλούμενος. τὸ ἐθνικὸν Σουρηνός ὡς Καρρηνός.

Çeviri: *Sura, Lykia'nın bir kehanet alanı, Polykharmos Lykiaka'da bundan bahseder, orada şu an, ismi Surios olarak bilinen yerde bir deniz kaynağı vardır. Ethnikonu Karrenos gibi Surenos'tur.*

T107. Steph. Byz., s.v. Τηλέφιος δῆμος καὶ Τηλέφου κρήνη Λυκίας, s.620.:

Metin: Τηλέφιος δῆμος καὶ Τηλέφου κρήνη Λυκίας· Μέναιχμος γὰρ φησιν ὅτι ἀπὸ ζ' σταδίων Πατάρων Τηλέφου κρήνη δείκνυται, θολερὰν δὲ εἶναι διὰ τὸ Τηλεφον ἀπονίψασθαι ἐκεῖ τὸ τραῦμα.

Çeviri: *Lykia'nın Tēlephios Dēmos'u ve Tēlephos kaynağı: Menaikhmos Tēlephos'un Kaynağı'nın Patara'dan 7 stadion uzaklıkta gösterildiğini, Tēlephos'un orada yarasını yıkayarak temizlediğinden dolayı bulanık olduğunu söyler.*

T108. Steph. Byz., s.v. Τρεμίλη, s.633 (Panyasis): IS. VI. yüzyıl

Metin: Τρεμίλη· ἢ Λυκία ἐκαλεῖτο οὕτως ἀπὸ Τρεμίλου, ὡς Πανύασις·

ἔνθα δ' ἔναιε μέγας Τρεμίλης καὶ ἔγημε θύγατρα,
νύμφην Ωγγυγίην, ἣν Πραξιδικὴν καλέουσιν,
Σίβρω ἐπ' ἀργυρέῳ ποταμῷ παρὰ δινήεντι·
τῆς δ' ὄλοοι παῖδες Τλώος Ἐάνθος Πίναρός τε
καὶ Κράγος, ὃς κρατέων πάσας ληίζετ' ἀρούρας.

οἱ κατοικοῦντες Τρεμιλεῖς. Ἀλέξανδρος "τελευτήσας τὰς δὲ τοὺς Τρεμιλέας Λυκίους Βελλεροφόντης μετωνόμασεν". Ἐκαταῖος Τρεμίλας αὐτοὺς καλεῖ ἐν τετάρτῳ τῶν γενεαλογιῶν.

Çeviri: *Tremilē. Lykia, Panyasis'in de dediği gibi, Tremilēs'ten dolayı bu şekilde adlandırılıyordu:*

*Burada otururdu yüce Tremiles ve eşi olarak aldı kızı,
Praksidikē de dedikleri nymphe Ogygiē'yi,
Burgaçlanan gümüş nehir Sibros üzerinde.
Onun acımasız çocuklarıydı Tloos Ksanthos ve Pinaros
Ve de tüm tarlalara zorla sahip olan Kragos.*

Sakinleri Tremilē'lilerdi. Aleksandros, "Bellerophontes, bunların işini bitidikten sonra Tremilē'liler (adını) Lykia'lular olarak yeniden adlandırdı. Hekataios, soy dizimlerinin 4. kitabında onları Tremilēsler olarak söyler.

T109. Steph. Byz., s.v. Φοινίκη, s. 669: İS. VI. yüzyıl

Metin: Φοινίκη, ἡ χώρα, ἀπὸ τῆς Φοίνικος γενικῆς, ὡς Κρής Κρητός Κρήτη, Λίβυς Λίβυος Λιβύη. ὁ δὲ Φοῖνιξ ἦν Ἀγήνορος παῖς ἢ Ποσειδῶνος καὶ Λιβύης. ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Ῥαββῶθη καὶ Κολπίτης. τὸ ἐθνικὸν τῷ ὀνόματι τοῦ οἰκιστοῦ Φοῖνιξ, καὶ Φοινίκιος. τὸ κτητικὸν Φοινικικός. ἔστι καὶ Φοῖνιξ οὐ πολὺ ἀπέχων Ῥόδου. καὶ ποταμὸς ἐστὶ Φοῖνιξ.

Çeviri: *Phoinikē yöresi, (ismini) Phoiniks kökünden alır, tıpkı Krēs-Krētos-Krētē, Libys-Libyos-Libyē gibi. Phoiniks, Agēnor ya da Poseidōn ile Libyē'nin çocuğuydu. İlkın Rabbothē ve Kolpitēs olarak söylendi. Kurucunun adına yönelik ethnikon Phoiniks ve Phoinikios'tur. Ktetikonu Phoinikikos'tur. Phoiniks Rhodos'tan pek uzak değildir. Ve de Phoiniks bir nehirdir.*

T110. Strab., 14.2.2: İÖ. I.-İS. I. yüzyıllar

Metin: Κάλυνδα πόλις· εἶτα Καῦνος καὶ ποταμὸς πλησίον Κάλβις βαθὺς ἔχων εἰσαγωγὴν, καὶ μεταξὺ Πίσιλις.

Çeviri: *Kalynda kenti: daha sonra Kaunos ve (gemiler için) ithalat işlevi olan derin Kalbis nehri gelir, ve arada Pisilis vardır.*

T111. Strab., 14.3.6: İÖ. I.-İS. I. yüzyıllar

Metin: εἰθ' ὁ Ἐάνθος ποταμὸς, ὃν Σίρβιν ἐκαλοῦν τὸ πρότερον· ἀναπλεύσαντι δ' ὑπηρετικοῖς δέκα σταδίους τὸ Λητῶν ἐστιν·

Çeviri: *Daha sonra, önceleri Sirbis dedikleri Ksanthos nehri (gelir). Gemilerle 10 stadion gidilirse Lētōn'a varılır.*

T112. Strab., 14.3.7: İÖ. I.-İS. I. yüzyıllar

Metin: εἶτα Μύρα ἐν εἴκοσι σταδίοις ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐπὶ μετεώρου λόφου. εἰς ἣ ἐκβολὴ τοῦ Λιμύρου ποταμοῦ καὶ ἀνιόντι πεζῇ σταδίοις εἴκοσι τὰ Λίμυρα πολίχνη

Çeviri: *Daha sonra denizin 20 stadion yukarisında yüksek bir tepe başındaki Myra vardır. Daha sonra da Limyros nehrinin ağzı gelir ve (buradan) yürüyerek 20 stadion çıkıldığında Limyra kentine varılır*

T113. Strab., 14.3.8: İÖ. I.-İS. I. yüzyıllar

Metin: ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερᾶς ἄκρας ἐπὶ τὴν Ὀλβίαν λείπονται στάδιοι τριακόσιοι ἐξήκοντα ἑπτὰ· ἐν τούτοις δ' ἐστὶν ἢ τε Κράμβουσα καὶ Ὀλυμπος πόλις μεγάλη καὶ ὄρος ὁμώνυμον, ὃ καὶ Φοινικοῦς καλεῖται· εἶτα Κώρυκος ὁ αἰγιαλός.

Çeviri: *Hiera Akra'dan Olbia'ya kadar 367 stadion kat edilir: bu arada Krambusa, Büyük Olympos kenti ile Phoinikus olarak da söylenen (Olympos kentiyle) aynı isimli bir dağ vardır: daha sonra bir kıyı şeridi olan Kōrykos (gelir).*

T114. Strab., 14.3.9: İÖ. I.-İS. I. yüzyıllar

Metin: εἶτα Φάσηλις τρεῖς ἔχουσα λιμένας, πόλις ἀξιόλογος καὶ λίμνη.

Çeviri: *Daha sonra üç limanı olan ve söze değer bir kent olan Phasēlis ve de gölü gelir.*

T116. Suda, s.v. Ξάνθος (10): İS. X. yüzyıl

Metin: Ξάνθος ὁ ποταμός. Ξανθὸς δὲ ὁ πυρρός.

Çeviri: *Ksánthos: nehirdir. Ksanthós ise kıızıdır.*

T116. Theod., s.19, sat.8: İS. IV.-V. yüzyıllar

Metin: Ἄζων Ἄζωνος (ποταμός Λυκίας καὶ ὄνομα ἀνδρός).

Çeviri: *Azōn-Azōn'un (Lykia'nın bir nehri ve bir erkek ismi)*

T117. Theoph., Frag. 5.53.4-13.: İÖ. IV.-III. yüzyıllar

Metin: Αὕτη δὲ πολλαχοῦ καθάπερ ἐφήμερός ἐστι τάξις τῆς μεταβολῆς. Ἐνιαχοῦ δ' οὐ τροπαία τὸ ἀντιπνέον ἀλλ' ἕτερόν τι πνεῦμα πελάγιον ὥσπερ καὶ περὶ τὸν παμφυλικὸν κόλπον. Ἔωθεν μὲν γὰρ Δύρις καλούμενος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἰδύρου πνεῖ μέγας καὶ πολὺς, ἐπιπνεῖ δ' αὐτῷ νότος καὶ εὐρος, ὅταν δ' ἀντικόψωσιν ἀλλήλοις κύματός τε μέγεθος αἴρεται συνωθουμένης τῆς θαλάττης καὶ πρηστῆρες πολλοὶ πίπτουσιν ὑφ' ὧν καὶ τὰ πλοῖα ἀπόλλυνται.

Çeviri: *O (Bora) pek çok yerde bir gün içinde değişken bir düzendedir. Bazı yerlerde değişken bir rüzgar değildir, aksine Pamphylia Körfezi civarındakine benzer bir başka sahil rüzgârı daha vardır. Çünkü, Idyris diye tanınan (bu rüzgâr) Idyros Nehri (vadisinden) sabahları şiddetli ve gür bir şekilde eser; güney ve güneydoğu rüzgârları ise ona karşı eser. Ne zaman birbirleriyle karşılaşırsalar, deniz coşup, dalga boyu yükselir ve bunları mukabil pek çok kasırga meydana gelir ve de gemileri harap eder.*

T118 Verg., 4.143-144:

iÖ. I. yüzyıl

Metin: qualis ubi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
deserit ac Delum maternam inuisit Apollo

Çeviri: *Hani kışlık Lykia'yı, Xanthus Nehri'ni
Bırakıp da anayurdu Dēlos'u ziyarete gelince Apollōn,..
Not: Açıklamalar için Servius'a bakınız.*

DİZİN 1

GENEL TESTIMONIA İÇERİĞİNDEKİ METİNLERDE KULLANILAN
YUNANCA BAZI SÖZCÜKLER

KELİME	GEÇTİĞİ METİN(LER)
άέναος, ον	T84: άέναος
αιγιαλός, -οῦ, ό	T11: αιγιαλῶ T86: αιγιαλοῖς T113: αιγιαλός
άλσος, -εος, τό	T11: άλσος
άμαθος, -ου, ή	T11: άμάθου
ανάγω	T22: τριήρεις ανήγαγεν
άναπλεύω	T1: άναπλεύσαντος; T111: άναπλεύσαντι
ανάπλους, -ου, ό	T91, T92: άνάπλους
άναρρηγνυμι	T80: άναρρηξασα
άνειμι	T112: άνιόντι
άπολούω	T4: άπολούσαι, άπολούσασα
άπονίζω, geç dönem- de -νίπτω	T26, T107: άπονίφασθαι
άρόω	T85: άρούμενον
άφέψημα	T73: άφέψημα
βάτραχος, -ου, ό	T4: βατράχους
βορράς, -ᾱ, ό	T6: Βορράς, βορράν
βυθος, -οῦ, ό	T1: βυθου T66: βυθοῦ T67: βυθόν
γλαῦκος, -ου, ό	T11: γλαῦκοι
γλυκύ ὕδωρ	T11: γλυκέος ὕδατος
δίνα, -ας, ή	T11: δίνα, δῖναν
δινέω (γα da δινεύω)	T25, T83, T40, T108: δινήεντι T39: δινήεντος T70: δινήεντα
είσαγωγή, ής, ή	T110: είσαγωγήν
είσβολή, -ής, ή	T52: είσβολήν ποταμοῦ
είσπλεύω	T22: είσέπλευσε
είσχεώ	T71: είσέχυντο

ἔκρυσις, -εως, ἡ	T15, T51: ποταμοῦ ἔκρυσιν
ἐκχέω	T15, T51: ἐκχεομένου
ἔλος, -εος (-ους), τό	T37, T98: ἔλους
ἐνυδρος, ον	T68: ἐνύδρων
ἐπιπνέω	T117: ἐπιπνεῖ
εὐρρείτης (γα δα εὐρρείτης), -ου, ό	T14: εὐρρείτου ποταμοῖο T78: Λίνδου εὐρρείταιο
εὐρροος, ον	T77: Γλαῦκον εὐρροον
εὐρύς, εὐρεία, εὐρύ	T5: Λυκίην εὐρείαν T41: Λυκίης εὐρείης T84: εὐρὸν ῥέοντα
θάλασσα, -ης, ἡ	T11, T12, T15, T51, T52: θάλασσαν T11, T101, T106: θαλάσσης
θολερός, ά, όν	T26, T107: θολεράν
θυσιάζω	T11: θυσιάζοντες; T11: θυσιαζομένων
ιχθυόμαντις, -εως, ό	T11: ιχθυομάντις
ιχθύς, -ύος, ό	T1: ιχθύσι, ιχθύος; T11: ιχθύων, ιχθύς, ιχθύας T68: ιχθύσιν
καθαίρω	T82: καθαρθῆναι
κατακλυσμός, -οῦ, ό	T13: κατακλυσμόν
καταπλέω	T9: καταπλέωσι
κελαρύζω	T50: κελαρύξεται ὕδωρ
κόλπος, -ου, ό	T117: τὸν παμφυλικὸν κόλπον
κρήνη, -ης, ἡ	T4: κρήνη, κρήνης, κρήνην T26, T27, T29, T36, T66, T100, T105, T107: κρήνη
κύμα, -ατος, τό	T117: κύματος
λιμὴν, -ένος, ό	T11, T91: λιμὴν T114: λιμένας
λίμνη, -ης, ἡ	T4: λίμνας T22: λίμνην T114: λίμνη
λουτρόν, -οῦ, τό	T4: τὰ λουτρὰ τοῦ Ξάνθου
μαντεῖον, -ου, τό	T33, T106: μαντεῖον
μαντεύω	T1: μαντεύονται T11: μαντευόμενοι, μαντευόμενος T68: (δια)μαντεύεσθαι

μαντήϊα, -ας, ἡ μαντικός, ἡ, ὄν	T50: Πατάρων μαντήϊα σήματα T68: μαντικῆς; T1: μαντικά
ξανθός, ἡ, ὄν	T3: Ξανθαῖ κομίσκαι T115: Ξανθός
ὄρυγμα, -ατος, τό	T70: ὄρύγματος
ὄρυκτός, ἡ, ὄν	T70: ὄρυκτὴ τάφρος
ὄρφος, -οῦ, ὁ	T11: ὄρφοί
ὄχθη, -ης, ἡ	T42, T85: Ξάνθοιο παρ' ὄχθας
παραλία, -ας, ἡ	T66: παραλίαν
παραπλεύω	T18: παραπλεύσας
παραρρέω	T30: παραρρέων T34, T67, T103: παραρρέοντος
πάροδος, -ου, ἡ	T70: ἐξ ὕδατος παρόδου
πειρατεύω	T16: πειρατεύειν
πελάγιος, α, ὄν	T117: πνεῦμα πελάγιον
περιδινέω	T55: ποταμῶ περιδινήεντι
περιτρέπω	T66: περιτραπίεισ
πηγή, -ῆς, ἡ	T11, T56: πηγῆν T75: πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ
πίνω	T73: πινόμενον, ποθέντος
πλοῖον, -ου, τό	T9: πλοίοις T18: πλοία T117: πλοῖα
πλωτός, ἡ, ὄν	T96: ποταμόν πλωτόν
πνέω	T6, T117: πνεῖ, ἀντι-πνέον πνεῦμα T117: ἐπι-πνεῖ
πνεῦμα, -ατος, τό	T67, T117: πνεῦμα
ποταμός, -οῦ, ὁ	T2, T4, T10, T13, T17, T18, T22, T38, T71, T73, T87, T88, T92, T95, T96: ποταμόν T4: ποταμούς T9, T15, T34, T35, T37, T51, T52, T67, T74, T75, T76, T86, T88, T96, T98, T102, T103, T104, T112, T117: ποταμοῦ T14, T77, T78: ποταμοῖο (epik gen.) T16, T23, T24, T28, T30, T31, T32, T44, T49, T51, T70, T84, T89, T91, T99, T101, T104, T109, T110, T111, 115, T116: ποταμός T25, T54, T55, T108: ποταμῶ
πρηστήρ, -ῆρος, ὁ	T117: πρηστήρες
πίστις, -εως, ἡ	T11: πρίστεις

πρόσοδος, -ου, ή	T70: προσόδου
προφήτης, -ου, ό	T11: προφήτης
προχοή, -ής, ή	T8: προχοαίς T14: προχοήσιν T78, T79: προχοής
ρέεθρον, -ου, τό	T80: ρέεθρα
ρεύμα, -ατος, τό	T12: ρεύματα του Ξάνθου T71: ρεύματι T84: ρευματώδη (adv.)
ρέω	T70, T84: ρεῖ T41, T70, T71, T84: ρέοντα T88: ρέοντος
ρόση, -ής, ή	T3: ροαῖσι T5 ροήσι T71: ροάς
στάδιον [ἄ], -ου, τό pl. οἱ στάδιοι γα da τὰ στάδια:	T38, T93, T94, T95, T96, T113: στάδιοι T26, T107: σταδίων T38, T95, T111, T112: σταδίους
τάφρος, -ου, ή	T70: τάφρος, τάφρους
τέμενος, -εος, τό	T17, T42, T85: τέμενος
τριήρης, -εος (Ιον- εως), ή	T22: τριήρεις
ὔδωρ, ὔδατος, τό	T4, T11, T70, T94: ὔδατος T50, T56, T77, T94: ὔδωρ T56: ὔδατι
ὑπηρετικός, ή, όν	T111: ὑπηρετικοῖς
ὑπονήχομαι	T67: ὑπονηχόμενοι
φάλλαινα (γα da φάλαινα), -ής, ή	T11: φάλλαιναι
φρέαρ, φρέατος, τό	T106: φρέαρ θαλάσσης
χάσμα, -ατος, τό	T50: χάσματι T70: χάσματος
χερσυδρος, -ου, ό	T37, T98: χερσύδρου
χρησμός, -ου, ό	T11: χρησμόν T25: χρησμός
χρηστήριον, -ου, τό	T56: χρηστήριον

DİZİN 2

GENEL TESTIMONIA İÇERİĞİNDEKİ METİNLERDE KULLANILAN
LATİNCE BAZI SÖZCÜKLER

m.=masculinum, f.=femininum, n.=neutrum

KELİME	GEÇTİĞİ METİN(LER)
amnis, amnis, m.	T61, T65: amnis T43, T59, T69: amne T45, T46, T48, T62: amnem
appello, -are	T64: appellat
augurium, auguri(i), n.	T64: augurium
cauda, caudae, f.	T53: caudam T63, T64: caudis
defero, -ferre	T61: deferens
fistula, fistulae, f.	T64: fistula
fluentum, fluenti, n.	T118: fluenta
flumen, fluminis, n.	T45: flumini T46: fluminis T47, T59, T61: flumen;
fluo, -ere	T97: fluoris
fons, fontis, m.	T46: fontes T63: fons T64: fonte T72: fontem
fluvius, fluvi(i), m.	T61: fluvios T63: fluvii
influo, -ere	T59: influit
lauo, -are ya da -ere	T69: lauis, lauas, lauare
limus, limi, m.	T72: limo
locum, loci, n.	T63: loca
locus, loci, m.	T65: loci
mare, maris, n.	T59, T61: mare T59, T62, T65: mari
mons, montis, m.	T47, T59, T97: mons T59: monte
navigo, -are	T62: navigantibus
ora, orae, f.	T53, T61: ora

oraculum, oraculi, n. T42: oraculi

palus, paludis, f. T46: paludem

perennis, perennis, T61: perennes
perenne

piscis, piscis, m. T63: piscibus

praefluo, -ere T60: praefluente

promunturium, T47, T59, T61, T62: promunturium

promunturi(i), n. T48: promunturia

T59: promunturio

rana, ranae, f. T72: ranae, ranas

responsum, responsi, T63, T90: responsa
n.

sinus, sinus, m. T60: sinus

torrens, torrentis T61: torrentes

transgredior, T46: transgressus
transgredi

transeo, transire T63: transire, transit

unda, undae, f. T53: undas

SULARA GÖRE ANTİK KAYNAKLAR

AEDESA

Plin., *Nat. Hist.*, 5.101=T60

AKSON/AZON

Herodian., 3.1.27.16=T23

Plin., *Nat. Hist.*, 5.103=T61

Theod., s.19, sat.8=T116

AQUAE REGIAE

Sol., *Col. Mem.*,39=T97

ARYKANDOS

Plin., *Nat. Hist.*, 5.100=T59

GAGES

Aet., *Lat. Lib.*, ii.24.1-4=T2

Diosk., *De Mat. Med.*, V. 128=T15

Galen., *De simp.*, 12, s.203vd.=T18

Orib., *Coll. Med.*, 13. A.7=T51

Orph., *Lith. Ker.*, 17.13 vd.=T52

Plin., *Nat. Hist.*, 131=T62; 36.41=T65

Ps. Diosk., *De Lap.*, 8=T73

Sch. Nic., 37a-37b=T86

GLAYKOS

Arist., *Frag.*, 8.50.641.43-46=T7

Geogr. Rav., s. 30=T19; s. 91=T20

Guid., *Geogr.*, s. 134=T21

Plin., *Nat. Hist.*, 5.103=T61; 5.131=T62

Quint., 4.1-12=T77

IDYROS

Arist., *Frag.*, 6.36.250.1-10=T6

Herodian., 3.1.199.17-18=T31

Steph. Byz., s.v. Ἰδύρος, s.327=T99

Theoph., *Frag.*,5.53.4-13=T117

INDUS

Liv., 38.14.2=T45

Plin. *Nat. Hist.*, 5.103=T61

Quint., 8.81-84=T78

KABALITIS

Liv., 38.15.1=T46

KABENE

Herodian., 3.1.331.6=T36

KALBIOS

Herodian., 3.1.126.2-4=T27
 Steph. Byz., s.v. Κάλβιος, s.348=T100

KALBIS

Hell., *FGrHist.*, 2a, 66, F.1.75-78=T22
 Mela 1.81-82=T47
 Ptol., 5.2.11.7-9=T74
 Sanudo, şurada: Kretschmer, *Portulans* 246
 Strab., 14.2.2=T110

KAYLARIS

Liv., 38.15.1=T46

KAYNIA

Hell., *FGrHist.* 2a, 66, F.1.75-78=T22

KSANTHOS

Alk., 1.1.96-101=T3
 Apoll., *Arg.*, 1.306-316=T5
 Arist., *Frag.*, 8.50.641.39-42=T8
 Arr., *Anab.*, 1.24.4=T10
 Blem., *Geogr.*, II. 465 (847-877)=T12
 Diod., 5.56.1=T13
 Dion., *Orb. Desc.*, 847-848=T14
 Eusth., *Comm. Dion.*, 129.22-28=T16; *Comm. II.*, 3.400, 21-23=T17
 Herodian., 3.1.69.21-25=T25; 3.1.145.5-7=T28
 Hom. *II.*, 2.876-877=T39; 5.479-481=T40; 6.172-173=T41; 12.310-315=T42
 Horat., *Car.*, 4.6.28=T43
 Mela, 1.81-82=T47
 Men., *Aspis*, 23-26=T49
 Ovid., 641-651=T53
 P. Reis 4.1655
 Palaiph., *De incr.* 28=T54
 Panyasis, frg.23=T55
 Pind. 8.46-47=T58
 Plin., *Nat. Hist.*, 5.100=T59
 Plut., *Brut.*, 30.3.1-30.8.6=T67
 Pomp. Porph., *Com. Car.*, 4.6.26=T69
 Porph. *Quaest. Hom.*, 4.434.30-34=T70; 4.434.7-10=T71
 Ptol., 5.3.2.5-8=T75
 Quint., 11.20-26=T80
 Sch. Hom., *II. D.* 2.877=T81
 Sch. Hom., *II. Vet.*, 4.101b1=T82; 5.479a-b=TT83; 6.172=T84; 12.313-4.3=T85
 Sch. Pin., *Sch. Tric.*, O 8.61-70.1-6=T87; O 8.62.1-7=T88

Sch. Pin., *vet.*, O 8.62a=T89
 Serv., 4.143=T90
 Skyl., 100.2-3, s.74=T91
 SMM s.493=T96
 Steph. Byz., s.v. Ξάνθος, s.480=T104; s.v. Τρεμίλη, s.633=T108
 Strab., 14.3.6=T111
 Suda, s.v. Ξάνθος (10)=T115
 Verg., 4.143-144=T118

KYANEAI

Paus., 7.21=T56

LĒTŌON

Plut. *Aleks.* 17 (?)=T66

LIMYRA

Plin., *Nat. Hist.*, 31.22=T63

LIMYROS

Herodian., 3.1.200.3=T32; 3.1.262.7=T35
 Hipp., *Chron.*, 490=T38
 Mela, 1.81-82=T47
 Plin., *Nat. Hist.*, 5.100=T59
 Ptol., 5.3.3.3-5=T76
 Quint., 8.101-107=T79
 Skyl., 100.6, s.74=T92
 SMM s.492=T95
 Steph. Byz., s.v. Λάμυρα, s.410=T101; s.v. Λίμυρα, s.417=T102
 Strab., 14.3.7=T112

MELITĒ

Ant. Lib., *Met. Syn.*, 35=T4
 Prob., 1.378 (Melas)=T72

MŌRON HYDŌR

SMM s.491=T94

MYROS

Herodian., 3.1.192.6=T30; 3.1.261.2-4=T34
 Steph. Byz. s.v. Μύρα, s.462=T103

NESSOS

Aristod., *FGrHist.*, 2a.104.F.1.249-258=T9

NINOS

Herodian., 3.1.381.9-12=T37
 Steph. Byz., s.v. Δαίδαλα, s.216=T98

PHASĒLIS

Strab., 14.3.9=T114

PHOINIKOUS

SMM s. 490=T93
 Sol., *Col. Mem.* 39=T97
 Strab., 14.3.8=T113

PHOINIKS

Herodian., 3.1.43.20=T24
 Īdrisi 806 (Jaubert II 303)
 Kons. Porphr., *De them.*, Asia 14.19-23=T44
 Steph. Byz., s.v. Φοινίκη, s. 669=T109

SAKLIKENT

Orac. Sibyll., 3.439-441=T50

SKAROI

Herodian., 3.1.190.9-10=T29
 Steph. Byz. s.v. Σκάροι, s.573=T105

SOYRA

Ael., *De nat. an.*, 8.5.9-17=T1
 Athen., 8.8=T11
 Herodian., 3.1.259.8=T33
 Plin., *Nat. Hist.*, 32.17=T64
 Plut., *De soll. an.*, 976=T68
 Steph. Byz., s.v. Σοῦρα, s. 582=106

TÉLEPHOS

Herodian., 3.1.119.19-22=T26
 Paus., 9.41.1=T57
 Steph. Byz., s.v. Τηλέφιος δήμος καὶ Τηλέφου κρήνη
 Λυκίας, s.620=T107

TELMEDIUS

Plin., *Nat. Hist.*, 5.103=T61

ANTİK KAYNAKLARA GÖRE SULAR

Ael.	<i>De nat. an.</i>	8.5.9-17 (T1)	Sura
Aet.	<i>Lat. Lib.</i>	ii.24.1-4 (T2)	Gagēs
Alk.		1.1.96-101 (T3)	Ksanthos
Ant. Lib.	<i>Met. Syn.</i>	35 (T4)	Melitē
Apoll.	<i>Arg.</i>	1.306-316 (T5)	Ksanthos
Arist.	<i>Frag.</i>	6.36.250.1-10 (T6) 8.50.641.43-46 (T7) 8.50.641.39-42(T8)	Idyros Glaukos Ksanthos
Aristod.		FGrHist., 2a.104.F.1.249-258(T9)Nessos	
Arr.	<i>Anab.</i>	1.24.4 (T10)	Ksanthos
Athen.		8.8 (T11)	Sura
Blem.	<i>Geogr.</i>	II. 465 (847-877) (T12)	Ksanthos
Diod.		5.56.1 (T13)	Ksanthos
Dion.	<i>Orb. Desc.</i>	847-848 (T14)	Ksanthos

Diosk.		
	<i>De Mat. Med.</i>	
	V. 128 (T15)	Gagēs
Eusth.		
	<i>Comm. Dion.</i>	
	129, 22-28 (T16)	Ksanthos
	<i>Comm. Il.</i>	
	3, s.400, 21-23 (T17)	Ksanthos
Galen.		
	<i>De simp.</i>	
	12, s.203 vd. (T18)	Gagēs
Geogr. Rav.		
	s. 30 (T19)	Glaukos
	s. 91 (T20)	Glaukos
Guid.		
	s. 134 (T21)	Glaukos
Hell.		
	2a.66,F.1.75-78	Kalbīs (Kaunios), Kaunia
Herodian.		
	3.1.27.16 (T23)	Azōn
	3.1.43.20 (T24)	Phoiniks
	3.1.69.21-25 (T25)	Ksanthos
	3.1.119.19-22 (T26)	Tēlephos
	3.1.126.2-4 (T27)	Kalbīs
	3.1.145.5-7 (T28)	Ksanthos
	3.1.190.9-10 (T29)	Skaroi
	3.1.192.6 (T30)	Myros
	3.1.199.17-18 (T31)	Idyros
	3.1.200.3 (T32)	Limyros
	3.1.259.8 (T33)	Sura
	3.1.261.2-4 (T34)	Myros
	3.1.262.7 (T35)	Limyros
	3.1.331.6 (T36)	Kabēnē
	3.1.381.9-12 (T37)	Ninos
	3.1. S.199.17 (T38)	Idyros
Hipp.		
	<i>Chron. (=SMM)</i>	
	481-482	Phoinikus
	484-485	Mōron Hydōr
	490 (T38)	Limyros
	501-502	Ksanthos
Hom.		

Il.

2.876-877 (T39)	Ksanthos
5.479-481 (T40)	"
6.172-173 (T41)	"
12.310-315 (T42)	"

Horat.*Car.*

4.6.28 (T43)	Ksanthos
--------------	----------

Idrisi

806 (Jaubert II 303)	Phoiniks
----------------------	----------

Kons. Porphr.*De them.*

Asia 14.19-23 (T44)	Phoiniks
---------------------	----------

Liv.

38.14.2 (T45)	Indos
38.15.1 (T46)	Kabalitis, Kaularis

Mela

1.82 (T47)	Ksanthos, Limyros
1.83 (T48)	Kalbis

Men.*Aspis*

23-26 (T49)	Ksanthos
-------------	----------

Orac. Sibyll.

3.439-441 (T50)	Saklıkent
-----------------	-----------

Orib.*Coll. Med.*

13.A.7 (T51)	Gagēs
--------------	-------

Orph.*Lith. Ker.*

17.13 vd. (T52)	Gagēs
-----------------	-------

Ovid.

641-651 (T53)	Ksanthos
---------------	----------

P. Reis

4.1639	Alakır
4.1655	Ksanthos (Göksu adıyla)

Palaiph.*De incr.*

28 (T54)	Ksanthos
----------	----------

Panyasis

frg.23 (T55) Ksanthos

Paus.

7.21 (T56) Kyaneai
9.41.1 (T57) Tēlephos

Pind.

8.46-47 (T58) Ksanthos

Plin.*Nat. Hist.*

5.100 (T59) Arykandos, Ksanthos, Limyros
5.101 (T60) Aedesa
5.103 (T61) Akson, Glaukos, Indos, Telme-
dius
5.131 (T62) Gagēs, Glaukos
31.22 (T63) Limyra
32.17 (T64) Sura
36.41 (T65) Gagēs

Plut.*Aleks.*

17 (T66) Lētōon ya da Patara

Brut.

30.6.1–30.8.6 (T67) Ksanthos

De soll. an.

976 (T68) Sura

Pomp. Porph.*Com. Car.*

4.6.26 (T69) Ksanthos

Porph.*Quaest. Hom.*

4.434.7-10 (T70) Ksanthos
4.434.30-34 (T71) "

Prob.

1.378 (T72) Melas

Ps. Diosk.*De Lap.*

8 (T73) Gagēs

Ptol.

5.2.11.7-9 (T74) Kalbis
5.3.2.5-8 (T75) Limyros
5.3.3.3-5 (T76) Ksanthos

Quint.

4.1-12 (T77)	Glaykos
8.81-84 (T78)	Indos
8.101-107 (T79)	Limyros
11.20-26 (T80)	Ksanthos

Sanudo

Kretschmer, <i>Port.</i> 245	Kalbis
------------------------------	--------

Sch. Hom.*Il. D.*

2.877 (T81)	Ksanthos
-------------	----------

Il. Vet.

4.101b1 (T82)	Ksanthos
5.479a-b (T83)	"
6.172 (T84)	"
12.313-4.3 (T85)	"

Sch. Nic.

37a-37b (T86)	Gagēs
---------------	-------

Sch. Pin.*Sch. Tric.*

○ 8.61-70.1-6 (T87)	Ksanthos
○ 8.62.1-7 (T88)	"

vet.

○ 8, 62a (T89)	Ksanthos
----------------	----------

Serv.

4.143 (T90)	Ksanthos
-------------	----------

Skyl.

100.2-3, s.74 (T91)	Ksanthos
100.6, s.74 (T92)	Limyros

SMM

s.490 (T93)	Phoinikus
s.491 (T94)	Mōron Hydōr
s.492 (T95)	Limyros
s.493 (T96)	Ksanthos

Sol.

39 (T97)	Phoinikus, Aquae Regiae.
----------	--------------------------

Steph. Byz.

s.v. Δαίδαλα, s.216 (T98)	Ninos
s.v. Ἰδυρος, s.327 (T99)	Idyros
s.v. Κάλβιος s.348 (T100)	Kalbios
s.v. Λάμυρα, s.410 (T101)	Limyros
s.v. Λίμυρα, s.417 (T102)	"
s.v. Μύρα, s.462 (T103)	Myros
s.v. Εάνθος, s.480 (T104)	Ksanthos

s.v. Σκάροι, s.573 (T105)	Skaroi
s.v. Σούρα, s. 582 (T106)	Sura
s.v. Τηλέφιος δήμος και Τηλέφου κρήνη Λυκίας, s.620. (T107)	Tēlephos
s.v. Τρεμίλη, s.633 (T108)	Ksanthos
s.v. Φοινίκη, s. 669 (T109)	Phoiniks

Strab.

14.2.2 (T110)	Kalbis
14.3.6 (T111)	Ksanthos
14.3.7 (T112)	Limyros
14.3.8 (T113)	Phoinikous
14.3.9 (T114)	Phasēlis

Suda

s.v. Ξάνθος 10 (T115)	Ksanthos
-----------------------	----------

Tab. Peut

Glaukos

Theod.

s.19, sat.8 (T116)	Azōn
--------------------	------

Theoph.*Frag.*

5.53.4-13 (T117)	Idyros
------------------	--------

Verg.

4.143-144 (T118)	Ksanthos
------------------	----------

ANTİK BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR LİSTESİ

Ael. CLAUDIUS AELIANUS*De nat. an.* *De natura animalium/Περί ζῴων ιδιότητος*

Claudii Aeliani de natura animalium libri xvii, varia historia, epistolae, fragmenta, vol. 1. ed. R. Hercher. Leipzig: Teubner, 1864 repr. Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1971: 3-436.

Aet. AETIUS*Lat. Lib.* *Latricorum liber*

Aetii Amideni libri medicinales i-iv [Corpus medicorum Graecorum, vol. 8.1. ed. A. Olivieri. Leipzig: Teubner, 1935]: 152-255.

Alk. ALKMAN*Fragmenta*

Poetae melici Graeci. ed. A. Olivieri. Oxford: Clarendon Press, 1962 repr. 1967 1st edn.

Ant. Lib. ANTONINUS LIBERALIS*Met. Syn.* *Metamorphoseon synagoge/μεταμορφώσεων συναγωγή*

Antoninus Liberalis. Metamorphoseon synagoge. ed. I. Cazzaniga. Milan: Istituto Editoriale Cisalpino, 1962: 12-77.

Apoll. APOLLONIOS RHODIOS*Arg.* *Argonautica*

Apollonii Rhodii Argonautica. ed. H. Fraenkel. Oxford: Clarendon Press, 1961 repr. 1970 1st edn. corr.: 1-242.

Arist. ARISTOTELEŚ*Frag.* *Fragmenta Varia*

Aristotelis qui ferebantur librorum fragmenta. ed. V. Rose. Leipzig: Teubner, 1886 repr. Stuttgart: 1967: 23-425.

Aristod. ARISTODEMOS*Fragmenta*

FGrHist. 104: 2A:493-503. fr. 1: Cod. Paris. suppl. gr. 607.

Arr. FLAVIUS ARRIANUS

Anab. *Alexandri anabasis/Αλεξάνδρου Ανάβασις*

Flavii Arriani quae exstant omnia, vol. 1. ed. A.G. Roos and G. Wirth.
Leipzig: Teubner, 1967 1st edn. corr.: 1-390.

Athen. ATHENAIOS

Deipnosophistae/δειπνοσοφισταί

Athenaei Naucraticae deipnosophistarum libri xv, 3 vols. ed. G. Kaibel.
Leipzig Teubner, 1-2:1887; 3:1890 (repr. Stuttgart: 1-2:1965; 3:1966):

Blem. NIKEPHOROS BLEMMIDES

Georg. *Τοῦ σοφοτάτου Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου γεωγραφία συνοπτική.*

GGM II, 458-470. Paris 1861

Diod. DIODOROS SIKELIOTES

Bibliotheca historica/βιβλιοθήκη ιστορική

Diodori bibliotheca historica, vols., 3rd edn. F. Vogel and K.T. Fischer
(post I. Bekker & L. Dindorf). Leipzig: Teubner, 1:1888; 2:1890; 3:1893; 4-
5:1906 (repr. Stuttgart:1964)

Dion. DIONYSIOS PERIEGETES

Orb. Desc. *Orbis descriptio/οίκουμένης περιήγησις*

K. Brodersen, Dionysios von Alexandria. Das Lied von der Welt.
Hildesheim: Olms, 1994: 42-116.

Diosk. DIOSKURIDES PEDANIOS

De Mat. Med. *De materia medica/περι ὕλης ἰατρικῆς*

Pedanii Dioscuridis Anazarbei de materia medica libri quinque, 3 vols. ed.
M. Wellmann. Berlin: Weidmann, 1:1907; 2:1906; 3:1914

Eusth. EUSTATHIOS

Comm. Dion. *Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem*

GGM II 201-407.

Comm. II. *Commentarii ad Homeri Iliadem/παρεκβολαί εἰς τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα*

Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri Iliadem
pertinentes, vols. 1-4. ed. M. van der Valk. Leiden. 1:1971; 2:1976; 3:1979;
4:1987

- Galen.**   **CLAUDIUS GALENUS**
- De simp.*   *De simplicium medicamentorum temperamentis ac facultatibus libri xi/περι κράσεως και δυνάμεως τῶν ἀπλῶν φαρμάκων*
- Claudii Galeni opera omnia, vols. 11-12. ed. C.G. Kuhn. Leipzig: Knobloch, 1826 repr. Hildesheim: Olms, 1965.
- Gesta Ricardi**
- Gesta regis Henrici II. Benedicti abbatis. The chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I. (1169-1192) known commonly under the name of Benedict of Peterborough, ed. W. STUBBS. I-II (RBS 49). London 1867 (Nachdruck 1965).
- Geogr. Rav.**   **RAVENNATIS ANONYMI COSMOGRAPHIA**
- Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographica. Itineraria Romana II. ed. J. Schnetz. Leipzig 1940, 1-110
- Guid.**   **GUIDO**
- Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographica. Itineraria Romana II. ed. J. Schnetz. Leipzig 1940, 111-142
- Hell.**   **HELLENIKA OKSYRHYNKHIA**
- Fragmenta*
- (P. Oxy. 5.842), *FGrHist.*, 66: 2A:17-35. (Pap: 5,218: Hist.)
- Herodian.**   **AELIUS HERODIANUS**
- De prosodia catholica/περι καθολικῆς προσοδίας*
- Grammatici Graeci, vol. 3.1. ed. A. Lentz. Leipzig: Teubner, 1867 repr. Hildesheim: Olms, 1965: 3-547.
- Hipp.**   **HIPPOLYTOS**
- Chron.*   *Chronicon*
- Hippolytus Werke, vol. 4, 2nd edn. [Die griechischen christlichen Schriftsteller . ed. R. Helm (post A. Bauer). Berlin: Akademie-Verlag, 1955]: 6-69, 128-134.
- Hom.**   **HOMEROS**
- Il.*   *Ilias/Ιλιάς*

Homeri Ilias, vols. 2-3. ed. T.W. Allen. Oxford: Clarendon Press, 1931: 2:1-356; 3:1-370.

Horat. QUINTUS HORATIUS FLACCUS

Car. *Carmina*

Q. Horati Flacci Opera. ed. H. W. Garrod. Londra 1955 (ilk baskı 1901)

Idrisi AL IDRISI

La Géographie d'Édrisi

(al-Idrisi) Opus Geographicum sive „Liber ad eorum delectationem qui terras peragrarare studeant“ A consilio et auctoritate E. Cerulli, F. Gabrieli, G. Levi Della Vida, L. Petech, G. Tucci una cum aliis ed. A. Bombaci, U. Rizzitano, R. Rubinacci, L. Veccia Vaglieri, Neapoli-Romae 1970ff. B Übers. A. Jaubert, *La Géographie d'Édrisi traduite et accompagnée de notes*, I-II. (Recueil de Voyages et Mémoires 5, 6). Paris 1836-1840.

Kons. Porphr. KONSTANTINOS VII PORPHYROGENNETOS

De them. *De thematibus/περὶ τῶν θεμάτων*

Costantino Porfirogenito. *De thematibus* [Studi e Testi 160. Vatican City: Biblioteca Apostolica ed. A. Pertusi. Vaticana, 1952]: 59-100.

Liv. TITUS LIVIUS

Ab Urbe Condita

Titii Livi Ab Urbe Condita. Part 3 (Kitap 36 ve 40 arası). ed. W. Weissenborn. 1908

Mela POMPONIUS MELA

De Chorographia

Pomponius Mela. *Kreuzfahrt durc die Alte Welt*, ed. Kai Brodersen. Darmstadt 1994

Men. MENANDROS

Aspis *Aspis/ἀσπίς*

Menandri reliquiae selectae. ed. F.H. Sandbach, Oxford: Clarendon Press, 1972: 3-25.

Orac. Sibyll. ORACULA SIBYLLINA (Οἱ Σιβυλλιακοὶ χρησμοί)

Oracula

Die Oracula Sibyllina [Die griechischen christlichen Schriftsteller 8. ed. J. Geffcken. Leipzig: Hinrichs, 1902]:1-226.

Orib. ORIBASIOS

Coll. Med. *Collectiones medicae/συλλογαί ιατρικαί*

Oribasii collectionum medicarum reliquiae, vols. 1-4 [Corpus medicorum Graecorum, vols. 6.1.1-6.2.2. ed. J. Raeder. Leipzig: Teubner, 6.1.1:1928;

Orph. ORPHICA

Lith. Ker. *Lithica kerygmata/Όρφεως λιθικά κηρύγματα*

Les lapidaires grecs. ed. R. Halleux and J. Schamp. Paris: Les Belles Lettres, 1985: 146-177.

Ovid. PUBLIUS OVIDIUS NASO

Metam. *Metamorphoses*

Publius Ovidius Naso, ed. Erich Rösch. Münih-Zürich 1992 (Sammlung Tusculum)

P. Reis PİRİ REİS

Kitab-ı Bahriye

Kitab-ı Bahriye Piri Reis, 1-4. türk. ve ing. çeviri metin. ed. Ertuğrul Zekâi Ökte. Ankara 1988.

Palaiph. PALAIPHATOS

De incr. *De incredilibus/περι άπίστων*

Palaephati περι άπίστων [Mythographi Graeci 3.2. ed. N. Festa, Leipzig: Teubner, 1902]: 1-72

Panyasis PANYASIS

Fragmenta

Poetarum epicorum Graecorum testimonia et fragmenta, pt. 1. ed. A. Bernabe. Leipzig: Teubner, 1987: 174-176, 179-187

Paus. PAUSANIAS

Graeciae descriptio/περιήγησις τής Ελλάδος

Pausaniae Graeciae descriptio, 3 vols. ed. F. Spiro. Leipzig: Teubner, 1903 (yeni baskı: Stuttgart 1967)

Pind. PINDAROS*Olympia/Ολυμπία*

Pindari carmina cum fragmentis, pt. 1, 5th edn. ed. H. Maehler post B. Snell. Leipzig: Teubner, 1971: 2-6, 8-15, 17-34, 36-40, 42-56, 58.

Plin. GAIUS PLINIUS SECUNDUS*Nat. Hist.* *Naturalis Historia*

C. Plini Secundi Naturalis Historiae Libri XXXVII. Vols. 1-5. ed. C. Mayhoff. 1892-1909.

Plut. PLUTARKHOS*Aleks.* *Aleksandros/Αλέξανδρος και Καίσαρ*

Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.2, 2nd edn. ed. K. Ziegler. Leipzig: Teubner, 1968: 152-253.

Brut. *Brutus/Βρούτος*

Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.1, 2nd edn. ed. K. Ziegler. Leipzig: Teubner, 1964: 135-179.

De soll. an. *De sollertia animalium/πότερα τῶν ζῴων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἔνδρα*

Plutarchi moralia, vol. 6.1. ed. C. Hubert. Leipzig: Teubner, 1954 repr. 1959: 11-75.

Pomp. Porph. POMPONIUS PORPHYRIO*Com. Car.* *Commentum in Horatii Carmina*

Pomponi Porphyrii Commentum in Horatium Flaccum, ed. A. Holder 1894.

Porph. PORPHYRIOS*Quaest. Hom.* *Quaestionum Homericarum ad Iliadem pertinentium reliquiae*

Porphyrii quaestionum Homericarum ad Iliadem pertinentium reliquiae, fasc. 1-2. ed. H. Schrader. Leipzig: Teubner, 1:1880; 2:1882.

Prob. MARCUS VALERIUS PROBUS*Commentarius in Vergilii Bucolica et Georgica*

M. Valerii Probi in Vergilii Bucolica et Georgica commentarius. ed. Henricus Keil. 1848

Ps. Diosk. PSEUDO-DIOSKOURIDES PEDANIUS

De Lap. *De lapidibus/περὶ λίθων*

Les lapidaires de l'antiquité et du Moyen Age, vol. 2.1. ed. C.E. Ruelle. Paris: Leroux, 1898: 179-183.

Ptol. **CLAUDIUS PTOLEMAEUS**

Geographia/Γεωγραφικὴ ὑφήγησις

Claudii Ptolemaei geographia, vols. 1-2. ed. C.F.A. Nobbe, Leipzig: Teubner, 1:1843; 2:1845 repr. Hildesheim: Olms, 1966: 1:222-284; 2:1-264.

Quint. **QUINTUS SMYRNAEUS**

Posthomerica/οἱ μεθ' Ὅμηρον λόγοι

Quintus de Smyrne. La suite d'Homere, 3 vols. ed. F. Vian. Paris: Les Belles Lettres, 1:1963; 2:1966; 3:1969

Quintilian. **MARCUS FABIVS QUINTILIANUS**

Ins. Orat. *Institutio Oratoria*

M. Fabi Quintiliani Institutionis Oratoriae Libri Duodecim. Vols. 1-2, ed. M. Winterbottom, 1970

Sch. Hom. **SCHOLIA IN HOMERUM**

Il. D. *Scholia in Iliadem (scholia vetera -D scholia)*

Homeri Ilias, 2 vols. ed. C.G. Heyne. Oxford: Oxford University Press, 1834

Il. Vet. *Scholia in Iliadem (scholia vetera)*

Scholia Graeca in Homeri Iliadem scholia vetera, vols. 1-5, 7. ed. H. Erbse. Berlin: De Gruyter, 1:1969; 2:1971; 3:1974; 4:1975; 5:1977; 7:1988.

Sch. Nic. **SCHOLIA IN NICANDRUM**

Scholia et glossae in Nicandri theriaca (scholia vetera et recentiora)

Scholia in Nicandri theriaca. ed. A. Crugnola. Milan: Istituto Editoriale Cisalpino, 1971: 34-321. Vita Nicandri: pp. 33-34.

Sch. Pin. **SCHOLIA IN PINDARUM**

Sch. Tric. *Scholia et glossae in Olympia et Pythia (scholia recentiora Triclinii)*

Thomae Magistri, Moschopuli, Germani collecta a Triclinio, Scholia recentia in Pindari epinicia, vol. 1. ed. E. Abel. Berlin: Calvary, 1891: 40-480. Demetrii Triclinii scholia metrica: pp. 40-43. Scholia in Olympia i-xiv: pp. 44-428. Scholia in Pythia i-ii: pp. 429-480.

vet. *Scholia in Pindarum (scholia vetera)*

Scholia vetera in Pindari carmina, 3 vols. ed. A.B. Drachmann. Leipzig: Teubner, 1:1903; 2:1910; 3:1927 repr. Amsterdam: Hakkert, 1:1969; 2:1967; 3:1966.

Serv. MAURUS SERVIUS HONORATUS

In Vergilii Aeneidos Libros

Servii Grammatici Qui Feruntur in Vergilii Carmina Commentarii. Vols. 1-2. ed. G. Thilo. 1878-1884

Skyl. SKYLAKS PERIEGETĒS

Periplus Scylacis/Σκύλακος Καρυάνδεως περίπλους τῆς θαλάσσης τῆς οἰκουμένης Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ Λιβύης

GGM I 15-96.

SMM STADIASMUS SIVE PERIPLUS MARIS MAGNI

Ἀωνύμου σταδιασμός ἤτοι περίπλους τῆς Μεγάλης Θαλάσσης.

GGM I 427-514

Sol. GAIUS IULIUS SOLINUS

Collectanae Rerum Memorabilium

C. Iulii Solini Collectanae Rerum Memorabilium. Ed. Th. Mommsen. Berlin 1958

Steph. Byz. STEPHANOS BYZANTIOS

Ethnika/Ἐθνικά

Stephan von Byzanz. Ethnika. ed. A. Meineke. Berlin: Reimer, 1849 repr. Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1958

Strab. STRABŌN

Geographica/Γεωγραφικά

Strabonis geographica, 3 vols. ed. A. Meineke. Leipzig: Teubner, 1877.

Suda SUDA ya da SUIDAS

Lexicon

Suidae lexicon, 4 vols. [Lexicographi Graeci 1.1-1.4. ed. A. Adler. Leipzig: Teubner, 1.1:1928; 1.2:1931; 1.3:1933; 1.4:1935 repr. Stuttgart: 1.1:1971; 1.2:1967; 1.3:1967; 1.4:1971.

Tab. Peut. TABULA PEUTINGERIANA

Itineraria sowie Vollständige Faksimile-Ausgabe im Originalformat u. Kommentar von E. WEBER. vgl. MILLER. Graz 1976.

Theod. THEODOSIOS

Περί κλίσεως τῶν εἰς ὧν βαρυτόνων

Excerpta ex libris Herodiani technici. ed. A. Hilgard. Leipzig: Teubner, 1887: 16-22.

Theoph. THEOPHRASTOS

Frag. *Fragmenta*

Theophrasti Eresii opera, quae supersunt, omnia. ed. F. Wimmer. Paris: Didot, 1866 repr. Frankfurt am Main: Minerva, 1964

Verg. PUBLIUS VERGILIUS MARO

Aeneis

Vergil: Aeneis, ed. Johannes Götte. Münih-Zürih 1994 (Sammlung Tusculum)

MODERN BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR LİSTESİ

- AA**
Archäologischer Anzeiger
- ABSA**
The Annual of the British School at Athens
- Actes Lycie**
Actes du Colloque sur la Lycie antique (Bibliothèque de l'Institut français d'études anatoliennes d'Istanbul 27). Paris 1980
- Akşit, Lykia.**
O. Akşit, Lykia Tarihi. İstanbul 1967.
- ANRW**
Aufstieg und Niedergang der römischen Welt
- Arkwright, Frontier**
W. Arkwright, The Frontier of Lycia and Caria, *JHS* 15 (1895), 93-99
- Arslan, Galatlar**
M. Arslan, Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi GALATLAR. İstanbul 2000
- ATL**
B.D. Meritt – H.T. Wade-Gery – M.F. McGregor, The Athenian Tribute Lists I–IV Cambridge – Princeton 1939–1953.
- Aulock, Lykien.**
H. von Aulock, Die Münzprägung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien (Ist. Mitt., Beiheft 11). Tübingen 1974.
- Bean, Caunus I**
G. E. Bean, Notes and Inscriptions from Caunus I. *JHS* 73 (1953) 10-35.
- Bean, Caunus II**
G. E. Bean, Notes and Inscriptions from Caunus II. *JHS* 74 (1954) 85-110.
- Bean, Choma**
G. E. Bean, *PECS* 223 (s.v. Choma).
- Bean, Cibyratis**
G. E. Bean, Notes and Inscriptions from the Cibyratis and Caralitis. *ABSA* 51 (1956), 136-156.
- Bean, Lykia**
G. E. Bean, Eskiçağda Lykia Bölgesi. İstanbul 1998
- Bean, Menderes**
G. E. Bean, Eskiçağda Menderes'in Ötesi. İstanbul 2000
- Bean, Northern Lycia**
G. E. Bean, Journeys in Northern Lycia 1965-1967
- Bean, Sura**
G. E. Bean, *PECS* 868 (s.v. Sura).

Beaufort, *Karamania*

F. Beaufort, *Karamania or A Brief Description of Asia Minor and of the Remains of Antiquity with Plans, views, &c.* London 1818.

Benndorf-Niemann, *Reisen*

O. Benndorf-G. Niemann, *Reisen in Lykien und Karien (Reisen im südwestlichen Kleinasien I). Mit einer Karte von H. Kiepert.* Wien 1884

Borchhardt, *Myra*

J. Borchhardt, *Myra. Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit. Mit Beiträgen von J. Borchhardt, O. Feld, G. Neumann, U. Peschlow, K. Schürer, G. Wiegand, H. Wiegartz, M. Wörrle, W. Wurster (Ist. Forsch. 30).* Berlin 1975

Borchhardt, *Zemuri*.

J. Borchhardt, *Limyra. Zemuri Taşları.* İstanbul 1999 (*Arkeoloji ve Sanat Yayınları*)

Coulton, *North Lycia*

J. J. Coulton, *North Lycia before the Romans*, şu eserde: J. Borchhardt and G. Dobesch (edd.) *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposiums, 6-12 Mai 1990 (Wien).*

Delatte, *Portulans*

A. Delatte, *Les Portulans grecs (Bibl. Fac. Philos. et Lettres Univ. Liège 107).* Liège-Paris 1947 u. II. *Compléments. Académie Royale de Belgique, Classe des Lettres, Mémoires, Collection in-8°, 2.ème série, 53.* Brüssel 1958

DOP

Dumbarton Oaks Papers

Drew-Bear, *Kabalis*

T. Drew-Bear, *Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike* 6 (1999) 123, s.v. *Kabalis*

EA

Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und Geographie Anatoliens.

Erhat, *Mit.Söz.*

A. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü, İstanbul 1997⁷ (Remzi Kitapevi)*

Farrington, *Baths*

A. Farrington, *The Roman Baths of Lycia. An Architectural Study (Brit. Inst. of Archaeology at Ankara Monograph 20).* Exeter 1995

FdX VII

A. Balland, *Fouilles de Xanthos: Inscriptions d' époque impérial du Létôon. "Fouilles de Xanthos," 7.* Paris 1981.

Fellows, *Discoveries*

Ch. Fellows, *An Account of Discoveries In Lycia Being A Journal Kept During A Second Excursion In Asia Minor.* London 1841.

Fellows, *Researches*

Ch. Fellows, *Travels and Researches in Asia Minor more particularly in Lycia.* London 1852 (*Yeni Baskı: 1975*)

FGrHist.

Die Fragmente der griechischen Historiker, 14 cilt, ed. F. Jacoby. Berlin-Leiden 1923–1958.

Foss, *Lycian Coast*

C. Foss, The Lycian Coast in the Byzantine Age. *DOP* 48 (1994) 1-52.

Frei, *Götterkulte*

P. Frei, Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit, surada: *ANRW* II 18. 3. Berlin-New York 1990, 1729-1864.

French, *Road*

D. French, The Road, Paths and Water Channel, şu eserde: Morganstern, Fort. 87-90

GGM

C. Müller, Geographi Graeci Minores I, II. Paris 1855, 1861.

H. Saraçoğlu, *Akdeniz*.

H. Saraçoğlu, Akdeniz Bölgesi. İstanbul 1989 (M.E.B.)

Head

B. V. Head, *Historia numorum*. Oxford 1911² (Yeni baskı: Chicago 1967).

Heberdey-Kalinka, *Reisen*

R. Heberdey- E. Kalinka, Bericht über zwei Reisen im südwestlichen Kleinasien. *Denkschriften ÖAW*, phil.-hist. Kl. 45 (1897)

Hill, *Catalogue*

G. F. Hill, *Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Lycia, Pamphylia, Pisidia*. London 1897.

Hoskyn, *South Coast*

R. D. Hoskyn, Narrative of a Survey of part of the South Coast of Asia Minor; and of a Tour into the Interior of Lycia in 1840-1; accompanied by a Map. *Journal of the Royal Geographical Society* 12 (1842)

IG I

Inscriptiones Graecae I: Inscriptiones Atticae Euclidis anno anteriores. 3. Baskı. Berlin 1981-1994. Fasc. 1, ed. David Lewis, *Decreta et Tabulae Magistratum*.

Jameson, *Lykia*

S. Jameson, Lykia. *RE* S 13 (1973) 265-308.

JHSt

Journal of Hellenic Studies

JS

Journal des Savants

Judeich, *Geschichte*

W. Judeich, *Kleinasiatische Studien. Untersuchungen zur griechisch-persischen Geschichte des IV. Jahrhunderts v. chr.* Marburg 1892 (Yeni baskı: Hildesheim·Zürich·New York 1987)

Keen, *Lycia*

A. G. Keen, *Dynastic Lycia. A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers, c. 545-362 B.C.* Leiden·Boston·Köln 1998

Kiepert Haritası

R. Kiepert, Karte von Kleinasien, Bl. Adalia 1914², Bl. Ermenek 1914²

Kolb, *Siedlungskammer*

F. Kolb, Eine antike Siedlungskammer - Feldforschung in Lykien, şu eserde: W. Hoepfner (Ed.), Frühe Stadtkulturen. Spektrum der Wissenschaft: Verständliche Forschung. Heidelberg-Berlin-Oxford 1997, 114-123.

Kretschmer, Port.

K. Kretschmer, Die italienischen Portolane des Mittelalters (Veröff. Inst. f. Meereskunde u. Geogr. Inst. Univ. Berlin 13). Berlin 1909

KST

Kazı Sonuçları Toplantısı

Le Roy, Alexandre

Ch. Le Roy, Alexandre a Xanthos. Şurada: Actes Lycie 51-62

Magie, Roman Rule

D. Magie, Roman Rule in Asia Minor, I-II. Princeton 1950.

Mansel, Ege

A. M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi. Akara 1999⁷ (ilk baskı 1947)

Mayer-Garstang, Hittite Names

L. A. Mayer-J. Garstang, Index of Hittite Names (London 1923) [British School of Archaeology in Jerusalem Supplementary 1]

Merkelbach, Glanz

R. Merkelbach, Der Glanz der städte Lykiens, EA 32, 2000, 115-125

Miller, Itineraria

K. Miller, Itineraria Romana. Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana dargestellt von K. Miller. Stuttgart 1916 (Yeni Baskı: Rom 1964).

Morganstern, Fort

J. Morganstern (ed.), The Fort at Dereağzı and other material remains in its vicinity: from antiquity to the middle ages (Ist. Forsch. 40). Tübingen 1993.

Naour, Cabalide

C. Naour, Tyriaion en Cabalide. ZPE 29 (1978) 91-114

Naour, Tyriaion

C. Naour, Tyriaion en Cabalide: épigraphie et géographie historique. Zutphen 1980

Olshausen, Indos

E. Olshausen, Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike 5 (1998) 989-990.

Onur, Lampstand

F. Onur, The Lamp-Stand Offerings of Primpilarius Flavius Bassus to Apollo Patroos in Patara, EA 33, 2001, 169-174

Ormerod-Robinson, Asia Minor

H. A. Ormerod-E. S. G. Robinson, A Journey in South-Western Asia Minor. ABSA 16 (1909-1910) 76-136.

ÖAW

Österreichische Akademie der Wissenschaften

Öner, Kaş-Demre

E. Öner, Kaş-Demre Platosu'nda Fiziki Coğrafya Araştırmaları. Kyaneai antik kenti ve çevresi ANTALYA. İzmir 2000.

Özoral, Ağva.

T. Özoral, Ağva Kazısı. şu eserde: Actes Lycie. 95-97

Özoral, Idyros

T. Özoral, Idyros Kazısı. Şurada: Actes Lycie 101-104

Parke, Oracles

H. W. Parke, The Oracles of Apollo in Asia Minor, London-Sydney-Dover/New Hampshire 1985.

PECS

The Princeton Encyclopedia of Classical Sites, ed. R. STILLWELL. Princeton 1979²

Petersen-Luschan, Reisen.

E. Petersen-F. von Luschan, Reisen in Lykien Milyas und Kibyratis (Reisen im südwestlichen Kleinasien II). Wien 1889

Philippson, Reisen.

A. Philippson, Reisen und Forschungen im westlichen Kleinasien, I-V (PGM, Ergänzungs-Hefte Nr. 167, 172, 177, 180, 183). Gotha 1910, 1911, 1913, 1914, 1915.

Planhol, Contribution

X. de Planhol, Contribution à l'étude géomorphologique du Taurus occidental et ses plaines bordières, Revue de Géographie Alpine 44 (1956) 609-685.

Planhol, Plaine

X. de Planhol, De la plaine pamphylienne aux lacs pisidiens. Nomadisme et vie paysanne (Bibliothèque archéologique et historique de l'Institut Français d'archéologie d'Istanbul 3). Paris 1958.

Platt, Karatash

L. B. Platt, Geological formation of the Karatash Region. şu eserde: ed. J. L. Warner, Elmalı-Karatash II (Bryn Mawr) 1994

Popko, Religions

M. Popko, Religions of Asia Minor. Warsaw 1995

RE

Pauly-Wissowa et al., Real-Encyclopädie der Klassischen Altertumswissenschaft.

Ritter, Erdkunde

C. Ritter, Die Erdkunde im Verhältnis zur Natur und zur Geschichte des Menschen usw. 19. Theil: Klein-Asien, Band II. Berlin 1859².

Robert, Bull. Ep.

J. et L. Robert, Bulletin épigraphique 1978

Robert, Doc. XIX

L. Robert, Documents d'Asie Mineure XIX. Un évêché de Lycie. BCH 106 (1982), 309-319 (= Robert, Documents d'Asie Mineure 271-281)

Robert, Documents

L. Robert, Documents de l'Asie Mineure méridionale. Paris 1966.

Ross, Kleinasien

L. Ross, Kleinasien und Deutschland. Halle 1850

Saraçoğlu, Akarsular

S. Saraçoğlu, Bitki örtüsü, akarsular ve göller (Türkiye coğrafyası üzerine etüdler II). İstanbul 1962

Schäfer, *Phaselis*

Phaselis. Beiträge zur Topographie und Geschichte der Stadt und ihrer Häfen von H. Schläger, D. J. Blackman, H. Bremer, J. Christern, P. Knoblauch, J. Schäfer, hrsg. von J. Schäfer (*Ist. Mitt.* Beiheft 24). Tübingen 1981.

Spratt-Forbes, *Travels*

T.A.B. Spratt- E. Forbes, Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis, in company with the late Rev. E. T. Daniell. London 1847

Syme, *Anatolica*

R. Syme, Anatolica. Studies in Strabo (ed. A. Birley) Oxford 1995

Şahin, *Olbia*

S. Şahin, EMA V. Olbia und einige andere Küstenorta bei Kemer in Westpamphylien, *EA* 33, 2001, 145-167

Şahin-Adak, *Stad. Pat.*

S. Şahin- M. Adak, Stadiasmus Patarensis. Itinera Provinciae Lyciae (~2002 sonu)

TAD

Türk Arkeoloji Dergisi

Takmer, *Oroğrafya*

B. Takmer, Lykia Oroğrafyası (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002)

Takmer-Arca, *Ogyges*

B. Takmer-E. Arca, Ogyges'in Kişiliğinde Panyasis'in Fragmanı İçin Bazı Yorumlar. Belerophonates Mitosunun Yeniden Değerlendirilmesi ve Lykia'nın Erken Tarihi. *Adalia* 5 (~2001)

TAM

Tituli Asiae Minoris, I-IV. Wien 1901-1981.

TAVO

Tübinger Atlas des Vorderen Orients

Texier, *Asie*

Ch. Texier, Asie mineure. Description géographique, historique et archéologique des provinces et des villes de la Chersonnèse d'Asie. Paris 1862

TIB 8

F. Hild- H. Hellenkemper, Tabula Imperii Byzantini 8 (ed. Johannes Koder) Pamphylien und Lykien (hazırlık halinde: Wien ~2002)

Tischler, *Hydronomie*

J. Tischler, Kleinasiatische Hydronymie. Semantische und morphologische Analyse der griechischen Gewässernamen. Wiesbaden 1977.

Tüner, *Lokalizasyonlar*

N. Tüner, Lykia Yerleşim Coğrafyasında Yeni Lokalizasyonlar (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya-2002)

Wiegand, *Phys. Geo.*

G. Wiegand, Physisch-geographische Veränderungen im küstennahen südwestkleinasiatischen Raum und deren Bedeutung für die Entfaltung und für den Niedergang der antiken Siedlungen zwischen Limyra, Arneai, Phellos und Antiphellos. TAD 20-1 (1973), 40-43

Wurster-Ganzert, *Brücke*

W. W. Wurster- J. Ganzert, Eine Brücke bei Limyra in Lykien (mit einem Beitrag von K. Ströhle). AA 1978, 288-307

Zgusta, *Ortsnamen*

L. Zgusta, Kleinasiatische Ortsnamen. Heidelberg 1984

Zimmermann, *Limyros*

M. Zimmermann, Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike, 7 (1999)

ZPE

Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

ANALİTİK DİZİN

A

Aedesa, vi, vii, 9, 11, 12, 13, 18, 23, 97, 136
Ağva Çayı.*Bakın* Kesme Çayı
Akalisos, 8, 24
Akçay, vi, vii, 9, 11, 12, 13, 18, 23, 26, 47
Akköprü, 35
Akson, 25, 136
Alakır, vi, vii, 4, 8, 11, 12, 15, 17, 24, 28, 52, 53, 59, 135
Andriakē, 3, 25, 58
Andriakos, 25, 59, 66
Antalya, i, 4, 8, 17, 27, 62, 153
Antiphellos, 3, 8, 96, 97, 154
Apollōn, 41, 42, 43, 44, 46, 49, 50, 56, 65, 66, 67, 68, 74, 75, 78, 80, 91, 95, 96, 99, 103, 106, 108, 111, 112, 122
Aqua Regiae, 57, 61
Araksa, 9, 11, 18, 23, 40, 47, 56, 57
Aratos, 45, 79
Arneai, 9, 58, 154
Artemis, 43, 56, 73, 74, 75, 103
Arykanda, 9, 11, 16, 25, 26
Arykandos, 8, 9, 11, 13, 16, 17, 23, 26, 52, 53, 54, 59, 62, 97, 136
Atina, 5, 6, 58
Attaleia, 33, 62
Avlan, 9, 11, 13, 18, 23, 26
Azōn, 25, 121

B

Balbura, 6, 9, 18, 47, 63, 64, 97
Barsak, 16, 27
Başgöz, 9, 11, 13, 16, 17, 26, 52, 54, 59, 62
Batara, 62
Beydağları, 4, 8
Bithynia, 46
Boğa Çayı, 28
Bubon, 6, 39, 97

C

Çamyuva, 4, 8, 33, 34
Çandır, 8, 11, 12, 17, 27, 65
Çıralı, 61

Çitdibi.*Bakın* Tpalia
Çukurincir, 48

D

Daidala, 3, 4, 5, 30, 59, 87, 115
Dalaman, vi, vii, 4, 9, 10, 12, 18, 25, 34, 38
Dalyan, 7, 10, 36, 37, 38, 39
Dēlos, 44, 75, 112, 122
Demre, 7, 11, 12, 17, 49, 57, 59, 66, 151
Dereağzı, 9, 57
Dey'in Köprüsü, 64

E

Elmalı, vi, vii, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 17, 23
Eriza, 34, 90
Eukereia, 36
Eumenēs, 5

F

Felen Çayı, 9
Fethiye, 9, 12, 31, 32, 48, 68
Finike, vi, vii, 3, 8, 9, 11, 12, 15, 16, 24, 26, 52, 53, 59, 62
Finîqa, 62

G

Gagai, vi, vii, 8, 14, 25, 28, 29, 53, 80, 100, 105, 110, 114
Gagas, 24, 28, 93
Gagatēs, 24, 28, 29, 30, 73, 82, 93, 100, 104, 110
Gagēs, 17, 24, 28, 93, 104, 110, 133, 134, 135, 136, 137
Gagos, 24, 28, 73
Gedeller, 8, 65
Gedelma, 33
Gelidonya, 4, 8, 28, 54, 57, 58, 77
Geyikbayırı.*Bakın* Trebenna
Gireniz (Kireniz), 35
Glaukos, 9, 12, 15, 18, 25, 30, 31, 32, 40, 54, 68, 76, 88, 89, 99, 106, 107, 133, 134, 136, 138
Glaukos Kolpos, 9, 12, 32

Gökçesu, 64
Göksu, 12, 15, 17, 24, 26, 52, 53, 59, 62,
135.*Bakın* Limyros
Göksu (*Eşen*), 46
Göhlisar, 4, 9, 36
Göynük, 32

H

Hippukomē, 9, 32

I

Ida, 41, 108
Idebēssos, 8, 24
Idyros, 4, 8, 12, 17, 32, 33, 34, 59, 86, 115,
121, 133, 134, 137, 138
Indos, vi, vii, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 25,
34, 35, 39, 54, 90, 115, 135, 136, 137
İnlice.*Bakın* Daidala
Ionia, 1, 97, 98
İskender, 45, 50, 77, 100
İthisar, 9, 32, 69.*Bakın* Hippukomē

K

Kabalia, 34, 36
Kabalitis, 9, 11, 18, 34, 35, 36, 39, 47, 135
Kabēnē, 36, 87
Kadyanda, 9, 46, 48
Kalbios, 36, 38, 85, 116, 134, 137
Kalbis, 7, 16, 36, 37, 38, 39, 92, 104, 119,
134, 135, 136, 137, 138
Kalynda, 5, 9, 18, 25, 82, 83, 119
Kara Göl, 11, 13
Karalitis, 35, 39, 91
Karaman Çayı, 28
Karia, vi, 1, 10, 16, 35, 39, 92, 94
Kasanes, 35
Kastabara, 9, 25
Katarasu, 23, 64
Kaularis, 9, 13, 18, 35, 38, 39, 91, 135
Kaunia, 7, 37, 39, 83, 134
Kaunios, 37, 39, 134
Kaunos, 6, 7, 10, 16, 35, 37, 38, 39, 48, 92,
99, 104, 119
Kavşık, 17, 61
Kemer, 4, 8, 17, 48
Kesme Çayı, 12, 17, 33
Kesme Vadisi, 32
Khimaira, 40, 42, 54, 94, 98, 107, 114

Khoma, 9, 23, 25
Kibyra, 9, 34, 35, 36, 39, 90, 91
Kibyritis, 4, 6, 34, 35, 36
Kilikia, 1, 3, 100
Kitanaura, 8, 24, 27
Klaros, 75
Knidos, 37
Kodopa, 8, 9
Komba, 9, 23
Konōn, 37, 39, 83
Korkuteli, 36
Korma, 8, 24
Korydalla, 8, 24
Kōrykia Kayalığı, 61
Kōrykos, 8, 27, 60, 61, 113, 120
Kosara, 8, 27, 32, 33
Köyceğiz, 7, 36, 37, 38, 39
Kragos, 4, 8, 9, 11, 13, 18, 23, 42, 46, 64, 84,
92, 93, 94, 95, 97, 118
Krambusa, 60, 61, 99, 113, 120
Krya, 5, 25, 38, 92
Ksanthos, vi, vii, 5, 8, 9, 11, 14, 15, 17, 18,
40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50,
54, 56, 57, 63, 64, 73, 74, 75, 77, 79, 80,
81, 84, 85, 88, 89, 92, 94, 95, 96, 97, 100,
101, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 111,
112, 113, 114, 117, 118, 120, 133, 134,
135, 136, 137, 138
Kumluca, 12, 17, 24, 27, 59
Kyaneai, 17, 24, 49, 58, 59, 77, 95, 136

L

Lamyra, 14, 53, 55, 86, 87, 88, 114, 116
Lamyros, 53, 55
Lētō, 41, 43, 51, 56, 74, 103, 107, 108
Lētōon, 9, 15, 40, 43, 44, 48, 50, 120, 136
Leukolla, 28, 98, 100
Limyra, 5, 8, 14, 15, 17, 24, 26, 40, 49, 51,
52, 53, 55, 56, 67, 87, 91, 94, 96, 97, 99,
113, 116, 120, 136, 149
Limyros, 11, 14, 15, 17, 24, 26, 40, 51, 52,
53, 55, 56, 59, 62, 86, 87, 105, 107, 113,
116, 120, 134, 135, 136, 137, 138
Lindos, 34, 106
Lydai, 5, 31, 83
Lykai, 8
Lyrnas, 8
Lyrnateia, 76

M

Madamprum, 36, 91
Magnesia, 34, 35, 38
Maiandros, 44
Masikytos, 4, 8, 40, 54
Melas, 56, 103, 136
Melitē, 43, 56, 74, 133
Milyas, vi, 4, 9, 25, 26
Mısır, 1, 37, 38
Mōron Hydōr, 57, 61, 113
Musa Dağı, 8
Myra, 7, 8, 9, 11, 17, 24, 25, 26, 53, 55, 57,
58, 62, 66, 72, 86, 87, 90, 96, 97, 99, 102,
116, 120
Myros, 8, 9, 11, 12, 17, 57, 58, 59, 86, 87,
116, 134, 137

N

Neisa, 9
Nessos, 24, 58, 59, 77, 133
Nif Çayı, 31, 68
Ninos, 9, 18, 59, 87, 115, 134, 137
Nymphaion, 31

O

Oinoanda, 6, 9, 23, 47, 64
Oksyrrhynkhia, 37
Oktapolis, 25
Olbia, 3, 4, 8, 32, 33, 76, 120, 153
Olympos, 6, 8, 17, 27, 57, 60, 61, 96, 113,
114, 120
Onobara, 8, 65

P

Palamut, 48
Pamphylia, 1, 3, 4, 8, 25, 27, 33, 46, 76, 77,
115, 121
Patara, vi, vii, 3, 8, 9, 15, 18, 24, 27, 33, 40,
44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 62, 64, 65, 67,
68, 77, 81, 82, 83, 85, 91, 93, 96, 97, 105,
112, 114, 118
Pathehumis, 31, 83
Pathemis, 31, 83
Pathumis, 31, 82
Patrōos, 50, 51, 65
Pēdalion, 30
Pergamon, 5, 90

Perikle, 5
Pharaks, 37
Phasēlis, 3, 6, 8, 27, 33, 58, 59, 60, 61, 62,
76, 77, 113, 120
Phellos, 24, 45, 72, 96, 97, 102, 154
Phoinikē, 62, 100, 119
Phoiniks, 26, 40, 52, 54, 62, 84, 90, 107, 119,
134, 135, 138
Phoinikus, 16, 17, 27, 53, 60, 61, 113, 120,
137
Phrygia, 1, 35
Pinara, 9, 40, 45, 47, 48, 77, 97
Podalia, 9, 23, 25, 26, 97
Pydna, 45
Pygela, 8
Pyros, 9, 18, 47, 62, 63, 64
Pyrrha, 45, 96, 97
Pytho, 75

R

Rhodiapolis, 8, 24, 25, 26, 46, 47, 50, 96
Rhodos, 3, 34, 37, 44, 79, 80, 119

S

Saklıkent, 12, 18, 64, 135
Sarisu, 17, 32, 65
Sateliya, 62
Seki, vi, vii, 4, 47, 63, 64
Siberis, 46
Sibros, 42, 46, 84, 95, 118
Side, 3
Sidyma, 9, 48, 51, 96, 97, 98, 99
Sinnecek, 35
Sirbis, 15, 40, 41, 44, 46, 109, 120
Sirmis, 42, 46, 81
Siyanti, 46
Skamandros, 40
Skaroi, 65, 117, 134, 138
Skaros.*Bakın* Skaroi
Smyrna, 6, 31, 40
Sögüt Gölü, 9, 11, 13, 18, 34, 36, 39, 47
Solyma, 4, 33
Solymos, 4
Sparta, 37
Stadiasmos, 27
Stadiasmus Patarensis, 9, 10, 17, 153
Sura, 17, 49, 50, 51, 52, 66, 67, 72, 86, 102,
117, 134, 136, 138
Symbra, 10

T

Tarbelos, 38
Tauros, 45, 79, 98
Tauroslar, 8, 46, 54
Telandros, 30, 31, 69, 106
Tēlephos, 18, 65, 67, 68, 85, 96, 118
Tēlephu Krēnē, 65, 67
Telmedius, 18, 31, 32, 68, 98, 136
Telmēssos, 3, 5, 8, 9, 18, 31, 45, 82, 83, 92,
97, 105
Termessos, vi, vii, 28
Thabusion, 34, 90
Thēbē, 8, 32
Themisonion, 35

Thyrkseus, 49, 95
Tlōs, 9, 11, 25, 31, 40, 48, 64, 97
Toriaion, 62, 63
Trebenna, 8, 27, 65
Troia, 40, 41, 42, 68, 108, 111
Turakssi, 49
Typallia, 8, 27

U

Urluca, 48

Z

Zemuri, 24, 51, 52, 55

Foto. 1: Kırkgöz Köprüsü ve Alakır Çayı.

Foto. 2: Kırkgöz Köprüsü'nün batı başlangıcı.

Foto. 3: Arykanda Kenti ve Arykandos Vadisi.

Foto. 4: Arykanda yakınlarında bir kaynak.

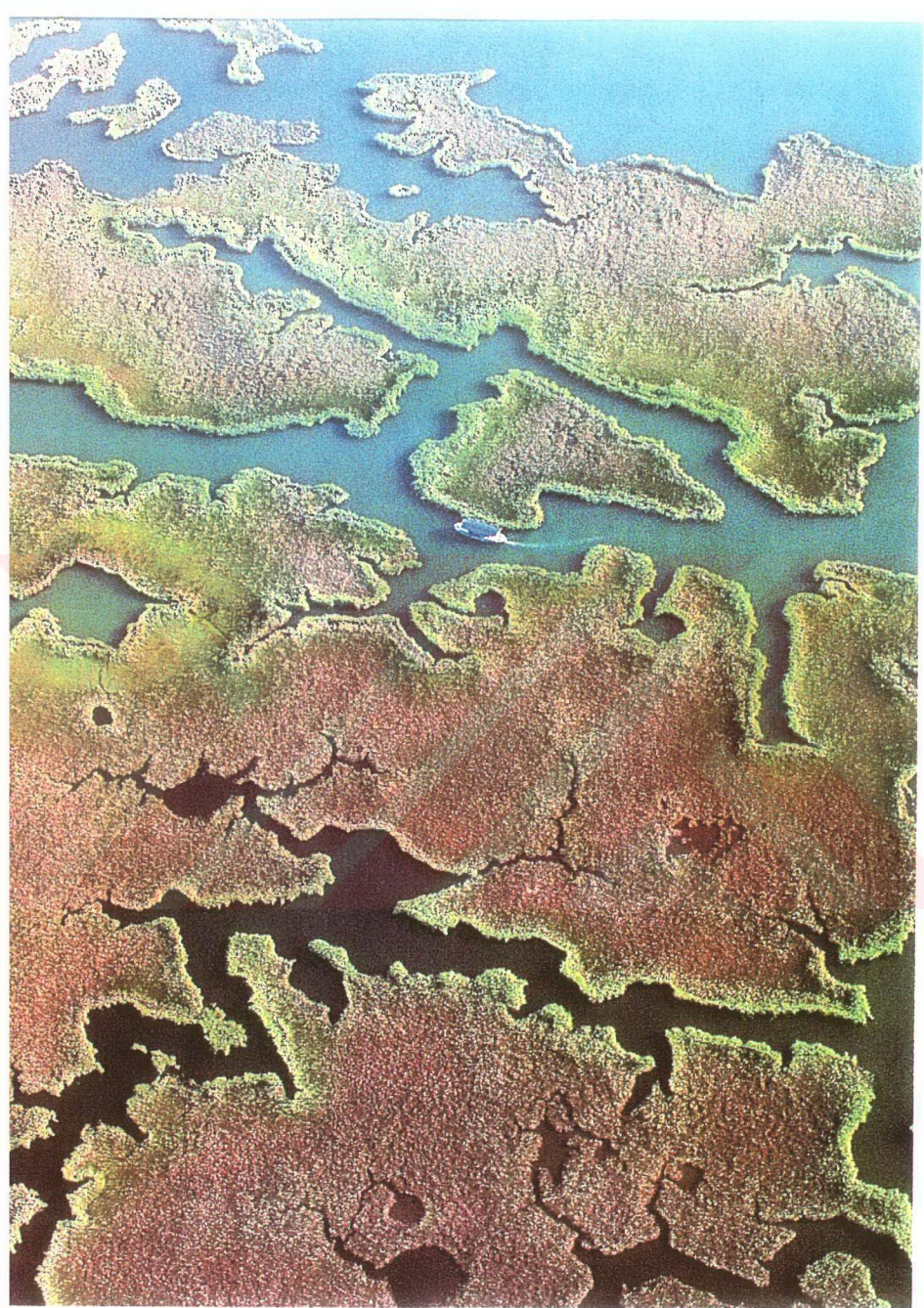

Foto. 5: Kalbis (Dalyan) Nehri ağızı.

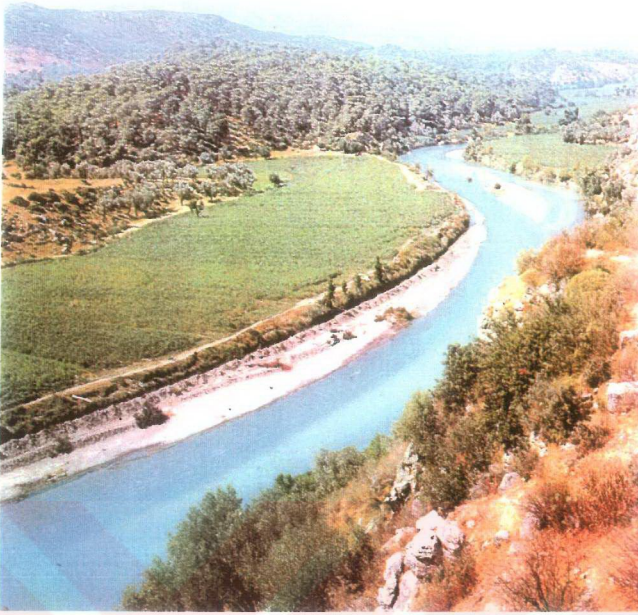

Foto. 6: Ksanthos (Eşen) Nehri ve Vadisi.

Foto. 7: Létöon.

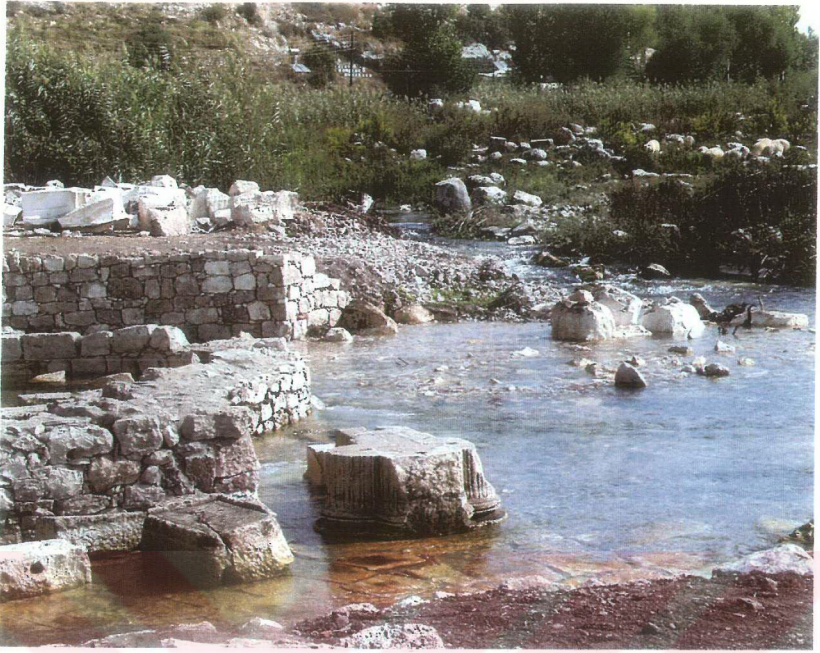

Foto. 8: Limyra Kenti içerisinde doğan kaynaklar.

Foto. 9: Limyros (Borchhardt, *Zemuri* Lev.1)

Foto. 10: Limyros (Göksu) Nehri'nin, Limyra Kenti içerisinde kaynakların birleştikten sonraki durumu.

Foto. 11: Saklıkent.

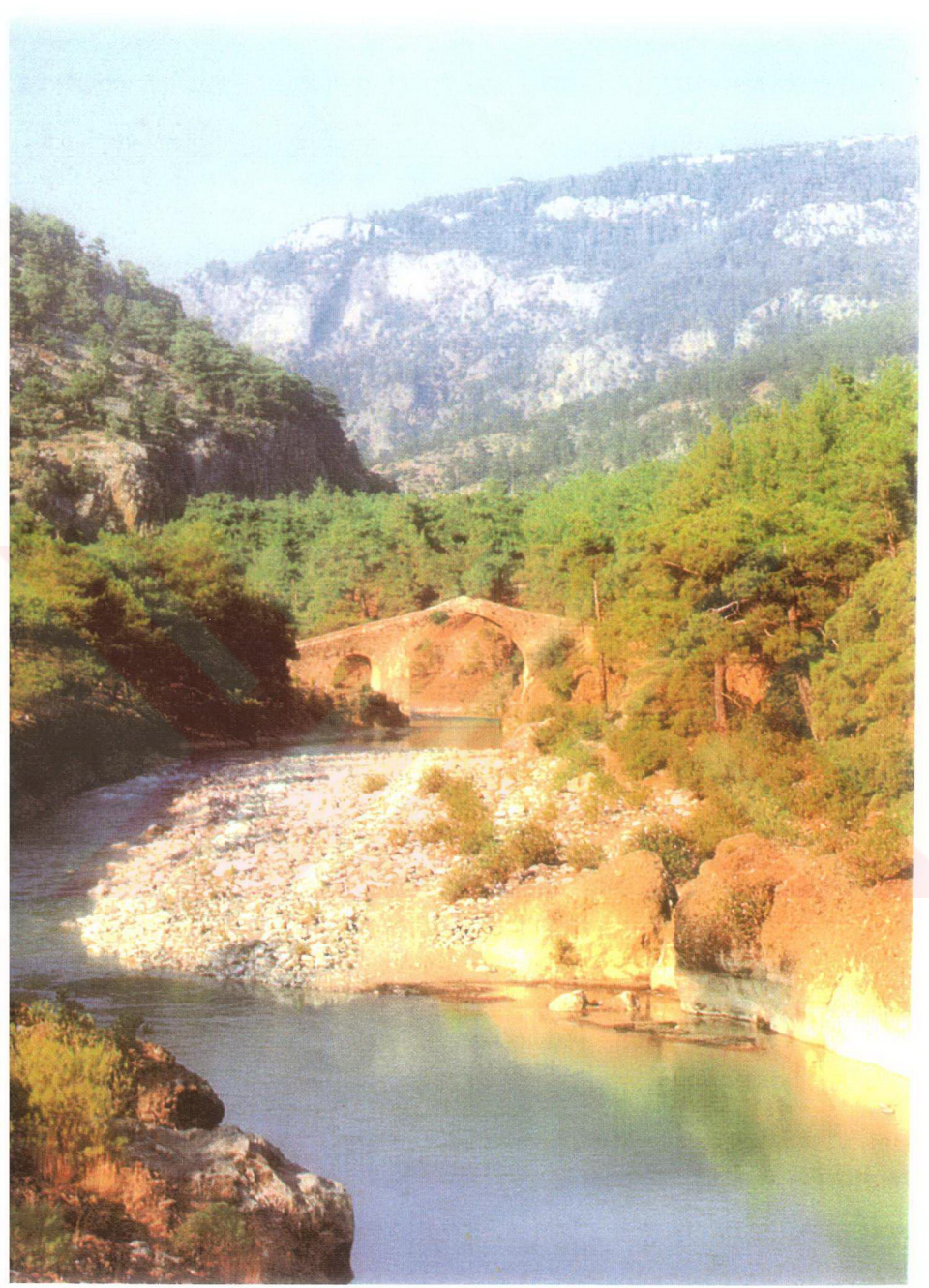

Foto. 12: Indos (Dalaman) Nehri ve Akköprü.

Foto. 13: Sura Kaynağı.

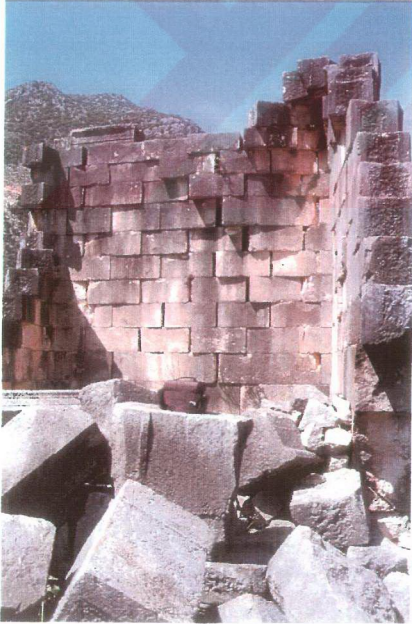

Foto. 14: Sura Apollōn Tapınağı.

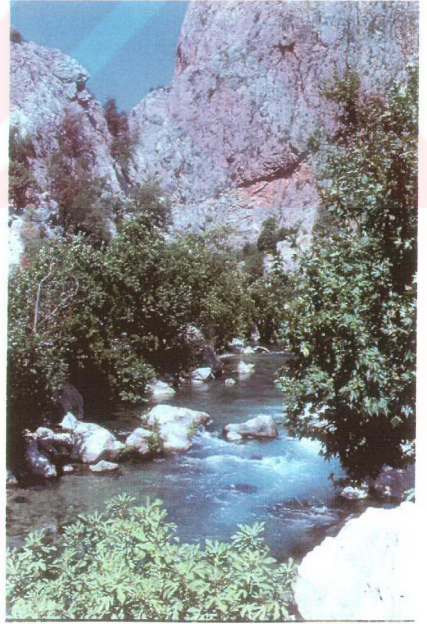

Foto. 15: Araksa. Ksanthos'un kaynak derelerinden bir tanesi.

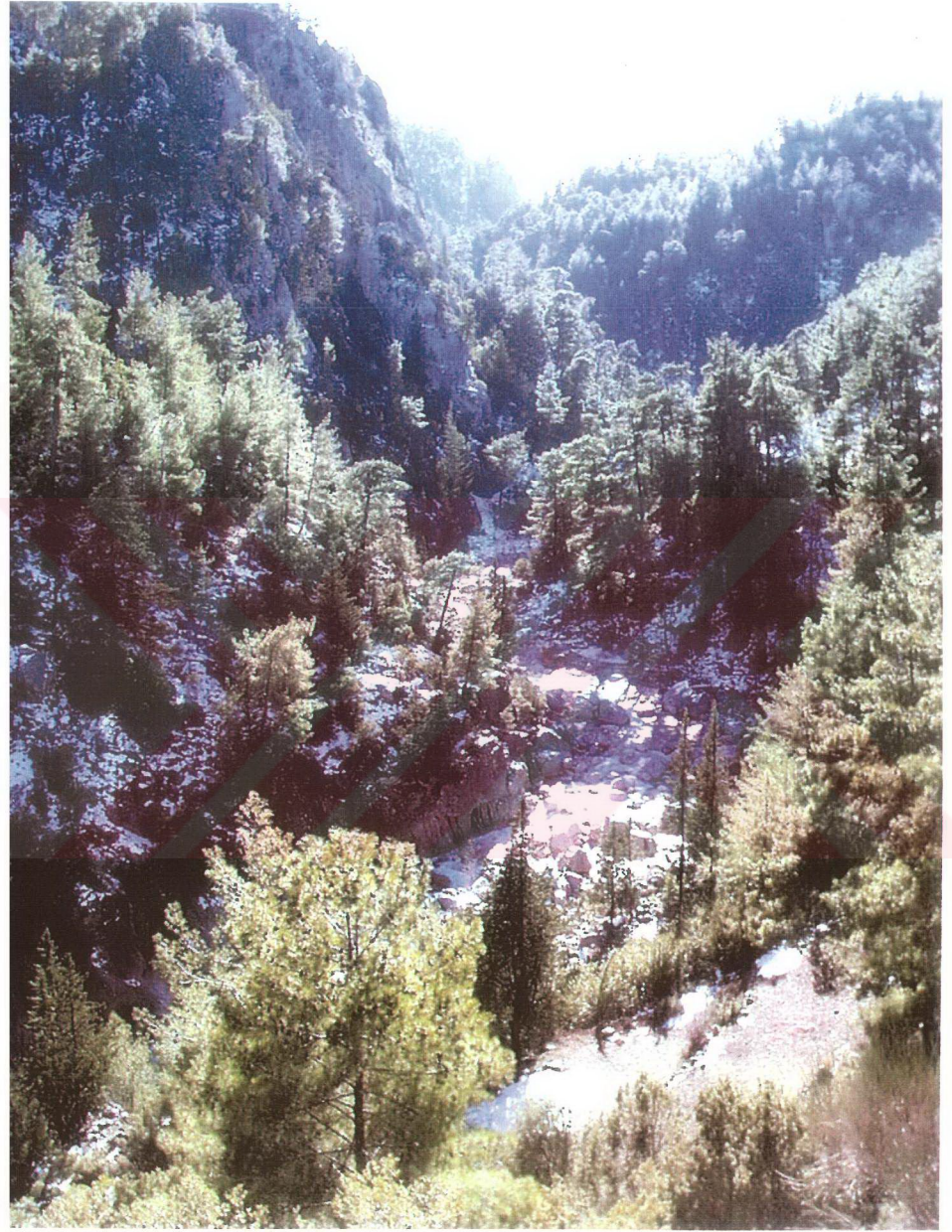
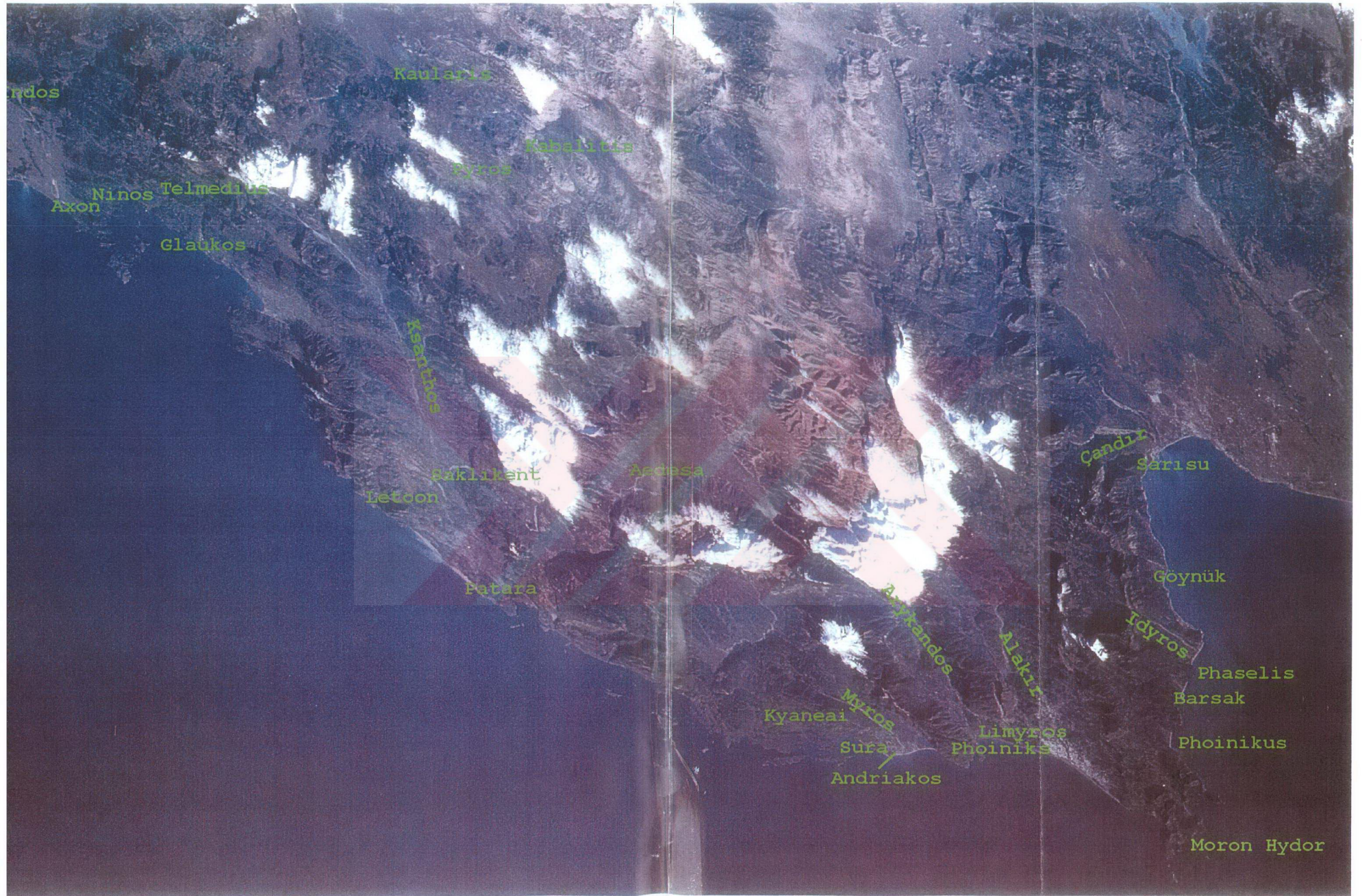

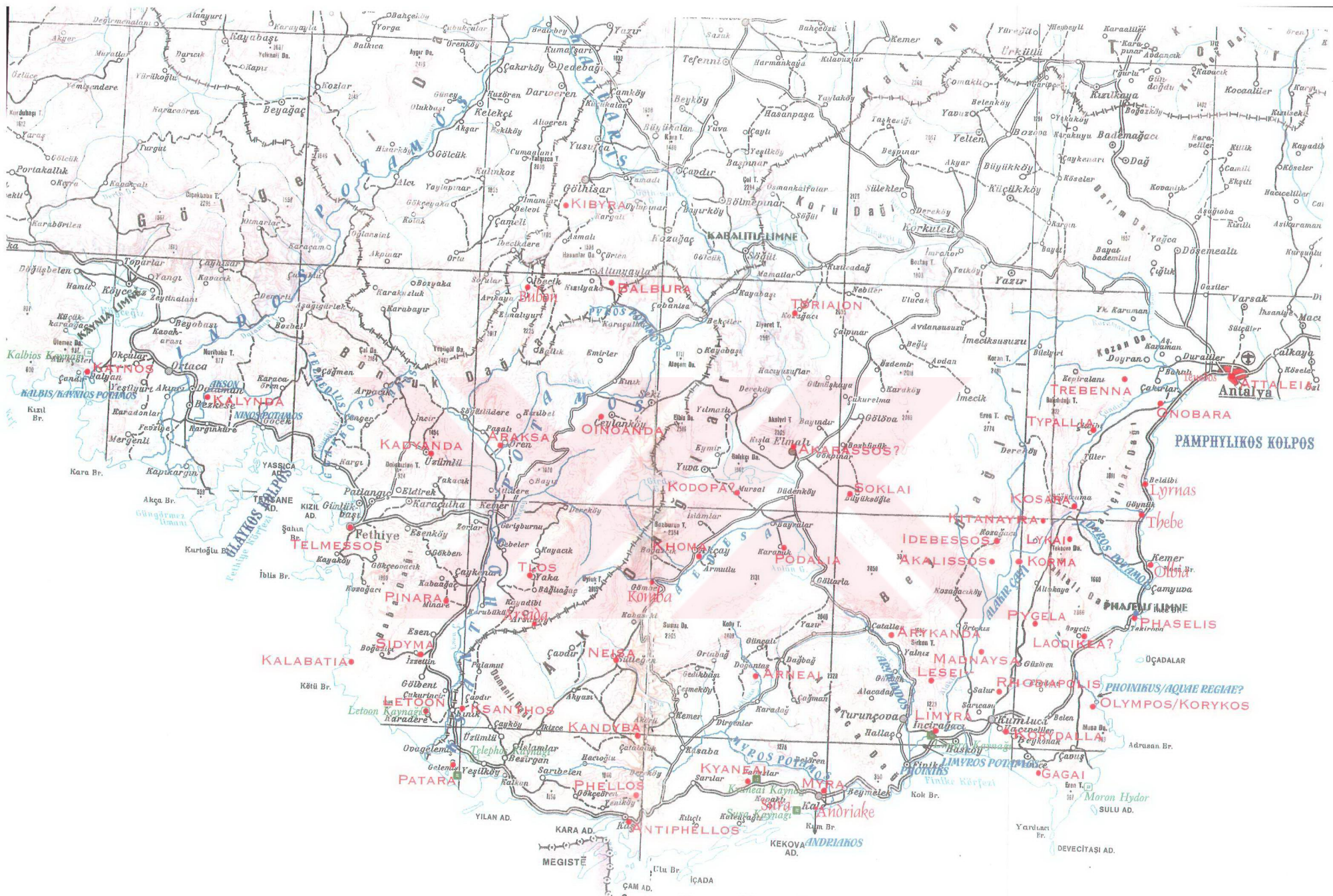
Foto. 16: andır Vadisi

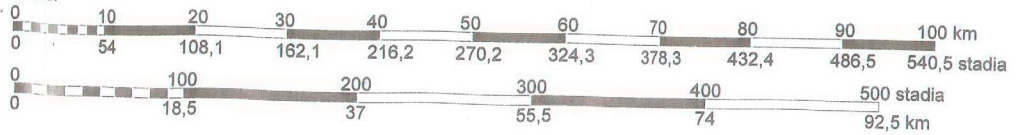

LYKIA YARIMADASI'NİN UZAYDAN GÖRÜNÜŞÜ

Kehanet yapılan kaynak
Kehanet yapılmayan kaynak

1 Stadia 185 metre olarak alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Fatih ONUR

Doğum Tarihi ve Yeri : Kırıkkale/Keskin, 28.09.1976

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans Diploması : Akdeniz Üniv., Fen-Ed. Fak, K. Arkeoloji Bölümü

Yükseklisans Diploması :

Tez Konusu : Antik Lykia coğrafyasında akarsular, göller ve kaynakların lokalizasyonları

Yabancı Dil/Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler : 1) The Lamp-Stand Offerings of Primipilarius Flavius Bassus to Apollo Patroos in Patara, EA 33, 2001, 169-174
2) Lykia Hidrografisi. Lykia İncelemeleri I (~2002)

İş Deneyimi

Stajlar : 1996-1997-1998 sezonlarında Patara; 1999 sezonunda Sagalassos antik kentleri kazısı.

Projeler : Yüksek Lisans Tezi, Akd. Üniv. Araştırma Fonu'nda proje olarak yürütülmektedir.

Çalıştığı Kurumlar : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Adres : Öğretmenevleri Mah. 17. Cad. Maviköy Sitesi B Blok No:19
07070 Konyaaltı ANTALYA

Tel. no. : 0 242 228 45 92

AC İKİNCİ DÜNYA KURULU
KONYAALTI ANTALYA